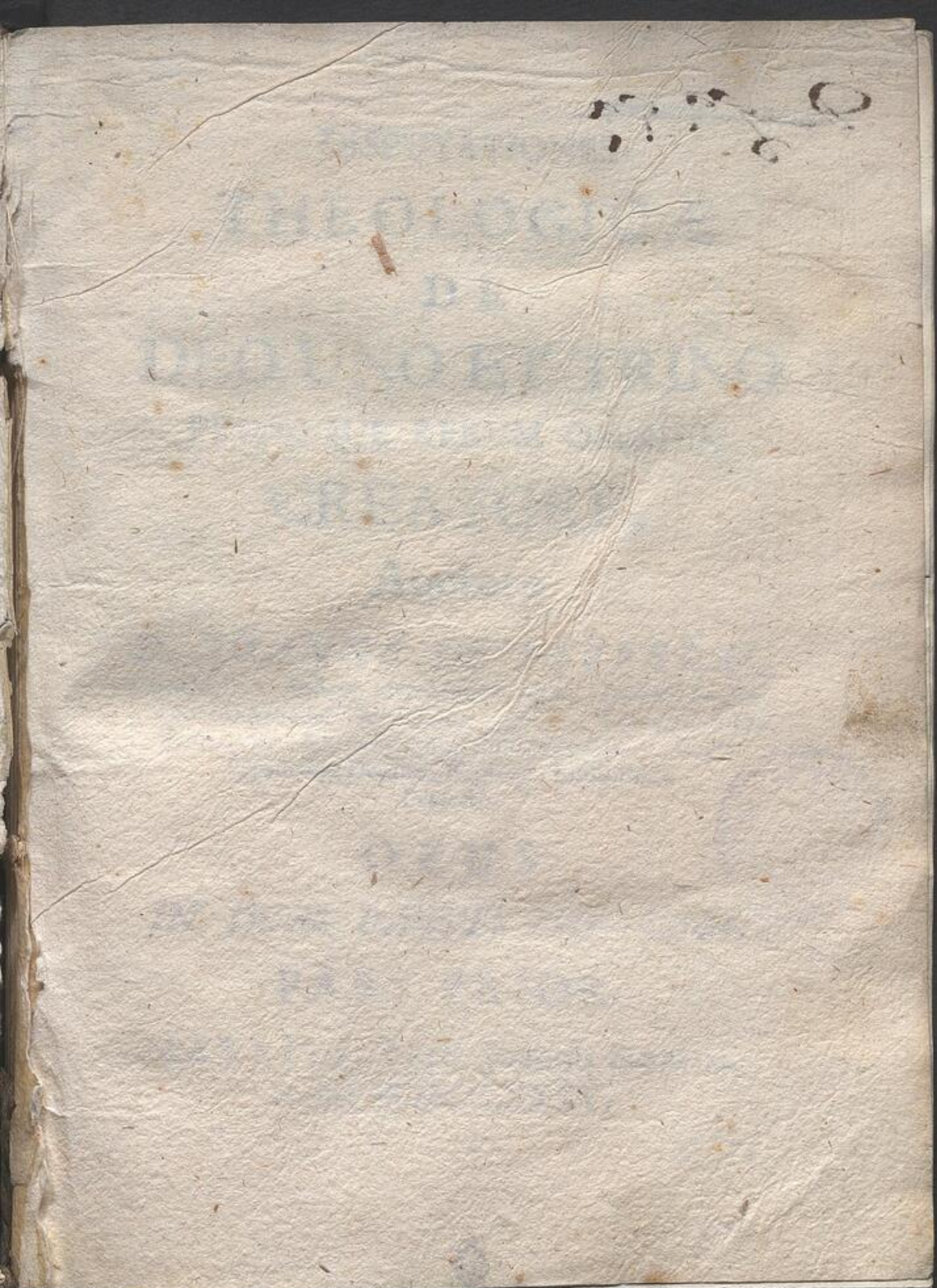

COLECCIÓN
DE
LIBROS
DE
LA
REAL ACADEMIA
DE
LA HISTORIA

14
VII
32

1 — 3

14 VII 32

Q. 1. 1. 1.

DISPUTATIONES,
THEOLOGICÆ
DE
DEO UNO ET TRINO
PRIMOQUE RERUM OMNIUM
CREATORE.

Auctore

D. JOANNE DE FERRERAS,

Parochialis S. Andreae Marritensis Rectore, Toletani Archiepiscopatûs Synodali Examinatore, nec non Tribunalis Sacrae Nunciaturæ, Supremæ Inquisitionis Consultore, Regiæ Accademia Decano, Regiæque Bibliothecæ Praefecto.

OPUS

IN DUAS PARTES DIVISUM.

PARS PRIOR.

MATRITI, Typis Joannis Stunicæ,
Anno M.DCC.XXXV.

DISPUTATIONES
THEOLOGICAE
DE
DEO UNO ET TRINO
PRIMOQUE RERUM OMNIUM
CREATORE.

De la Real Academia Española.

IN DUIS PARTES DIVISUM.

PARS PRIOR.

MATRITI, Typis Joannis Sanchez.

Anno M.DCC.LXXX.

CENSURA ORDINARI ORDINIS
D. D. Ferreras de Censura
D. O. C.

DEO
OPTIMO MAXIMO
PATRI, ET FILIO,
AC SPIRITUI SANCTO,
SANCTÆ TRINITATIS
UNICO RERUM
CREATARUM PRINCIPIO.
D. O. C.

Joannes de Ferreras.

DEO
OPTIMO MAXIMO
PATRI ET FILIO,
AC SPIRITUI SANCTO,
SANCTAE TRINITATIS
UNICO RERUM
CREATARUM PRINCIPIO.

JOHANNES DE FERRAS.

CAN.

12

8

CENSURA ORDINARII ORDINE

Doct. D. Petri Gonzalez Garcia, quondam in Sanctæ Mariæ Theologorum Complutensi Collegio, post varias præfecturas Parochialium, Parochialis S. Nicolai Matritensis Rectore, ac Regiæ Academiæ Alumno.

Traſtatus hoſce Theologicos, & aſabrè elaboratos à D. D. Joanne de Ferreras, Parochialis Eccleſiæ Matritenſis Sancti Andree Apoſtoli, digniſſimo Curione, Regiæ Bibliothecæ magno Præfecto, hujus Archi-Diocœſis Examinatore Synodali, Supremæ Inquiſitionis Qualiſicatore, &c. Juſſu, & præſcripto D. D. Bernardi Froylani de Saavedra Almæ Primatis Toletanæ Eccleſiæ Canonici Doctoralis, hujusque Curiæ Sedèvacantè Vicarii, jucundiſſimè, magnaue captus admiratione perlegi. Cum enim typis publicis pluſquam quadraginta abhinc annis ſtrenuum pugillem in ſtudio, & ſtadio Theologico omnibus ſe ipſum exhibuiſſe conſtiterit, poſteaque ſexdecim præclara volumina Hiſpanæ Hiſtoriæ in lucem ediderit, non ſolum in alterutra facultate virum conſummatum Auctorem ſciebam, quinimo indefeſſo labore conſumptum quoque putabam. Jure igitur mirabitur quiſquam, hominem octogenaria ſenectute vireſcere, & fœtus hoſ Theologicos inſolita maturitate in lucem educere; *Sed quo (1) majus eſt animal, diutius formatur in utero: & diutius geſtantur, quibus longiora ſunt vitæ ſpatia.*

Nullius Scholæ theſerâ Auctor aſtrictus progreditur: *Quia (2) nullam diſciplinam cum ſervitute liberum hominem diſcere convenit. Noſque (3) ipſi redargui, refelli que patimur, quod quidem fecerunt animo iniquo, qui aſſertis quibuſdam, deſtinatiſque ſententiis, quaſi addiçti, & conſecrati ſunt, ea que neceſſitate conſtricti, ut etiam, que non probare ſoleant, conſtantiæ cauſa cogantur defendere. Noſ qui ſequimur proba-*

(1)
Plinius
lib. 10.
Hiſtor.
cap. 63.

(2)
Plato,
dialog.
7. de Re
publ.

(3)
Cicer. 2
Tuſcul.

bi-

bilia, nec ultra id, quod verosimile occurrit, progredi possumus,
 & refellere sine pertinacia, & refelli sine iracundia parati
 sumus. Non (4) quia legem dixerim (ajebat Seneca noster)
 nihil contra dictum aliorum committere; sed quia res ipsa pa-
 titur me ire in aliorum sententiam, quam si quis semper unius
 sequeretur, non id vitæ, sed factionis esset. Neque (5) enim
 quorundam disputationes, quamvis Catholicorum, & laudato-
 rum hominum, veluti Scripturas Canonicas habere debemus, ut
 nobis non liceat (scripsit magnus Parens Augustinus) salva
 honorificentia, quæ illis debetur hominibus, aliquid in eorum
 scriptis improbare, atque respuere, si forte invenerimus, quod
 aliter senserint, quam veritas habet, Divino adjutorio, vel ab
 aliis intellecta, vel à nobis. Talis ego sum in scriptis aliorum;
 tales esse volo intellectores meos.

In eundem scopum collimat gravissimus Fr. Alphonsus de
 Castro, (6) Franciscanæ Religionis alumnus, & columnen, &
 inter Tridentinos Patres cooptatus, dicens: Ego enim misseri-
 rimam hanc dicerem servitutem, sic esse humane sententiæ ad-
 dictum, ut non liceat ullo modo illam repugnare: qualem pa-
 tiuntur, hi qui se tantum B. Thomæ, aut Scoti, aut Okam dictis
 subiiciunt, ut ab eorum placitis, in quos jurasse videntur, no-
 mina sortiantur, quidam Thomistæ, quidam Scotistæ, alii Ok-
 a-nistæ appellati. Paulus quidem iussit captivare intellectum
 nostrum, sed in obsequium Christi, non tamen in obsequium
 hominis. Et prosequitur: Nec tamen ista sic a me dicta velim,
 ut quispiam putet me his verbis omnes illius instituti, aut Or-
 dinis homines velle mordere. Novi enim ex eis plures doctos,
 & cordatos, ac verè pios, quibus cum ista aguntur, aut ab aliis,
 ut plurimum indoctis, dicuntur, valde displicent: valde enim
 displicet etiam mihi, quod & nostrum sodalitium in verba Sco-
 ti ferè jurasse videatur. Ego quidem B. Thomæ sanctitatem
 veneror, ejus doctrinæ multum tribuo, quod multum Eccle-
 siam illustraverit: non tamen puto, adeo esse illi favendum, ut
 per omnia oporteat cum illo sentire.

De maximo Ecclesiæ lumine licuit dicere magno Ruper-
 to: (7) Velut grandis Aquila pervolavit magnus Doctor Au-
 gustinus: Nos eadem quidem via, sed non omnino eisdem ves-
 tigiis, subsequi eritemur. Solis enim (8) Sacræ Scripturæ Au-
 g-
 sto-

(4) Seneca,
 li. de Vi-
 ta beata
 cap. 30.
 (5) S. Aug.
 tom. 2.
 epist. 3.

(6) Fr. Al-
 phonfus
 de Cas-
 tro lib.
 1. ad ver
 hereses
 cap. 7.

(7) Ruper-
 tus Ab-
 bas in
 Joan. in
 Prolog.
 ejusdè.

(8) Cajeta-
 nus in
 Præfat.
 ad Pen-
 tateuch.

*etoribus (dixerat Eminentissimus subtilitate, & purpura Ca-
jetanus) reservata est auctoritas hac, ut ideo credamus sic esse,
quia ipsi ita scripserunt. Illosque (9) probare non soleo (asse-
ruit Dominicanæ Familiæ Hispanique nominis dignissimus
Theologus, & in Tridentino Concilio maximè notus Magister
Cano) qui velut Sacramento rogati, vel etiam superstitione
constricti, ut Fabii verbis utar, nefas ducunt, à suscepta se-
mèl persuasione discedere. Theologo nihil est necesse in cujus-
quam jurare leges. Majus enim est opus, atque præstantius ad
quod ipse tendit, ut Magistri debeat semper vestigiis insistere,
siquidem est futurus Theologiæ laude perfectus.*

Pro libri, Auctorisque sui in docendi, defendendi vè me-
thodo, satis hæc sumpto. At vero Censoris muneri incum-
bens, verissime dicam, quod aliàs de alio opere Petrus Ble-
fensis (10) enunciavit: *Nihil in ejus scriptis residet, quod Le-
ctorem offendat, quod inducat errorem, quod virtutem non
exerceat, quod non ædificet fidem, quod non sapiat honestatem.*
Sic sentio, sic judico. In ædibus meæ Parochialis Ecclesiæ
Matritensis Sancti Nicolai Episcopi, die 13. mensis Julii anno
1734.

*Doct. D. Petrus Gonzalez
Garcia.*

LICENTIA ORDINARIÆ

Præsentium tenore Nos D. D. D. Bernardus Froylan de
Saavedra, Almæ Toletanæ Ecclesiæ Canonicus Doctora-
lis, & in Sedevacanti hujus Matritensis Curia Generalis Vi-
carius, concedimus licentiam D. Joannis de Ferreras, Recto-
ri Parochialis Sancti Andrea ejusdem Curia, ac Regio Biblio-
thecario, ut Typis mandare possit Disputationes Theologi-
cas de Deo Uno & Trino, rerum omnium Creatore, quatenus
ex præscripto nostro, revissum, & inspectum, nihil contineat
contrarium orthodoxæ fidei, & bonis moribus difonum. Da-
tum Matriti die 16. mensis Julii anno 1734.

*Doct. D. Bernardus Froylan
de Saavedra.*

*De mandato ejusdem,
Joseph Fernandez.*

CEN.

CENSURA R. P. ANTONII DE LOS
Reyes & Heredia, Primariæ Sacræ Theo-
logiæ Cathedræ in Collegio Murciano So-
cietatis Jesu Moderatoris, Diocœsis Car-
taginensis Examinatoris Synodalis, &
Imperialis Collegii Matritensis Magis-
tri Theologiæ.

JUSSU Regis, Supremique Castellæ Senatus in meas manus
devenit Liber, cujus titulus est: *Disputationes Theolo-
gicae de Deo Uno & Trino, & Creatore*, Auctore D. Don
Joanne de Ferreras, Parochialis Sancti Andree Matritensis
Præsuli; & fateor, priusquam ejus folia evolvere licuisset, me
in admirationem raptum, ex solo Auctoris, & Libri sonitu:
Licet enim ex tot scriptis & factis, undique alis famæ voli-
tantibus, Auctoris nomen latere me non potuerit: tamen in
admirationem non potui non rari. Quis enim non mirabitur;
octogenerium quæstiones Theologicas pertractare? Subtilia
& implexa Sanctissimæ Trinitatis arcana evolvere elucidare,
& inoffenso pede percurrere, & disputare? Pauci mihi & ra-
ri sunt, qui ad tam grandævam ætatem perveniunt; sed hi
pauci ferme deficiunt sensibus, judicio titubant, senescunt
viribus, tam corporis, quàm animæ; sed inter hos, noster
Doctor veluti Phenix illa (sive vera, sive commentitia) in
tam longevâ ætate, viribus animæ pollet, memoria firma, &
rerum omnium tenaci, judicio integro & perfectissimo & ju-
benili ingenio, ad res tam subtiles, & difficiles scholastica
methodo pertractandas. Verè, & verissimè, illi Doctoris no-
men, & officium convenit; cui sæpe, imò, & sæpissime,
Christus Dominus lucis & lucernæ similitudinem attribuit:
Lucis; quia lux non senescit tempore: *Lucernæ*; quia hæc illu-
minare non desinit, quo usque mortis consumpta finiatur, sic
noster Doctor: *Lux fuit mundi*. (juxta Domini præceptum
Matth. cap. 5.) Quia nunquam desinit suis scriptis, multi-
for;

formiter , mundum illuminare. *Lucerna fuit supra montem posita* : Quia omnibus exemplo & doctrina illuxit. Imo & foæ quædam præclarissima , & magna : Quia ut ait Doctissimus P. Salmeron tom. 5. tract. 28. Per similes esse studeant faci accensæ , quæ quo vento plus agitur , eo magis accenditur.

Fateor in his disputationibus Theologicis , multa esse brevissime attracta , & quæ forte longiorem desiderare tractatum ; sed cum de his , & eorum quolibet , sint plura volumina ; Auctor solum discipulis , & incipientibus indicare voluit in multis , quid judicet tenendum , & amplectendum ; & quid similiter fugiendum : Hoc enim est lucis munus sive parvæ , sive magnæ : & sicut lux , illa diei 4. quæ semper juxta Dei beneplacitum fuit : *Et vidit Dominus lucem , quod esset bona.* Genesis cap. 1. die 4. in varia , & inæqualia retraxit , & congestit luminaria , ut omnes mundum illuminarent ; sed alia intensiori , & alia remissiore luce ; sic Auctor noster omnibus his disputationibus mentes hominum illuminat ; ignorantiam tenebras eliminat , & fugat ; jam intensiori , jam remissiori luce : quin in eis omnibus disputationibus tenebræ ullæ , vel umbra aliqua reperiatur , bonis moribus , aut puritati nostræ fidei contraria. Sic judico in hoc Collegio Imperiali Matritensis Societatis Jesu , die 2. Septembris anni Domini 1734.

Antonijus de los Reyes & Heredia.

LICENCIA DEL CONSEJO.

DON Miguel Fernandez Munilla , Secretario del Rey nuestro Señor , su Escrivano de Camara mas antiguo , y de Gobierno del Consejo : Certifico , que por los Señores de el se ha concedido Licencia al Doctor Don Juan de Ferreras, Cura de la Iglesia Parroquial de San Andrés de esta Corte, para que por una vez pueda imprimir , y vender un Libro que ha compuesto , intitulado : *Disputationes Theologicae de Deo Uno , & Trino* , con que la impresion se haga por el original, que va rubricado , i firmado al fin de mi firma , y que antes que se venda se trayga al Consejo el Libro impresso , junto con su original, y Certificacion del Corrector de estar conformes , para que se tasse el precio à que se ha de vender , guardando en la impresion lo dispuesto , y prevenido por las Leyes , y Pragmaticas de estos Reynos : Y para que conste lo firmè en Madrid à diez de Septiembre de mil setecientos y treinta y quatro.

D. Miguel Fernandez Munilla.

FEE DE ERRATAS.

Pag. 1. lin. 14. Theologicæ, lege Theologiæ. Pag. 1. lin. 29. diligere, lege diligere. Pag. 5. lin. 20. lumino, lege lumine. Pag. 9. lin. 21. disipianus, lege disipiamus. Pag. 46. lin. 23. retione, lege ratione. Pag. 47. lin. 27. y 28. incorporeo, omniscio, Sancto, lege incorporeum, omniscium, Sanctum. Ibidem lin. 31. & Dei, lege & Deo. Pag. 57. lin. 27. constitutum, lege constitutam. Pag. 72. lin. 20. organum, lege organo. Pag. 80. lin. 13. ex Notris, lege ex Nostis. Pag. 88. lin. 11. libeta, lege libera. Pag. 95. lin. 17. anofminos, lege Anoméos. Pag. 104. lin. 34. responder, lege respondere. Pag. 133. lin. 3. ver, lege vel. Pag. 152. lin. 26. lumines, lege lumine. Pag. 176. lin. 19. opificis, lege opifices. Pag. 178. lin. 3. indefectibiles, lege indefectibilis. Pag. 179. lin. 34. id doceret, lege id docere. Pag. 217. lin. 24. peccato, lege peccator. antea lin. 14. Ecclesiasticæ, lege Ecclesiastici. Pag. 220. lin. 8. sic, lege si. Pag. 240. lin. 23. præmaret, lege præmiaret. Pag. 247. lin. 20. paccatori, lege peccatori. Pag. 251. lin. 4. erroris, lege errores. Pag. 253. lin. 32. Patripianiani, lege Patripasiani. Pag. 254. lin. 19. lonium, lege longum. Pag. 256. lin. 2. ventarus, lege venturus. Pag. 312. lin. 20. Constitutionum, lege Constitutionem. Pag. 318. lin. 30. ordinem ab, lege ordinem ad. Pag. 332. lin. 16. Quæritur IV. lege Quæres II. Pag. 333. lin. 1. Ceaclarius, lege Cerularius.

Disputationes de Deo Uno, & Trino, in duos Tomos nunc primum in lucem editam a D. D. Joanne à Ferreras C. M. Primario Bibliothecario perlegi, quæ quidem si hæc excipias menda, earum originalibus sunt conformet. Matrili die 27. mensis Januarii, anni 1735.

Lic. D. Emman. Garcia Aleffon,

C.M. Generalis Corrector.

SUMA DE LA TASSA.

TAssaron los Señores del Consejo Real de Castilla este Libro, Primera, y Segunda Parte, intitulado *Disputaciones Theologicae de Deo Uno, & Trino, &c.* su Autor D. Juan de Ferreras, Bibliothecario mayor de su Magestad, y Cura de la Iglesia Parroquial de San Andrés de esta Corte, à seis maravedis cada pliego, como mas largamente consta de su original, despachado por Don Miguel Fernandez Munilla. Dada en Madrid à siete de Febrero de mil setecientos y treinta y cinco.

D. Miguel Fernandez Munilla.

AD LECTOREM.

Patuis te morabor, Lector, non enim scribo per doctis Magistris, qui in Scholis magisteria, & Cathedras jure optimo edocendis junioribus operam impendant. Etenim Junior fui, & novem annis Scholas frequentavi; ast cum mecum perenderem, plura mihi difficilia apparere, tam in Schola Thomistica, quam Scotica, ac aliquantulum Jesuitica, cum dubia mente vagarer, decrevi per ipsa principia Theologica, id quod probabilius mihi videretur quærere; semper venerando Thomistarum, Scotistarum, ac Jesuitarum oppiniones, sua pollere vi & auctoritate, ac consultissimum censeo in Regularibus suos quisque Auctores sequi: quippe cum præcipuum studium sit charitas, & concordia, cum plerumque Disputationibus Scholasticis scandescant ingenia, congruum est, ad unam Magistri recurrere sententiam.

Ast nos, qui libertate pollemus judicij, noluimos hanc servitutem imponere, illudque solum subjicere ponderi auctoritatis,

&

& rationis, sicuti fecimus Historiam Hispani-
cam struentes, cujus studium non obfuit
Theologicæ meditationi, & imitationi
Recentiorum Theologorum Parisiensium.
En tibi do, quæ ante quadragesimum an-
num elaboraveram; sed post annum octo-
gesimum melius decocta, & depurata; so-
lum enim est animus Juniores instruendi in
tam vasta materia, qualis est Theologia
Scholastica. VALE.

DIS-

DISPUTATIONES
DE DEO UNO,
TRINO,
ET RERUM OMNIUM
Creatore.

PRŒOLOGUS.

I Heologia vox, quæ ex Græca lingua transvecta est in Latinam, sicuti plurimæ aliæ: idem est, ac Sermo de Deo; cæterum jam usus obtinuit, ut significet notitiam, & cognitionem Dei, quatenus est principium, & finis creaturarum omnibus modis, quibus naturaliter comparari potest; quæ cognitio, si est ex principiis certis, & evidentibus, dicitur, scientia; si vero ex principiis certis; sed non evidentibus, dicitur scientia logice, propter certitudinem consequentiæ ex præmissis: sed non absolute, & simpliciter talis, propter defectum evidentie præmissarum.

2 Ex his facilis resolutio quæstionis, qua discutitur. An Theologia sit vere scientia? Theologia enim plures conclusiones deducit ex præmissis certis, & evidentibus, & tunc assensus conclusionis est scientificus, ut in hac: Quod non est corpus, non est divisibile: sed Deus non est corpus, ergo non est divisibilis. Ast alias deducit ex præmissis certis, sed ex his una non est evidens, sed revelata à Deo & forte utraque: tunc assensus elicitus ex illis est certus; sed non evidens: & quia discursus est legitimus, dicitur scientificus logice. Ex quo patet, quæstionem esse de voce: nec ea, quæ non cadunt sub certitudine, merentur nomen scientiæ Theologicæ: qualia sunt ea omnia, quæ sunt sub Theologorum opinione.

3 Quantum ad objectum, dimissis innanibus distinctionibus: certum est Theologicæ objectum esse Deum O. M. quatenus per discursum cognoscibilem: nam objectum scientiæ est id, de quo tractat scientia, uti Phisicæ, ens naturale, Metaphisicæ ens, ut sic: sed Deus est de quo primo, & per se pertractat Theologia: ergo Deus primo, & per se, est ejus objectum. Ast cum Deus, prout est, & cognoscitur à nobis, possit considerari prout prima causa, & principium creaturarum, & illarum ultimus finis; alia omnia, quæ in Theologia tractantur solum pertractantur per respectum ad ipsum; atque idcirco, non pertinent ad objectum primarium Theologiæ, sed solum ad objectum secundarium.

ARTIC. I.

*An Theologia sit Speculativa, aut Practica,
vel utraque simul?*

4 **S**cientia speculativa ea dicitur, quæ solum ultimate ordinatur ad cognoscendum objectum; practica vero, quæ ultimate ordinatur ad operationem, uti Aristoteles docet 2. Metaph. cap. 1. idque habet comunis consensus, quia cognitio aut ordinatur ad operandum, aut non operandum: si non ordinatur ad operandum, sistit in se ipsa, perindeque est

me:

mere speculativa; si autem ordinatur ad operandum, dicitur practica.

5 Theologorum aliqui docuere Theologiam esse simpliciter practicam. Per plures tenent esse simpliciter speculativam, & secundum quid practicam; totidem vero docent ex parte esse speculativam, & ex parte practicam, & hæc sententia comuniore usu videtur recepta: nam Theologia Moralis pars est Theologiæ; at hæc est absolute practica, ut per se patet: ergo Theologia est ex parte practica. *Conf.* quia ad Theologiam pertinet tractare de Deo, ut ultimo fine creature rationalis assequibili ab ipsa: ergo cognitio, quæ ordinatur ad ejus assequitionem, non potest non esse practica.

6 Quod vero Theologia, nec ex parte sit speculativa prob. quia licet Theologia naturalis possit elicere plures cognitiones speculativas, erga Deum; Theologia tamen Christiana, quæ procedit ex revelatis, nullam cognitionem elicit, nisi ad colendum, & amandum Deum: ergo est simpliciter practica. Prob. ant. ad id ordinantur per se conclusiones, ad quod ordinantur principia: sed principia Theologiæ Christianæ ordinantur ad amandum, & colendum Deum: ergo & conclusiones. Prob. min. quia principia illius sunt veritates revelatæ: sed hæc ordinantur ad colendum, & amandum Deum, ergo & ipsæ conclusiones ad id ordinantur. Min. constat ex Apost. 2. ad Timoth. cap. 3. *Omnis Scriptura divinitus inspirata utilis est ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in justitia:* Ac per consequens Theologia Christiana simpliciter practica est.

7 Sed dices, & si homo sit ordinatus in Deum ut finem supernaturalem, & ipsum debeat diligere super omnia amore supernaturali, prout est nature auctor potest cognosci pariter ergo Theologia Christiana, licet ordinetur ad colendum, & amandum Deum, id non ob est, ut eliciat plures cognitiones ex revelatis, ut pure sistat in cognitione Dei.

8 Resp. dicendo, quod aliud est, quod permittit Theologia Christiana, & aliud ad quod ordinatur: permittit quidem cognitiones pure speculativas de Deo, sicut permittit cognitionem naturalem Dei, cæterum per se non ordinatur, nisi ad cognitiones, quæ animum deferant ad Deum colendum,

dum, amandum, & consequendum: cognitiones autem, quæ ab hoc scopo recedunt, non sunt veræ Theologiæ Christianæ.

ARTIC. II.

An Theologia sit Scientia supernaturalis?

9 **T**homistarum aliqui censent supernaturalem: quia assensus Theologicus ex duabus præmissis de fide, habet certitudinem supernaturalem, atque adeo supernaturalis est: quippe eius certitudo, non est alia, quam præmissarum, certitudinem autem supernaturalem, habere non potest assensus Theologicus, nisi supernaturalis sit.

10 **C**omunis tamen sententia docet Theologiam minimè esse scientiam supernaturalem. Ratio est quia id quod acquiritur humano labore, & studio, non est supernaturale: nam supernaturale id dicitur, quod est supra omnes naturæ vires: aut experientia docemur Theologiam humano studio, & labore acquiri: ergo non est supernaturalis.

11 **F**undamentum oppositum nullius est momenti, nam assensus Theologicus, sicut non est immediatè de fide, esto præmissæ sint de fide immediatè; ita esto præmissæ habeant certitudinem supernaturalem, ipse tamen solum habet certitudinem naturalem; quia solum participat illam certitudinem mediante discurso naturali, quo naturaliter cognoscit, quod ea, quæ sunt eadem uni tertio, sunt eadem inter se: qua propter præmissæ cognitæ supernaturali modo, & certæ supernaturali certitudine: non influunt in conclusionem, nisi quatenus cognitæ, & subsunt regulæ sylogistica; quod totum subest naturali acumini ingenii humani: qua

propter assensus Theologicus supernaturalis non est.

ARTIC. III.

An Theologia sit scientia subalternata scientiæ Beatorum?

12 **P**hilosophi dividunt scientiam in subalternantem, & subalternatam: scientia subalternans est, quæ sub se habet aliam scientiam, quatenus ejus conclusiones sunt principia scientiæ subalternatæ, uti conclusiones Phisicæ sunt principia Medicinæ: nam per hoc Medicina est sub Phisica, & ideo Phisica est scientia subalternans Medicinam, & hæc subalternata Phisica.

13 Dicendum igitur: quod Theologia viæ, non est subalternata scientiæ Beatorum vere, & proprie. I. Quia scientia Beatorum non est discursiva; sed unica, & indivisibilis visio omnium, quæ sunt in Deo: ergo in scientia Beatorum non sunt præmissæ, & conclusiones deductæ per discursum: ergo hæc scientia non potest esse subalternans; ergo nec Theologia viæ potest esse illi subalternata.

14 II. Quia principia Theologiæ viæ sunt ipsissimæ veritates Theologiæ patriæ: quamquam diverso lumine cognita: nam Theologiæ viæ cognoscuntur lumine fidei; Patriæ lumine gloriæ: hoc autem non sufficit ad subalternationem; ut patet in scientia supernaturali infusa, Philosophia, & aliis quarum pleraque principia eadem sunt diverso modo cognita, quod ad veram subalternationem non sufficit.

ARTIC. IV.

Qui sunt Loci Theologici, ex quibus Theologia proprias deducit conclusiones.

15 **S**eu aliis vocibus. Quæ sunt principia, ex quibus Theologi discursus eliciunt? de quo plures, sed nullus, potior Melchiore Cano. libro de hoc argumen-

to. Dicendum plures esse locos, seu principia Theologica. Primum, & principalissimum est, Verbum Dei contentum in Sacris Scripturis, quas, ut Canonicas tenet Ecclesia: vel conservatum in Ecclesia universalis sacra traditione: quod principium est omnino infalibile: quippe Deus loquens nec falli, propter infinitam scientiam: nec fallere potest propter suam veracitatem: cum sit essentialiter verax, & mentiri non potest. Sacra autem Scriptura accipi debet in sensu literali, non vero in sensu alegorico: nisi in his, quæ ipsa alegoria, sit expressa in ipsa Scriptura, vel sit juxta positivam aprobationem Ecclesie: ut illud Pauli ad Galatas cap. 4. *Quæ sunt per alegoriam dicta*, & illud Canticorum cap. 4. *Tota pulchra est amica mea*, &c. de Conceptione B. Virginis dictam.

16 II. Est Ecclesie definitio, facta per Romanum Pontificem, ut Pastorem universalem illius, aut facta à Concilio Generali legitime congregato, universalem Ecclesiam representante, & aprobato à Romano Pontifice: & hoc principium est omnino infalibile. Tum quia, ut ait Apost. ad Timoth. cap. 3. *Ecclesia est columna, & firmamentum veritatis*: ergo sub esse errori aut mendatio non potest. Tum ex promissione Christi. Math. cap. 16. *Portæ inferi non prævalent adversus eam*: ex Mathæi, cap. 28. *Ecce ego vobiscum sum, usque ad consumationem sæculi*: prævaleret autem Actus Dæmonis contra eam, si in ea posset inducere errorem, foretque à Christo deserta, si Dæmonum malitia, posset in ea falsitatem invehere: unde ex promissione Christi errare non potest, ejusque decisio est infallibilis.

17 III. Est in rebus historicis Universalis Ecclesie traditio, quantum ad ea, quæ connexionem habent, cum his quæ ad fidem spectant, aut Christianam disciplinam, quippe Universalis Ecclesia in his errare non potest. Cæterum traditiones Ecclesiarum particularium non subsunt eidem certitudini: quia per pluries repertæ falsæ uti traditio Ecclesie Africanæ de nullitate Baptismi ab hæreticis collati, sub debita materia, forma, & intentione, supetunt quæ alia exempla.

18 Quantum autem ad Origines Ecclesiarum, & earum pri-

primos Episcopos earum traditiones, si sint antiquæ, nulla-
que subfit dubitandi ratio, quæ prudentem retardet assen-
sum, recipi debent; si vero non sint antiquæ; sed recentioris
Evi, omnino despiciendæ: quippe censendæ mero arbitrio
confectæ sine ulla auctoritate. Exempli gratia: Quis primus
in Africa, vel Gallia, Christianam Religionem induxerit?
Traditiones autem populares sub eadem debent stare regula:
quia plerumque eisdem de causis anilibus fabulis merentur
accenseri, nulloque habentur prætio; esto populares stri-
deant: quia in Ecclesia Catholica, veritas semper præhabita
est; ideoque semper puniti, qui miracula, & revelationes fin-
gunt: nam veritates Christianæ potius obscurantur fulcimen-
tis mendacii, nec est ulla conventio lucis ad tenebras.

19 Ecclesia autem aliquando indulget, ut in Officio Di-
vino legantur Lektionen particularium Ecclesiarum, de qua-
rum veritate Viri pietate, & eruditione pollentes, sub dubi-
tent, vel resputent sciente, & consentiente S. Romana
Ecclesia: unde commiseratione sunt digni Theologi, qui illi-
co, ac audiunt, legunt ve quidquam contrarium Lektionibus
Breviarii, Theologica inveniunt censura: non habentes
præ oculis Breviarii Lektionen sæpe correctas Summorum
Pontificum auctoritate; nec eis voluere aliam adhibere fi-
dem, quam per se merentur: contenti eis nihil contrarium
contineri fidei speculativæ, aut practicæ. Hæc advertere li-
cuit Theologis illis, qui sunt non pauci, qui non egressi
Scholæ cancelos, Ecclesiasticam Historiam nec alimine sa-
lutarunt.

20 IV. est comunis consensus PP. de re aliqua ad fi-
dem, aut mores pertinente: præsertim erga sensum Sacræ
Scripturæ: quia cum juxta Paulum. Posuerit Deus in Eccle-
sia Doctores, merito suaderi debemus, non nisi Divino
Spiritu, in unam conspirasse sententiam: unde comunis PP.
consensus in rebus Theologicis, argumentum est grave. Ex
quo fit quod unius Patris auctoritas, non facit rem Theolo-
gice certam: nec facit auctoritas plurium, quoties alii plures
stant ex adverso: quia ibi non adest comunis PP. consensus.
Præ oculis tamen frequenter habendum, quod in PP. &
Theologorum assertionibus, plerumque earum subinfertur

ratio : quando non subinfertur , tum prævalet auctoritas : quia non est præsumendum Doctissimos PP. ut Hieronimum , aut Augustinum , sine ratione aliquid asseruisse ; ast quando ab asserente subinfertur ratio assertionis , tunc auctoritas tantum valet , quantum valet ratio asserendi : hacque nutante , auctoritas evanescit.

21 Addunt alij Philosophica principia ; sed cum tot sit Philosophorum nostro tempore , solum hunc gradum obtinere possunt ea principia , quæ à nullo eorum , nisi desipiat amentia , negari possunt. Ex. g. Corpus finitum spatio finito continetur , & alia huiusmodi. Eorumque gradu , repouenda est Historicorum consensus ad nitente legitima Critica : nam experimur Historicos unum ex alio transcribere , eosque cæteros imitari ; & plerumque adhibita legitima crisi à veritate alienos. Legitimas , autem Crisis regulas , plurisque ex Jurisprudencia de promptas , & naturali Logica , non est nostri instituti designare : contenti solum indicere perfectum Theologum esse non posse , qui aliquantulum non caleat Crisim.

22 Ex his fit , quod is , qui asserit contrarium verbo Dei contento in Sacris Scripturis , sive in Sacris Traditionibus , sive explicato per Summum Pontificem , tamquam organum Spiritus Sancti , sive explicato à Conciliis Generalibus Ecclesiam universalem representantibus , est formaliter hæreticus. Qui vero negat aliquid , quod legitime deducitur , ex his , quæ sunt de fide : errat in fide : Sunt præterea plures alia Censuræ Theologicæ , quibus sub esse possunt propositiones à debita regula deviantes : de quibus , & alio loco , Theologi debent esse aprimæ instructi , qui Sanctæ Inquisitionis Calificatorum , honore , & munere gaudent.

DE ESSENTIA DEI, ET EJUS
attributis.

DEUS O. M. est ens per se existens cæterorum entium causa: hæc est clarior notio ipsius, non solum apud sapientes, sed etiam apud rudissimos: etenim cum nullus homo sit mentis compos, sitque oculis præditus, qui non aspiciat Cæli speciem, Sole, Luna, Astris, sideribusque ornatam, varios ejus motus, valles, campos, arbores, fructus, bruta in terra, in mari pisces, & altitia in aere, &c. nemo est, cui non occurrat: quæ sit horum causa; auctor, & principium? Omniumque horum causam dicimus Deum, qui necessario debet esse per se existens ab æterno; quia est omnium aliorum, quæ ab ipso distinguntur causa: ideoque cætera sunt causata, producta, ipseque causa, & principium improductum per se existens. Hoc ipsum innuit Moyssi, Deus ipse illis verbis: *Ego sum qui sum: Qui est, misit me ad vos.*

ART. I. Unde constat Deum existere cæterorum entium causam?

Resp. Ex triplici potissimum capite: 1. Ex humana fide, cui ni dispianus, credere debemus. 2. Ex irrefragabili testimonio animæ, cui repugnare non possumus. 3. Ex clarissimo testimonio naturæ; cui omnes collimant. Philosophorum, & Theologorum ratiocinationes, pro demonstranda Dei existentia.

3 I. Ex humana fide: quia id, quod docent fere omnes gentes, sapientesque fere omnes, ut verum tenendum est: est enim humana fides, vitæ humanæ pædagogus: ea scimus, qui sint nostri parentes, quo loco nati sumus, & alia, quæ per nos metipsos, nec scire potuimus, nec eorum memoriam

habere : per ipsam dum pueri sumus noscimus conservatio-
ni vitæ proficua , & noxia , & in adolescentia sub esse imperio ,
alias esse Regiones , Provincias , loca plurimæque alia , de qui-
bus nemo , nisi demens , dubitare queit , ac denique , sine
humana fide nutat convictus humanus ; etenim humana pru-
dentia dicitur , nec omnes posse fallere , nec unum omnes .
At qui omnes fere gentes , sapientesque fere omnes , tenuere
Deum esse , ut constat longissimè , ex Gentium Historia , &
ex Philosophis earum : ergo tenendum est ut verum Deum
esse , nisi velimus esse , insani .

4 Dices : Fuere olim plures Athei , & (proh dolor) sunt
plurimi nunc . Resp. I. hos fuisse dementes , sicuti nunc sunt
plures insani , circa determinatas materias : fuereque olim
plures sapientium nomine , qui se ipsos interemere ; sicut er-
go hi in hac dementia laborarunt , ita Athei insani , veniunt
censendi , veluti cum infantes , admovent manum ignis fla-
mis . Sicuti enim in administranda justitia , imprudentissimus
esset iudex , qui non præferret centum testes , tribus , vel qua-
tor , dementissimusque æger , qui centum Medicorum vota
non præferret , votis trium , aut quator , ac denique iter
agens , qui non præferret fidem centum asserentibus , illud
esse rectum iter , tribus , aut quator contendentibus eo ab-
errare : sic non potest , non esse imprudentissimus , demens
insanus , aut stultus , qui non credit nationibus ; gentibus , &
sapientibus earum , edocentibus Supremi numinis veritatem ,
dimisis paucissimis Atheis , qui sunt quasi duo comparatio-
ne unius milliariis .

5 Resp. II. Neminem unquam , nec fuisse , nec esse
Atheum interiori cognitione : quia divinitatis lumen ipsis
invitis , seque ipsos fallere volentibus Deum ipsum clarissimè
manifestat : de quo postea .

6 II. Ex animæ testimonio ; nam quisque rationis est
particeps , experitur intra semetipsum interiorem legem , de-
non irrogando alteri malum , quod nobis nollimus irrogari ,
de venerandis , & honorandis parentibus , & populorum gu-
bernatoribus , aliisque hujusmodi , delinquentibusque subijte
timor futuri mali : sed nemo est sibi Legislator , nec habet
quid à se timeat : ergo necesse est alium esse Legislatorem ,
quem

quem quisque timeat facinore patrato, & possit malum inferre: sed una est idea naturalis omnium hominum: ergo est unus Legislatoꝝ, qui est, qui dicitur Deus, ens per se existens, & ceterorum entium causa: quippe, nullatenus concipi, potest, qua ratione sit Legislatoꝝ, nisi quia causa humani spiritus, & ceterarum rerum: admodum quo pater Legislatoꝝ est familiae, quia filiorum principium est causa: cum hoc imperium non sit delatione creaturarum, aut ceterorum entium, sicut est pœnes Reges, Principes, & Magistratus inter homines.

7 III. Ex testimonio naturæ: nam hæc universi machina, prout Cœlum, & terram, & quidquid est in eis completur, vel est quid factum, quod cum prius non esset, postea fuit: aut est quid non factum, quod semper fuit? Si est quid factum, quod cum non esset, cœpit esse, necesse est quod cœperit esse per aliquam causam: & hæc Deus est, qui est ens per se: ergo si machina universi, est quid factum, est necessario Deus, qui est illius causa. Hæc consequentia patet: nam si causa universi, est etiam facta, necesse est, quod sit facta ab alia causa, & hæc ab alia, quosque deveniatur in causam non factam, & hæc est necessario Deus, prima causa omnium aliorum per se existens, vel debet esse reprogresus infinitus causarum à parte ante: Ex quo evincitur mundi machinam, numquam potuisse fieri, quod est contra The-
sism, quia, ut fieret erat necessario, pertranscendus infinitus progresus causarum: hoc autem est impossibile; nam infinitum in quo libet genere pertransiri nequit: ut videre est in Linea infinitæ longitudinis, quæ nec mente pertransiri potest: ergo si machina universi est quid factum, necesse est, quod sit illius causa per se existens, quæ dicitur, est-
que Deus.

8 Si autem machina mundi non est quid factum: necesse est affirmare esse ens per se existens: ac proinde dare ens per se existens ceterorum causa: ex quo sequitur: difficultate vacare, concipere, & esse ens per se existens, quod causa sit cœli, & terræ: cum machinam universi concedatur ens per se existens ceterorum causa.

9 Ulterius, nam si mundi machina, est quid non factum;

neceſſe eſt quod ipſa corpora, quibus conſtat ſint, quid non factum: unde Cœlum, Sol, Luna, Stellæ, aer aqua, & terra, erunt quid non factum; perindeque negando unum factorem cœli, & terræ, conſtricti ſunt Atheiſmo tincti, ad fruere innumerabilia, quid non facta; nam Stellæ ſunt innumerabiles, quo nihil ſtultius.

10. Deinde, quia, Sol, Luna, & Stellæ ſuos peragunt ordine mirabili, motus; ut anni efficiant Stationes, terræque producat fructus, homini, & reliquis animalibus neceſſarios, & demenſis circuitionibus, iterum atque, iterum eandem repetunt: ſicque annorum ſumma conficitur: uti magiſtra docet experientia. Si ergo ſunt quid non factum, vel neceſſario hos peragunt motus, vel libere? Si neceſſario: ſequitur evidenter, quod hi motus ſint infiniti a parte ante, & hæc infinitas, ſit emenſa, & pertransibilis: quod eſt contra eſſentiam infiniti: ſi autem dicatur voluntarie peragere ſuos motus; contradicit experientia, cum doceat: ſemper eodem modo operari: unde quia ignis ſemper calefacit, & nix incutit frigus, operari neceſſario dicimus; atque adeo de primo ad ultimum: ſi Sol, Luna, & Stellæ ſunt quid non factum, & operantur neceſſario, infinitas motum eorum a parte ante erit emenſa, & tranſacta; quod eſt evidentiffime contra rationem infiniti; qua propter aſſeri debet orbes cœleſtes, Solem, & Lunam, ac Stellæ, eſſe quid factum, darique factotem, qui dicitur, & eſt Deus.

11. Demum ex tali poſitione Atheiſtarum: ſi Cœli, & plantæ, neceſſario ſuos peragunt motus, & ſunt quid non factum, ſequitur aperte, quod infinito poſſit eſſe majus: id autem notioni infiniti clariſſime repugnat: conſequentiæ autem veritas, patet ad ſenſum, nam infinitas hodierna motuum cœleſtium orbium Solis, & Lunæ a parte ante fiet major motu ſubſequentis diei, & ſemper major, & major ſubſequentibus: quia prædita, infinitati ſemper aliquid ſuperadditur: ergo fiet major, & major: cumque hoc ſit contra rationem infiniti, & contra rationem agentis neceſſario; fatendum eſt orbes cœleſtes, plantasque eſſe quid factum, darique horum factorem, & creatorem.

12. Idem argumentum militat in motibus terræ, eſto adſc

adstruatur Systhema Galilei de terramotu, & cœlorum immobilitate, nam pari modo, si terra necessario peragit motus, & est quid non factum: ejus motus erunt infiniti à parte ante: & hoc infinitum erit pertransibile, & quotidie fiet major, & unum infinitum erit altero majus. Unde eum hæc sint ex prima notione, repugnantia, necesse est ea facta fateri.

13 Ex dictis non restat Atheis aliud efugium, quam asserere cœlos, planetas, astra, aerem, aquam, & terram libere suas operationes peragere, & cursus suos ciere, consequenterque in hanc mirabilem dispositionem coaluisse libero, & voluntario modo: hoc autem imaginari stultissimum est: *Tum*, quia si hanc concordiam, voluntarie iniere, tot & tam diversa corpora, timeri poterit, quod voluntarie disrumpant, & omnia inferiora, simul pereant: *Tum*, quia voluntarie operantes, precibus, votis, & aliis hujusmodi moventur: hoc non contingit in corporibus cœlestibus, & elementis: ut patet experimento: ergo non sunt agentia libero modo. *Tum*, quia corpora elementaria, uti experimur, sepeissime violentissime se se movent, uti terram aer, ejus visceribus reclusus, mare autem ventorum furia: cum autem omnia quietem apetant, sic se moveri, & agitari non permetterent, si ratione, & voluntarie agerent, cum id esset contra innatam concordiam, unde concludendum aparet, hæc corpora, nec esse voluntate, nec ratione prædita, sed agere necessario.

14 Demum nequid omitamus ex generatione hominis, & aliorum animantium perfectorum, evincitur Dei existentia; nam Atheorum Sententia cœlorum, & elementorum, Systhema idem nunc est ac antea: sed à Systhemate cœlorum, ac elementorum quod nunc est, nunquam productus est homo, aliquod ve ex perfectis animantibus; ergo nec ante productus est à Systhemate cœlorum, aut elementorum homo, aut aliquod ex perfectis animantibus: cum autem nemo se ipsum producere possit, & omnes homines, & animalia perfecta producta experiamur: necesse erit ultra cœlorum, & elementorum Systhema, fateri hominum, & animantium perfectorum conditorem distinctum ab omni Systhemate cœlorum, & elementorum. Ex his apparet facile, quantis deliriosis locum dederint Gentiles, qui tenebris ignorantia voluntarie

obsecrati, non agnovere Deum hominum, & perfectorum animantium conditorem, sicuti cœli, & terræ: putantes homines sponte sua terram produxisse, uti de Atheniensibus, Arcadibus, & Thesalis, docent Herodotus, Plato, Strabo, & plerique Poetarum, de quo alias scripsimus.

DE UNITATE DEI.

¶ 15. **O**B hæc Gentes ignorantia culpabili plurimos co-
luisse Deos proprios, vel ascitios aliunde, vulgare est, apud Sacros, & profanos auctores. Libri sapientix auctor satis edocet cap. 13. quæ, & qualia adoraverit, & habuere pro Diis gentes plurimæ, eo dementix progressæ, ut in numerum Deorum censerent etiam animalia noxia, ut loquens de Ægyptiis eos taxat Juvenalis.

¶ 16. Græcorum turbam Deorum, Saturni, scilicet, Jovis, Junonis, Minervæ, &c. satis constat Deos non fuisse, ex eorum Theogonia; nam eorum opinione aut fuere homines, tempore Adelon, aut Mythico, & sic Dii non fuere; aut solum significabatur, illis nominibus naturæ, vis, & efficacia, reposita cœlis, & elementis, proinde apud Sapientiores, Diana nihil aliud erat quam Luna, Juno, Aer, Neptunus Mare; Apolo Sol, Ceres Terra, Saturnus Cœlum, aut tempus, & sic de aliis; quæ omnia cum sint orbis partes, ex proxime dictis patet, nihil Deitatis habere.

¶ 17. Solum ergo disceptandum, & cum Platonis, & Heraticis, qui duo posuere rerum principia. Platonici ultra Deum causam per se omnium rerum activam, posuere materiam Deo coævam, ex qua fierent omnia: quippe judicabant, ex nihilo nil fieri potuisse; quamquam non defuerint, qui Platonem ab hoc errore purgare conati sunt; sed quidquid sit de Platone, in hoc errore fuit Hermogenes ad finem II. sæculi Christiani, uti fidem facit Tertulianus lib. contra ipsum cap. 1.

¶ 18. Sæculo II. Christiano, ex Cerdonis Schola emerfit Marcion Ponticus, filius catholici, & pii Episcopi, qui ipsum propter stuprum ab Ecclesiæ comunione se movit. Hic inter hæreticos primus duos edixit Deos, bonum unum, al-

terum malum : mundi conditorem : malorum , quippe affer-
bat. Deum bonum authorem esse non posse ; uti docent S.
Ireneus lib. 1. cap. 29. Tertulianus lib. 1. contra ipsum cap.
21. & alii PP. Marcionem Magistrum Appelles secutus est, &
Sæculo III. Manichæi in eodem hæresis luto , à quibus prog-
nati alii hæretici sequentibus sæculis.

19 Dei unitatem contra gentes, & hereticos multis mo-
dis demonstrare PP. ascitentes suffragia præcipuorum
Philosophorum, & Poetarum. I. que clarissime evincitur,
ex ipso Dei conceptu : nam repugnant ens per se cæterorum
entium causa, & quod cætera entia ab illo distincta, non sint
ab illo causata, & effecta, sed quod est causatum, & effectum,
Deus esse non potest : ergo quidquid est distinctum ab ipso,
Deus esse non potest : ergo necessario est solus, & unicus
Deus, qui est ens per se causa cæterorum entium ab ipso dis-
tinctorum.

20 II. Quia infinitum in aliquo genere, non potest
non esse unicum in illo genere : quippe infinitum in ratione
talis continet, quidquid pertinet ad illam lineam, ac proin-
de majus esse non potest ; si autem id non contineret, posset
additio fieri, non contento, & consequenter posset fieri ma-
jus : quod est contra rationem infiniti : sed Deus ex conceptu
suo, est in linea essendi infinitus, ut postea evincemus : ergo
non nisi unicus esse potest : cum debeat continere quidquid
pertinet ad lineam Deitatis : proinde nihil super esse potest,
ut sit alter Deus : admodum quo ; si omnes lapides mundi in-
sumerentur in uno edificio, nullus superesset lapis, ex quo
aliud ædificium fieri posset.

21 III. Quia fctis duobus Diis, vel unus est superior
alio, vel essent omnino æquales ? Si unus est alio superior,
inferior Deus esse non potest : quia Deus est, quo nihil est
majus, nihilque æquale : ergo Deus inferior re vera Deus
esse non potest. Fingamus autem æquales esse naturæ, sapien-
tia, potentia, voluntate, & libero arbitrio : vel unus posset
operari, sine alio vel non ? Si unus sine alio operari non pos-
set : neuter esset Deus : quippe Deus sicuti debet esse, per se
existens, & necessario, independens in esse, & consequenter
in operatione, cum operari sit consequens ad esse, ac ad na-

turam. Si autem essent æquales : vel unus posset obsistere alii perfecte, & adequate, vel non posset? Si non posset obsistere, hic Deus non esset, & alter per necessariam consequentiam esset potentior, cum huic Deus A. obsistere non posset; & consequenter Deus non esset : si invicem sibi obsistere possunt, sequitur nullum ex his esse Deum : quia nullus ex illis potest absolute aliquid facere, unde necessitas Divinitatis, est etiam unitatis necessitas, ut docte diservere SS. PP.

22 Hinc facile dispellitur Platonis, & Hermogenis error. I. Quia si ea Deus ens per se, & cæterum causa, est etiam causa materiæ; quia hæc non est Deus, & consequenter causata à Deo : quia omne quod est, Deus non est, à Deo habet esse, ac perinde non potest esse Deus. II. Quia nulla aparet implicatio in ponenda materia creata, & producta : quia eodem modo fierent, ac consisterent res, sive materia esset increata : alias nulla apparet necessitas adstruendi materiam increatam : ergo rationabiliter increata adstrui non potest.

23 Dicere forte poterant, quod cum ex nihilo fieri possit nihil, esse necessariam primæ causæ efficienti materiam coevam, ut ex ipsa possit aliquid facere. Atamen, vel prima causa efficiens potest facere aliquid, quod non sit materia; vel id non potest? Si potest facere aliquid quod non sit materia, vel corpus, ut animam nostram : id ex nihilo necesse est fieri, ac proinde assumptum est falsum, poteritque prima causa etiam ex nihilo facere materiam. Si nihil potest facere, nisi ex materia præsupposita; vel producit re vera aliquid distinctum, à materia, & corpore, vel non producit; sed solum dat materiæ, novam figuram, ordinem, & dispositionem? Si primum, jam illud quod producit erit ex nihilo; ac proinde labitur per se fundamentum erroris. Si secundum sequitur, quod Deus ens per se existens, & prima causa, solum se habeat sicut figulus, qui ex luti massa vasa efficit, & nihil possit efficere, nisi materiale, & corporeum : qui error est crassissimus, licet Saduceorum votis fulcivus, qui non esse spiritus affirmabant, de quo alias.

24 Marcionistæ, & Manichæi aliique hujus facis hæretici, si vellint censerî nomine Christiano, facillime evinci possunt, ex Veteri, & Novo Testamento, in quibus perspicua est

unitas Dei. *Audi Israel. Dominus Deus noster, Dominus unus est.* Deutheron. cap. 6. & Paulus ad Rom. cap. 3. *Quoniam quidem unus est Deus.* Si autem inter Philosophos velint ad numerari: cum nulla substantia sit per se mala, non est necesse excogitare, primum principium mali; unde malum absolute nullum est, nisi peccatum, quod originem habet ex libero arbitrio creaturæ intellectualis. Deinde Deus malus est per se repugnans, uti dicemus loquentes de Dei bonitate: estque repugnans Deus, qui non sit omnium rerum causa: ut omittam Theomachiam, seu pugnam diversorum Deorum, milleque deliria, quæ ex tali errore emanant.

25 Sed quia Antichristiani, possunt nobis obiicere, quod argumenta, quæ evincunt unitatem Dei, excludunt pluralitatem personarum: quia data una persona infinita, ceteraque, quæ de potentia, sapientia, & voluntate, disseruimus, personis adaptari possint: unde, si statuitur unitas Dei, relegendanda est Trinitas Personarum.

26 Ad hæc tamen respondemus: nos confitemur Trinitatem Personarum esse unicum Deum; quia in illis est eademmet deitas, essentia, & natura, Sapientia, voluntas, & Omnipotentia; unde inter Divinas Personas nulla discordia esse potest; sicuti esse posset; si duo possent esse Dii diversa voluntate, libertate, & potentia præditi: nam ad discordiam requiritur diversitas voluntatum. Infinitas autem Dei est infinitas absoluta, & necessario excludens alium Deum, sicut quantitas infinita excludit aliam quantitatem infinitam; atamen infinitas Personæ Divinæ qua talis, est infinitas relativa; nam relatio non potest esse, nisi inter diversa extrema; proinde infinitas Personæ, Patris necessario exposcit Personam Filii: unde ex infinitate naturæ Divinæ recte inferitur necessario Deum unicum esse, & non inferitur hunc unicum Deum, non posse esse Trinum in Personis; sicuti ex infinitate quantitatis, non recte posset inferri, quod in illa tres modi, aut qualitates, non possent esse.

27 Atheismo, & Gentilismo profligato, restat querere: Art. an existentia Dei sit per se nota, hominibus, seu an hæc propositio: *Deus existit*, sit per se nota: Dissentiunt Thomistæ, & Scotistæ, diversis modisque explicant propositionem

per se notam, & secundum se, & quoad nos; sed cum notio sit intellectus cognitio, juxta modum quo objectum representatum, per apprehensionem, determinat intellectum ad assensum convenientiæ prædicati cum subjecto, sic propositio erit nota, vel cognoscibilis. Objectum autem, vel per se immediatè, explicatis terminis, determinat intellectum ad sui notionem; vel non determinat, sed solum mediante alio, hoc est, connexione extremorum, & mediante discursu, & hoc objectum non potest dici per se noscibile. Exemplum primi modi cognoscendi, conspicitur in hac propositione: *Ego existo*; quæ immediatè determinat intellectum, ad assensum, & notionem meæ existentia: *Quodlibet est, vel non est; omne totum est majus sua parte*, & alia hujusmodi. Exemplum secundi, est hæc propositio: *Homo est admirativus*, quia potest cognoscere effectum, & ignorare causam.

28 Dicendum est, quod hæc propositio *Deus est*, seu *Deus est existens*, non est nobis immediatè, & per se nota; Ratio est; quia propositio immediatè, & per se nota ea dicitur; cujus objectum immediatè, & per se determinat intellectum ad sui assensum, & notionem; at objectum, & enunciatum per hanc propositionem: *Deus existit*; immediatè, & per se non determinat intellectum, ad sui assensum, & notionem: alias nullus posset negare, aut dubitare de illa: ergo non est hominibus immediatè, & per se nota; hæc propositio *Deus existit*.

29 Confirmatur: quia Dei existentia, non est immediatè, & per se cognoscibilis, per sensum corporalem: cum Deus sit extra, & supra omne sensibile; alias objectivè, & ratione sui, non determinat intellectum ad sui assensum: ergo nullo modo est immediatè nota. Confirmatur ulterius: quia convenientia subjecti, & prædicati, vel se ipsa determinat, intellectum ad assensum, vel non determinat? Si se ipsa determinat, erit per se nota; secus si non determinat: at hæc propositio *Deus existit*, non sic determinat intellectum: ergo non est per se nota; nec per se noscibilis. Ex quo facile diduntur argumenta aliarum sententiarum: quia propositiones solum sunt noscibiles, per ordinem ad notionem, & cognitionem intellectus nostri.

ART. II. *An possit dari ignorantia invincibilis Dei in homine compote usus rationis?*

30 **C**ertum omnino est, pueros ante rationis usum, fatuos, & amentes, ignorare posse Deum existere; cæterum de homine, qui discretionem polleat dubitari queit. 1. An subterfugere possit ejus apprehensionem Dei existentia? 2. An apprehensa possit habere ignorantiam invincibilem illius? Ignorantia autem invincibilis ea dicitur ad quam vincendam nullum, pro tunc superit medium, juxta circumstantias temporis, & loci.

31 Dicendum cum communi Theologorum sententia, quod nullus homo rationis compos, potest subtergere Dei apprehensionem, saltim sub conceptu Legislatoris: quippe homo rationis compos, non potest non experiri interiorem Legem; juxta quam operari tenetur: ergo non potest, non apprehendere Legislatorem: quia lex, & Legislator sunt correlativa, quæ sunt simul natura, & cognitione, sicut nemo potest experiri, se esse servum, quin apprehendat rationem domini: unde cognita lege interiori, quam nemo compos rationis potest ignorare, Legislator non potest subterfugere ejus apprehensionem.

32 Cæterum, quia exterminis non videtur aparere, quod qui est interioris legis auctor; sit ens à se, & cæterarum rerum causa, quæ est præcipua ratio Dei ut distincti à creaturis; quæritur: an sub hac ratione possit invincibiliter ignorari ab aliquo homine?

33 Dicendum quod per aliquod breve tempus potest aliquis habere ignorantiam invincibilem Dei subconceptu formali entis à se, & causæ cæterorum entium. 1. Quia existentia Dei sub hoc conceptu, non est immediatè, & exterminis nota, nec est immediatè, & exterminis nota identitas Legislatoris interni, & entis per se causæ cæterorum: ergo non potest esse nota, nisi mediatè, & per discursum. Tum sic: sed ad dis-

cursum proprium, vel alienum, requiritur aliquod tempus majus, vel minus juxta aciem, & vivacitatem ingenij: ergo illo tempore, quo discursus perficiatur evincens existentiam Dei, & ejus identitatem cum Legislatore interno, potest quis habere ignorantiam invincibilem Dei, esto cognoscat ratione legis Legislatorem cum consequenter sit moraliter operans. Mihi que videtur hoc præsertim posse contingere, in puero, & homine inter barbaros, enutrito, & ab humana politia separato.

34 Sed dices: si per aliquod tempus, quo homo laborat discurrendo, ut noscat existentiam Dei, non habens à quo de hac veritate certus fiat, pollet ignorantia invincibilis illius, si tunc moreretur, quæ illius fors? Resp. Quod tunc homo ille ante mortem illuminaretur à Deo, sive per se, sive per alium, ex vi providentiæ hujus status, ut posset salvari, & à Deo cooperaretur illuminanti, salutem consequeretur; secus si respueret Dei illuminationem, de quo longior sermo alio loco.

35 Sed dices ulterius: si per aliquod breve tempus posset esse in homine ignorantia invincibilis Dei entis à se, & causæ cæterorum entium; per illud breve tempus posset dari, peccatum pure philosophicum; quippe ea temporis brevitate, posset operari contra legem sibi notam; nam hoc est, pervenire ad usum rationis: & cum nosceret Deum primam causam; peccatum illud esset pure philosophicum: at hoc dari non potest: juxta damnationem Romani Pontificis: ergo nec pro brevi tempore potest dari in adulto ignorantia invincibilis Dei.

36 Resp. Quod homo adultus in aliqua materia, is dicitur, cui nota est lex de modo operandi in illa materia; consequenterque est notus Legislator: quia lex, & Legislator sunt correlativa, simulque sunt cognitione: unde hoc ipso, quod peccatum fit contra legem, est simul contra Legislatorem, qui est Deus, atque adeo repugnat peccatum, quod non fit contra Deum, & repugnat pure philosophicum, hoc est, pure contra rationem; ficque dignissime damnata est sententia illud propugnans.

37 Dicendum ulterius, quod longo tempore non potest dari

dari in homine adulto ignorantia invincibilis Dei, ut creatoris. Hæc est communis Theologorum sententia; quia regulariter loquendo, nullus est adultus, qui non excipiat longo tempore, illuminationem à Deo, ut possit salvari: quippe vult omnes homines salvos fieri: hæc autem illuminatio, non potest non esse in ordinem ad ejus notionem, ut creatorem; cum sine ejus cognitione salvari nemo possit: ergo longo tempore, non potest dari in homine adulto ignorantia invincibilis Dei, ut creatoris.

38 Ulterius quia homo adultus visu pollens longo tempore apparet impossibile, quod non admiretur cælorum, & elementorum fabricam, ac proinde excitetur ad notionem Auctoris, sed cum hac excitatione culpabilis, est Auctoris ignorantia: ergo adultus visu pollens per longum tempus, non potest inculpabiliter pollere ignorantia Dei. Hac de causa. Job. cap. 36. v. 25. dixit. *Omnes homines vident eum, & Paulus ad Rom. cap. 1. v. 19. & 20. Quod notum est Dei, manifestum est in illis. Deus enim illis manifestavit: Invisibilia enim ipsius à creatura mundi, per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur: ad hæc: quod notum est hominibus de Deo manifestum est ex ejus operibus, & per illa Deus ipse hominibus manifestavit, ea enim quæ sunt in ipso invisibilia, oculis corporeis à mundi exordio per ea, quæ fecit atente considerata conspiciuntur, & apparent: unde cum nullus adultus, qui oculis polleat, per longum tempus, non possit non considerare mundi creaturam dispositionem, & ordinem, fit inde, quod nullus longo tempore, possit laborari ignorantia invincibili Dei ut creatoris.*

39 Diximus consulto adultum visu polentem, nullatenus per longum tempus posse laborare ignorantia invincibili Dei: nam potest dari adultus à nativitate cæcus ex Joanne cap. 9. v. 1. qui cum conspiciere non possit ordinem, & dispositionem mundi, nec ideam formare de præcipuis ejus partibus, uti experientia compertum est: fit inde, quod longiori tempore, potest inculpabiliter ignorare Deum sub conceptu primæ causæ omnium entium, quæ sunt ab ipso diversa.

Idem dicendum de mutis à nativitate quia eodem defectu tenentur.

DISPUTATIO II.

DE HIS, QUÆ POSITIVE
de Deo dicuntur, & suo modo de
creaturis.

1 **P**riusquam discutiamus de ijs, quæ pertinent ad divinas perfectiones, ut proprias Dei, ut distincti à creaturis, oportet differere de his, quæ suo modo etiam conveniunt creaturis, & primo qualis sit Dei unitas? Nam ex ea facile fit transitus ad demonstranda aliqua de Deo, ut creaturis communia.

ART. I. *Qualis sit Dei unitas?*

2 **D**icendum 1. Quod Deus est unus unitate omnimoda simplicitatis. Probatur: nam ens primum cæterorum causa, non potest non esse maximè unum, unitate simplicitatis; talis est Deus: ergo non potest non esse, maximè unus unitate simplicitatis. Minor prob. nam major, est ipsa Dei notio: ens primum non supponit aliud ens: sed quod non supponit aliud ens, est maximè unum unitate simplicitatis: ergo. Min. probatur: quod non supponit aliud ens, non habet aliud ens, ex quo componatur; quippe quod est unum per compositionem, supponit partes ex quibus resultat: ergo si Deus, est primum ens nullum supponens, & cæterorum causa, non potest non esse maximè unum unitate simplicitatis.

3 Confirmatur ex Concilio Lateran. sub Innocencio III. qui cap. 2. substantiam Patris confitetur, omnino indivisibilem, & omnino simplicem: quo nihil dici clarius potest. Ex his sequitur 1. quod Deus non est quid corporeum, ut Audiani censuere, & aliqui rudissimi Monachi: missis Gentilibus, qui creaturas corporeas Deos censuere, nam quod non habet partes, non est quid corporeum; sed Deus cum sit unus
uni-

unitate simplicitatis omnimodæ, partes non habet: ergo non est quid corporeum: unde Joannes cap. 4. *Spiritus est Deus.*

4 Nec refert: quod in Sacra Scriptura humana membra Deo tribuantur, ut facies, oculi, manus, &c. quia solum tribuuntur metaphorice, non rei proprietate, ad modum quo tribuuntur Ira, pœnitentia, & alia: quibus metaphoris utitur Scriptura, ut rebus sensibilibus aliquo modo Dei invisibilia noscamus: nam ea quæ agimus corporeis membris, exequitur seipso Deus: unde quia oculis videmus divina cognitio, qua omnia intuetur oculorum nomine significatur, & sic de aliis membris. Nec etiam refert quod Tertulianus Deo corpus adscribat: nam vindicat eum Pamelius dicens, hujus Auctoris phrasi, solum nomine corporis exprimitur, quidquid vere, & realiter est, & existit: qua ratione, & Angelos, & animam corporeos dixit.

5 II. Sequitur quod Deus, non est compositus ex forma, & materia, sicut sententia Aristotelica composita phisica, quia quod est essentialiter unum, unitate simplicitatis, non potest esse compositum, ex materia, & forma, at Deus est unus unitate simplicitatis, ergo non potest esse compositum ex materia, & forma, quippe simplicitas est quid repugnans compositioni cuilibet. Ex quo, & elicitur, quod non est compositus, ex substantia, & accidenti: quia quælibet compositio repugnat summæ simplicitati. Qua autem causa Deus non sit capax accidentium seu modorum, postea docebimus.

6 III. Sequitur quod Deus sit omnino indivisibilis: quia quod non potest in partes dividi, est omnino indivisibile; sed Deus non potest in partes dividi: ergo est omnino indivisibilis. Consequentia tenet, & maj. est per se nota. Min. prob. quia quod non habet partes, non potest in eas dividi; sed Deus nullas habet partes ratione summæ simplicitatis: ergo non potest in eas dividi.

7 IV. Sequitur, quod Deus sit substantia omnino spiritualis: partes duas habet illatio: prima prob. nam ens quod seipso formaliter existit, & nulli substat, est formaliter substantia: hæc enim est ejus notio, & essentia: sed Deus seipso formaliter existit cum sit ens per se; & nulli substat; cum sit primum ens: ergo est substantia. Secunda prob. nam substan-

tia

tia indivisibilis ; corporis expers , est omnino spiritualis : sed Deus est substantia indivisibilis corporis expers : ut constat ex dictis ; ergo est substantia spiritualis omnino. De aliis autem perfectionibus Dei , quibus suo modo communicant creaturæ , locis agemus suis , uti de vita , scientia , voluntate , sanctitate , & virtutibus ipsius.

8 Hæc enim præjecta , quæ de Deo dicuntur , dicuntur etiam de Angelo , & anima rationali suo modo , nam Angelus (& idem de anima rationali) est substantia spiritualis indivisibilis corporis expers , & materiæ , & formæ , uti suo loco dicemus.

ART. II. De *Æternitate Dei.*

9 **N**unc erit nobis dissertatio de his , quæ de Deo dicuntur , & nullatenus de creaturis possunt dici , & primum de æternitate , cujus notio , & cognitio necessario præmitenda : quam etsi verbis variis descriperint Theologi , & Philosophi , omnes sensu coherent.

10 Duratio ut à notioribus procedamus , nihil aliud est quam permanentia in esse : unde instans durationis continuat instans existentia : res namque quæ existit instanti A. & non existit in instanti B. non potest dici durans , ut est per se manifestum. Rerum aliarum incipiunt esse in tempore , & eodem finiuntur ; ut plantarum earum fructus , animantia , & homo : in quibus est designabile , quando non fuerunt : quando extiterunt , & quando esse desiere : aliarum incipere esse in tempore , & semel existentes , nunquam finem sunt experturæ , uti Angelus , anima rationalis , & alia , uti cœli , quæ æterna dicuntur à parte post , quorum duratio ævum dicitur unde sicut Angelus , & anima rationalis dicuntur æterni à parte post , perfecta æternitas non potest non esse , nisi duratio necessaria , cui non sit designabilis finis à parte post ; nec designabile principium à parte ante in omni excogitabili duratione ; unde æternitas nostro concipiendi modo , est duratio necessaria sine principio , & fine.

11 Dicendum igitur Deum esse perfectissimè æternum.
I. Quia id quod nunc est necessario existens , existensque simili-

liter, pro omni duratione interminabili, & excogitabili, tam à parte ante, quam à parte post, est perfectissime æternum; sed talis est Deus: ergo est perfectissime æternus. Min. prob. quia Deus est essentialiter per se existens, cum sit creatorum causa: ergo est existens necessario pro omni duratione interminabili, & excogitabili, tam à parte ante, quam à parte post. Patet consequentia: quia id quod convenit alicui essentialiter, convenit illi pro omni duratione interminabili, & excogitabili; unde quia homini convenit essentialiter esse animal rationale, in nulla duratione potest concipi, quin sit animal rationale: ergo si Deus est ens per se, & per se existens: alioquin non esset Deus, & hoc ei convenit essentialiter, nulla duratione concipi potest, ut non existens, sed in omni debet concipi, ut necessario existens, ac proinde est necessario æternus.

12 II. Quia id quod necessario fuit sine principio, & necessario existit pro omni nunc, existitque necessario pro omni cogitabili, & interminabili duratione, est perfectissime æternum: sed talis est Deus ut pote existens sine principio necessario, alias Deus non esset, necessitas autem existendi sine principio, est necessitas existendi pro omni duratione: ergo Deus est necessario existens. Mitto aliis id ipsum probare ex PP. & Theologis; & confirmatur, ex Sacra Script. Genesis cap. 21. n. 33. *Abraham invocabit ibi nomen Domini Dei æterni.* Baruch. 4. n. 7. *Exacerbastis Deum æternum.* Ad Rom. 16. n. 26. *Præceptum Dei æterni.* Suntque in hac Sententia Platonici, & Peripatetici; sunt etiam Judei, & Mahometani. Nec refert, quod in Scriptura aliquando dicantur, aliqua permanens in æternum, quæ principium, & finem, habuere, ut Genesis 17. n. 8. & alibi: quia ibi æternum accipitur pro longa duratione, ac proinde improprie; de Deo autem debet accipi, cum omnimoda proprietate: Tum ex præmissis demonstrationibus; Tum ex aliis Script. locis, quibus firmatur Dei existentia ante sæcula, & in sæcula, ut Psalm. 87. n. 2. *Priusquam montes fierent, aut formaretur terra, & orbis, à sæculo usque in sæculum tu es Deus.* Ex his infertur: quod æternitas solum potest dici mensura Dei, quæcenus est ipsa existentia indivisibilis, & necessaria ipsius, in

qua non est invenire prius, & posterius; sed indivisibiliter est tota simul, ut dixit Boetius.

ART. III. *An aliqua creatura possit existere ab æterno à parte ante?*

13 **C**ertum est quod nulla creatura potest esse ab æterno, ex se, & per se; alioquin Deus esset: unde quæstio solum versatur, an possit produci à Deo ab æterno, ita ut ab æterno existat ex libera Dei productione, & cum dependentia ab eo in existendo. In qua affirmantem partem tenent plures, similiterque plures negantem.

14 Dicendum nullam creaturam posse ab æterno existere. Probant plures: quia ex PP. æternitas est propria Dei, & inde ex æternitate Filij probant Deum esse, contra Photinianos, & Arrianos: ergo id non potest competere creaturæ; nam si posset convenire creaturæ æternitas, licet Dei productione, hæc esset mala consequentia: Filius est æternus, ergo non est creatura: cum non repugnet creatura, quæ sit ab æterno: Potest tamen dici quod PP. non ex sola æternitate probarunt divinitatem Filii: sed ex ea ut conjuncta cum alia propositione de fide, nempe: quod de facto nulla creatura est æterna, sed omnis habuit principium in tempore reali, vel imaginabili: hoc modo quod est æternum, non est de facto creatura; sed Filius est de facto æternus: ergo de facto non est creatura.

15 Sed hoc misso *prob. efficaciter nostra sententia*: quia implicat creatura æterna à parte ante: quæ non intelligatur existens, pro omni duratione intelligibili, & imaginabili; sed implicat creatura existens pro omni duratione intelligibili, & imaginabili: ergo implicat creatura æterna a parte ante. *Maj.* est certa ex natura æternitatis à parte ante, & ex paritate æternitatis à parte post. *Min. autem prob.* quia implicat creatura, quæ non transeat de non esse ad esse: quippe de non esse transit ad esse, & hoc est essenziale omni creaturæ: ergo implicat creatura existens pro omni duratione intelligibili, &

& imaginabili. *Prob. conseq.* nam repugnat creatura, quæ in duratione imaginabili non existentia, priori ad durationem imaginabilem existentia, sit existens: quia implicat pro eodem indivisibili durationis simul non existere, & existere: sed omnis creatura pro aliquo indivisibili durationis debet intelligi non existens; ergo repugnat creatura, quæ pro illo intelligatur existens; ac proinde in omni duratione intelligibili existens, ac consequenter æterna à parte ante.

16 *Confirm.* quia repugnat creatura, quæ non sit producta: ergo quæ non transeat de non esse ad esse: ergo quæ in indivisibili non esse existat; ergo quæ à parte ante sit æterna; nam ad hoc est necessarium, ut existat in omni duratione imaginabili. Hoc fundamentum est S. Athanasii Orat. 2. contra Arrianos.

17 *Sed dices:* Deus ab æterno est potens producere creaturas, cum ab æterno sit omnipotens: ergo creaturæ possunt produci ab æterno. *Prob. conseq.* quia potestas activa producendi est correlativa potentia passiva esse productæ: ergo si in Deo ab æterno est potestas activa producendi, & ab æterno in creatura potestas passiva ad esse productam, & consequenter ad existendum ab æterno.

18 *Confirm.* quia Deus non est minus potens producere ab æterno, quam nunc: sed nunc est potens producere creaturam: ergo potuit illam producere ab æterno.

19 *Resp. arg.* quod licet Deus ab æterno possit producere creaturam, quatenus est ex parte actus primi pro duratione, non repugnante creaturæ; non potest ab æterno producere creaturam exercitè, & pro duratione illi repugnantis; cumque æternitas à parte ante sit duratio repugnans creaturæ, non potest pro illa sese exercere omnipotentia in productione creaturæ; ad modum quo, & si Deus ab æterno sit potens producere tempus & motum, hi ab æterno esse non possunt propter repugnantiam successionis, quam essentialiter important, ut fatentur plerique adversariorum: similiter ergo propter transitum essentialem omni creaturæ de non esse ad esse, est repugnans quod possit exercitè produci ab æterno. Ex quo facilis est satisfactio formalis argumento.

20 *Ex quo ad confirm. resp.* quod licet Deus eodem

modo sit ab æterno, ac nunc ex parte potentia ad producendum creaturas, sed non ex parte termini, & pro duratione repugnanti omnimodo termino: quod non est defectu potentia in actu primo sumptæ; sed defectu termini: sicuti & si Deus ab æterno sit immensus, non est ab æterno positive in creaturis; quia creaturæ non erant positive ab æterno: ita licet Deus sit ab æterno Omnipotens, quia creaturæ repugnat esse ab æterno, defectu termini, repugnat exercitium omnipotentia ab æterno: sicut repugnat exercitium omnipotentia, respectu impossibilium ex defectu illorum.

21 *Dices* II. non repugnat creatura infinita in suo genere, nec immensa: ergo nec æterna à parte ante. Resp. quod licet antecedens defendant Theologorum aliqui, Theologis communiter, & nobis falsum est, uti postea dicemus capitibus sequentibus: unde non est quod laboremus investigando discrimine.

22 *Ex his infertur* contra aliquos Theologos quod non est possibilis creatura connaturaliter exigens existere ab æterno à parte ante: quia nulla creatura potest connaturaliter exigere quod est illi repugnans; sed existere ab æterno à parte ante, est repugnans creaturæ, ut probatum est: ergo nulla creatura potest connaturaliter exigere ab æterno à parte ante existere.

ART. IV. *An futura sint realiter presentia, & realiter existant in eternitate Dei?*

23 **F**UTURUM qua tale est id quod pro nunc A. *exempli gratia*, non existit, existet autem postea pro B. aut C. aut sequentibus, uti Antichristus, & Judicii dies: notareque oportet quod aliud est existere realiter objective, & aliud existere realiter à parte rei: possibilia namque, & impossibilia existunt realiter objective in scientia Dei, quia verè, & realiter sunt objecta, quæ scientiam Dei terminant, esto non existant realiter à parte rei: futura autem realiter objective existere ab æterno respectu Scientia Dei, quia ab æterno ea cognoscit, Theologorum nemo dubitat: unde quod

venit in quæstionem, est: An alio modo distincto sint realiter præsentia in æternitate; vel realiter coexistent æternitati?

24. Thomistæ communissime tenent, quod futura præter præsentiam realem objectivam sunt realiter præsentia in æternitate, & illi realiter coexistunt; oppositum tamen tenent communiter nostri Scotistæ, Jesuitæ, & plures alii.

25. *Dicendum* quod futura præter præsentiam & existentiam objectivam, non habent ullam præsentiam, aut existentiam realem ad æternitatem, aut in æternitate. Missis pluribus fundamentis, quæ videre est in Auctoribus nostræ sententiæ. Prob. quia implicat aliquid esse præsens, vel coexistere alicui realiter, & à parte rei, nisi realiter, & à parte rei sit existens; sed futurum, uti Antichristus, realiter, & à parte rei non est existens: quippe futurum ex sua essentia, pro nunc realiter, & à parte rei, non est existens: ergo implicat quod futurum realiter, & à parte rei, sit præsens in æternitate, vel sit illi coexistens. *Maj. est certa*: nam implicat, quod propositio de secundo adjacenti sit vera, nisi subiectum prædictæ propositionis sit existens realiter & à parte rei, uti videre est in hac propositione: Petrus est albus, quæ vera esse non potest, non existente realiter à parte rei Petro: unde cum esse præsens, & coexistere sit quid adjacens existentia, quantum ad modum significandi, coexistentia, & præsentia realis à parte rei, non potest non supponere existentiam realem à parte rei, ex parte subiecti. *Min. constat* ex essentia futuri, & consequentia tenet.

26. *Respondent* Auctores contrarii, quod aliud est rem existere realiter à parte rei in propria mensura, & duratione; & aliud existere realiter, & vere in aliena mensura, præsertim infinita, qualis est æternitas, quæ indivisibilis est, futura autem non sunt præsentia realiter à parte rei in propria mensura, & duratione; alias futura non essent, sed hoc non obstat, ut sint realiter à parte rei præsentia, & coexistentia mensuræ infinitæ & indivisibili æternitatis.

27. Sed hæc solutio, meo iudicio, verborum est: I. quia futurum existere realiter à parte rei in æternitate, ut aliena mensura, vel est existere realiter propria existentia, vel aliena existentia: nam Thomistarum sententia effectus formalis,

sine

sine forma repugnat : unde repugnat quod aliquid existat realiter, sive impropria duratione, sive aliqua vera, & reali existentia : sed futurum non existit realiter in mensura æternitatis, propria, vel aliena existentia : ergo non existit realiter à parte rei in mensura æternitatis, licet aliena, & propria Dei.

28 *Conseq. tenet : & min. prob.* quia in primis ipsi Thomistæ fatentur, quod futurum non existit in æternitate propria existentia : alias non esset futurum ; nam quod existit realiter à parte rei propria existentia, futurum non est : ergo futurum non potest existere realiter à parte rei, nisi aliena existentia : tenet consequentia. Tum sic : sed futurum non existit realiter in æternitate aliena existentia : ergo nullo modo existit in æternitate, ut aliena mensura. *Prob. min. subsumpta*, quia in primis non existit aliena existentia reali creata. Tum : nam nostra Sententia existentia creata, non distinguitur realiter ab entitate creata. Tum propter immediate dicenda : deinde non aliena increata : ergo futurum nullo modo existit in æternitate, realiter à parte rei aliena existentia.

29 *Prob. min. quoad secundam partem* : quia si futurum existeret in æternitate existentia aliena increata, existeret existentia divina : sed hoc est falsum : ergo non existit in æternitate existentia increata. *Prob. min.* nam si futurum existeret existentia divina, vere, & realiter à parte rei existeret, ita ut non esset futurum ullo modo : sed hoc implicat, ut patet ex terminis : ergo non potest existere existentia divina : *Prob. maj.* nam Sententia Thomistarum humanitas Christi existit per existentiam divinam, ita ut per illam nullo modo sit futura : quia per illam transit de non esse ad esse : ergo si futurum existeret in æternitate per existentiam divinam, esset à parte rei vere, & realiter existens, & nullo modo futurum.

30 *Confirm.* quia si futurum existeret vere, & realiter aliena existentia, vere & realiter à parte rei extra suas causas, sicuti Sententia Thomistarum existit humanitas Christi : nam eorum sententia sicuti implicat effectus formalis sine forma, ita implicat forma, sine effectu formali : quippe effectus formalis est ipsa forma communicata : sed existentia sive propria, si-

ve aliena, habet pro effectu formali constituere essentiam existentem, & extra causas destruendo statum futuritionis: ergo si futurum existeret in æternitate existentia aliena, existeret vere à parte rei, & extra causas, & nullo modo esset futurum.

31 Ex quo sequuntur plura in convenientia: I. quod humanitas Christi eodem modo existebat ante Incarnationem, ac post illam; quod nullatenus dici quit; nam ante Incarnationem existebat in æternitate per existentiam divinam; sed simili modo existit post Incarnationem sententia Thomistarum, ergo humanitas Christi eodem modo existebat ante Incarnationem, ac post illam.

32 II. Quod futura existentia in æternitate vera & reali existentia simpliciter produci non possint: quod est absurdissimum: nam quod est vere & realiter existens, absolute & simpliciter produci non potest: cum productio sit translatio rei de non esse ad esse verum & reale: sed futura adversariorum sententia sunt verè & realiter existentia in æternitate, & consequenter ab æterno: ergo absolute & simpliciter nequeunt produci: ad modum quo Sent. Thom. si humanitas dimitteretur à Verbo, & inciperet existere propria existentia, non diceretur produci. Hujus generis inconvenientia plura alia deduci possent ex opposita Sententia, quæ brevitatis causa mittimus.

33 Sed nequid prætermitamus ad summovendam obscuritatem oppositæ sententiæ notare est: quod in futuro pro hoc instanti, v.g. A, & est considerare: ipsum futurum, v.g. Antichristum, & durationem, qua futurus est, scilicet tempus proximum conflagrationi mundi, & iudicio universali: tempus non coexistit realiter æternitati Dei: nec futurum ipsum ratione præmissa: unde nullo modo possunt futura realiter existere, & coexistere in æternitate.

34 *Confirm. ulterius nostra sent.* nam, ut plerique adversariorum fatentur, & si immensitas Dei sit infinita, non existit actu, & realiter, in spatiis imaginariis, nec in rebus futuris, anima v.g. Antichristi; ergo, & si æternitas sit duratio infinita, non coexistit actu, & realiter Antichristo futuro, nec eius futuræ durationi.

35 *Sed contra nostram sent. Arg. I.* Quia æternitas est mensura infinita indivisibilis, & tota simul: ergo indivisibiliter, & tota simul realiter coexistit omni durationi præteritæ præsentis, futuræ, & imaginariæ: ergo duratio futura, & futurum, quod illa mensuratur, coexistunt realiter æternitati. *Prob. consequentia:* quia implicat, quod unum extremum coexistat realiter alteri, nisi hoc coexistat realiter illi: ergo si æternitas coexistit realiter futuro, hoc non potest non coexistere realiter æternitati.

36 *Confirm.* quia immensitas Dei est infinita, non potest non indivisibiliter, & simul realiter coexistere in omni loco, esto sint loca inter se summe distantia: ergo cum æternitas sit infinita in ratione durationis, non potest non coexistere realiter durationi futuræ.

37 *Resp. ad arg. concessio ant.* sed in illatione involuitur æquivocatio; æternitas enim licet coexistat realiter inadæquate omni durationi juxta modum suum; quia simul, & indivisibiliter coexistit præteritioni existentia, & futuritioni; realiter adæquatè non coexistit; nisi rei realiter existentis: est enim coexistentia realis adæquata, mutua & simultanea duorum existentia realis: æternitas autem ex se, & intrinsece semper est tota simul, & indivisibiliter realiter; atque adeo indivisibiliter coexistit præteritioni diluvii, futuritioni Antichristi: quia est verum dicere. Nunc est præteritio diluvii; nunc est futuritio Antichristi: sed hæc coexistentia non est coexistentia vera realis adæquata: quia licet æternitas vere, & realiter existat; futuritio, & præteritio solum existunt realiter obiective; non vere, & realiter à parte rei; nec propria, nec aliena existentia: nam id est contra eorum essentiam: unde futurum suo modo coexistit æternitati; & hæc futuro: sed ex hoc non sequitur, quod hæc coexistentia sit adæquatè realis ex parte utriusque extremi; hoc autem non est ex defectu Dei, aut æternitatis; sed quia omnes denominationes, quæ Deo conveniunt per respectum ad creaturas, non possunt ei convenire realiter, nisi existentibus realiter creaturis, ut patet in denominatione creatoris, & aliis: & cum hujusmodi sit denominatio coexistentis realiter creaturæ; cum hæc non existit realiter aliquo modo, uti futurum, intelligi à nobis non

non potest, quod futurum aliquo modo existat, & coexistat realiter adæquate in æternitate, vel per æternitatem: Ex quo faciliter resp. in forma.

38 *Ad conf. resp.* quod potius oppositum probat: nam plures ex oppositis Auctoribus tenent Deum ratione immensitatis non esse actu exercitè & realiter in spatiis imaginariis, nec in creaturis, quæ nondum sunt, ut anima Antichristi; licet sit in omnibus creaturis de facto existentibus, ita nos dicimus, quod Deus ratione suæ æternitatis, realiter coexistit omnibus durationibus realiter existentibus & rebus, prout realiter existentibus in illis; sed non potest coexistere realiter adæquate rebus & durationibus nondum realiter existentibus.

39 *Sed dices:* Deus aliter coexistit rebus futuris & earum durationibus, ac Angelus creatus à principio duraturus in æternum à parte post: sed Angelus ratione suæ durationis æternæ, à parte post coexistit realiter successively futuris, quando sunt realiter præsentia: ergo Deus ratione æternitatis debet coexistere realiter futuris, esto ea non sint in se realiter existentia.

40 *Resp.* quod coexistentia Dei respectu rerum est diversa ex parte principii à coexistentia Angeli creati in principio mundi: quia Deus coexistit illis per æternam, & indefectibilem, & invariabilem sui existentiam; Angelus autem per sui existentiam destruibilem à Deo, & ab ipso participatam; cæterum in modo coexistendi realiter adæquate, nulla est differentia: quia hæc est denominatio, quæ resultat ex simultanea existentia reali unius, & alterius A. v.g. & B. quæ eodem modo verificatur in omnibus rebus simul existentibus.

41 *Arg. II.* Quia ex mente plurium PP. futura, ita sunt præsentia Deo, ut respectu illius nihil sit futurum; negantque Deo præscientiam respectu futurorum, quia habet omnium illorum intuitionem; sed hæc verificari non possunt, nisi habeant aliquam realem præsentiam respectu Dei, præpter realem objectivam: ergo habent ultra præsentiam objectivam, aliam realem præsentiam respectu Dei. *Min. prob.* quia cum sola præsentia objectiva componitur, quod futurum respectu Dei sit futurum, & habeat illius præscientiam; & noti-

tia intuitiva non potest stare sine existentia reali rei : ergo prædicta verificari non possunt , nisi futura , præpter præsentiam objectivam , habeant aliquam præsentiam realem respectu Dei ; quæ alia nequit esse nisi in æternitate.

42 *Resp.* Quod PP. non negant futura esse futura respectu Dei , nec illorum præsentiam , hoc enim esset contra Scripturam , & apertissimam illorum mentem , uti dicemus tractantes de scientia illorum , nec Auct. contrarii id possunt asserere , loquendo saltem de futuris in propria mensura. Unde cum asserunt nihil Deo futurum , solum loquuntur de futuro objectivè sumpto : quia ut sic ab æterno est objectum præsens divinæ cognitioni , & ratione hujus præsentia , videntur negare ejus præscientiam , & ratione certitudinis adstruunt in Deo ejus intuitionem , humana phrasi , qua exprimitur major certitudo per claram intuitionem oculorum. Per hunc respectum loquuntur PP. agentes de Deo , ut cognoscente futura ; non autem quia futurum habeat aliquam existentiam realem , præter objectivam in Dei æternitate.

43 *Ex dictis sequitur* : quod Deus est essentialiter indefectibilis : I. quia quod est essentialiter æternum deficere non potest ; at Deus est essentialiter æternus : ergo deficere non potest : II. quia quod est de essentia alicujus rei , non potest ab ea deficere , sicuti esse animal rationale ab homine : at esse est essentialiter Deo : ergo ab eo deficere non potest.

ART. V. *An Deus sit immutabilis?*

44 **N**on est idem esse æternum & indefectibile , ac esse immutabile : Angelus enim à parte post est æternus & naturaliter indefectibilis , & non est immutabilis : mutare enim est rem aliter se habere , ac antea ; & esse mutationi obnoxium , est posse aliter se habere , ac antea.

45 *Dicendum* Deum esse immutabilem : I. ex Num. cap. 23. v. 19. *Non est Deus , ut filius hominis , ut mutetur.* Malach. 3. v. 6. *Ego Dominus , & non mutor.* Epist. Jacobi 1. v. 17. *Apud quem non est transmutatio , nec vicissitudinis obumbratio.* II. Quia Deus non potest aliter se habere , ac antea-

er-

ergo mutari non potest: *Ant. prob.* quia Deus non potest aliter se habere, aliquid deperdendo, aut aliquid acquirendo: ergo nullo modo potest aliter se habere. *Ant. prob.* quia in primis Deus non potest aliter se habere aliquid amittendo; nam quidquid est in Deo est ipse Deus, qui est spiritus simplicissimus, & indivisibilis; unde si aliquid deperit, totum deperit; sed Deus deperire non potest: ergo nihil de Deo deperire potest: & consequenter non potest Deus aliter se habere taliter amittendo.

46 *Deinde* non potest Deus aliter se habere aliquid acquirendo: *Tum*, quia Deus, est infinitas in essendo, & infinito nihil addi potest: cum majus esse non possit. *Tum*, quia si Deo aliquid addi posset, non esset omnino simplex, & indivisibilis; cum faceret unum cum additamento, & consequenter esset compositus, & divisibilis. *Tum*, quia Deus habet à se, & per se plenitudinem essendi: quod autem habet plenitudinem in aliqua linea, præsertim infinita, nihil acquirere potest.

47 *Ulterius*, quia Deus nec potest acquirere aliquid divinum, nec aliquid creatum; non divinum: quippe quidquid divinum est præsupponitur in illo, ut pote perfecto Deo, qui talis concipi non potest, nisi omni perfectione imaginabili, & subjectum, quod acquirit aliquam entitatem, præsupponitur ad illam: ergo Deus nihil divinum potest de novo acquirere, nec aliquid creatum: nam omne creatum est posterius Deo, ut pote causa illius: ergo pro priori supponitur Deus cum omni perfectione congruenti ipsi constitutus: ergo cum repugnantia ulterioris perfectionis, quia perfectio, quæ non est absolute & aliquo modo possibilis, est illi repugnans: ergo Deus non potest acquirere aliquid creatum.

48 *Hæc probant* Deum non posse physice mutari: sed libet ulterius monstrare Deum nullo mutationis modo mutari posse: I. quia non potest mutari in esse, eo quod necessario est, ut monstratum est. II. quia nullum esse acquirere de novo potest, uti jam dictum. III. quia non potest mutari de loco in locum: nam omnia replet, & est in omni loco, uti postea dicemus. IV. quia nec mutari agendo, nam ejus actio quoad entitatem est æterna, & Deus ipse; uti post dicemus, agendo

de Deo, ut creatore & primo rerum principio: ac tandem nec mutari potest moraliter de bono in malum: quippe est essentialiter sanctus; nec in promissis, cum sit essentialiter fidelis: nec mutare potest propositum & voluntatem, ut constabit agendo de divina voluntate: nullo ergo modo mutari Deus potest.

49 *Ex his liquet*, quantum delirarint, Apollinaris hæreticus, & Eutychiani aliqui, qui, ut adstruerent unam naturam in Christo, asseruere divinitatem mutatam, & conversam in carnem: Vorstius Calvinista, ut aliqui referunt, qui Deum secundum voluntatem mutabilem esse asseruit. Præcipui autem Philosophorum, solo naturali lumine agnovere divinam immutabilitatem.

50 *Verum*, quia contra præmissam veritatem aliqua argumenta militant, quæ aliquantulum negotii facessunt excerpta ex aliis Theologiæ tractatibus, ea indicabimus suis locis dissolvenda, ne hic importune divagemur.

51 *I. Ex creatione, & productione rerum*: Deus enim est creator & rerum causa in tempore, cum talis non fuerit ab æterno: ergo aliter se habuit, ac ab æterno. Hoc arg. *tract. de Deo creatore* solvitur. II. ex eo quod Deus Verbum, cum ab æterno non esset, homo in tempore factus est, & aliter se habuit. Hoc arg. *tract. de Incarnat.* discutitur. III. ex motibus animi, amoris, & odii erga eandem personam, pœnitentiæ, & iræ, &c. Hoc arg. *Tract. de Divina Voluntate*: ac IV. Ex locorum mutatione de quo agitur *tract. de Divina immensitate*.

52 *Ex præmissis sequitur*: I. proprium esse Dei mutari non posse de esse ad non esse: quia est essentialiter suum esse: & hoc repugnat creaturæ, quippe libere producitur, & conservatur à Deo: & sic subjacet potentiæ passivæ, ut desinat esse, & non sit: ac proinde repugnat creatura indestruibilis à Deo, quidquid cavillis se excrucient aliqui recentes Theologi. De aliis mutationum generibus in discursu.

53 *Sequitur II.* Deum esse immortalem: quia est vivens, & non potest mutari; ac proinde est necessario vivens: Unde 1. ad Thimoth. cap. 6. v. 16. dicitur: *Qui solus habet immortalitatem.*

ART. VI. De infinitate, & immensitate Dei
Ejusque perfectione.

54 ESSE finitum nihil aliud est, quam termino, & limite circumscribi & arctari; ita ut ultra terminos & limites non sit: unde à contrario esse infinitum nihil aliud est, quam nullis terminis, aut limitibus coerceri, seu vulgari phrasi *termino carere*: qua propter statuta Dei duratione infinita, de ejus esse, essentia, & entitate, qua ratione Deus est, quæritur. An sit infinitus.

55 Dicendum Deum simpliciter, & omnimodo esse simpliciter infinitum. I. ex Psalm. 144. v. 3. *Magnus Dominus, & laudabilis nimis, & magnitudinis ejus non est finis*. Id enim, quod finem non habet, est infinitum, idest non finitum. II. ex communi consensu Ecclesiæ, & PP. nec non Philosophorum Basilus, hom. in principium Joannis, Nazianzenus, Orat. 2. in Pasch. Nyssenus, Orat. 1. in 1. Genes. III. ex Dei attributis, & perfectionibus, uti scientia, potentia &c. quæ omnes sunt infinitæ simpliciter, uti suis locis dicemus. Proprietates autem excedere nequeunt naturam cujus sunt perfectiones & attributa; sed attributa & perfectiones Dei sunt infinitæ simpliciter: ergo ejus essentia quidditas, & natura, non potest non esse infinita simpliciter. IV. quia Deus per suam essentiam est id quo melius, & altius excogitari non potest, uti docent Aug. & Anselmus; in dicta eademmet excellentia Dei; sed melius est esse infinitum, quam esse finitum: ergo Deus est simpliciter infinitus.

56 Desudarunt plures in invenienda ratione à priori infinitatis Dei: ex his multi suspicati sunt se demonstrasse ex ratione entis à se: quia non habet causam efficientem à qua limitetur; sed his Auctoribus & probandum restat, quod nihil creatum possit esse infinitum in aliquo genere, ut corpus, qualitas, & alia hujusmodi: & quod unica causa limitationis sit causa efficiens: quod hucusque non est demonstratum: nam qui adstruunt corpus & qualitates posse esse infinitas, aut possibile esse infinitum secundum quantitatem,

& qualitatem, docent aliquas res creatas, natura sua posse esse finitas, aut infinitas: & simul asserunt nullam posse esse creaturam, quæ causam efficientem non habeat.

57 *Missio* An Philosophorum aliqui Deum censuerint finitum: Vorstius Calvinista in hoc fuit errore, teste Becano; sed quibus momentis, pudet scribere: I. quia in Scriptura non legitur Deum esse infinitum, ergo non est infinitus. II. quia nulla creatura est infinita, ergo nec Deus. III. quia Deus est hoc aliquid, quod est autem tale, non est infinitum, ergo. IV. quia Deus videtur quidditative à creatura: infinitum autem à creatura sic videri non potest: ergo, &c.

58 His araneorum telis irretitus est Vorstius. Ad 1. *responso neg. ant.* ut constat ex verbis adductis Psalm. quidquid sit de consequentia illata ex falsissimo axiomate hæreticorum; nihil credendum, nisi Sacris Libris scriptum. Ad 2. *concesso ant. neg. conseq.* ex clarissimis instantiis: nulla creatura est æterna à parte ante: ergo nec Deus: nulla creatura est omnipotens: ergo nec Deus: similis est illatio Vorstii. Ad 3. *neg. subsumpt. minor.* quia esse infinitum, est quod constituit Deum hoc aliquid, ut distinctum ab omni creatura: sicuti si ratio entis à se constituit Deum, hoc aliquid, & ex hoc inferretur non esse infinitum: Ad 4. *concedimus* Deum videri à creatura, sed finito modo: negamus autem, quod infinitum finito modo videri non potest: ad modum quo mons magnus, Sol & astra, etsi longissime excedant magnitudinem oculi corporei, ab ipso videri possunt.

ART. VII. *An sit possibile corpus, qualitas, vel modus infinitus?*

59 **Q**uestiones sunt philosophicæ, & satis spinosæ: quoad præsens attinet, restabat disquirere: An ita sit proprium Dei esse in substantiam, & esse infinitum, ut nulla sit possibilis substantia creata infinita in proprio genere? Qui docent infinitatem solum, & potissime Deo convenire ex ratione entis à se: facillime inferunt nullam esse possibilem creaturam, quæ in esse, & entitate sit

infinita, quippe repugnat creaturæ esse ens à se; quia tamen de hoc supra sermo; & à possibilitate rerum mens nostra longissime distat, suademus nullam esse possibilem creaturam in proprio genere infinitam, licet id sit difficilis demonstrationis.

60 *Fundamentum nostrum est*: quia nulla creatura est comparabilis Deo, nec in esse, nec in aliqua ejus perfectione, ut sepe testatur Scriptura, & docent PP. At si Angelus in propria natura esset spiritus infinitus, intellectus infiniti, & infinitæ cognitionis esset: ergo, quantum ad hæc, comparabilis esset Deo: Nec valebit dicere, quod Angelus ille non esset comparabilis Deo: quia non esset cognoscens per cognitionem identificatam secum, uti est Deus. Nam restat sic excogitanti, ut demonstrat, quod repugnet creatura immediate se ipsa cognoscens, & non per actum à se distinctum: unde firma persuasione tenemur infinitatem, in essendo esse Dei proprietatem, quæ nullæ creaturæ est possibilis, eo quod nulla creatura, est ipsi comparabilis.

ART. VIII. *An Deus sit immensus?*

61 **S**Tatuta infinitate in substantia, entitate & essentia Dei, oportet discutere ejus extensionem, in ordine ad locum, seu de ejus existentia in rebus creatis, immediate, & se ipsa. Quæritur ergo. I. An Deus sit in omni loco, & omnibus rebus? Philosophorum, Judæorum, & hæreticorum aliqui, ut Vorstius, & ex Catholicis Eugubinus censuere: Deum circumscriptum, & coarctatum loco, uti res creatæ, nec ubique esse, nec in creaturis, per intimam, & immediatam præsentiam; sed posse ea de causa moveri de loco in locum.

62 *Dicendum Deum per suam entitatem, & essentiam intimè esse in omnibus rebus creatis & omni in loco*: I. Psalm. 138. *Si ascendero in Cælum, tu illic es; si descendero in infernum ades*: Jeremiæ 23. *Cælum, & terram ego impleo*. Baruc 3. *Immensus est, & non habet finem*: si ergo Deus est in Cælo, & in inferno, ac utrumque replet, estque im-

men-

mensus, ubique adest, est in omnibus creaturis. II. ex Lateranensi cap. *Firmiter de Summa Trinitate*, & Symbolo Athanasii dicto, ubi dicitur *Immensus Pater*. III. ex PP. Athenagoras Apolog. Origines Homil. 12. Athanas. Orat. contra Idola, Basilius in principio Joannis, Nyssenus, Chrysostomus, Cyrillus, Synaita, Damascenus, & alii Græcorum. Cyprianus contra Idola, Hilarius 1. & 2. *de Trinitate*, Ambrosius, Hieronymus, Augustinus, Eucherus, Gregorius Papa, Isidorus, Anselmus, & alii Latinorum.

63 Variis modis conati sunt Theologi demonstrare intimam Dei præsentiam in omnibus rebus. *Thomistæ* sic Deus operatur, causat, & conservat omnia creata: ergo in illis omnibus est intimè, & immediatè: quia omne agens, eget ad agendum, & operandum in distantia, immediatione, & conjunctione ad passum. Hoc tamen arg. pluribus subjacet difficultatibus. I. quia sub opinione est. An Deus immediate, & se ipso concurrat cum creaturis ad earum effectus, & operationes; de quo alio differemus loco. II. quia licet detur, quod causa creata non possit connaturaliter agere in distans, de causa increata propter infinitatem suæ virtutis, id non evincitur evidentè: quippe in creatione Deus non fuit conjunctus antea passo, cum per illam res creatæ esse acceperint. *Tum*, quia si Sent. Thomist. Angelus potest transire de loco in locum, quin transeat per medium, cur Dei omnipotentia non poterit in distans operari?

64 *Dices*: Apostolus (Acta Apost. 17.) docens Deum in distantem à nobis causam assert: *In ipso enim vivimus, movemur, & sumus*: ergo operatio Dei demonstrat existentiam ejus in omnibus rebus. *Sed dici potest*: Apost. docuisse intimam præsentiam Dei in rebus, & concomitanter docuisse pendere nos ab eo in esse, moveri & vivere; non vero assignasse causam à priori existentia Dei in rebus.

65 Potior ratio existentia Dei in omnibus rebus est: quia esse in loco reali, vel imaginario est quid consequens ad esse rei, & illi commensuratum: nam concipi non potest, quod res existat, & non sit alicubi, per ipsammet entitatem, qua existit: sed esse Dei est infinitum, ut dictum est: ergo quan-

quantum est ex se, est in omni loco: & consequenter in omni creatura.

66 *Confirm.* Deus Spiritus purissimus, infinitus non habet determinatam spheram ubicationis, & presentia: ergo est ubique totus. *Conseq. tenet. Ant. prob.* nam Angelus, & anima rationalis, quamquam limitati sunt, habent determinatam spheram ubicationis, & presentia, qua sunt totum in tota sphaera; & totum in qualibet sphaera parte; uti experimur in anima rationali, quæ cum indivisibilis sit, est tota in corpore, & tota in qualibet corporis parte: ergo Deus, qui est Spiritus infinitus, propter suam infinitatem, non potest habere determinatam spheram ubicationis, & presentia; consequenterque est in omnibus rebus, & locis.

67 *Dicendum II.* Deum non esse in loco, ut comprehensum, & circumscriptum à loco; sed ut illum complens, & super excedens: Hoc enim docent PP. præcitati, & evidenter sequitur ex dictis: nam quod est in uno loco, ac per hoc non coarctatur ad existendum in aliis locis, non est comprehensum, & circumscriptum loco; sed Deus ita est totus in omni loco, ut non sit coarctatus ad illum; sed potius existit totus in omnibus aliis locis: ergo non est in omni loco, ut comprehensus, & circumscriptus ab eo. In quo dogmate conveniunt Judæi, & Mahometani.

68 *Nec refert quidem*, quod in Scriptura dicitur: Deum descendere, ambulare esse in Cælo, & alia hujusmodi referatur: nam hujusmodi phrasæ sunt metaphoricæ: Deum enim descendere est operari in rebus inferne existentibus: ambulare, quia sub specie ambulantis se manifestavit, uti dicitur Genes. cap. 3. esse autem dicitur in Cælo, quia ibi se ipsum Angelis, & Sanctis se manifestat, ibique eum facie ad faciem adorant; non vero quia determinatus locus ipse sit Cælum; ita ut alibi non sit.

*** (X) ***

ART. IX. *An Deus sit positive extra mundum?*

70 **H**OC idem est ac quærere : an Deus sit actu in spatiis imaginariis ? Omnia quæ creavit Deus, terrissimum est cælorum ambitu contineri : inde id quod imaginamur esse supra superficiem convexam Empyreï, revera nihil est reale distinctum à creaturis & Deo, sed purum nihil ; licet nos illud imaginemur per modum cujusdam spatii infiniti, & interminabilis : asserereque illud esse quid reale positivum increatum, & infinitum, est manifestus error contra fidem.

70 *De hac re disceptant impune Theologi.* Plures asserunt Deum actu, & positive esse in prædictis spatiis, & consequenter, esse actu, & positive extra mundum; alii oppositum docent, asseruntque non esse actu & positive in dictis spatiis, sed aptitudine & potentia.

71 *Dicendum nobis:* quod Deus actu, & positive non est extra mundum, & consequenter non esse in spatiis imaginariis. Hanc sententiam tenere debent, qui docent Deum ratione suæ operationis esse in rebus : cum in spatiis imaginariis nihil operetur. *Prob. I.* quia plures PP. docent quod Deus ante mundi creationem solum erat in se ipso : ergo non erat in spatio imaginario, & consequenter nec modò est in spatio imaginario non occupato : cum idem sit modò, ac antea.

72 *Prob. II.* quia realis inexistencia non potest resultare, nisi ex extremis realibus, sicut unio realis & relatio realis non potest esse, nisi inter extrema realia ; sed spatium imaginarium non est quid reale, sed purum nihil : ergo ex spatio imaginario & Deo non potest resultare vera & realis inexistencia : ergo Deus actu, & realiter non est positive in spatio imaginario : alias resultaret in Deo vera & realis relatio inexistencis in illo.

73 *Prob. III.* Quia nihil reale potest esse in eo quod non est quid reale : sicuti nulla subsistentia divina potest realiter

terminare naturam creatam, quæ non est quid reale: ergo Deus non est realiter in illo spatio: eadem rationeque qua Deus est in spatio imaginario, adversariorum sententia, esset actu & realiter in creaturis possibilibus, quæ actu sunt purum nihil: quod nemo hucusque, quod sciam dixit.

74 *Arg. I.* Deus ex mente PP. non solum est intra universum, illud complens; sed etiam est extra illud, & illo excellentior: sed extra universum nihil aliud est, quam spatium imaginarium: ergo in illo est actu & positive Deus. *Confirm.* quia PP. eodem verborum tenore docent: Deum esse intra universum, ac extra universum; sed intra universum est actu, & positive: ergo eodem modo est extra universum.

75 *Resp.* quod PP. non docent Deum esse extra universum actu, & positive; sed solum potentia: his enim loquendi modis solum docuere PP. Deum non esse universo coarctatum, & loco comprehensum; sed sua potentia omnia complecti: estoque eisdem verbis asserant esse intra universum, ac extra: loquuntur semper juxta distributionem accommodam: ad modum quo, est in Scriptura asseratur omnia evenire volente Deo: tamen id asserere de ejus voluntate positiva, erga peccata, impium est; unde simili modo accipiendâ est existentia Dei in universo, & extra illud. Ex quo fit satis Confirmationi.

76 *Arg. II.* Deus actu, & positive existit ubi potest existere creatura; sed creatura potest positive existere in spatio imaginario: nam Angelum potest supra Cælum Emphyreum constituere: ergo Deus actu, & positive existit in spatio imaginario. *Maj. prob.* Tum quia esse de facto positive, ubi potest creatura existere, est perfectio simpliciter simplex; quippe melius quam ejus carentia; ergo id Deus necessario habet. Tum quia id quod creatura potest habere per suam entitatem, necessario, & actu habet Deus per immensitatem; nam immensitas occupat quod est occupabile à creatura: ergo ubi potest esse creatura, est positive Deus per suam immensitatem.

77 *Resp. ad hoc arg. neg. maj.* ad I. probat. *neg. ant.* quia repugnat Deo positive existere in nihilo: ad modum quo Orbis nunc non existit positive in nihilo spatii imaginarii; sed

pure in se; quin vere & proprie possit dici esse positive in loco: cum illud spatium imaginarium vere locus non sit: ita licet nostra conceptione apprehendatur esse melius existere in spatio imaginario, quam non existere: quia id nobis apparet repugnans, minime possumus concedere id esse perfectionem simpliciter talem; sicuti, esto per apprehensionem nobis apparet melius, quod omnipotentia extendatur ad impossibilia, quam quod non extendatur: quia talis extensio est quid repugnans ipsi omnipotentia, & ipsi impossibilis, nullo modo ponitur in Deo; sic pariter in presenti.

78 *Ad II. resp.* quod creatura nullo modo potest esse actu, & positive in spatio imaginario, quia non potest habere realem, & positivam presentiam ad illud, cum sit nihil: ex quo solum probatur quod Deus est necessario per suam entitatem, & immensitatem ubicumque potest esse creatura, vera, reali, & positiva presentia; non vero ubi sic non potest existere.

79 *Arg. III.* Si daretur corpus infinitum, occuparet spatium imaginarium: ergo Deus ratione suae infinitatis occupat illud. *Confirm.* Deus ratione suae aeternitatis extenditur ad coexistendum tempori imaginario: ergo & ratione suae immensitatis, loco & spatio imaginario.

80 *Resp. neg. ant.* Corpus quippe infinitum non occuparet actu & positive spatium imaginarium, ratione jam dicta. *Ad Confirm. negata conseq.* Nam aeternitas est duratio infinita, est per se ipsam sine termino, & non includit respectum aliquem; & ideo coexistit tempori imaginabili; at vero immensitas licet per se ipsam sit repletiva loci imaginabilis; cum denominatio vere inexistentis in loco dicat respectum locati & loci, seu rei existentis, & rei in qua res existit; quolibet à parte rei deficiente, non potest resultare vera & positiva relatio presentiae, seu inexistentiae.

81 *Arg. IV. ab inconvenienti:* Nam si Deus non esset positive in spatiis imaginariis, sequitur: I. quod posset esse in se divisus, quia posset creare creaturam in spatio imaginario, poli Arctici, & aliam creaturam in spatio poli Antartici, quae cum essent inter se distinctae esset Deus divisus in illis, cum in spatio medio imaginario non esset, & esset in illis.

II. quod Deus posset moveri localiter: nam posset Deus creaturam in spatio imaginario correspondenti polo Arctico creare, & eam movere per circumferentiam ad spatium imaginarium poli Antarctici, cumque ea spatia diversa sint, Deus vere moveretur localiter.

82 *Resp.* mirari nos his fidere argumentis oppositos Auctores; cum I. inconvenienti teneantur satisfacere, si teneant, ut plerique tenent, posse idem corpus existere in duplici loco, omnesque teneamur: cum in triduo mortis Christi, fateamur ejus animam separatam à corpore, ac loco dissitam, & non esse à se divisam ejus personalitatem, utrique unitam: & cum fateamur idem Corpus Domini Jesu Christi esse in diversis speciebus Sacramentalibus loco dissitis: sicut enim in his casibus persona Verbi, nec corpus ejus fuit in se divisum; ita Deus existens in diversis creaturis inter se dissitis in spatio imaginario, nullo modo esset divisus à se, licet illæ forent inter se divisæ: quia ratione ejusdem immensitatis esset in utraque creatura.

83 *Nec sequitur II. inconveniens.* Nam habet clarissimam instantiam in descensu Animæ Christi ad inferos, & in motu locali Hostiæ consecratæ: ad hoc enim ut aliquid possit moveri localiter, saltem per accidens requiritur, quod aliquo modo acquirat de novo locum: quod Deo non accideret in dicto casu, nam esto mutaretur illa creatura; Deus semper, & eodem modo esset in illa.

84 *Ex his fit* quod Dei immensitas, nihil aliud est nisi ejus entitas & esse infinitum, quod ratione suæ infinitatis intime penetrat omne ens creatum, penetrareque potest omne creabile: ad modum quo lux penetrat aerem; qua ratione quidam ex Poëtis cecinit: *Jovis omnia plena.* Ac ex his sequitur; quod, esto Deus non esset omni sciens, aut omnipotens, foret per suam entitatem in omnibus rebus creatis, & quod licet Deus sit in omni creatura, per scientiam & potentiam, quia omnia cognoscit, & conservat; immensitas proprie solum convenit Deo, ratione suæ infinitæ essentia.

85 Sed an sit possibilis creatura quæ sit ubique, seu replens locum infinitum, si talis locus daretur? Dicendum confor-

formiter ad dicta, repugnare talem creaturam existentem per se ipsam ubique, seu in loco infinito. Ratio autem est: quia existentia in loco, est quid consequens, & commensuratum entitati rei; sed repugnat creatura per se ipsam entitatis infinita: ergo repugnat creatura per se ipsam potens existere in loco infinito, & consequenter ubique. Major autem difficultas, licet salebrosa est: An Deus possit aliquam creaturam ubique constituere per modum supernaturalem presentia ipsi superadditum, ad modum quo Corpus Christi potest esse in omni pane consecrabilis: nam si Deus potest unam creaturam constituere alia creatura presentem, ratione presentia supernaturalis: poterit sic constituere presentem omni alii creaturae; quia poterit sine termino multiplicare presentias: quod aliorum otio relinquimus.

ART. X. De Divina perfectione.

86 **C**UM esse perfectum nihil aliud sit, quam esse perfectione præditum, oportet describere quid perfectio sit: est enim omnium consensu, quod convenit unicuique rei secundum propriam naturam, & ejus ratione est amabilis: ad differentiam peccati, cui sua prædicata conveniunt juxta propriam essentiam; est tamen odibile: unde sicut imperfectum dicimus, cui deest aliquid quod pertinet ad ejus naturam, retione cujus est deforme & horribile: ita perfectum dicitur, cui nihil deest de his, quæ pertinent ad propriam naturam, & ratione illorum est amabilis; ita communiter Philosophi, & Theologi, naturali ratione præeunte.

87 *Dicendum est Deum esse omnimodo perfectum in genere entis: Tum ex Math. cap. 5. v. 48. Estote perfecti sicut Pater vester celestis perfectus est: Tum quia Deus habet quidquid pertinet ad propriam essentiam, & naturam; ita ut nihil ex his ei desit, & omnium ratione est amabilis, ut patet discurrenti per rationem entis à se, cæterorum causæ: at hoc est esse perfectum: ergo Deus est omnimodo perfectus in genere entis.*

88 *Ex his sequitur: Quod perfectiones Divinæ in proprio*

prio genere sunt infinitæ: I. Quia divinæ perfectiones sunt commensuratæ esse Dei; sed hoc est actu infinitum: ergo & sunt actu infinitæ. II. quia Divinæ perfectiones non distinguuntur realiter ab essentia Dei, ut postea dicemus; sed essentia Dei est infinita: ergo & Divinæ perfectiones.

89 *Sequitur etiam*: quod omnes Divinæ perfectiones sunt perfectiones simpliciter simplices, ut Theologi autumant ex Anselmo: nam perfectio simpliciter simplex ea dicitur, quæ melior est ipsa, quam non ipsa, & nullam involuit imperfectionem; tales autem sunt Divinæ perfectiones, ut esse sapientem, immensum &c. ergo sunt perfectiones simpliciter simplices.

90 *Sed Queritur I.* An omnes perfectiones creaturarum sint in Deo! Perfectiones creaturarum aliæ sunt communes, & aliæ sunt specificæ & particulares, per quas aliæ ab aliis secerantur, & distinguuntur.

91 *Dicendum I.* quod omnes perfectiones physicæ circa creaturam sunt in Deo virtute & potentia, tanquam in causa: Ratio est quia omnis causa continet in virtute suum effectum; sed Deus est causa omnis perfectionis creaturarum: ergo omnem illarum perfectionem continet virtute, & potentia. II. Perfectiones creaturarum, quæ non dicunt oppositionem cum ratione entis à se infiniti, reperiri, & esse in Deo formaliter; quia, quæ non pugnant cum ratione entis à se, sunt in suo conceptu perfectiones simpliciter simplices: sunt enim meliores ipsæ, quam non ipsæ; sed perfectiones simpliciter simplices sunt formaliter in Deo, ut esse incorporeo, omniscio, sancto, &c. ergo perfectiones creaturarum, quæ non dicunt oppositionem cum ratione entis à se, sunt formaliter in Deo.

92 *Queritur II.* An complexum ex creaturis & Des sit perfectius quam solus Deus? *Dicendum*: quod licet complexum ex creatura & Deo includat plura perfecta, quam Deus solus, quia includit numerum Dei, & creaturarum; ceterum ex parte formæ, seu perfectionis non est perfectius Deo solo: *Ratio autem est*, quia perfectio Dei excedit infinite perfectionem omnium creaturarum, & eam modo jam dicto continet: ergo nihil addit perfectionis perfectio creaturarum: quippe
in-

infinito fieri non potest additio : & continenti omnem perfectionem perfectissimo modo , perfectio super addi nequit : ad modum quo merita Sanctorum & Christi non sunt quid majus simul sumpta in ratione movendi , quam sola merita Christi : quia tota vis movendi in meritis Sanctorum præcontinetur in merito Christi.

93 *Ex dictis sequitur* : quod Deus est infinite bonus in linea entis , & physice : *Tum* quia quod est omnino perfectum in linea entis , est infinite perfectum : ergo in tali linea est Deus infinite bonus : *Tum* quia quod est infinite amabile , est infinite bonum : sed Deus est infinite amabilis propter suam infinitam perfectionem : ergo est infinite bonus : cum bonum Philosophorum & Theologorum consensu , sit idem quod amabile.

94 *Sequitur etiam* : quod Deus non solum est bonus in se , sed etiam relate ad creaturas : *Tum* quia est causa dans creaturis suam bonitatem : nam quidquid illæ sunt , ab illo est : *Tum* quia creaturis Spiritualibus Angelis , & hominibus suam bonitatem communicat per gratiam & gloriam , & omnium creaturarum est ultimus finis : quapropter David Psalm. 105. exclamat : *Confitemini Domino , quoniam bonus , &c.*

95 *De perfectione morali divina , & morali bonitate in operando* , quia eadem est , ac ejus sanctitas suo loco agemus.

96 *Sed quæres* : An esse bonum per essentiam sit proprium Dei ? Videtur enim quod creatura per propriam entitatem formaliter est bona ; qua ratione dixit Paulus I. ad Timoth. cap. 4. *Omnis creatura bona est* : Unde sicut anima rationalis per suam entitatem est formaliter intellectiva , consequenterque est intellectiva per suam essentiam : ita creaturæ , quod formaliter , & per suam entitatem sint bonæ , debent esse tales per suam essentiam formaliter : sicuti per suam essentiam habent unitatem , veritatem , & cæteras entis proprietates.

97 Attamen cum à Christo dicatur Lucæ 18. *Nemo bonus , nisi solus Deus* : necesse est fateri , alio modo esse Deum bonum per essentiam , ac per propriam essentiam sunt bonæ creaturæ. Est enim Deus per essentiam bonus , quia ejus essen

essentia necessario includit existentiam, nec ab illa præscinde-
re potest; at vero essentia creatura non dicit necessario existen-
tiam, cum ejus existentia pendeat à voluntate Dei, quam-
quam semel producta, per propriam entitatem bona sit: cum
omne ens sit verum & bonum, uti dictum est.

98 *Ex dictis inferitur*, quod non est possibilis creatura
per se mala, qualem censuere Manichæi, & plures hæretico-
rum: quia non potest dari creatura quæ non habeat sua prædi-
cata, quibus conveniat, & differat ab aliis creaturis, sitque
in propria linea perfecta, & nihil illi desit de perfectione pro-
pria lineæ; sed hoc est esse perfectam & bonam: ergo non est
possibilis creatura, quæ perfecta & bona non sit: quæ ratio-
ne scripsit Moyse Genes. cap. i. v. 31. *Vidit Deus cuncta
quæ fecerat; & erant valde bona.*

DISPUTATIO III.

De Essentia Divina.

ART. I.

1 *Supponendum*, quod omne id, quod in Deo est;
essentia, natura, & substantia ejus, est realiter
identice idem: est enim, ut jam diximus, ens primum omni-
no simplicissimum, nullam realem includens distinctionem:
unde essentia divina est omnipotentia; & hæc est essentia di-
vina: Paternitas est essentia divina, & essentia divina est Pa-
ternitas realiter & identice, ut postea probabimus.

2 *Ulterius*: quod essentia, & natura omnino sunt idem
apud Theologos; licet aliqui perperam voluerint distinguere.
Satis enim constat ex dissidio Catholicorum in Oriente, post
Concilium Nicænum, & maxime circa annum 360: super vo-
ce *Hypostasis*, possent ne dici in Deo tres *Hypostases*? uti
Ariani assererant, ut profiteremur diversam substantiam,
essentiam, & naturam in Patre & Filio &c. & hac de causa ne-
gabant plures Catholicorum posse dici in Deo tres *Hyposta-
ses*; asserentes autem posse dici, insimulabantur Sabellii erro-

re conspersi : ex tunc tamen clarius , apud Catholicos essentia , & natura , & substantia pro eadem re significata accepta sunt , uti constat ex Epist. Synodica Concilii Alexandrini ad Antiochenos , Chalcedonensi act. 5. & ex Conciliis habitis adversus Eutychianos , & Monothelitas , PP. que qui contra eos scripsere.

3 Cum ergo idem omnino sint essentia , substantia , & natura ; secundum respectum considerari queunt : essentia enim , & substantia nullum respectum exprimant , solumque dicunt id quo quid est tale diversum ab omni alio ; natura autem non solum id dicit , sed etiam respectum ad operationem : quia uti Philosophi asserunt , natura est principium operationis ; & hoc illis solemne est. Unde & potest esse quæstio de essentia divina in sensu physico & philosophico , & de illa in sensu Metaphysico , & prout à nobis Deus concipitur & nominatur , quem , ut pote incomprehensibilem , unico conceptu cognoscere non possumus.

4 *Dicendum* quod natura & essentia Dei , in sensu Philosophico , stat in omnibus prædicatis divinis , absolutis , & nullatenus relativis. Ita communiter Theologi , paucis demptis. *Prob. I.* quia natura Divina Philosophicè accepta constituitur per id quod est commune tribus Divinis Personis , & quo sunt unus & idem Deus ; sed tribus Divinis Personis solum sunt communia prædicata absoluta , & non relativa : Ergo prædicata absoluta , & non relativa pertinent ad constitutionem naturæ Divinæ.

5 *II. Quia* Pater pro priori ad relationem Paternitatis est perfectus Deus , ut docent Conc. PP. & Theologi : ergo relatio Paternitatis non potest pertinere ad constitutionem naturæ Divinæ , cum supponant illam adæquatè constitutam pro priori.

6 *III. Quia* si relationes pertinerent ad constitutionem naturæ Divinæ , nulla Divina Persona esset perfecte Deus , nam cuilibet deficeret aliquid pertinens ad constitutionem illius ; cum Patri deficiat Filiatio , & operatio passiva ; Filio Paternitas & spiratio passiva ; Spiritui Sancto Paternitas , & Filiatio : ergo si hæc pertinerent ad constitutionem naturæ Divinæ , nulla Divinarum Personarum esset perfecta.

perfectè Deus. Plurima argumenta hujusce modi fieri possunt pro nostra Sententia ex Mysterio SS. Trinitatis.

7 *Sed arg. I.* Natura Divina constituitur per id quod est idem realiter cum illa; sed relativa prædicata sunt idem realiter cum illa: ergo prædicata relativa pertinent ad constitutionem naturæ Divinæ. *Conf.* natura Divina est essentialiter relationes: ergo relationes sunt de essentia naturæ Divinæ: quia prædicatum, quod convenit alicui essentialiter, pertinet ad constitutionem ejus naturæ,

8 *Resp. ad Arg.* quod licet natura Divina in esse rei constituitur per omne id quod est idem realiter cum illa; tamen consideratione Philosophica non constituitur per omne id, quod est idem realiter cum illa; sed solum per id quod est idem cum illa adæquatè, & ad convertentiam: cum autem Paternitas, licet sit idem cum natura Divina, non habeat identitatem cum omni cum quo identitatem dicit natura Divina; cum Paternitas non dicat identitatem cum Filiatione: inde fit quod natura Divina, philosophice considerata, non possit constitui per prædicata relativa: eo quod, licet Paternitas sit idem realiter cum natura Divina; non est realiter idem, & ad convertentiam cum omni eo, cum quo dicit identitatem natura Divina. Ex quo facilis est solutio in forma.

9 *Ad Conf. Resp. neg. ant.* loquendo de natura Divina philosophice sumpta; licet secundum rem necessario sit relationes: pro quo adest suffragium decretorum liberorum Dei, quæ licet sint idem cum ipso quoad entitatem, nullius sententia pertinent ad constitutionem naturæ Divinæ.

10 *Arg. II.* natura Divina per se ipsam habet quod sit una & trina; sed esse trinam habet formaliter à relationibus: ergo relationes pertinent ad naturam divinam per se ipsam, & consequenter pertinent ad ejus constitutionem. *Conf.* Si Deus solum esset una persona, personalitas pertineret ad constitutionem naturæ Divinæ, ut pote indistincta ab illa: ergo & modo Divinæ personalitates pertinent ad ejus constitutionem: cum id efficiant quod faceret unica personalitas.

11 *Resp.* quod licet natura Divina per se habeat necessario & secundum rem, quod sit una & trina; tamen consideratione philosophica, licet per se habeat essentialiter quod sit

una indivisibiliter; non habet essentialiter quod sit trina; quantum ad modum subsistendi. Nam subsistentia in omni sententia est terminus naturam complens; atque adeo supponens illam adaequate constitutam: quapropter Trinitas personarum non requiritur per se in Deo ad operationes ad extra; ut communius docent Theologi. Ex quo facile resp. in forma.

12. *Ad Conf. resp.* quod si Deus esset unica persona, adhuc personalitas non pertineret ad constitutionem naturæ Divinæ philosophice acceptæ; esto non distingueretur realiter ab illa: nam si consideraretur ut quid positivum, consideraretur ut terminus complens naturam in esse talis constitutam; atque adeo non pertineret ad ejus constitutionem: si vero consideraretur ut quid negativum, scilicet ut modus negativus existentia in se, & non in alio, ex quo resultat sub se sistere; adhuc non pertineret ad constitutionem naturæ Divinæ; cum illam supponeret adaequate constitutam. Ex quo facilis solutio in forma.

13. *Arg. III.* Pater Divinus non habet aliam essentiam; nisi Dei; sed Paternitas est de natura & essentia physica Patris; ergo pertinet ad essentiam & naturam physicam Dei.

14. *Resp.* probare argumentum quod Paternitas pertinet ad essentiam Dei metaphysice acceptam: cum Paternitas pertineat ad constitutionem metaphysicam Patris, quod nullus asseruit Theologorum. *Resp. ulterius:* quod Pater potest considerari ut Deus, & ut persona Divina talis, distincta à Filio & Spiritu Sancto. Si consideretur ut Deus, Paternitas non est de natura & essentia physica ipsius; si vero consideretur ut talis persona in concreto distincta à Filio & Spiritu Sancto, pertinet non solum ad constitutionem physicam illius; sed etiam ad metaphysicam illius, qua talis: quia qua talis habet etiam constitutum metaphysicam, quo differt personaliter à Filio & Spiritu Sancto. Ex quo faciliter

resp. in forma.

ART. II. De essentia Divina metaphysice
accepta.

15 **M**Ajor est quæstio de constitutione essentia Divina in sensu methaphysico (de quo solo loquemur) inter Theologos. Cum enim viatores Deum cognoscere non possint unico & adæquato conceptu, sed pluribus & variis: Quæritur qualis sit, quo exprimitur quidditas, & essentia Dei?

16 Pro cujus intelligentia breviter advertere est, quod essentia in sensu prædicto nihil aliud est, quam id quod primo intelligitur in aliqua re; ejusque ratione est talis, & distinguitur ab omni non ipsa, estque ratio eorum quæ dicuntur de ipsa. Etenim si non est primum, sed secundum, non potest esse constitutivum rei, quod est primum in tali re: & ratione illius est (*logice loquendo*) in propria specie, & distinguitur ab omni alio diversæ speciei, & est radix aliorum prædicatorum, quæ propriè, & peculiariter tali rei conveniunt, ut patebit consideranti hominis essentiam.

17 *Ulterius*: & posse esse sermonem de essentia Dei ut distincta à Creaturis, aut de ea prout distincta per nostros conceptus ab ejus attributis & perfectionibus: & sub hac consideratione versatur disputatio:

18 Plurimæ in hac re sunt Auctorum sententiæ; meo tamen judicio in subsequentiæ classes veniunt adscribendæ. I. tenet essentiam divinam sitam esse in collectione omnium Divinarum perfectionum, seu aliis terminis in ratione actus puri undequaque perfecti & infiniti. II. tenet sitam esse in ratione infinitatis. III. tenet sitam esse in gradu intellectivo. Cujus Auctores divisi: nam alii constituunt in gradu actualis intellectiois, & alii in gradu intellectivo radicali: hæc est frequens Thomist. IV. tenet sitam esse in ratione entis à se, seu a seitate, quam susinent plurimi, sed præcipue Nostri.

19 *Dicendum* I. essentiam Divinam metaphysice acceptam, non stare in aggregato attributorum, seu omnium perfectionum Divinarum. I. Quia si essentia Divina staret in colle-

lectione omnium perfectionum Divinarum, nulla esset differentia inter essentiam, & attributa in Deo respectu nostri modi cognoscendi: cum attributa & omnes perfectiones Divinæ pertinerent ad rationem essentiæ; sed hoc est contra doctrinam PP. distinguendum in Deo essentiam & attributa, ut constat ex Basilio lib. 1. contra Eunomium Chrysostr. lib. de incomprehensibili Dei natura Aug. lib. 5. de Trinit. cap. 6. Damasceno lib. 1. de fide cap. 4. & 12. aliisque: Ergo essentia divina non potest consistere in aggregato attributorum, seu Divinarum perfectionum.

20 II. *Quia* æternitas, & immensitas non possunt pertinere ad essentiam Dei: nam prius est esse, quam durare: & prius esse, quam esse in loco: ergo pro illo priori supponitur Deus essentialiter constitutus: consequenterque æternitas & immensitas, esto sint Divinæ perfectiones, non possunt ingredi constitutum essentiæ Dei.

21 III. *Quia* id quod dicitur de aliquo & probatur ex alio, non potest esse constitutum essentiæ illius; nam essentia est primum in unaquaque re, & consequenter non probatur à priori ex alia; at aliqua Divinæ perfectiones probantur à priori de Deo, ex ratione entis à se, ut immutabilitas & æternitas, ut constat ex suo loco dictis: ergo prædictæ Divinæ perfectiones non possunt constituere essentiam Dei.

22 IV. *Quia* conceptus volitivi, & intellectivi pertinent ad Divinam perfectionem; sed hi conceptus, quomodocumque sumantur, non pertinent ad constitutum essentiæ Dei: ergo non omnes perfectiones Divinæ ad illud pertinent.

23 *Sed Arg. I.* Essentia Divina est plenitudo omnis perfectionis simpliciter talis; sed talis plenitudo est aggregatum omnium attributorum: ergo in illo stat essentia Divina. *Conf.* Quia quidquid est prædicatum essentialiter & prædicatur *in quid* de essentia, est constitutum illius: sed omnia attributa sunt prædicata essentialia & prædicantur *in quid* de essentia Divina, ut docent PP. ergo omnia attributa sunt constitutiva illius.

24 *Resp. Arg.* Quod essentia licet physicè accepta, sit plenitudo omnis perfectionis; accepta tamen metaphysicè, & secundum nostrum modum concipiendi, est solum plenitudo

omnis perfectionis in propria linea formaliter, hoc est in linea essentia: & in alijs lineis virtute & radice, hoc est, quod sit radix aliorum prædicatorum: aliàs nostro modo concipiendi, non daretur distinctio inter essentiam & attributa. Unde hoc ipso, quod detur talis distinctio; essentia Divina non petit quod sit plenitudo omnis perfectionis formaliter in tota amplitudine; sed solum in linea essentia, & radicaliter & virtute in alijs lineis. Ex quo in forma facilis est solutio.

25 *Ad Confirm. Resp. concessa Majori, & distinguendo Min.* Omnia attributa prædicantur in quid de essentia; suntque prædicata essentialia secundum rem, & physice loquendo, *Concedo Min.* Secundum nostrum modum intelligendi, & in sensu metaphysico: *Neg. Min. & Conseq.* Nam sicut eorum quæ sunt realiter distincta, unum non potest esse constitutum alterius, cum nulla res à suis constitutivis realiter distinguatur: ita quæ sunt distincta per rationem, unum non potest esse constitutum alterius.

26 *Sed contra insistes:* Si attributa non pertinerent ad essentiam Dei formaliter, & constitutive, in sensu metaphysico, sequeretur. I. quod attributa orirentur ab essentia Divina; & consequenter essentia per participationem, & accidentia essentia Divina. II. quod perficerent essentiam Divinam: ac proinde esset perfectibilis ab attributis; sed hæc nullatenus possunt dici: ergo formaliter, & constitutive pertinent ad essentiam Dei.

27 *Resp.* quod aliud est loqui de attributis secundum esse rei; & aliud de illis loqui prout à nobis concipiuntur, & secundum conceptum explicitum: secundum hunc conceptum explicantur, ut diversa ab essentia præcisè; sed hac ratione non explicantur, ut entia per participationem, nec ut accidentia essentia: quippe ad hoc erat necessarium ut implicite & explicite conciperentur ut diversa: cum autem attributa in re, sint idem in re cum essentia, & inter se nosque id unum unico conceptu capere, & explicare non possimus; stante cognitione hujus identitatis: solum possunt concipi ut diversa; sed non ut accidentia, aut entia per participationem. Ex quo evanescit I. inconveniens.

28 *Ad II. Resp.* quod omnium sententia; qui distinguunt essentiam Divinam ab attributis distinctione rationis, fatenturque attributa esse prædicata, quæ dicunt perfectionem, necesse est dicere quod Deus est perfectus ratione illorum, ut ratione sapientiæ sapiens: ratione omnipotentis: & idem de essentia Divina: hoc autem nullum est inconueniens: quia id solum contingit penes nostros conceptus, ex incomprehensibili eminentia Dei, & mentis nostræ limitatione & distantia.

29 *Arg. II.* quia si essentia Divina non constitueretur aggregato omnium perfectionum; ut metaphysice concepta, esset minus perfecta, quam physice concepta: cum sic stet in aggregato omnium perfectionum, & non stet in illo, ut metaphysice concepta. Ex quo & sequitur, quod essentia metaphysica foret dimidium essentiæ physicæ: ergo ad hæc vitanda necesse est dicere essentiam Divinam metaphysicè acceptam stare in aggregato omnium attributorum.

30 *Resp. ad Arg.* quod essentia metaphysicè sumpta, solum potest concipi per modum perfectionis radicantis primo & per se cæteras perfectiones: & in hac linea dicit completè & adæquatè suam perfectionem: nec hoc est esse dimidium essentiæ physicæ Dei, quia in esse physice nulla est distinctio essentiæ, & attributorum. Cum tamen, prout à nobis concipitur, essentia sit ab attributis distincta: essentia Divina solum potest dicere perfectionem propriæ lineæ; & non lineæ diversæ attributorum. Ex quo solum sequitur, quod essentia Divina metaphysicè concepta, non dicat explicitè & formaliter omnem perfectionem essentiæ physicæ: quod fateri tenentur omnes qui concedant distinctionem secundum modum intelligendi, inter essentiam & attributa.

31 *Dicendum est II.* quod infinitas non est constitutum metaphysicum essentiæ Divinæ I. quia id quod est commune Divinæ essentiæ & attributis, non potest esse constitutum essentiæ, prout distinctæ ab attributis; sed infinitas est communis essentiæ & attributis: ergo non potest esse constitutum essentiæ, ut ab attributis distinctæ. *Min. est certa consequ. tenet, & major demonstratur.* Quia eo, quo aliqua conveniunt, differre non possunt: & constitutum essentiæ ali-

cujus rei prout distinctæ ab alia, debet esse diversum, ut patet in ratione animalis respectu hominis, & bruti.

32 *Dices*: quod infinitas actualis est communis essentiæ Divinæ, & attributis; attamen infinitas radicalis non est illis communis, sed est quid distinctum ab illis, & constitutivum metaphysicæ essentiæ Divinæ. *Sed contra stat*: quod infinitas radicalis, vel dicit aliquid positivum, quod sit radix attributorum, vel solum dicit quod explicat: Si dicit quid positivum, debet explicari, & tunc suberit examini: An possit ei convenire ratio essentiæ Dei; atque adeò hæc solutio insolutam relinquit quæstionem: Si verò solum dicit quod explicat: simili modo poterit dici essentiæ Divinæ bonitas radicalis, æternitas radicalis, immensitas radicalis, &c. quia certum est quod id, quod radicat actualem æternitatem, immensitatem &c. est essentiæ Divinæ metaphysicæ concepta. *II. Quia* plurium sententiæ infinitas convenit Deo per rationem entis à se; atque adeò non potest esse constitutivum essentiæ Divinæ, cum supponat ex quo probetur.

33 *Dicendum est III.* Quod intellectio actualis non est constitutivum essentiæ Divinæ. *Prob. I.* Quia intellectio actualis est operatio & actus naturæ intellectualis: ergo supponit pro priori naturam adæquatè constitutivam: cum operatio sequatur ad esse, quippe prius sit esse, quam operari. *II. Quia* ex doctrina PP. in VI. Synodo contra Monothelitas, in Christo sunt duæ voluntates, & operationes; quia sunt in ipso duæ naturæ in una persona; scilicet divina, & humana: ergo ex doctrina PP. operatio subsequitur naturam, & illam supponit adæquate constitutam. *III. Quia* intellectio, seu actus intellectionis supponit objectum; hoc autem respectu intellectionis Divinæ, nihil aliud potest esse, nisi Divina essentia: ergo intellectio divina supponit essentiam Divinam constitutam pro priori.

34 *Resp. Auct. adversi* Divinam intellectionem dupliciter posse considerari, & per modum operationis, & per modum purissimæ, & perfectissimæ actualitatis, in linea vivendi: ac proinde quod, licet intellectio divina sub conceptu operationis supponat naturam divinam constitutam; sub concep-

tu tamen actualitatis, & vitæ perfectissimæ, est ipsamet constitutum naturæ Divinæ, seu ipsamet natura Divina.

35 *Sed Contra stat I.* quod hæc distinctio Divinæ intellectiōnis est prorsus voluntaria & adinventata ad defensandam hanc Sententiam: & in hac materia procedere debemus juxta humanum modum concipiendi, juxta quem operatio solum est actualitas, qua agens constituitur operans in actu secundo.

II. Quia viventia à non viventibus per hoc distinguuntur, quod viventia à principio intrinseco se movent & operantur: ergo eorum operatio supponit principium intrinsecum: ergo intellectio Divina supponit principium intrinsecum, etiam sub conceptu vitæ actualis, & consequenter constitutum essentialiter.

36 *Dicendum IV.* Quod intelligere radicale, prout explicant prædicti termini ex mente suorum Auctorum, non est constitutum essentia Divinæ. *I. Quia* intelligere radicale in Deo vel est ipse intellectus Divinus, per modum potentia & actus primi, ut distinctus formaliter ab actuali intellectu; vel id quod concipitur in Deo, ut radix cognoscendi & intelligendi: neutro modo potest concipi constituere essentiam Divinam: ergo illam non constituit. *Maj. prob.* quoad primam partem: *Tum* quia esse intellectivum, est commune Deo, Angelis, & Hominibus; sed quod est commune Deo, & Angelis non potest esse constitutum essentia Dei, qua ab Angelo differt: ergo intellectivum, per modum potentia, non potest esse constitutum essentia Dei: *Tum* quia Thomist. sententia ex D. Thoma 1. part. q. 14. art. 1. ratio cognoscitivi, & intellectivi demonstratur de Deo per rationem immaterialitatis; sed id quod probatur, aut demonstratur de aliquo ex alio prædicato, non potest esse prædicatum constituens essentiam illius: ergo esse intellectivum & cognoscitivum non potest esse prædicatum, quo constituitur essentia Divina.

37 *Quoad secundam partem prob. maj.* Nam intelligere radicale in Deo, si non est intellectus per modum potentia, nihil aliud potest esse, quam illud prædicatum, quod radicat esse intellectivum in Deo: hoc autem prædicatum restat explicare, quid positive sit; idque erit essentia Divina: ergo

per

per hunc modum dicendi non est positive ab his Auct. qual-
tatio resoluta.

38 *Dices I.* Essentia Divina debet constitui per prædica-
tum dicens ultimum gradum perfectionis; sed talis est gra-
dus intellectivus: ergo essentia Divina debet constitui in gra-
du intellectivo. *Resp.* quod essentia Divina debet constitui
per prædicatum perfectissimum, quod sit primum & radix
cæterarum Divinarum perfectionum, distinguens Deum ab
omni alio distincto ab ipso, quod non convenit gradui in-
tellectivo respectu Dei; unde, etsi sit quid perfectissimum,
non potest constituere essentiam Dei. Qualiter autem ratio
entis à se sit illius radix, postea dicemus.

39 *Dices II.* Ratio essentiæ Divinæ debet constitui in ea
ratione, qua Angelus & homo sunt ad imaginem Dei, & ejus
perfectiorem similitudinem; at Angelus, & homo partici-
pant rationem imaginis, & perfectiorem similitudinem Dei,
per gradum intellectivum: ergo per illum debet constitui
essentia Divina. *Resp.* quod major est absolute falsa: quia
essentia Divina, prout distincta per nostros conceptus à na-
tura Divina, est id quo Deus constituitur in se tale quid, ut
distinctum ab omni alio, & pertinet ad lineam essendi, quæ
prior est linea operativa; ac proinde ratio Divinæ essentiæ
nullatenus est participabilis à creatura; unde Angelus, & ho-
mo solum participant rationem imaginis, & similitudinis ad
Deum secundum conceptum naturæ, non verò essentiæ; quia
id quo Deus primo à creaturis differt, non potest cum illis
convenire.

40 *Nec etiam refert dicere*, quod si essentia Divina non
consisteret in gradu intellectivo, Verbum ex vi processionsis,
non esset Filius præ Spir. Sancto: cum procedat à Patre per
intellectionem, quæ nec in actu primo, nec secundo perti-
net ad essentiam Dei. *Non* inquam id refert: *Tum* quia si in-
tellectio actualis esset formaliter essentia Dei, processio Ver-
bi esset per essentiam, & consequenter potius per naturam:
quod improbant communiter Theologi tractatu de Trinita-
te: *Tum* quia Verbum dum procedit per intellectionem, per
quam est similis Patri in natura, procedit ut genitus, & Fi-
lius, quod non convenit processioni Spiritus Sancti, ad quod

nihil refert constitutum essentia Divina ex nostro modo concipiendi, dum modo ipsa essentia, & natura Divina sint objectum paternae intellectiois, per quam procedit Verbum.

41 *Dicendum V.* Quod ratio entis per se, seu à se est constitutum essentia Dei primo & per se, ut distinctum à creaturis. *Prob. I.* Quia id est primum, & formale constitutum Dei, & ejus essentia, ut distinguitur à creaturis, per quod ab illis primo discernitur; sed per rationem entis per se, seu à se distinguitur primo Deus à creaturis: ergo per rationem entis per se, seu à se constituitur Deus, ut distinctus à creaturis. *Maj. est certa;* quia per id quo res constituitur, in se distinguitur primo ab omni alio. *Min. autem est manifesta;* quippe creaturae conveniunt cum Deo in ratione entis, & prima illius differentia est ens per se, & ens ab alio: unde ratione entis per se distinguitur primo à creatura. *Prob. II.* Quia nomen propriissimum significat essentiam rei; sed esse per se, seu à se est nomen propriissimum Dei, ut distincti à creaturis, ut docent communiter PP. videndi apud Petavium lib. 1. Theolog. Dogm. cap. 6. Ergo esse per se, seu à se est constitutum essentia Dei, ut distincta à creaturis.

42 *Dicendum VI.* Quod ratio entis per se, seu à se est constitutum essentia Divina, ut distincta nostra ratione à perfectionibus & attributis. Hæc sententia communior est Nostri, & jure quidem. *I. Quia* ratio entis per se, seu à se, est quod primo concipitur in Deo. *II. Quia* ratio entis per se, seu à se, est radix cæterarum Divinarum perfectionum, ut constat ex jam dictis. Nam quia Deus, prout est ens per se, seu à se, est indivisibilis, incorporeus, Spiritus purissimus, simplicissimus, æternus, infinitus, & immensus, & insuper est intellectivus; quia hoc ipso quod Deus sit ens per se, non potest non esse perfectissima causa cæterorum: ac proinde non potest operari, nisi perfectissimo modo, qualis est per intellectum & voluntatem: ergo cum ratio entis à se, seu per se sit prima quæ in Deo concipitur à nobis, & aliunde sit radix attributorum, seu perfectionum Divinarum, cum apud nos hac ratione probentur de Deo, non potest ratio entis per se, seu à se non esse constitutum Divina essentia.

43 *Nec valet dicere* : I. Quod ratio entis à se est communis Divinae essentiae, & attributis, ac proinde, non potest esse constitutivum Divinae essentiae, ut distincta ab attributis. *Non, inquam, haec obiectio valet* : quia licet ratio entis per se, seu à se, physice loquendo, sit communis Divinae essentiae, & attributis; tamen metaphysice loquendo, & secundum nostros conceptus ratio entis per se solum convenit essentiae, non autem attributis : quia nostro modo concipiendi, ex essentia oriuntur; nec tamen ex hoc non Divina censentur, cum semper inducant identitatem physicam cum essentia Divina.

44 *Nec valet dicere II.* quod ratio entis à se solum dicit quid negativum; nempe non esse ab alio; & essentia Divina ex negativo non potest constitui. *Non inquam, id valet*; quia, licet quoad nos ratio entis à se videatur explicari per non esse ab alio, quod videtur esse quid negativum; tamen re vera ratio entis per se est primum, & perfectissimum positivum. Ex quibus facile est diluere reliquas objectiones.

45 *Dicendum denique.* Quod essentia Divina sub conceptu, seu expressione naturae, constituitur formaliter per rationem principii cognoscendi & volendi perfectissime. *Prob.* Quia per id constituitur essentia Divina in ratione naturae, per quod constituitur in ratione principii perfectissime operandi: cum natura sit principium operationis; sed in Deo modus perfectissime operandi est per intellectum, cognitionem & voluntatem: ergo qua horum actuum principium constituitur essentia Divina in ratione naturae. *Maj. cum consequentia tenet: Minor autem constat.* Nam in Deo non est alius modus operandi, nisi ad intra & ad extra, quorum perfectior est modus operandi ad intra; & talis est modus operandi per intellectum, & voluntatem: unde ratio naturae Divinae convenit essentiae adaequatè & perfectè per rationem principii intellectio- nis & volitionis perfectissima. Ex quibus distincta per nostros conceptus essentia & natura divina, facile est objectiones diluere.

ART. III. An inter essentiam & attributa sit aliqua distinctio?

46 **N**ON disputamus in præsentī de distinctiōne essentia Divina à relationibus, seu Divinis personalitatibus; sed solum de distinctiōne ejus ab attributis, & perfectionibus absolutis, quales sunt aternitas, sapientia, bonitas &c. De primo acturi Tract. de Trinit. Unde quæritur: An inter hæc sit aliqua distinctio realis, vere talis ante omnem considerationem intellectus?

47 Pro dicendorum luce advertere oportet: quod omne id, quod vere & realiter existit à parte rei, est vere ens reale quomocumque existat; sive existat, in se, sive existat in alio uti accidens, aut modus: quæ se vera res sunt, & consequenter entia realia à parte rei existentia: unde quotiescumque una res existit realiter à parte rei, & non est alia, quæ à parte rei realiter existit, datur inter illas vera distinctio realis, ut inter A. & B. Sed quia inter res quædam sunt omnino independentes in essendo, distinctio inter eas dicitur realis simpliciter talis; quædam autem pendent suo modo ab aliis, ut accidens à subjecto, & modus à re: quarum una potest existere sine alia: hæc tamen sine illa consistere non potest, ut natura potest consistere sine actione; non tamen actio sine natura; & hæc distinctio dicitur realis modalis.

48 Scoti Schola, ultra distinctiōnem realem simpliciter talem & modalem, statuit distinctiōnem formalem ex natura rei; quæ nec est realis simpliciter, nec realis modalis; sed cum harum negatione in eadem rei, reperiuntur formalitates ex natura rei diversæ, ita ut una non sit ex natura rei alia: quæ ideo excogitata est, ut facilius decurri possit difficultatibus occurrentibus in hac materia, & Tract. de Trinitate. De distinctiōne virtuali intrinseca adinventâ à Recentioribus, non est quod hic agamus; quia præsentī instituto non deservit.

49 Antiquorum PP. aliqui, persensisse videntur essentiam Divinam omnino realiter à divinis attributis & perfectionibus distinctam.

tionibus distingui : quo errore laborarunt aliqui posterioribus sæculis , ac præsertim Græci plures duce Gregorio Palama. Scotista Magistrum sequuti , docent inter essentiam Divinam , & attributa intercedere distinctionem realem , formalem ex natura rei. Cæteri vero Theologi, Nostri, Thomista, Jesuita, & alii uniformiter docent , inter essentiam Divinam , & ejus perfectiones , seu attributa nullam intercedere realem distinctionem , sed solam distinctionem rationis , & pure ex nostro modo concipiendi.

50 *Dicendum* : inter Divinam essentiam , & attributa , nullam veram , realem distinctionem intercedere , sive simpliciter talem , sive modalem. *Prob. primo* : ex communi consensu PP. apud Petavium lib. 1. de Deo , cap. 13. & inter alios : sufficiat Augustinus , qui lib. 6. de Trinitate cap. 1. ait de Deo loquens : *Eadem ejus magnitudo , que virtus , & eadem essentia , que magnitudo.* Et lib. 15. cap. 5. & 6. *Non est aliud sapientia ejus , aliud essentia , cui hoc est esse quod sapientiam esse* : eodem modo loquuntur reliqui PP.

51 *Prob. II.* Ex Concilio Rhemensi contra Gilbertum congregatum , ubi Concilii PP. ajunt : *Credimus , & confitemur simplicem naturam Divinitatis esse Deum ; nec alio sensu Catholico posse negari , quin Divinitas sit Deus , & Deus Divinitas. Credimus non sine sapientia , que est ipse Deus , sapientem esse : non sine magnitudine , que est ipse Deus , magnum esse : non sine aternitate , que est ipse Deus aeternum esse : ergo.* Sapientia qua Deus est sapiens , & similiter cætera attributa Dei nullatenus à Deo realiter distinguuntur.

52 III. Quia si Attributa realiter distinguerentur ab essentia Divina ; Deus qua talis , non esset summe simplex , quod est contra definitionem Concilii Lateranensis sub Innocentio III. cap. *Damnamus* de Summa Trinitate : ergo attributa non distinguuntur realiter ab essentia Divina. *Prob. Ant.* Nam id in quo sunt aliud , & aliud realiter distincta inter se , est quid compositum : nam hoc nihil aliud est , nisi distinctorum unio : ergo si in Deo reperiuntur essentia , & attributa realiter distincta ; Deus , & ejus substantia non potest esse summe simplex. IV. Quia Deus est per se ipsum ens per se infinite perfectum : ergo est incapax , ut per aliud distinctum

ab ipso realiter perficiatur; unde cum attributa sint Dei perfectiones, non possunt realiter distingui ab ipso.

53 *Denique*: Quia si attributa forent realiter distincta à Deo, aut essent entia à se, & per se; & sic forent tot entia à se, quot sunt attributa: quòd repugnat rationi entis à se, ut exicimus agentes de unitate Dei; si autem non sunt entia per se, sequitur, quod sint producta, & sic quid creatum, eaque omnia sint creaturæ, consequenterque Deus, nec ab aeterno sapiens, bonus, &c. quia implicat, uti diximus, creatura ab aeterno. Ex quo & sequitur: quod Deus ante omnipotentiam non sit omnipotens; consequenterque nulla attributa possit producere; quæ absurda evidentè sequuntur ex reali distinctione attributorum à Deo & essentia Divina.

54 Argumenta, si qua sunt contra præfatam sententiam, post diluimus. Majus opus cum Scotistis, qui distinctionem realem formalem ex natura rei statuunt inter Divinam essentiam, & attributa: quæ distinctio realis formalis ex natura rei non est distinctio rationis; sed est distinctio, quæ ante operationem intellectus inest objecto: non realis simpliciter qualis, quæ intercedit inter ea quæ separatim existere possunt, sed solum secundumquid: quatenus in eadem re reperiuntur divisæ formalitates realiter, & à parte rei, quæ sunt ex natura rei distinctæ, ut pote diversis definitionibus correspondentes; & hac ratione, quia horum formalitates sunt diversæ realiter & ante operationem intellectus, distinctio illarum dicitur formalis realis ex natura rei.

55 *Dicendum*: quod essentia Divina non distinguitur realiter formaliter ex natura rei à divinis perfectionibus. Ita Nostris, Thomistis, Jesuitis, & aliis. *Prob. I.* quia talis distinctio, nullatenus necessaria est inter Divinam essentiam, & attributa, ut constabit ex dicendis. *II.* quia formalitas ex natura rei essentia Divina, vel est quid reale objectivè sumpta ante omnem operationem intellectus: sicque erit verum ens reale, ut condistinguitur à non ente. *Insuper* formalitas ex natura rei sapientia Divina, vel est quid reale existens à parte rei, ut condistinguitur à nihilo, objectivè sumpta, & ante omnem operationem intellectus: & hæc formalitates, ex natura rei ita distinguuntur, ut una vere & realiter non sit altera: ergo inter ipsas

intercedit vera, & realis distinctio simpliciter talis, sicuti inter res vere, & realiter distinctas ante omnem operationem intellectus. *Ant.* est contrariorum doctrina. *Conseq. autem prob.* Quia inter entitates reales, quarum una realiter non est alia, intercedit distinctio realis absolute, & simpliciter talis; sed formalitas ex natura rei essentia Divina est ens quid reale, & formalitas ex natura rei sapientia Divina ens est, & quid reale, quarum una realiter non est alia: ergo inter ipsas intercedit vera & realis distinctio simpliciter talis, qualis est inter duo entia realia.

56 *Resp. communiter Scotista:* argumentum non probare intercedere distinctionem realem simpliciter talem, qualis est inter rem, & rem; sed solum realem formalem, qua non est realis simpliciter, & compatitur cum reali identitate inter essentiam Divinam, & attributa.

57 *Sed haec solutio solum verborum est:* Quia formalitas essentia, vel est quid rei existens in rerum natura; vel talis non est. Si talis non est, realem distinctionem efficere non potest: cum distinctio realis vera, non possit esse, nisi inter extrema realia, & sic habemus intentum; si autem formalitas essentia est quid reale positivum, & ante operationem intellectus, non potest non esse res quaedam, & ens: quia omne quod existit vere & proprie est ens & res quaedam: ergo cum similiter se habeat formalitas Divina sapientia; non potest non intercedere distinctio realis, & rerum inter formalitates Divina essentia, & sapientia.

58 *Nec valet dicere;* quod distinctio realis formalis entium, & rerum non est, sed solum formalitatum, qua identificantur in ratione entitatis, & rei, & non possunt a parte rei separata existere: atque adeo talis distinctio est pure realis formalis.

59 *Non, inquam, id valet.* Quia nihil potest existere a parte rei, nisi sit quid determinatum in individuo, & in specie; quod autem taliter est determinatum, non potest non contineri sub generalissimo genere entis, unde vere est realiter est ens: ergo si formalitates Divina vere continentur sub generalissimo genere entis, non possunt non esse vere & realiter, & stricta significatione entia: ergo distinctio inter illas

non potest non esse entitativa, & realis: quia talis est distinctio, qualia sunt extrema: ergo si formalitates Divinae essentiae & sapientiae sunt entia realia, distinctio inter eas erit entitativa, & realis.

60 *Nec oppositum prob.* ex eo, quod Divinae formalitates separatae existere non possunt; nam relativa, non possunt existere separata, & distinguuntur realiter entitative: similiter modus à re, & realiter entitative distinguuntur: suntque hujusmodi plura alia exempla: unde inseparabilitas non probat in distinctionem realem entitativam.

61 Semel probato, quod Divinae formalitates sunt entia realia, vere proprie res reales, facile pullulant alia argumenta superius praenotata. *I. Quia* si formalitates Divinae sunt entitates & vere res; Deus non potest esse simplicissimus, sed compositus vere & realiter. Nam id in quo reperiuntur diversae res & entitates, est compositum ex illis; sed formalitates Divinae sunt res & entitates diversae: ergo Deus non potest non esse vere & realiter compositus; ac pro inde non potest esse simplicissimus.

62 *II. Quia* si formalitas sapientiae Divinae est res & entitas diversa à formalitate Divinae essentiae; Deus non erit sapiens, quia Deus est: quod omnino contrarium est doctrinae PP. ut constat ex dictis. *Nec valet dicere*: PP. exaggerative loquutos, atque impetu zeli metam transgressos, ut apparet multoties in his, quae contra haereticos scribunt. *Non inquam, id valet*; quia tempore Augustini, & aliorum PP. nulla erat in Ecclesia de his controversia; ac proinde non sunt loquenti eo modo, quo contendunt contrarii; sed absolute & simpliciter suam mentem expressere.

63 *Denique*: Quia ex opposita sententia obtruditur, praeter difficultatem mysterii Trinitatis, difficultas mysterii Quaternitatis, & tot numerorum, quot sunt Divinae essentiae, & attributa: nam haec sunt identificata in tertio, scilicet in essentia Divina, & re & entitate distincta inter se, uti Divinae personalitates; quod longissime à Theologo abesse debet.

64 *Arg. I.* Quia de eadem re non possunt verificari praedicata contradictoria, nisi in ea intercedat aliqua distinctio realis, sed inter essentiam Divinam & attributa, tam respectu

Quæ essentia, quam inter se verificantur prædicata contradictoria: ergo inter essentiam Divinam, & attributa, & hæc inter se intercedit aliqua realis distinctio, sed non simpliciter realis: ergo realis formalis ex natura rei: *Major videtur certa Min. autem prob.* Quia Deus vere, & realiter intellectu cognoscit & voluntate amat: ergo de intellectu & voluntate, verificantur in Deo prædicata contradictoria: ergo intellectus, & voluntas distinguntur in Deo realiter & formaliter ex natura rei. Idem argumentum fieri consuevit de essentia, & attributis; quia plura dicuntur vere & realiter de essentia, quæ de attributis non dicuntur.

65 *Resp.* In Deo respectu Divinæ essentia, & attributorum nullatenus verificantur prædicata contradictoria, nec respectu essentia & attributorum, nec respectu attributorum inter se. Nam & est considerare essentiam, & attributa objective, & in se sumpta, & conceptive, & prout à nobis cognita. I. modo essentia, intellectus, & voluntas idem sunt entitative & indivisibiliter, eademque simplicitas, entitas, qua est, intelligit, & vult; quæ prout est, à nobis dicitur essentia: prout intelligit, intellectus: prout vult, voluntas: unde objective, & in se numquam de illis verificantur prædicata contradictoria; quia illa entitate, qua Deus intelligit, eadem vult: atque adeo propositiones negativæ non verificantur de Deo & attributis objective, & in se sumptis. Cum autem expressiones essentia, intellectus, & voluntatis sint actus nostri inadæquatè Deum attingentes, & sint inter se diversæ; prædictæ propositiones solum verificantur de Deo non objective, ut est in se; sed solum conceptive, & prout à nobis cognoscitur: ac proinde non sunt contradictoriæ, quia conceptive non sunt ejusdem de eodem.

66 *Simili modo respondendum est ad aliquas PP. propositiones, quibus innuitur quod Deus non est, quo est sapiens, est bonus, misericors, & justus: quia solum loquuntur ex modo nostro concipiendi.*

67 *Arg. II.* Quia ea quæ objective, vere & realiter essentia & definitione differunt; aliqua reali distinctione distingui necesse est; sed essentia Divina, & attributa differunt essentia, & definitione: ergo aliqua reali distinctione distinguuntur;

sed non distinctione reali simpliciter tali : ergo distinctione formali reali ex natura rei. *Maj.* certa videtur ; *Min. prob.* Quia secundum communem Theologorum consensum diversa definitione describuntur, essentia Divina, & attributa; nam essentia est, qua Deus est: sapientia, qua Deus est sapiens: justitia, qua est justus : ergo essentia, & attributa differunt definitione essentiali.

68 *Resp. omisiss aliorum solutionibus*; quod ea, quæ differunt definitione objective, & à parte rei, realiter distinguuntur; at ea, quæ solum conceptive differunt, & ex ratione sunt aliud, & aliud propter modum concipiendi, non possunt realiter distingui; quia definitiones veræ sunt actus intellectus nostri habentes respectum ad objecta, secundum quod illi repræsentantur; quapropter cum in objecto possit esse identitas realis ad diversos effectus, & possit secundum illos diversimode res definiri; non inde sequitur distinctio aliqua realis in ea: nam unitas, vel distinctio prius est in objecto, & postea inconceptu: cum autem essentia Divina & attributa objective & adæquatè concepta, non differant quidditate & definitione; vera & reali distinctione differre non possunt.

69 *Sed dices*: sapientia, ut talis, in Deo non est formalitèr justitia ex conceptu communi sapientiæ: aliàs etiam in creatis sapientia esset justitia: ergo sapientia & justitia, etiam in Deo differunt formalitèr ex natura rei.

70 *Resp.* Quod sicut per nostros conceptus ratio entis abstrahit à creato, & increato, tamquam ratio communis; ita sapientia abstracta à creata, & increata, non dicit identitatem cum justitia; attamen, sicut ratio entis contracta ad rationem entis increati, dicit identitatem simpliciter talem, qualem fatentur Scotistæ, cum omnibus prædicatis, quæ de illo dicuntur: ita sapientia, licet abstractè concepta, non dicat identitatem realem cum justitia; tamen, ut contracta ad sapientiam Divinam, dicit necessario omnimodam identitatem realem cum Divina Justitia, absque aliqua prorsus realis distinctione.

71 Longam post hæc plerique prætexunt disputationem *De inclusione essentia Divina, in attributis, & attributorum in essentia Divina, & inter se*: in quo vel possumus loqui de
essen-

essentia Divina, & attributis, prout sunt in se, objective: & possumus loqui de illis, prout à nobis cognoscuntur inadæquate; & prout ratione, & intelligentia distincta. Si loquamur primo modo, certum est omnino essentiam & attributa se se mutuò includere: quia objective, & à parte rei sunt omnino idem: quippe non potest esse major inclusio realis, quam inter ea quæ habent realem identitatem. Si autem loquamur de illis prout distinctis per nostram rationem. Et ut inadæquate conceptis, unum non includitur in alio. Ratio est; quia ea quæ inter se differunt, ea ratione qua differunt, unum non includitur in constitutione formali alterius; sed essentia & attributa, prout concepta inadæquatè ratione nostra, sunt distincta: ergo prout sic distincta, unum non est de constitutione formali alterius. *Min. cum conseq.* est certa, *Maj. autem probatione certa constat*: quia constitutivum formale alicujus rei ab ipsa non distinguitur, nisi ex verbis & modo significandi: ergo ea quæ sunt distincta, eo modo quo distincta sunt, unum non potest includi in conceptu formali alterius.

72 *Sed dices*: intellectus Divinus, & omnipotentia Divina non possunt concipi, ut Divina, nisi includant Divinam essentiam, qua talia sunt: ergo saltem in attributis essentia Divina includitur.

73 *Resp.* Quod ratio entis Divini, ex nostro modo concipiendi potest accipi, ut ratio communis, & quasi generica ad Divinam essentiam & ejus attributa & perfectiones; & hoc modo in omnibus illis includitur, tanquam genus in differentiis; attamen essentia Divina, attributa & perfectiones, prout distincta, non possunt se se includere ratione præfata. Nam ad hoc ut concipiantur ut Divina, sufficit ut concipiantur sub ratione Divina, ut generica, & communi essentia, & attributis.

DISPUTATIO IV.

De Invisibilitate, & Visione Dei.

1 **V**isio facilius experimento percipitur, quam describitur verbis: in quo necesse est communioribus vocibus uti: est enim, ut experientia edocet, notio, & perceptio objecti in se ipso immediatè, qua animus informatur quid, & quale sit objectum: notitia enim quæ habetur de eo, non in se ipso, sed mediante alio, non est visio & intuitio illius, sed solum notitia illius abstractiva.

2 Duplex ergo visio à Philosophis agnoscitur, una sensibilis mediante organo oculorum, quo apte disposito, anima percipit corporum quantitatem & molem, colores & distantias eorum; ita necessario, ut ambigere non possit de objecto, si nulla indispositione organum laboret: alia intellectualis, qua anima intellectu percipit objectum secundum quod quid est, & ejus proprietates; ita ut nullatenus possit ambigere, ut in hac propositione: *Totum est majus sua parte,* & aliis hujusmodi.

ART. I. *An Deus videri possit immediate in se oculis corporis?*

3 **A**nthropomorphitæ, & qui censuere Deum corporeum, necessario asserere debebant Deum corporeis oculis videri posse. *Dicendum nobis* cum Catholica Ecclesia, cum qua conveniunt Judæi, Mahometani, & Philosophi recte de Deo sentientes: Deum oculis corporeis in se immediate videri non posse. I. ex Apost. I. ad Timoth. I. *Regi seculorum immortalis & invisibilis;* sed Deus non est invisibilis oculis intellectualibus, ut infra constabit: Ergo est invisibilis oculis corporeis. II. *Quia* quod non est corporeum & coloratum, videri non potest oculo corporeo: quip-
pe

pe hæc est sphaera, & objectum illius; sed Deus nec est corpus, nec colorem habet: ergo non potest videri oculo corporeo. *Min. cum conseq.* tenet, *Maj.* verò experimento constat ex cæteris sensibus, qui determinata habent objecta: auditus enim non potest percipere, nisi sonum: gustus non nisi saporem: quia hæc ejus objecta, & sphaera activitatis eorum, ultra quam extendi minime possunt: ergo corpus coloratum est objectum, & sphaera activitatis oculi corporei: quod & amplius constabit ex infra dicendis.

4 *Nec valet dicere:* quod Job cap. 19. *In carne mea videbo Deum, quem visurus sum ego ipse, & oculi mei conspiciuntur sunt.* Nec quod dicitur de Moyse Exodi 33. quod Dominus loquebatur cum illo *facie ad faciem, sicut solet homo loqui ad amicum suum.* Nec quod Isaias cap. 6. ait: *Dominum exercituum vidi oculis meis:* ergo Deus oculis corporeis conspici potest, cum ab actu ad potentiam conseq. valeat.

5 *Hæc, inquam, non obstant.* Ad I. enim *Resp.* quod Job non sperabat Deum in se ipso videre oculis corporeis in resurrectione; sed solum videre Deum, qua hominem, & Redemptorem, in persona Christi: qua ratione oculis corporeis conspiciuntur sunt, quotquot in judicio comparebunt: & ideo ait: *Credo quod Redemptor meus vivit &c.* Qua ratione Apostoli, & alii qui videre Christum in carne mortali oculis corporeis, Deum videre: quia Christus homo & Deus est.

6 Ad II. de Moyse *dicimus,* quod licet frequentissime cum Deo loqueretur, & ita familiariter, sicut solet amicus ad amicum loqui, quod innuitur solum phrasi illa *facie ad faciem,* id est, loqui ad Deum præsentem; tamen & contextu elicitur Deum in se ipso immediate non vidisse; cum à Deo expostularit ut faciem suam ipsi ostenderet; & Dominus responderit: *Non enim videbit me homo, & vivet.* Ad III. *Resp.* Isaiam non vidisse oculis corporeis Deum in se ipso, sed solum in sua imagine & majestate, ut docent ibi communiter Interpretes.

7 *Sed Queritur:* An sit possibile quod Deus in se ipso & immediate sit visibilis mediante organo corporeo oculorum. *Pro resolutione notandum:* quod anima rationalis sine lumine gloriæ Deum in se ipso immediate videre, seu cognoscere
non

non potest, ut constabit ex infra dicendis. Unde cum quaeritur, an Deus oculo corporeo videri possit, necesse est quod in anima praesupponatur lumen gloriae, quia sine illo Deus videri non potest. Si enim in anima est lumen gloriae, necessario Deum videbit, sicuti contingit in Christo Domino: ad quod de materiali se habebat organum corporeum oculorum. Ut ergo locus sit disputationi, necesse est ut nullo modo supponatur in anima lumen gloriae; & disquiratur: An Deus ita oculo corporeo representari possit, ut anima per illum possit ipsum Deum immediate conspiceret?

8 Communis Theologorum sententia negat oculis corporeis Deum immediato in se ipso ab anima conspici & videri posse: quod & intelligendum de qualibet creatura intellectuali. *Prob.* variis modis haec sententia; meo tamen iudicio, in idem collimant, & comprehenduntur sequenti discursu. Intellectus creatus nihil potest percipere & videre immediate & in se, mediante oculorum organo; nisi sit ipsi representabile per organum oculorum; sed Deus non est representabilis per organum oculorum: ergo intellectus creatus nullatenus potest organum oculorum Deo immediato in se percipere & videre. *Maj. est certa*: quia, sicut voluntas creata nihil potest velle, nisi representetur ab intellectu: ita intellectus nihil potest percipere per sensus, nisi per illos sit illi representabile. *Min. autem prob.* Nam Deus essentialiter est spiritualis & incorporeus, & est essentialiter indistans ratione immensitatis ab oculo corporeo: adiunde organum corporeum in ratione talis habet determinatam essentiam in sua linea, cujus terminos transilire non potest; sed ejus essentia nihil aliud potest esse nisi instrumentum, quo intellectui creato corporalia representantur: quippe organi corporei oculorum non potest nobis subesse alia definitio: ergo cum Deus sit spiritus, & intime praesens organo oculorum, cum medio illo non represententur immediato in se intellectui creato: non alia ratione id contingit; nisi quia per organum corporeum representari non potest, nisi corporeum; non vero incorporeum & spirituale, qualis est Deus.

9 Hac etenim ratione asserunt Philosophi, & Theologi quod anima rationalis per organum oculorum non potest per-

percipere sonum, nec per organum aurium percipere colorem; & sic de reliquis sensibus: alias frustra essent sensus plures, si uno & eodem omnia sensibilia percipi possent: quorum omnium ratio est, quia organa corporea habent, sicuti omnia creata, suam determinatam essentiam, & extra ejus terminos repugnat extendi.

10 *Ulterius*: quia organum oculi corporei solum potest concipi, ut potens Deum in se representare animæ, luminis additione, vel dispositione organi reborata; neutro autem modo potest Deus illi representari: *Tum* quia lumen organi corporei, est lumen materiale, quo spiritualia manifestari non possunt: *Tum* quia dispositio organi oculorum, quantumcumque perfectissima concipiatur, necesse est quod materialis & corporea sit: ergo Deus immediatè in se non est representabilis intellectui creato, organo oculi corporei.

11 *Dices I.* Oculus corporeus potest supernaturali luminis affici, quia in hoc non est repugnantia: ergo illo potest Deus videri. Non enim alia ratione potest Deus videri, ab intellectu creato, quem naturaliter videre non potest, *Resp.* quod similiter potest Deus ponere lumen gloriæ in voluntate in organo auditus, & lapide; cum tamen per voluntatem, aut auditum Deus videri non possit, sicuti neque per lapidem; diversa autem ratio est in intellectu naturali, quia est inadæquatè potens ex se ad Deum cognoscendum in se ipso: unde adjunctus lumine gloriæ potest Deum videre, quod non contingit in voluntate, auditu & lapide.

12 *Dices II.* Ignis Inferni, qui est corporeus, potest à Deo elevari, ad torquendum spiritum: nam sic torquet Dæmones & animas damnatorum: ergo & oculus corporeus potest elevari ad videndum Deum, esto spiritus sit. *Resp. neg. conseq.* Ratio discriminis est: quia ignis corporeus solum est instrumentum, medio quo Deus producit in Dæmoniis & animabus damnatis qualitatem doloriferam: unde solum torquet spiritus instrumentaliter, quomodo & potest Deus uti qualibet alia creatura: at cum visio Dei sit actio vitalis, medio puro instrumento effici non potest; nam, actio vitalis debet procedere à principio, aliqualem habente virtutem & potentiam; quod non repetitur in oculo corporeo.

13 *Sed instabis* : aliud est quod oculus corporeus per se non possit visionem Dei elicere; & aliud quod anima, mediante oculo corporeo tanquam instrumento, non possit elicere visionem Dei : ergo sicuti Deus igne corporeo, tanquam instrumento, potest Dæmones torquere ; ita poterit facere quod anima oculo corporeo, tanquam instrumento, possit ipsum videre.

14 *Resp.* quod oculus corporeus est instrumentum percipiendi corporalia ; nec elevari potest ad percipiendum spiritualia ; & quantuncumque roboretur, rationem organi non potest excedere, nec potest attingere rationem luminis gloriæ : unde quidquid addatur prædicto organo, relinquit impotentem animam ad Deum in se videndum : ac consequenter non potest esse instrumentum ad Dei visionem.

15 *Dices III.* Quælibet creatura potest elevari à Deo ad quamlibet operationem : ergo & oculus corporeus ad visionem Dei. *Resp. neg. Ant.* Nam licet aliqui Theologi concedant in qualibet creatura potentiam obedientialem ad quoslibet effectus & operationes creatas ; communis opinio id negat : de quo alio loco.

ART. II. *An Deus videri possit ab intellectu creato?*

16 **D**upliciter versari potest Quæstio I. de intellectu creato ex viribus propriis, seu naturalibus. II. de eo cum adiutorio luminis supernaturalis, seu gloriæ.

17 *Dicendum I.* quod Deus in se ipso videri naturaliter non potest ab intellectu creato. *Prob. I.* ex I. ad Timotheum cap. 6. ubi de Deo ait Apost. *Quia lucem habitat inaccessibilem : quem nullus hominum vidit, sed nec videre potest : Deum nemo vidit unquam* : & alia hujusmodi, quæ licet videantur explicari posse de visione corporali, Ecclesia semper intellexit de visione intellectuali ; atque adeo in Concilio Viennensi definitivè : necessario requiri lumen gloriæ ad videndum Deum : ergo non potest videri ab intellectu creato per naturales vires,

18 II. Quia visio est donum gratiæ gratis promissum à Deo creaturis intellectualibus: ergo nulla creatura potest naturaliter Deum videre. Quia id quod per vires naturales acquiri potest, nequit dici gratiæ donum: operationes enim naturales, quas cum solo concursu generali elicere creatura potest, non dicuntur dena gratiæ: unde hac ratione: *Gratiã, & gloriam dabit Dominus*: ait David Psalm. 83. v. 12. ergo. Quapropter Beguina, & Begardi, in prefato Concilio damnati sunt ut hæretici.

19 *Sed dices*: homo habet naturalem inclinationem ad videndum Deum: ergo per proprias vires potest illum videre: quia naturalis inclinatio non potest esse ad terminum impossibilem: *Resp. instantiis, & ratione*: homo habet naturalem inclinationem ad perpetuò vivendum, seu non moriendum: similiter ad volandum, cum nec per vires naturales possit volare, aut vitare mortem: similiter homo potest naturaliter appetere, aut desiderare Deum videre, esto naturaliter id consequi non possit: quippe in homine est duplex appetitus; unus simplicis complacentiæ inefficax, qui solum movetur à bonitate apprehensa objecti, & hic potest terminari ad impossibile; alter est complacentiæ efficacis, quæ desiderio fertur, & hic non potest terminari, nisi ad possibile, aut realiter, aut in apprehensione. Appetitus Deum videndi in homine solum est simplicis complacentiæ & inefficax; & eo non probatur hominem per vires naturales Deum posse videre.

ART. III. *An sit possibilis creatura cui sit connaturale Deum in se ipso videre?*

20 **H**Æc quæstio magis curiosa, quam utilis: utilitate vacat, spinis abundat, sicuti aliæ hujusmodi, quæ excitantur à Theologis, exercendis ingeniis sine alio fructu; in quibus ingenia gradiuntur lubrico: tenuitas enim nostræ mentis, si creaturis factis obtupescit & obruitur, qualiter ad fastigium possibilitatis ascendere potest? Sed heu his,

& aliis Juniores tempus perdidimus! Ast ne ignari videamur his qui hæc sciunt, scimus Theologos majori ex parte conspirare in neganda possibilitate talis creaturæ; sed in demonstranda impossibilitate opus & labor.

21 *Quidam moventur*: Quia creatura naturaliter videns Deum, esset naturaliter impeccabilis: eo quod visio Dei constituit videntes impeccabiles; sed repugnat creatura natura sua impeccabilis: ergo, & natura sua videns Deum. Hoc tamen fundamentum est imbelles: *Tum* quia quod visio Dei ab intrinseco, & per se constituat videntes impeccabiles, est sub gravi questione: *Tum* quia, concesso quod sit possibilis creatura naturaliter videns Deum, nulla est difficultas in concedendis illis, quæ consequuntur Dei visionem: hique Auctores nulla laborant difficultate in concedenda creatura impeccabili & per se sancta, & cui sint connaturalia dona gratiæ, ac per se beata.

22 *Alii moventur*: Quia repugnat creatura, quæ non sit præmiabilis à Deo; & cui esset debita visio, non esset præmiabilis à Deo: quippe non videtur subesse aliud præmium; hoc tamen fundamentum elidunt, dicentes posse Deum illi creaturæ conferre majorem gradum visionis, & posse conferre unionem hypostaticam, aliaque quæ prætervolant imaginationem nostram; proindeque non fore creaturam, cui connaturaliter Dei visio conveniret, impræmiabilem.

23 Potius fundamentum hujus Sententiæ desumitur: *Tum* ex PP. docentibus Deum esse naturaliter invisibilem à creatura, quia Deus est infinitus, & creatura finita, qua creatura: sed quæcumque creatura possibilis fingatur, est creatura; & Deus ejus respectu infinitus: ergo quæcumque est impotens metaphysice, ut respectu ejus non sit Deus naturaliter invisibilis: *Tum* quia implicat creatura, cui sit connaturalis amicitia Dei: nam implicat creatura, quæ non sit serva Dei rigorosissima servitute; & servi ad Dominum non potest esse connaturalis amicitia: *Uterius*: quia admitti ad amicitiam pendet à libertate alterius: ergo non est possibilis creatura, cui sit connaturalis visio Dei. *Prob. consequ.* *Tum* quia visio Dei est præcipuus effectus amicitia Dei: *Tum* quia Deus præter unionem hypostaticam, non habet alium modum in-

timè se communicandi creaturæ: ergo si non est possibilis creaturæ, cui sit connaturalis amicitia Dei: nec cui sit connaturalis visio Dei.

24 Præcipuum fundamentum Ripaldæ, & aliorum Recentiorum stat in dissolvendis argumentis quæ intendunt, probare impossibilitatem, & quod creaturæ exigens connaturaliter visionem, nec identificaret visionem, nec esset infinita: cum jam supra probaverimus id esse impossibile cum conceptu servitutis intrinseco & essentiali creaturæ intellectuali; & similibus argumentis possit defendi, creaturæ exigens connaturaliter unionem hypostaticam possibilis; & possibilis creaturæ indestruibilis à Deo: & alia hujusmodi, quæ solis effrañibus ingeniis libent.

25 *Dicendum II.* Quod Deus immediate, & in se ipso videri potest à creaturæ intellectuali cum auxilio, & adjutorio luminis gloriæ. *Prob. I.* Quia Angeli sunt creaturæ intellectuales, & de facto vident Deum juxta illud Christi: *Angelorum semper vident faciem Patris mei.* Mathæi cap. 18. *II.* Quia visio Dei in se ipso immediate est præmium Justorum à Deo promissum: Joannis epist. 1. cap. *Similes ei erimus, quia videbimus eum* (scilicet Deum) *sicuti est.* Et Paul. 1. ad Chorint. 13. *Videmus nunc per speculum in enigmate: Tunc autem facie ad faciem.* *III.* Quia de fide est quod animæ Justorum perfectè purgatæ statim vident Deum, ut postea dicemus: ergo, cum ab actu ad potentiam sit consecutio irrefragabilis; cum aliunde probatum sit creaturam intellectualem solis propriis viribus non posse Deum videre: sequitur, quod sit possibilis visio ipsius cum adjutorio ejus, quod à Theologis dicitur *Lumen gloria.* Et hoc docent unanimiter PP.

26 *Sed dices I.* quia Chrysostronus aliquot locis aliquotque PP. docent: Deum prout in se est, à creaturæ videri non posse. *Resp.* Chrysostronum, eosque PP. loqui de visione comprehensiva Dei, qualem ponebat Eunomius, & heretici ab eo cognominati: non vero de visione immediata non comprehensiva, quam aliis locis palam confitentur.

27 *Dices II.* Magis distat Deus ab intellectu creato, quam res spiritualis ab oculo corporeo; sed oculus corporeus

reus non potest divinitus elevari ad cognitionem rei spiritualis: ergo nec intellectus creatus ad visionem immediatam Dei. *Resp.* Quod licet Deus in ratione entis distet magis ab intellectu creato, quam ens spirituale ab oculo corporeo; tamen in ratione objecti, non distat tantum ab intellectu creato, quantum res spiritualis ab oculo corporeo: cum objectum extensivum intellectus creati sit ens in tota sua latitudine.

28 *Sed insurges.* Deus immediate in se non potest contineri in sphaera objecti intellectus creati; quia sphaera illius continetur in his; quæ intellectus creatus potest per proprias vires cognoscere; atqui Deus immediate, & in se non potest cognosci ab intellectu creato propriis viribus: ergo non continetur immediate in se in sphaera intellectus creati.

29 *Resp.* Omisissis pluribus quæ longissime plures discutunt ad solutionem hujus argumenti: *I. Per instantiam:* Nam futura, & cogitationes cordium nullus intellectus creatus per proprias vires attingere potest: consequenterque non essent in sphaera objecti intellectus creati. *II. Quod intellectus creatus potest dupliciter considerari, vel ut potentia adæquata, habens per se vires sufficientes ad cognoscendum objectum; & hac ratione ejus objectum proportionatum & extensivum, est præcise id quod per proprias vires attingere potest: vel ut potentia inadæquata quæ per se solam propriis viribus non potest attingere objectum, potest tamen illud attingere alterius subsidio & adjutorio: hac ratione objectum extensivum illius est quidquid cum tali subsidio potest attingere, & cognoscere; & hoc modo continetur Deus immediate, & in se sub objecto intellectus creati: sicuti magnum pondus sub viribus pueri cum adjutorio virium gigantis. Ex quo facile resp. in forma.*

30 *Dices III.* Visio Dei necessario debet esse infinita: nam visio crescit ex objecto; ac proinde visio objecti infiniti necessario debet esse infinita; at creaturæ repugnat visio infinita: ergo repugnat ei visio Dei. *Resp.* Quod, licet actus intellectus & voluntatis crescant specificè ad incrementum objecti & modi attingendi illud; non crescant entitative ad in-

incrementum objecti, ut patet in cognitione naturali Dei & ejus amore, quæ finita sunt. Quorum ratio est, quia actio, est motus ab agente in objectum: unde cum dicat necessario contineri in principio, actio quæ continetur in principio finito, non potest esse infinita, esto terminetur ab objectum infinitum. Per quod faciliter responderi potest huic puerili argumento, quod exaggerant aliquot Recentiores.

ART. IV. *An possit dari species impressa qua Deus, prout in se est, cognoscatur?*

31 **D**E specie impressa, & expressa, ac intellectione, seu cognitione plura tractant Philosophi, & Theologi; nos vero brevitati consulentes, de intellectu, intellectione ac objecto philosophamur ad instar visionis oculi corporei. Nam sicut visio per oculum corporeum immediate attingit objectum in se ipso in distantia proportionata ejus virtuti & activitati; ita intellectus creatus objectum proportionatum & sibi indistans immediate attingit & cognoscit: & sicut oculus corporeus objectum distans potest cognoscere in sui imagine & similitudine, ut in imagine Cesaris, os ejus, figuram, & lineamenta: ita intellectus objectum proportionatum & distans potest cognoscere in sui imagine & similitudine, quæ dicitur species impressa, qua cognoscit objectum, prout est in se; sed non immediate in se, sed in representatione ipsius speciei impressæ.

32 Cognitio autem est ipsa penetratio objecti in se, vel in specie, seu judicium affirmativum, vel negativum de objecto. An autem objectum, seu species concurrat efficienter ad intellectionem simul cum intellectu sub lite est. Nos verius censemus objectum, vel speciem nullum influxum habere in intellectionem; sed solum objectivum, pure terminativum, & extrinsecum. Quapropter intellectio omnium consensu est actus vitalis, quo intellectus constituitur exercite intelligens & cognoscens. Species, autem expressa, seu verbum mentis,

aliquorum sententia, non distinguitur realiter ab ipsa intellectione, quatenus expressio est objecti; alii autem dicunt ab intellectione realiter distingui, esseque terminum, & effectum ejus, & in omni intellectione resultare speciem expressam; nos vero censemus, quod sicut in visione corporea pluries formatur in phantasia, seu imaginativa species, seu imago rei visa: ita in intellectu, ex intellectione objecti, pluries format intellectus imaginem rei cognitæ: quæ imago dicitur species expressa, seu verbum mentis.

33 *His præmissis*, Theologi plures docent non repugnare speciem impressam, qua Deus cognoscatur prout in se est, quidditative. Ita Scotista, & plerique Jesuitarum, ac plures ex Nostris, & aliis: repugnare vero talem speciem docent Thomista cum Divo Thoma, plerique Jesuitarum, alii, ac plures ex Nostris.

34 *Dicendum nobis*: Non esse possibilem speciem impressam creatam Deum prout in se est representantem, & quæ prout in se est, cognoscatur quidditative. Probant aliqui quia Deus se non potest cognoscere per actum distinctum à se: ergo nec quidditative cognosci, & prout in se est per aliquid à se distinctum, qualis esset species creata. Hoc tamen fundamentum multis convellitur ab adversariis. Alii probant, quia species tam impressa, quam expressa debet esse ejusdem immaterialitatis & perfectionis cum objecto, & nulla species creata potest esse ejusdem immaterialitatis, & perfectionis cum Deo.

35 At his, & aliis fundamentis missis, *prob. nostra sententia*: Quia species impressa in tantum potest representare objectum prout est in se, in quantum potest esse similitudo & imago objecti prout est in se; sed nulla species creata, potest esse imago & similitudo Dei, prout est in se: ergo nulla potest ipsum representare prout est in se. *Maj. est certa*: quia species impressa non aliter concurret ad cognitionem, nisi quatenus est ratione imaginis & similitudinis vicaria objecti hocque sit præsens potentia. *Conseq. tenet & Min. prob. I.* Quia nulla creatura potest esse similis Deo, prout est in se; nam similitudo fundatur in unitate & convenientia, ut expectatur in aliqua re, & ejus imagine; & omnis creatura necesse est.

est quod sit dissimilis Deo prout est in se : ergo nulla species creata potest esse imago Dei prout est in se, nec esse illi similis.

36 *Resp. Contrarii* : quod nulla creatura potest esse similis Deo prout est in se, in esse entitativo ; ceterum in esse representativo non implicat, quod creatura sit similis Deo prout in se est. *Sed contra est.* Nam ut adversarii fatentur, nulla creatura potest esse similis Deo prout in se est in esse entitativo : ergo nec in esse representativo. *Prob. conseq.* Quia esse representativum in specie impressa non est aliud ab ejus esse entitativo : ergo si in esse entitativo non potest esse similis Deo, prout est in se : eodem modo non poterit esse similis illi in esse representativo. *Ant. Prob.* Nam entitas & esse physicum speciei impressæ, non est aliud à representatione objecti, ratione similitudinis cum illo ; esto natura distet ab objecto : ergo esse representativum non differt in specie impressa ab esse entitativo ; sicuti in homine non differt esse entitativum, ab esse intellectivo ; nam entitas speciei impressæ non est alia ab ipsa representatione formali objecti.

37 *Confirm.* Nam si illa species impressa esset possibilis, esset comprehensiva Dei ; sed hoc repugnat, & fatentur plerique adversariorum : ergo & repugnat species impressa creata, representans Deum prout est in se. *Min. cum conseq.* tenet. *Major prob.* Nam prædicta species representaret Deum adæquate, ita ut nihil relinqueret in Deo representandum ; quippe representaret Deum prout est in se : ergo esset comprehensiva Dei. *Prob. conseq.* Nam cognitio quæ ita attingeret Deum, ut nihil relinqueret cognoscendum in Deo, esset comprehensiva illius ; nam in hoc stat ratio comprehensionis (ut postea dicemus) ergo si species impressa creata representaret Deum prout in se est, representaret illum quantum representabilis est in ipso ; ita ut nihil relinqueret non representatum, & consequenter esset comprehensiva Dei.

38 *Sed dices* : Species expressa est representatio Dei prout est in se, & non est ejusdem similitudinis cum Deo, nec illius comprehensiva ; & tamen datur in beatis : ergo hæc non obstant possibilitati speciei impressæ representatis Deum prout est in se.

2939 *Resp.* Quod in Sententia asserente, quod species expressa non distinguitur ab actu intellectus attingente objectum, species expressa non est aliud, quam attingentia objecti, consequenterque non habet esse simile adæquatè cum Deo; nec esse comprehensivam Dei: & solum est analogicè representatio objecti: sicuti visio corporea non est representatio objecti; sed attingentia & penetratio objecti representati: quod non accidit in specie impressa, quæ est representatio formalis objecti. Si autem species expressa est imago producta ab intellectu ex cognitione objecti, cum cognitio Dei, à qua procederet, sit omnino dissimilis Deo prout in se est, quia cognitio creata non potest esse adæquate similis cognitioni increatæ; ita species expressa, solum potest esse imperfectè similis Deo prout in se est: & sic non repugnat; contrarium autem accidere in specie impressa representante Deum, prout in se est.

40 *Ex dictis sequitur:* quod si species expressa non est aliud ab ipsa intellectione & cognitione, nemo potest negare speciem expressam Dei, nisi negaverit Deum, prout in se, videri & cognosci clarè à beatis: cum ipsa visio, & cognitio sit verbum & species expressa. Si autem verbum, & species expressa sit imago, & similitudo objecti, resultans ex intellectione in absentia objecti, deservit potentia intellectivæ ad cognitionem illius: ad modum quo pictor, qui vidit aliquam personam & efformat imaginem illius, ut ea absente, possit contemplari speciem oris illius: dicimus in videntibus Deum nullam dari speciem expressam, seu verbum illius: *Ratio est:* quia videntes Deum, semper illum vident immediate & in se, ita ut numquam possint cessare à visione, juxta illud Mathei cap. 18. v. 10. *Angeli eorum, semper vident faciem Patris mei:* ergo in illis non est necessaria species expressa, seu verbum ad cognoscendum Deum.

41 Cum dixerimus creaturam non posse Deum prout in se est videre, sine auxilio supernaturalis luminis collati à Deo, quod lumen à Theologis vocatur *lumen gloria* juxta illud Psalm. *In lumine tuo videbimus lumen:* duo hic quaruntur ab eis: *Primum:* An lumen gloriæ sit tota & adæquata virtus & potentia, qua intellectus creatus elicit visionem Dei, seu illum

illum videt? *Secundum.* An deficiente lumine gloriæ intrinsece in hærente in intellectu, per solam cooperationem extrinsecam Divinæ omnipotentia possit Deus videri prout in se est? Hæ duæ quæstiones magno ardore controvertuntur à Thomistis, Scotistis, & Jesuitis; sed quia exagitari possunt de omni actu supernaturali, tam visionis, quam fidei, spei, & charitatis; agentes de actibus supernaturalibus, eas discutiamus.

ART. V. *An possit videri essentia Divina, prout in se est, non visis attributis, & personalitatibus; vel videri una Persona sine aliis Divinis Personis.*

42 **D**icendum: primo non posse videri Deum prout in se est, non visis omnibus perfectionibus & personalitatibus ejus. *Ratio est*, quia Deus, prout in se est objective & à parte rei, idem est omnimoda identitate cum suis perfectionibus & personalitatibus: ergo non potest videri prout in se est, illis non visis. Ex quo & sequitur I. non posse in Deo videri unum attributum, prout in se est, non visa essentia Divina, & omnibus his cum quibus, prout in se est, habet identitatem: quia quodlibet attributum dicit eandem identitatem cum omnibus Divinis perfectionibus. *Sequitur deinde II.* Quod non possit videri essentia Divina, prout in se est, non visis tribus Divinis Personis, earumque personalitatibus; nam essentia Divina prout in se est objective & à parte rei, dicit identitatem cum Divinis Personis, & earum personalitatibus; ac proinde iis non visis, non potest videri essentia Divina prout in se est; nec è contra videri aliqua personalitas, seu Persona Divina, prout in se est, non visa essentia Divina.

43 An videri possit in se una Persona Divina sine alia; ut Pater, non viso Filio, aut Spiritu Sancto? *Discussionis ratio*

tio stat in eo, quod Pater, licet sit idem Deus cum Filio, & Spiritu Sancto, est realiter distinctus ab eis, & quando aliqua sunt realiter distincta, videri unum sine altero apparet possibile: ac praesertim cum non sit idem videre objectum immediate in se, ac videre objectum immediate in se, & prout in se est; quapropter videtur non esse impossibile, quod Pater videatur in se, non viso in se filio. *Ulterius.* Quia non videtur repugnans quod detur lumen gloria manifestans Patrem in se, & non Filium, & Spiritum Sanctum; perinde videtur non repugnare videri Patrem non viso Filio, & Spiritu Sancto: suffraganturque huic opinioni aliqui Theologi.

44 *Dicendum tamen* cum communi Theologorum sententia: non posse immediate in se videri unam Divinam Personam sine aliis. I. Ex illo Christi, Joannis cap. 14. *Philippe qui videt me, videt & Patrem meum.* Ergo quia non potest videri persona Christi, non visa Persona Patris. II. Ex Christi ratione, quia in qualibet Divina Persona sunt alia duae Personae Divinae per circuminfusionem, & identitatem cum natura Divina, ut constat ex tractatu de Trinitate eodemque loco Joannis: *non creditis, quia Ego in Patre, & Pater in me est:* proinde Pater, ut Pater, videri non potest, nisi visa in se Paternitate & essentia Divina in se; nam his constituitur formaliter Pater, & Persona Divina: ergo cum in cognitione Patris in se sit necessaria cognitio essentiae Divinae immediate in se, cum haec nullatenus videri possit in se, non visis Personis, ut dictum est; sequitur quod visa una Divina Persona, ac essentia Divina, quam constitutive dicit, sit necessarium videri alias Divinas Personas: cum Persona Divina adaequate constituatur Divina essentia, & personalitate propria.

45 Ex his facile est argumentis praemissis occurrere. In rebus enim creatis, quando duo diversa sunt realiter, sunt diversa realiter adaequate; ita ut nihil illius identificetur cum altero: & ideo unum sine altero cognosci, & videri potest intuitive, & in se; at vero cum in Divinis Personis non sit distinctio realis adaequata, sicut in creaturis; sed cum personali distinctione inter se habeant identitatem cum essentia, & natura Divina: nullatenus una Persona videri potest sine alia;

nec

nec dari lumen gloriæ, quæ manifestet unam Divinam Personam, & non manifestet essentiam Divinam, prout in illa est & prout est in se.

ART. VI. *An possit Deus videri in se, nulla visa, seu cognita creatura?*

46 **C**reaturæ aliæ sunt futura, aliæ præsentis, aliæ præteritæ, & aliæ merè possibles. Certum videtur quod Deus potest in se videri, non visis creaturis præsentibus aut futuris: quippe quæ sunt realiter diversa adæquatè, & nullam important relationem, potest unum sine alio videri, & cognosci; sed Deus est realiter adæquatè diversus à creaturis præsentibus, præteritis & futuris, nullumque ad illas dicit respectum: ergo potest videri, & cognosci in se, prædictis creaturis non visis.

47 *Nec valet dicere:* quod videns Deum, necessario videret Deum esse sui creatorem, perindeque se videret; consequenterque non potest Deus videri ab aliqua creatura, quin se ipsam videat in ipso. *Non inquam, id valet;* quia relatio Creatoris resultat in Deo ex decreto, & actione libera Dei; unde cum nihil intrinsecum ponat in Deo, sicuti potest Deus videri hac ratione, non visis aliis decretis, & actionibus liberis Dei; ita potest videri Deus à creatura, sine relatione Creatoris ad ipsam.

48 De creaturis possibilibus decet philosophari juxta sententias de connexionione omnipotentis cum illis. Qui enim asserunt Divinam omnipotentiam nullam cum possibilibus dicere connexionem, fateri tenentur posse Deum videri, aut omnipotentem, nulla visa creatura possibili. Nam omnipotentia objective sumpta, est distincta à possibilibus, & inconnexa cum illis: quæ autem sunt distincta & inconnexa, unum sine alio videri, & cognosci potest. Qui verò docent omnipotentiam connecti metaphysice cum creaturis possibilibus collective & divisive, aut vagè acceptis, solum tenentur dicere videntes Deum, qua omnipotentem, cognoscere creaturas possibles, solum secundum respectum connexionis omni-

ni-

nipotentia cum illis, vel in communè, & vagè acceptis. Ex quo infertur quod videns Deum, non videat necessario & ex vi visionis aliquam creaturam possibilem in particulari.

ART. VII. An de facto videntes Deum, videant, vel cognoscant in ipso creaturas?

49 **C**ommunior Theolog. sent. id affirmat: *Tum* propter auctoritatem Augustini, Gregorii, & Bernardi: *Tum* quia Deus est causa omnium creaturarum, & omnium illarum habet ideas: *Tum* quia, sicut Deus cognoscit creaturas in se ipso, quia essentia Divina est representativa illarum: ita videns Deum eadem ratione potest in essentia Divina cognoscere & videre creaturas.

50 Oppositum tamen tenent graves Theologi cum Vazquez, Suarez, qui refert, Theologos quosdam asserere videri creaturas in Deo; tamen modum super excedere captum intellectus humani. Præcipuum fundamentum sententiæ negativæ est: quia certum est apud Auctores oppositos à beatis non videri in Deo omnes creaturas, nec posibles, nec existentes, nec futuras: ergo nulla creatura potest in Deo videri. *Prob. conseq.* Quia essentia Divina est in actu primo necessario representativa omnium creaturarum: ergo vel omnes representat, vel nullam. *Prob. conseq.* Quia in actu secundo non est ratio ut essentia Divina, representet aliquas, & non omnes, & ut representet potius has, quam illas: ergo vel omnes representat, vel nullam.

51 *Ant. in quo stat difficultas hujus questionis prob.* Quia ratio representandi essentiam Divinam has creaturas, & non omnes, has, & non illas non potest in alio stare, quam ex parte objecti, vel ex parte luminis gloriæ: quippe nullo alio ex capite, potest ea diversitas oriri; sed ex nullo illorum potest talis diversitas oriri: ergo nulla est ratio, ut in actu secundo essentia Divina representet aliquas creaturas, & non omnes, & potius has, quam illas. *Major* duplicem habet partem. *Prima*

ma probatur. Quia essentia Divina, si per se est representatio creaturarum, vel per modum causæ, vel per modum objecti, id ei competit ratione suæ infinitæ perfectionis: & consequenter necessario representat omnes: ergo non potest representare has, & non illas: sicuti, quia in Sententia Thomistarum & aliorum Deus cognoscit creaturas in essentia Divina illas representante, non potest essentia Divina illi representare illas præ illis, sed necessario representat omnes. *Secunda autem pars Ant.* nempe, non posse talem diversitatem oriri ex parte luminis gloriæ *prob.* Quia lumen gloriæ est ejusdem speciei in omnibus videntibus Deum: ergo per illud non est ulla ratio, ut in essentia Divina cognoscantur aliquæ creaturæ præ aliis. *Ant est certum, & Conseq. videtur tenere.*

52 *Dices:* diversitatem cognoscendi in essentia Divina aliquas creaturas præ aliis non oriri ex diversitate luminis gloriæ, specificè sumpti; sed oriri ex diversa modificatione luminis, ratione cujus est potentia determinata ad cognoscendum in essentia Divina has creaturas, & non illas.

53 *Sed Contra stat.* Nam illa luminis modificatio, vel est intensio gradualis luminis, vel est aliquid reale distinctum realiter ab ipso lumine? Si primum *sequitur:* quod videns plures creaturas, in essentia Divina, necessario perfectius videat Deum: quia ex differentia graduali luminis provenit differentia gradualis visionis Dei, ut docent Theologi: *quod est falsum.* Nam creatura minoris meriti potest habere respectum ad plures creaturas; quia pertinent ad ejus statum, & videre creaturas plures, quam creatura majoris meriti quia ad ejus statum tot creaturæ non pertineant: ergo minoris meriti perfectius Deum videret, quam creatura majoris meriti: ergo diversitas videndi in Deo plures, aut pauciores creaturas, has, & non illas, non potest provenire, à differentia intensiois, seu graduali luminis.

54 Si autem modificatio luminis provenit ab aliquo realiter distincto à lumine ipso: jam cognoscantur creaturæ in Deo, non per lumen gloriæ, quo Deus videtur; sed per aliud distinctum ab ipso, quod intendit hæc sententia: aliundeque si illud distinctum à lumine gloriæ, quo cognoscuntur

in essentia Divina hæ creaturæ, & non aliæ terminatur primo, & per se ad essentiam Divinam, & postea ad creaturas, erit distinctum à lumine gloriæ (ut supponitur ab adversariis) & non erit distinctum: quia lumen quod terminatur ad essentiam Divinam, prout est in se immediate primo & per se non potest non esse lumen gloriæ: ac proinde modus iste defendendi oppositam sententiam, sua contradictione corrumpitur.

55. *Nec dici potest:* Quod essentia est speculum voluntarium creaturarum, ac proinde ex solo decreto Dei representat has potius, quam illas; sicuti quia est causa voluntaria, & libera creaturarum, ex solo decreto libero has producit creaturas, & non illas. *Non, inquam, id dici potest:* Tum quia ut diximus, si essentia Divina immediate & per se esset representatio creaturarum, id non posset convenire ei, nisi ratione suæ infinitæ perfectionis; quæ autem conveniunt essentiæ Divinæ, ratione suæ infinitæ perfectionis sunt Deo necessaria, & non voluntaria: ac proinde, si essentia representat creaturas, non potest esse speculum voluntarium ad representandum has, & non illas. Tum quia essentia Divina non est speculum voluntarium respectu Divini intellectus, ad representandum has creaturas, & non illas: ergo nec hoc modo est speculum voluntarium respectu intellectus creati.

56. *Confirm.* Quia lumen beatorum, est invariabile, & tamen de novo cognoscunt preces viatorum, quæ illis sunt: ergo beati non cognoscunt illas per lumen, quod à principio habere: nam ante non cognoscebant per illud prædictas preces, & illud, ut pote invariabile, sine aliqua sui mutatione non potest attingere quæ antea non attingebat. Solutionem autem de modificatione jam exclusimus.

57. Ad auctoritates PP. *responderi potest:* quod quando asserunt beatos videre creaturas in Verbo, seu essentia Divina, non asserunt videri in illo formaliter, sed solum causaliter: quatenus hoc ipso, quod sunt beati, videndo Deum debetur ipsis cognitio creaturarum, quæ pertinent ad statum perfectæ beatitudinis: ad modum quo in sententia plurium, in beatis licet impeccabilitas non conveniat ipsis formaliter, ex vi visionis Dei, quia pertinet ad statum completæ beati-

itudinis, dicitur causaliter provenire ab ea; quia est debita illi ad constituendum perfectum statum beatitudinis.

58 *Ad II. Resp.* quod Deus cognoscit creaturas immediate in se ipsis, (ut dicemus agentes de scientia Dei) & cognoscit illas in se ipso secundum respectus, quos ipse dicit ad creaturas: quia se, & actus suos cognoscit comprehensive, ut ibi dicemus: quod non contingit in videntibus Deum, propter jam dicta.

59 De decretis liberis Dei certum est, quod beati omnia non vident: *Tum* quia non vident Decretum de die qua futurum est iudicium universale hominum Angeli in caelo: *Matthæi cap. 24. De illo autem die, & hora nemo scit, neque Angeli caelorum.* Idem *Marci cap. 13. & Angeli sunt beati: Tum* quia Principatus, & Potestates plura cognovere de decretis Divinis per prædicationem Evangelii, quæ antea non noverrant, esto essent beati, ut constat, ex *Apost. ad Ephesios cap. 3. Ut innotescat Principatibus, & Potestatibus, in Coelestibus per Ecclesiam multiformis sapientia Dei.* *Tum* quia beati, omnium consensu, solum cognoscunt, quæ pertinent ad eorum statum; at non omnia decreta libera pertinent ad eorum statum: ergo non omnia norunt.

60 Si autem quærat: An ipsa decreta libera videant in essentia Divina? *Dicendum conformiter ad dicta de creaturis: quod non vident decreta libera in essentia Divina: quia cum non videant omnia, ut omnes docent; sed aliqui quædam, & alii diversa; & hæc diversitas non possit provenire ab essentia Divina, ut illa representante, nec à lumine gloriæ, ut illa penetrante (sicuti diximus de creaturis liberis) sequitur quod nullo modo beati videant decreta libera in essentia Divina.*

61 *Sed dices:* Si beati non cognoscunt decreta libera Dei in essentia Divina; sequitur quod ea cognoscant Deo revelante & manifestante: ergo in beatis manet fides, qua credunt Deo revelanti prædicta decreta. *Resp. I.* quod in sententia docente, quod non potest stare fides cum evidentia in attestante; cum videntes Deum habeant evidentiam illius, ut attestantis & revelantis, cognitio qua noscunt Divina decreta Deo revelante, non est cognitio fidei vere, & proprie. *Resp. II.* Quod Deus beatis, hoc ipso quod beati sunt, manifestat.

sua decreta, in quantum pertinent ad eorum statum, per proprias species, quibus evidenter res cognoscuntur: sicuti Christus, omnium Theologorum consensu, per scientiam supernaturalem infusam cognovit, & cognoscit decreta libera Dei, cogitationes cordis, & alia. Unde non sequitur, quod in beatis maneat fides: quia decreta libera Dei, creaturas si- ve possibilis, si ve futuras, si ve existentes non noscunt Deo loquente, & revelante proprie; sed solum manifestante per proprias species, per quas hæc cognoscunt, certò & eviden- ter.

62 *Nec obstat*, quod Aug. & alii PP. asserunt in Deo vi- suros, quæ in via per fidem noscimus, & nos plura de Divinis decretis, dum sumus viatores, credimus: uti decretum de stabilitate Ecclesiæ, usque ad mundi finem, de futuro iudicio universali, & alia. Nec quod asserunt; quod viso Deo non remanebit desiderium alia cognoscendi; quia omnia ad ipsos pertinentia cognoscuntur in Deo. *Non, inquam, hæc obstant*, quia PP. possunt explicari in sensu causali, non formali: hæc enim questio summe scholastica est, ut probè norunt quot- quot Theologorum nomine censentur, atque adeo non est facile asserere loquutos in sensu formali, de quo non fuit cu- ra PP.

ART. VIII. *An Deus equaliter videatur à Beatis?*

63 **D**icendum contra Jovinianum, & alios hereti- cos: visionem Dei, non esse æqualem, & uni- formem in omnibus beatis; sed potius inæqualem. *Tum* quia ita definitum est in Concilio Florent. Decreto de Purgatorio. *Tum* ex Apost. ad Corinth. 1. cap. 15. *Sicuti stella differt ab stella in claritate, sic erit resurrectio mortuorum*: ergo sicut stella non sunt æquales claritate & luce: sic Beati non sunt æquales in lumine gloriæ, & consequenter in visione Dei: cum resurrectio nihil superaddat gloriæ animæ. *Tum* quia visio Dei est præmium & merces bonorum operum, in quantum habent rationem meriti; ut docet S. Script. pluribus in locis. Apost.

Apost. 1. ad Corinth. 3. *Unusquisque propriam mercedem accipiet, secundum proprium laborem*: sed non omnes sancti sunt æquales in merito bonorum operum: ergo non omnes sunt æquales in visione Dei. *Tum* quia si visio Dei futura esset æqualis in omnibus, frustra esset in via profectus virtutum, ac profectus in sanctitate; cum per illos accipiendum non esset majus præmium quod est visio Dei; at hoc est falsissimum, & contra Sanctas Script. ergo. *Tum* quia nostra sententia est firmata omnium PP. auctoritate.

64 *Nec valet dicere*: Quod Christus in Parabola Vineæ, Mathæi cap. 20. omnibus operariis jus sit reddi æqualem mercedem, esto labore non fuerint æquales: in mercede autem significatur æterna beatitudo, quæ stat in visione Dei. *Non inquam, id refert*: quia, ut jam pridem Chrysostomus docuit in Parabolis non est quærenda in omnibus, & per omnia similitudo; sed sufficit quod scopo sit conveniens. Cum autem Christus ante parabolam dixerit: *Erunt novissimi primi, & primi novissimi*; ut hoc explicaret, usus est prædicta parabola: in qua novissimi fuere primi in percipienda mercede & primi novissimi. Alia verò quanquam pertineant ad doctrinam, non pertinent ad scopum parabola: & quanquam nomine mercedis intelligatur visio Dei; solum intelligitur quantum ad speciem: quia visio Dei, & beatitudo est una specie in omnibus, & quia vita æterna est æqualis in omnibus, ut pote in omnibus per totam æternitatem duratura: ac proinde æqualis quantum ad durationem in omnibus; & hoc modo docet Augustinus serm. 59. mercedem omnium beatorum esse unam, & eandem, quanquam gradu differant.

65 Sed an homines & Angeli possint esse æquales in Dei visione? *Dicendum*: non solum homines posse esse æquales Angelis; imò posse esse superiores. *Tum* quia Christus, quæ homo, est illis superior in gloria essentiali, quæ stat primo & principaliter in visione Dei; & idem asseritur de Beata Virgine Maria à PP. & Theologis eum Ecclesia concinat Exaltatam esse in Regno cælorum supra omnes Choros Angelorum: ac consequenter Dei visione superexcedit illos. *Tum* quia potest esse major gratia in homine, quam in Angelo, & consequenter majus lumen gloriæ; ergo potest

est homo excedere Angelum in visione Dei.

66 *Sed dices* : Saltem cum æquali lumine homo non potest æquare Angelum in Dei visione ; quia ad illam concurrunt lumen gloriae , & intellectus creatus ; sed intellectus Angeli est perfectior intellectu hominis : ergo stante in utroque æqualitate luminis , perfectior erit visio Angeli : nam qua parte intellectus Angeli excedit intellectum hominis , Angeli visio excedit visionem hominis.

67 Hoc argumentum de quo plures plura , nullius est momenti in sententia docente lumen gloriae esse totalem , & adæquatam virtutem videndi Deum. Auctores contrarii varia reponunt : *Nos autem dicimus* : quod intellectus creatus , non concurrit ad visionem Dei , aut alium actum supernaturalem secundum conceptum specificum , quo specie differt ab alio intellectu creato ; sed solum secundum conceptum genericum intellectus creati ; atque aded stante unitate generica in intellectu hominis & Angeli , excessus , vel æqualitas visionis Dei stabit in excessu , vel æqualitate luminis : sicuti quia Homo , & Aquila ad visionem corporalem solum concurrunt sub conceptu generico animalis ; & non sub conceptu specifico talis ; potest Aquila æquare , aut superare hominem in visione corporali.

ART. IX. An aliquis hominum in vita mortali viderit Deum clare , & intuitive?

68 **C**ertum omnino non repugnare hominem in vita mortali videre Deum clare , & intuitive : quippe nulla est repugnantia , quod animæ conjunctæ corpori conferat Deus lumen gloriae , quo Deum videret. Certum etiam de lege ordinariâ in vita mortali neminem posse videre Deum juxta illud Exodi cap. 33. *Non videbit me homo , & vivet.* Et Joannis cap. 1. *Deum nemo vidit unquam.* Et I. ad Timoth. cap. 6. *Quem nemo hominum vidit , sed nec videre potest.*

69 *Attamen* ab hac regula excipiendus est Christus Dominus, quia homo: quia Theologorum consensu vidit Deum clare, & intuitive à primo creationis instanti: *Tum & Joannis cap. I. Deum nemo vidit unquam: unigenitus, filius, qui est in sinu Patris, ipse enarravit.* Ex cap. 3. *Quod scimus loquimur, & quod vidimus testamur:* Et postea: *filius hominis, qui est in Cælo.* Cap. 6. *Omnis qui audivit à Patre & didicit, venit ad me. Non quia Patrem vidit quisquam, nisi is qui est à Deo, hic vidit Patrem.* Et cap. 8. *Ego quod vidi apud Patrem loquor.* De quo latè Theologi Tractatu de Incarnatione, & scientia animæ Christi.

70 *Supereft disquirere.* An Beata Virgo Maria, Moyfes, Apostolus Paulus, & S. Benedictus sint ab hac excipiendi regula? De Beata Virgine Maria probabilius est nec permanenter, nec transeunter Deum clare vidisse in vita mortali, ut locus esset peregrinationi, & merito. Nec aliud est fundamentum, quam excellentia dignitatis matris, & pietas fidelium; in quo, saltem de visione Dei per modum transeuntis, effectat quisque, ut placuerit.

71 De Moyse verò, Paulo Apostolo, & Sancto Benedicto *Dicendum*, non esse excipiendos à generali regula; quia nullum est fundamentum ad exceptionem. De Moyse quidem: nam Exodi cap. 33. petisse dicitur à Deo, ut ostenderet illi faciem, & gloriam suam, quod illi denegavit Deus, his verbis: *Non poteris videre faciem meam.* Nec refert quod num. cap. 12. dicitur: *Ore enim ad os loquar ei* (nempe Deus) *& palam, & non per anigmata, & figuras dominum videt.* Nec quod dicitur Exodi 33. *Loquebatur autem Dominus ad Moysem facie ad faciem, sicut solet loqui amicus ad amicum suum.*

72 Etenim ex hoc loco elicitur solutio ad primum. Nam si post hæc denegat ei, & gloriam suam videre, nec hoc loco, nec primo, ubi dicitur Moysem Deum videre, intelligitur de visione clara & intuitiva Dei, qualem habent beati; sed de visione magis perceptibili & clariori, in qua non per figuras, sed per voces Deus loquebatur illi. Et cum secundo loco inveniatur Deum frequentissime loqui Moyfi, & auctores adversi illi negent frequentem visionem Dei: fit inde quod his locis

non infertur Moyses Deum vidisse clare, & intuitive, sicuti vident beati: & pro hac sententia sunt plurimi PP. & potiores Interpretes; quanquam pro adversa sententia SS. Augustinus, Thomas, & alii PP.

73 De Apost. Paulo: quia ipse 2. ad Corinth. cap. 5. ait: *Scientes, quoniam dum sumus in corpore, peregrinamur à Domino.* Nec est momenti quod adducitur ex eadem Epist. cap. 12. ubi Apostolus loquens, de visionibus, & revelationibus sibi factis ait. *Scio hominem in Christo ante annos quatuordecim (sive in corpore nescio, sive extra corpus nescio, Deus scit) raptum huiusmodi usque ad tertium cœlum, quod videtur Cœlum Beatorum: & scio... quoniam raptus est in Paradisum: & audivit arcana verba, que non licet homini loqui.* Nam sive in mentis excessu, sive corporaliter raptus sit ad cœlum, non est raptus ad cœlum ut videret Deum; sed ut videret Christum qua hominem: sicuti S. Stephanus vidit, à quo didicit & audivit Mysteria gratiæ & Evangelii: & hac de causa ipse Apost. ad Galat. cap. 1. loquens de Evangelio ait. *Neque enim ego ab homine accepi illud, neque didici; sed per revelationem Jesu-Christi.* Unde ex prædictis verbis non infertur Deum prout in se est vidisse.

74 B. Benedicto potiori jure neganda exceptio est, negata Moyse & Paulo: Verba enim Gregorii Magni 2. Dialogorum cap. 5. quibus id videtur innuere. Explicat D. Thom. 22. quæst. 180. art. 5. ad 3. de excellentissima revelatione facta S. Benedicto, non de visione Dei.

ART. X. An Deus videri possit visioni comprehensiva, seu An Deus à creatura sit comprehensibilis?

75 **C**omprehensio varias habet significaciones: & valet accipi pro assuetudine, seu consecutione alicujus rei, ut illis verbis Apost. 1. ad Corinth. cap. 9. *Sic currite, ut comprehendatis:* id est ut adipiscamini, & consequamini vitam æternam: & hac ratione beati dicuntur Com-

pre-

prehensores & pro qualibet cognitione, ut ad Eph. cap. 3. illis verbis: *Ut possitis comprehendere cum omnibus Sanctis, quæ sit latitudo* &c. id est, cognoscere: ac tandem pro cognitione penetrante, & attingente quidquid est in objecto: ita ut per illam cognoscatur quidquid est in illo, nihilque illius subterfugiat illius cognitionem, sumpta metaphora à rebus corporeis, in quibus hæc alias comprehendunt: quia illas omnino includunt, & nihil earum est extra includentem: uti celestis sphaera ambitum aeris & terrestria, uti docuit D. Augustinus epist. 147. novæ edit. cap. 9.

76 *Dicendum:* Deum nullatenus à creatura posse comprehendere, adhuc visione beata: quia absolute Deus est incomprehensibilis à creatura. I. Quia Jeremiæ 32. dicitur *Deus magnus consilio, & incomprehensibilis cogitatu;* & 1. ad Timoth. cap. 6. *Lucem habitat inaccessibilem.* II. Ex Lateranensi cap. Damnatus de Trinit. & fide Catholica. III. Ex communi consensu PP. qui contra Hæreticos Anonicos scripsere; eo quod asserbant Deum à creatura comprehensum iri. IV. Quia in Concilio Basiliensi damnata hac ratione est propositio Aug. de Roma Episcopi Nazareni, quæ asserbat animam Christi comprehendisse Divinam essentiam. Atque adeò nostra assertio est de fide immediate, ut docent communiter Theologi; stantque pro ea omnes PP. præsertim Irenæus, Basilius, Nazianzenus, Chrysostomus, Epiphanius, Cyrillus Alexandrinus, Hieronymus, Augustinus, quos alii sequuntur.

77 *Sed contra stat Arg.* Quia beatus ita videt Deum, ut nihil Dei lateat ipsum; sed hoc est comprehendere: ergo beati Deum comprehendunt. *Maj. prob.* Nam beati vident Deum sicuti est, ut docet Joann. 1, sed Deus est omnia sua prædicata: ergo videt ipsum secundum omnia sua prædicata: ergo nullum prædicatum Dei latet beatum.

78 Huic arg. varias solutiones reposuere Theologi. *I. Resp. aliqui:* quod videns Deum videt in ipso prædicata necessaria; sed non videt decreta libera Dei & ejus actus internos: quapropter, quia hæc beatum latent, ideo Deum non comprehendit. *Sed contra stat I.* Nam ex hoc sequitur quod beatus comprehendit Deum quantum ad prædicata ne-

cessaria; & cum hæc sint de pertinentibus ad ejus naturam, ex natura sua non erit incomprehensibilis à creatura, quod est falsum. Nam quæ pertinent ad naturam Divinam sunt priora decretis liberis II. quia Angeli superiores, inferiores comprehendunt secundum communiorum Theolog. sent. & non agnoscunt actus internos inferiorum: ergo hoc non obstat beatis ut Deum comprehendant.

79 II. Respondent alii: Quod videns Deum videt quidem omnia, quæ sunt formaliter in ipso; sed non videt quæ sunt in ipso virtualiter, & eminenter: quia non videt omnes terminos omnipotentia. Sed contra stat: quia Angelus superior comprehendit voluntatem Angeli inferioris, & similiter voluntatem hominis: & non cognoscit quicquid in his voluntatibus virtualiter & eminenter continetur; quippe non cognoscit omnes actus posibles; per quos se se possunt exercere: ergo quod beatus non cognoscat quæ continentur in Deo virtualiter, & eminenter, non obstat comprehensioni beatorum.

80 III. Resp. alii: Quod licet beati videant omnia prædicata Dei & nihil illorum eos lateat; non vident cognitione perfectissima, quæ ad comprehensionem requiritur: & ideo Deum non comprehendunt. Sed contra stat: quia si ad comprehensionem requireretur perfectissima cognitio objecti, sequeretur. I. Quod solus Deus posset comprehendere minimam creaturam; quia sola Divina cognitio est omnium perfectissima. II. Quod Angelus superior A. non posset comprehendere Angelum inferiorem B. quia ejus cognitio non esset perfectissima respectu Angeli superioris ad A. cum cognitio A. non posset esse æqualis cognitioni Angeli superioris sibi: & eadem ratione Christus, qua homo, nullam comprehendisset creaturam: cum non repugnet dari perfectiorem cognitionem Christi, qua hominis, quod abnuunt Theologi: ergo ad comprehensionem non requiritur perfectissima cognitio.

81 IV. Resp. alii, estque communior solutio, quod licet beati videant omnia quæ sunt in Deo & illi necessaria, ita ut nihil illorum ipsos lateat; non vident ea eo modo quo visibilia sunt: nam cum invisibilitas passiva sequatur, & commensuratur entitati, & hæc infinita sit in omnibus prædicatis

Dei;

Dei; nunquam cognitio creata finita, & limitata in se, & in principiis à quibus elicitur, potest adæquate Divinorum prædicatorum cognoscibilitatem, ac proinde ea comprehendere.

82 *Sed contra stat*: Quod ad comprehensionem non requiritur quod cognitio entitative, seu in esse entis adæquetur objecto; sed sufficit quod in esse intentionali illi adæquetur, & commensuretur; ita ut totum quod est in objecto attingatur per actum, & nihil sit in illo, quod per actum non attingatur: ergo si nihil est in Deo, quod per visionem non attingatur, esto visio finita sit, erit Dei comprehensio. *Ant. prob.*
I. Nam ut fert probabilis sententia, Angelus inferior comprehendit superiorem, & cognitio illius in esse entis, non adæquat cognoscibilitatem superioris. *II.* Nam Communioni Theolog. Sent. Anima Christi Domini cognoscit comprehensive Angelos: & tamen ejus cognitio non est entitative æqualis Angelis, sed solum intentionaliter illis adæquatur: ergo ad comprehensionem non requiritur quod cognitio adæquetur objecto in esse entis, sed solum quod illi adæquetur in esse intentionali, ita ut nihil sit in objecto, quod non attingatur per ipsum.

83 *III. Quia cognoscibilitas in objecto nihil aliud est ab ejus entitate, sicuti amabilitas nihil aliud est ab ejus bonitate: ergo si visio Dei attingit totam Dei entitatem, adæquabit saltem extensive totam Dei cognoscibilitatem: quod sufficit ad comprehensionem objecti, uti diximus præcedentes solutiones impugnando.*

84 *Resp. missis his solutionibus*: Quod beatus videt in Deo quidditative omnia, quæ pertinent ad ejus quidditatem & essentiam: & horum nihil eum later; attamen in omnibus quæ videt, non videt determinate extensionem infinitatis eorum; & sicut non potest dari cognitio creata, quæ attingat determinate omnia possibilia: quia omnia non possunt determinate existere; nam semper sunt alia, & alia possibilia: ita cognitio attingens omnia prædicata Dei solum potest attingere eorum infinitatem in genere; sed ejus extensionem determinatam attingere non potest, quæ semper est major & major: unde cognitio creata, nec intentionaliter eam adæquare

potest; & cum hæc lateat beatos, inde est quod Deum non comprehendunt: meoque iudicio, ideo asseruere P.P. & Theologi infinitum à finito capi non posse, & consequenter comprehendendi. De cognitione omnium possibilium determinate agemus Tract. de Omnipotentia.

85. *Queritur tandem*: An Deus sit nominabilis à viatoribus? Pro quo notandum, quod voces, & nomina sunt signa rerum; prout sunt in conceptu: conceptus autem & potest commensurari rei adæquate; vel solum inadæquate. *Ex quo dicendum*: quod in viatoribus non potest esse nomen quo significetur Deus, prout in se est adæquate: ratio est quia nullus viator cognoscit Deum prout est in se adæquate: ergo cum illis non detur conceptus Dei adæquate, non potest esse nomen quo significetur Deus prout in se est adæquate.

89. *Cum hoc tamen stat*, quod in viatoribus est nomen, quo significetur inadæquate, prout re vera est. Nam Deus re vera est causa prima, infinitus, omnipotens, & alia hujusmodi: & hæc vera esse cognoscimus: ergo voces hæc significantes sunt vera nomina Dei, prout est in re, & prout est in se saltem inadæquate. In quo non oportet amplius immorari.

DISPUTATIO V.

De Scientia Dei.

ART. I.

Scientia in præsentis tract. (omissa acceptione logica, & physica) nihil est aliud, quam cognitio certa, clara, & evidens rerum: Eorum enim, quorum dubii sumus, aut formidine tenemur, non dicimur habere scientiam, sicuti nec eorum, quæ fide Divina credimus, esto sint certissima: eidemque subest Sapientia acceptioni.

2. Igitur Deum certò clarè, & evidenter omnia cognoscere, esseque summe sapientem testatur, ipsum naturale lumen. Unde ejus nomen ΘΕΟΣ, apud Græcos à ΘΕΑΤΑΙ, quod

quod est *videre*, *cognoscere*, & *circumspicere* deducitur, ut notant aliqui PP. & alii. Evinciturque I. ex fabrica Universi, quæ perpenso partium ordine & fine, doctissimum quemque in admirationem rapit, & stupore replet: non potest ergo ejus Auctor Deus non esse summè sapiens, summaque scientia præditus: nam artefactum artificis artem & scientiam demonstrat: quo argumento, & usi sunt aliquot PP.

3 II. Ex ipsis Gentilium actis: nam illis erat solemne jure jurando Deos interponere; Dii autem sine rerum cognitione cæca, testes esse non poterant: quis enim, nisi demens, lapideum interponeret testem: ergo de conceptu Divinitatis est summa cognitio, & sapientia. III. Ex invocatione numinum, ut in adversis essent auxilio: Dii autem qui non cognoscerent precantium vota, qua ratione invocandi forent? ergo ipsa numinum invocatione testabantur, natura duce, inesse Divinitati summam rerum cognitionem.

4 IV. Ex ipsa oraculorum consultatione, & fide oraculis habita: si enim numina cognitionis essent expertia, non possent gentes prudenter consulere; sicuti nec lapides, aut arbores: ac nisi essent cognitione prædita, quæ fides danda oraculis? ergo gentes adhuc obtenebratæ idololatriæ caligine, naturali lumine edoctæ, novere necessariò inesse Divinitati cognitionem, & Sapientiam omnium rerum.

5 V. Quia sublata à Deo Sapientia, tollitur providentia ab ipso, tollitur numinis timor: quippe numina, quæ noscere nequeant hominum noxas, neutiquam timenda; nec melior concipitur Deus quam lapis, & cætera portenta Gentilium: quo nihil stultius, impium magis nihil. VI. Denique ex ipsa Dei notione: nam Deus est quid perfectissimum in omni genere perfectionis, sine mixtione imperfectionis: at sapientia, & cognitio est perfectio nulla imperfectione admixta: quippe hoc præcellunt homines cæteris creaturis corporalibus: ergo adstruenda est necessariò in Deo omnium sapientia rerum.

6 Consonant naturali lumini Scripturæ Sanctæ. Nam Job cap. 9. dicitur de Deo. *Sapiens est corde, & fortis robore.* Psalm. 146. *Sapientia ejus non est numerus.* Esther cap. 14. *Domine qui habes omnium scientiam.* Ad Rom. cap. 11. *O al-*

titudo divitiarum sapientia, & Scientia Dei! Et ad Colossenses cap. 2. *In quo sunt omnes Thesauri sapientia Dei: & alibi plures: & Psalm. 72. notatur blasphemia impiorum, qui dixerunt: Quomodo scit Deus, & si est scientia in Excelsis. Consonantque Judæi, Mahometani, & gentium Philosophi.*

7. *Probat etiam D. Thomas Deum cognoscitivum esse: quia Deus est incorporeus, immaterialis, & spiritualis in supremo gradu: substantia autem incorporea, immaterialis & spiritualis necessario est intellectiva: ergo Deus necessario est intellectivus: cum omnes substantiæ spirituales creatæ sint intellectivæ. Putant Recentes Thomistæ hoc fundamentum demonstrationem esse; attamen maximè laborant in explicando, cum ratio incorporeitatis, & immaterialitatis solum dicat carentiam corporis, & materiæ, ac proinde sit quid negativum; quid sit ratio spiritualitatis, & qualiter inferat rationem cognoscitivi. Demonstratio enim procedit ex primis, veris, & per se notis: substantiam enim spirituales esse intellectivam non est per se notum, cum de per se notis nemo prudens dubitet: de hac autem propositione disceptant Theologi: & plures censent: non repugnare substantiam spirituales non intellectivam. Unde apparet tale fundamentum demonstrationem non esse: at hoc tanti non est, ut his immoremur.*

ART. II. *An in Deo, juxta nostrum modum concipiendi, sit intellectus per modum potentia, & actus primi?*

8. **S**upponitur in Deo nullam esse realem distinctionem intellectiōnis & intellectus, propter ejus summam & infinitam simplicitatem, ut jam diximus; & quod essentia Divina non constituitur actuali intellectuione. Nam si ea esset formaliter essentia Divina nihil ea posset concipi prius; ac proinde concipi non potest potentia, & actus primus

mus ad intellectionem : cum essentia omni in re semper sit conceptione prior. *Unde questio versatur* : An secundum nostros conceptas inadæquatos concipere possimus in Deo intellectum per modum potentia & actus primi, sicuti concipimus omnipotentiam per modum principii & actus primi, respectu operationis ad extra ? In quo plures negant, at affirmativam sententiam tenent plures.

9 *Dicendum* ; quod in Deo, prout à nobis concepto, ponendus est intellectus per modum potentia, & actus primi. *Prob. I.* Quia in Deo est intellectus juxta illud Psal. 135. *Qui fecit caelos in intellectu* : Sed hoc nomen significat apud homines potius potentiam & actum primum, quam actum secundum intellectionis : ergo conformiter ad illum ponendus est in Deo intellectus per modum potentia & actus primi : quippe voces solum significant res, prout sunt in conceptu : & cum dicimus homines esse præditos intellectu, & eo præfate brutis, non accipitur intellectus pro actu secundo ; sed pro potentia, & actu primo intelligendi.

10 *II. Quia* intellectio concipitur à nobis ut operatio, qua Deus se vitaliter exercet ; sed operatio supponit principium, & potentiam : quippe est motus ab agente, prout talis ergo intellectio Divina supponit principium & potentiam, quæ alia esse non potest ab intellectu per modum actus primi. *Nec refert dicere* : quod intellectio est constitutum essentia Divina. Nam Auct. hujus sent. non negant intellectionem esse operationem ; sed id concedentes, distinguunt in ea conceptus operationis, & actualitatis, aliosque hujusmodi, & sub illis efferunt constitui essentiam Divinam : ergo sub conceptu operationis necessario supponit potentiam, & actum primum. *III. Quia* Deus pro signo antecedenti ad futuritionem creaturarum, est cognoscitivus illarum, & pro illo signo non eas actu cognoscit : nam pro eo signo nondum sunt futura, uti docent Theologi : ergo pro illo signo esse illarum cognoscitivum, solum dicit potentiam, & actum primum cognoscendi.

11 *Sed dices.* Ratio potentia, & actus primi intellectionis dicit in Deo imperfectionem : ergo non est ponenda in Deo. *Ant. prob.* Nam ratio potentia dicit esse perfectibilem

per

per actum ; sed ratio perfectibilis dicit imperfectionem : ergo ratio potentia dicit imperfectionem. *Hoc argumentum* multis laborat : I. *Quia* debet solvi ab auctoribus illius : nam concessa intellectione per modum operationis , principium illius non dicit ejus perfectionem : unde nec per modum operationis potest poni intellectio in Deo. II. *Quia* essentia Divina , prout ab attributis distincta , non dicit perfectionem attributorum , & per ea perficitur. Ex quo sequitur , quod non sit ponendus in Deo conceptus essentia , prout distincta ab attributis. III. *Quia* eadem ratione non posset poni in Patre potentia generativa , ut distincta ab actuali generatione.

12 *Resp. ergo neg. Ant. & ad I. prob. dicimus* : quod ratio potentia distincta realiter ab actu dicit imperfectionem ; secus vero realiter indistincta , & solum per rationem , & quoad explicitum distincta ; nam licet non explicet actum , hoc solum provenit ex modo concipiendi in nobis : quia Divina modo concipimus , & explicamus humano : unde ratio potentia non dicit actum exercite ; attamen dicit ordinem ad actum , & hoc sufficit , ut in propria linea actus primi non dicat imperfectionem positivam. *Ad II.* quod ratio potentia non dicit primo , & per se esse perfectibilem per actum ; sed esse principium actus : ratio autem principii nullam dicit imperfectionem , quin imo dicit perfectionem : cum ratio illius reperiat in Deo. Unde ratio potentia in ratione talis , nullam dicit imperfectionem , & pro priori ad illum , cum sit constituta in ratione talis , præscindit à perfectibilitate per actum.

ART. III. *An in Deo possit esse cognitio pure apprehensiva , seu aliis terminis simplex apprehensio?*

13 **T**Riplex est nostri intellectus actus , uti docent logicæ , nempe simplex apprehensio , quæ nihil affirmatur , vel negatur de objecto : judicium affirmativum ,

vel

vel negativum de illo, seu aliis vocibus, compositio, & divisio, ac discursus, de quo mox dicemus. Non defuere, recentiores Theologi possibilem esse Deo simplicem apprehensionem, seu cognitionem purè apprehensivam affirmantes: cæterum communis sententia refragatur.

14 *Dicendum*: in Deo nullatenus posse esse simplicem apprehensionem, seu cognitionem purè apprehensivam. *Prob.* Quia repugnat Deo cognitio, quæ non sit penetrativa, & comprehensiva objecti; sed talis esset simplex apprehensio: ergo Deo repugnat. *Maj. est certa*: Quia repugnat Deo cognitio, quæ non sit perfectissima; perfectissima autem est, quæ est totaliter penetrativa, & comprehensiva objecti. *Consequenter, & Min. prob.* Quia cognitio apprehensiva nihil affirmat, vel negat de objecto, alias esset iudicium: ergo non est totaliter penetrativa, & comprehensiva illius: cum non penetret, ne attingat prædicata illius. Ex quo facile est levia sophismata præcludere.

15 *Sed Queritur*. An in Deo possit esse discursus? Discursus est cognitio causata ex cognitione præmissarum, & unitate cum tertio (ut docent Logici) ac de novo cognoscitur conclusio, quæ talis formaliter, quæ in nulla præmissarum seorsim explicite continetur: ut patet hoc exemplo: Christus est risibilis, quæ est conclusio harum præmissarum: homo est risibilis. Christus est homo: nulli harum præmissarum æquipollet, quæ talis formaliter.

16 *Dicendum*: Quod in Deo non potest esse discursus, non solum formalis per diversos actus reales propter ejus summam simplicitatem; sed nec dum virtualis, aut per rationem. Conveniunt Theologi. *Prob.* I. ex Aug. lib. 15. de Trinitate cap. 14. ubi relegat à Deo omnem cognitionem successivam, & discursum. II. Quia ad rationem discursus requiritur, quod veritas conclusionis non cognoscatur in præmissis: nam si cognoscitur in eis, jam non erit discursus; sed Deus non potest non cognoscere veritatem conclusionis in præmissis: ergo in Deo non potest esse ratio discursus. *Prob. Min.* Quia Deus cognoscit comprehensive quidquid continetur in præmissis; alias eos non cognosceret comprehensive; sed veritas conclusionis continetur in præmissis: er-

ergo in illis cognoscit veritatem conclusionis : & consequenter non per illas , quod ad discursum requiritur.

17 *Ex quo inferitur* : Quod nec data distinctione virtuali , aut formali inter Divinas perfectiones : adhuc per rationem , aut virtualiter potest dari discursus in Deo : quia semper in cognitione præmissarum illarum comprehensiva debet cognosci conclusio : nec subjacet voluntati Dei , quod actus attingens præmissas non attingat in illis conclusionem : quia non subjacet voluntati Dei , quod ille actus non sit illarum comprehensivus.

18 *Sed Dices* : Deus cognoscit Petrum consensurum , si detur ei auxilium A. qua cognitione non cognoscit consensum Petri absolute futurum : Deinde cognoscit existere auxilium A. qua cognitione non potest cognoscere consensum absolute futurum : cum auxilium A. non habeat necessariam connexionem cum consensu : ergo solum habet cognitionem de consensu absolute futuro per duas præcedentes cognitiones ; sed cognitio , qua habetur per præcedentes cognitiones , est discursus : ergo in Deo est discursus.

19 *Resp. ad hanc objectionem* , de qua plura recentiores : quod in cognitione , qua Deus cognoscit consensum sub auxilio A. Petrum , non cognoscit consensum absolute futurum : ceterum in cognitione collationis auxilii A. cognoscit purificatam conditionem , & cognoscit consensum absolute futurum : quia purificata conditione , consensus conditionatus transit in absolutum ; & sic per se ipsum immediate cognoscitur : unde cognitio consensus absolute futuri non est discursus ; quia cognitio collationis auxilii supponit collationem illius , & pro eo signo est consensus absolute futurus , etiam cognitus in se ipso : unde cognitio collationis auxilii supponit cognitum : & ideo non potest habere rationem præmissæ ad cognitionem consensus , ut absolute futuri. Et quidquid dixerint argumenti Auctores de promissionibus conditionatis Dei purificata conditione , potest illis responderi de conditionatis purificata conditione.

20 *Ex dictis inferitur* : quod in Deo non datur scientia strictè sumpta , ut distincta à lumine principiorum , quæ per se & immediate noscuntur : *Tum* quia scientia proprie accepta est

est cognitio discursiva ex principiis : nam in hoc distinguitur , à cognitione principiorum ; aut in Deo non potest esse cognitio discursiva : ergo. *Tum* quia Deus omnia cognoscit in se , vel in se ipsis ; cognitio autem hoc modo non habet rationem discursus , & scientiæ strictæ.

21. *Sequitur deinde* , posse esse in Deo scientiam de objecto determinato in genere , & non determinato in specie , aut in individuo , ut de hac veritate : *Ad consensum salutarem requiritur auxilium gratiæ* : quæ veritas est necessaria , & cognoscitur à Deo per scientiam simplicis intelligentiæ , quin ex vi illius cognoscat determinatè auxilium : quia potest hoc conferre , vel illud , & nullum in particulari determinatè est necessarium : cum possit stare consensus salutaris cum hoc , vel illo , vel illo ; sicut cum dicitur , quod equus est necessarius ad equitandum , & non est necessarius hic , vel ille.

22. *Similiter* esse in Deo scientiam de propositione disjunctiva necessaria , ut de hac : *Ad actum supernaturalem requiritur habitus supernaturalis , vel auxilium* : Nam objectum huius propositionis est necessarium , & cognoscibile per scientiam simplicis intelligentiæ. Attamen de propositione disjunctiva de præsentì , præterito , aut futuro , ut de his : *Petrus est , vel non est : fuit , vel non fuit : erit , vel non erit* : dicendum non posse esse scientiam in Deo : quia in his propositionibus , pro quolibet instanti , una est determinatè vera , & altera falsa. Unde in hac propositione : *Petrus est , vel non est* , si affirmativa est vera , negativa est falsa : ergo dicta propositio non potest terminare cognitionem Dei , cum respectu cognitionis ipsius : id quod est pro instanti quod est , non habet indifferentiam ad non esse sed necessariò est : nunquam potest esse in Deo actus intellectus qui habeat hanc tendentiam. *Petrus est , vel non est : erit , vel non erit*.

23. *Proprietates autem Divinæ cognitionis , seu scientiæ Divinæ sunt certitudo , quæ consistit in necessaria conformitate cum objecto : aliq̃ eius cognitio , & scientia non esset infinite perfecta : cum deficeret ei talis conformitas. Ex quo sequitur I.* quod sit omnino infallibilis ; quia cognitio , quæ habet necessariam confirmatam cum objecto , est omnino infallibilis. *Sequitur II.* quod non possit subesse falsitati ; aut

errori: quia cognitio, quæ necessario est conformis objecto, non potest esse falsa, aut erronea: cum error, aut falsitas consistat in disconformitate cum objecto.

24. *Sequitur III.* quod in cognitione Divina non possit esse dubium. Quia ubi est omnimoda certitudo dubium esse non potest: & in Scientia Divina est omnimoda certitudo: unde dubium in illa esse non potest.

25. *Sequitur IV.* quod cognitio Divina sit omnino clara, & comprehensiva; quia est infinite perfecta; & talis non esset, si non esset clarissima, & comprehensiva, ac penetrativa objecti secundum omnes respectus, quos dicere potest.

26. *Sequitur V.* quod Scientia Dei est invariabilis: quia terminatur ad objectum prout est, & pro induratione, quæ est: rem autem in instanti quo est, necesse est esse: unde scientia, & cognitio Dei est invariabilis. Qualiter autem sit terminative defectibilis, dicemus postea.

ART. IV. De objectis Divinae Scientiæ & modo ea cognoscendi.

27. **U**T à certis ad ea, quæ controversiæ subjacent, progrediamur: *Dicendum*, quod Deus omnia cognoscibilia cognoscit perfectissimo modo. *I. Quia* ea cognoscere tali modo est perfectio simpliciter simplex, quæ necessario est in Deo: ergo cognoscit omnia cognoscibilia modo perfectissimo. *II. Quia* intellectus Divinus est infinitus; sed quod est infinitum ad omnia se extendit, quæ pertinent ad eam lineam: ergo intellectus Divinus se extendit cognoscendo ad omne cognoscibile: sicut immensitas ad omnem locum, & omnipotentia ad omne possibile non habens oppositionem eum Divina perfectione. *III. Quia*, si Deus aliquid non cognosceret, respectu illius esset ignorans, quo nihil magis absurdum, etiam Gentilium sensu.

28. Sed etiam sæpe sapius Sacræ attestantur literæ, uti constat ex locis adductis Num. 6. quibus consonat Apost. ad Hebræos cap. 4. *Omnia autem nuda, & aperta sunt oculis*

lis ejus : sequunturque SS. PP. Attamen claritatis gratia univ-
 yer salem propositionem sigillatim expendere libet.

29 Ex illa sequitur I. quod Deus se suas perfectiones, &
 personalitates perfectissime cognoscit, quod & docuit Apost.
 ad Corinth. 1. cap. 2. his verbis : *Quae sunt Dei, nemo cogno-
 vit, nisi Spiritus Dei* : Et nemo sanæ mentis unquam ausus
 est proferte quod Deus, qui alia omnia cognoscit, se ipsum
 ignoret.

30 Sequitur II. (quoniam possibilea, & impossibilea
 sunt ordine priora) quod Deus perfectissimo modo ea cog-
 noscit eisdem rationibus, quibus accedit : quia si non cog-
 nosceret possibilea & impossibilea, nihil posset prudenter pro-
 mittere : sed hoc dici nequit : ergo cognoscit possibilea, &
 impossibilea. *Maj. prob.* quia nemo prudenter potest promit-
 tere aliquid, nisi cognoscat esse possibile, & non subesse in
 linea impossibileium : ergo ut Deus prudenter promittat, ne-
 cesse est quod cognoscat possibilea & impossibilea : quo allu-
 dit Angelus ad Mariam Virginem illis verbis : *Quia non erit
 impossibile apud Deum omne verbum* : Lucæ cap. 1. & Apost.
 ad Rom. cap. 4. *Quaecunque promisit, potens est & facere.*

31 Sequitur III. quod cognoscit omnes, & singulas crea-
 turas existentes eisdem rationibus ; & quia Apost. ad He-
 bræos cap. 4. docet : quod *non est ulla creatura invisibilis in
 conspectu ejus* : quippe, cum sit omnium creator & Dominus,
 non potest non cognoscere, quæ creavit, & quibus domina-
 tur : *Notum est Domino opus suum* Act. cap. 15.

32 Sequitur IV. quod eodem modo cognoscit actus in-
 ternos mentis & cordis, seu cordis cogitationes : *Tum* quia
 hæc sunt de numero creaturarum existentium : *Tum* quia id
 pluries habetur sacris literis : Psalm. 43. *Ipsè enim novit
 abscondita cordis* Lucæ cap. 16. *Deus autem novit corda vestra*
 Act. cap. 1. *Tu Domine, qui corda nosti omnium.* Et solum
 ipsum noscere docet Salomon lib. 3. Regum cap. 8.

33 Sequitur V. quod similiter cognoscit præterita, pri-
 vationes, & negationes eo modo, quo cognoscibilia sunt, &
 entia rationis : quia id totum pertinet ad infinitam perfeccio-
 nem Divinæ cognitionis. De cognitione futurorum agemus
 postea, quia exposcit peculiare studium.

34 His positis restat disquirere modum, quo Deus hæc omnia cognoscit. Pro quo notandum quod tripliciter potest res cognosci. I. immediate in se ipsa, uti cognoscuntur prima principia & uti videntur oculis res corporales. II. in alio: uti videtur in specie, aut imagine, ad modum quo homo videt res in speculo. III. per aliud, uti conclusionem per præmissas, & res revelatas propter revelationem, vel propter auctoritatem dicentis: ex quibus ultimus jam exclusus est à Deo, quia importat discursum.

35 Deinde, quod Deus se ipsum in se ipso immediate cognoscit: *Tum* quia Deus per se ipsum est infinite cognoscibilis: cum sit per se ens: ergo cognoscit se immediate in se ipso: *Tum* quia Deus se cognoscit perfectiori modo, propter suam perfectionem infinitam; sed perfectior modus res cognoscendi, & eas immediate & in se ipsis cognoscere: ergo se immediate in se ipso cognoscit.

36 Ex quo sequitur: quod Deus essentiam, attributa, & relativa non cognoscit prout à nobis distinguuntur; sed prout identificantur, & relativa realiter distinguuntur inter se: quia Deus se cognoscit immediate prout est in se; sed prout est in se, est essentia, attributa, & relativa per identitatem, & relativa diversa inter se: ergo ea omnia cognoscit prout sunt unum per identitatem. Si autem quæras: quod sit objectum formale hujus cognitionis, qua Deus suam essentiam, attributa, & relativa cognoscit; respondebimus postea, quia id pendet ex dicendis: sicuti & quæstio de sui cognitione in creaturis.

ART. V. An Deus cognoscat creaturas in se ipso?

37 **A**liter loquendum est de creaturis possibilibus; ac de existentibus, & futuris: quippe creaturæ existentes, & futuræ pendent à voluntate Dei, & connectuntur cum Deo, quanquam Deus non connectatur cum illis; creaturæ autem possibles non pendent, quia tales, à voluntate Dei, sed per suam essentiam, & naturam sunt possibles: &

cum

cum tantâ sit diversitas opinandi circa connexionem omnipotentia cum possibilibus, censemus quod ex capite connexionis præfens quæstio conformiter ad connexionem, vel inconnexionem resolvenda sit.

38 Itaque, qui docent omnipotentiam nullatenus connecti cum possibilibus, tenentur asserere Deum non posse ea cognoscere in omnipotentia: cum hac nullam connexionem dicat cum illis; & è contra, qui docent omnipotentiam connecti cum omnibus, & singulis possibilibus, tenentur asserere quod, cognita comprehensivè omnipotentia, in illa cognoscit Deus omnia, & singula possible, ratione connexionis quam dicit ad illa. Qui autem docent omnipotentiam solum connecti cum possibilibus vagè, & cum nullo illorum determinatè connecti, tenentur asserere Deum in illa cognoscere possibilitatem vagè acceptam: cæterum in illa nullum possibile in particulari cognoscere, quippe cum nullo in particulari dicit connexionem.

39 Cæterum plures, præscindentes à connexionem omnipotentia cum possibilibus, aliunde docent Deum cognoscere creaturas possibile in se ipso: quia tenent quod essentia Divina ex se, & propter ejus perfectionem est representativa illorum, eo quod respectu eorum gerit munus speciei impressæ, consequenterque Deum eas cognoscere in sua essentia: sicuti docent beatos in ea videre creaturas; attamen, cum (sicut affirmatur essentiam Divinam esse representativam creaturarum, & gerere munus speciei illarum, respectu intellectus Divini propter suam infinitatem) possit hoc facile negari, quia id unice asseritur, ut sit subterfugium ad negandum Deum cognoscere creaturas in se ipsis. Hic modus suæ relinquitur probabilitati.

40 Alii prætermissa etiam connexionem omnipotentia cum possibilibus, docent Deum creaturas videre in essentia sua secundum quod continentur in essendo in ea ratione suæ causalitatis & primæ causæ: & hic modus dicendi est communior inter Thomistas: Vel secundum quod creatura continentur in essentia Divina in esse cognoscibilem, tanquam in objecto primario: sicque defendunt nobiles Scotti.

41. Attamen Thomistarum modus displicet : quia creaturas contineri in essentia Divina , tanquam in causa nihil aliud est , quam contineri intra sphaeram suae activitatis & omnipotentiae , qua eas potest producere , non aliter ac effectus continetur in causa : ergo modus Thomistarum coincidit cum modo asserentium cognosci à Deo creaturas per comprehensionem suae omnipotentiae . Quia creaturae possibiles continentur in omnipotentia , eo quod ab intrinseco , & ex suis praedictis sunt possibiles : ideo enim homo irrationalis non continetur intra sphaeram omnipotentiae ; quia est quid repugnans & impossibile : ergo , ut Deus cognoscat quae continentur in essentia , ut in causa ; est necessarium quod cognoscat quae sunt possibilia , & quae impossibilia : sicuti in Sententia Thomistarum , ut Deus cognoscat , quae continentur scientia visionis , est necessarium quod cognoscat sua decreta .

42. Scotistarum modus solum est verborum : quia ab eis queritur : quid sit contineri creaturas in essentia Divina , in esse cognoscibilem ? Nam *vel* est contineri in essentia Divina ut representativa illarum , & gerit munus speciei ; *vel* contineri in illa , ut in causa productiva : & hæc renuunt concedere praedicti Scotista ; *vel* quod contineat eminenter earum perfectiones : ratio enim corporis , & talia Deo repugnantia non continentur formaliter , aut eminenter in Deo ; sed solum virtualiter , in quantum habet virtutem ad ea producendum ; alius modus cognoscibilitatis in essentia Divina non apparet : ergo nihil dicunt , & verbis ludunt .

43. De creaturis existentibus & futuris alia est ratio : quia hæc pendent à voluntate libera Dei : unde ante exercitium liberum Dei nec possunt existere , nec esse futurae : per consequensque juxta Thomistas , & Scotistas essentia Divina non potest illas representare pro priori : solumque cognoscit in suo decreto illas ut existentes , & futuras : attamen cum decreta Divina distinguantur vel virtualiter , vel formaliter ab essentia Divina , solum verificatur , quod Deus eas cognoscit in se ; non verò quod cognoscit per essentiam Divinam : in quo potest quisque abundare juxta proprias hypoteses .

44. Nobis incedendum est plana magis , faciliorique via , *Dicendumque* : Deum omnes creaturas immediate in se ipsis

cognoscere. Hæc Sententia jam facta communis extra Scho-
lam Thomistarum & aliqui Scotistæ, aliquot ex Jesuitis te-
nent, & ex Nostri plures. *Prob. I.* quia quod est per se imme-
diate, & in se ipso cognoscibile, per se, & immediate & in se
ipso cognoscitur à Deo; sed creaturæ per se immediate in se
ipsis, prout distinctæ à Deo, sunt cognoscibiles: ergo creatu-
ræ per se immediate, & in se ipsis cognoscuntur à Deo. *Maj.*
est certa. Nan Deus est infinite cognoscitivus omnis cognos-
cibilis, eò modo quo cognoscibilis est, sicut repletivus, ra-
tione suæ immensitatis, omnis loci: & ratione suæ omni-
potentiæ omnis productibilis. *Conseq.* tenet. *Min. prob.* Crea-
turæ prout distinctæ à Deo, se ipsis formaliter, & immediate
sunt entia distincta à Deo: ergo se ipsis formaliter & imme-
diate habent distinctam cognoscibilitatem. *Ant. est certum.*
Conseq. probatur: quia cognoscibilitas sequitur ad entitatem:
quippe unumquodque in tantum est cognoscibile, in quantum
est ens: atque adeo Thomistæ docent Deum non posse cog-
nosci comprehensive à creatura: quia sicut Deus est infinitus
in ratione entis; ita est infinite cognoscibilis: ergo creaturæ
habent per se formaliter, & immediate diversam entitatem à
Deo per se formaliter, & immediate habent diversam cognos-
cibilitatem.

45 *Dices:* quod Deus est infinite cognoscitivus creatura-
rum modo non dicente imperfectionem ex parte ipsius; cæ-
terum non est illarum cognoscitivus modo dicente in ipso
imperfectionem: qua ratione non est cognoscitivus illarum
modo discursivo. Cum autem cognoscere creaturas immedia-
tè in se ipsis dicat imperfectionem in Deo: quia ejus intelle-
ctus specificaretur, & moveretur à creaturis; hinc stat, quod
Deus illas non potest cognoscere immediate in se ipsis.

46 *Sed Contra stat.* Quia objectum non dat speciem
actui intrinsicè & formaliter; sed solum purè terminativè
extrinsicè, & in ordine ad cognosci; sed nulla est imperfectio
in Deo, quod ejus actus purè extrinsicè terminetur ad crea-
turam: ergo potest ejus actus purè extrinsicè terminari ad
creaturam. *Maj. prob.* & postea *probanda Min.* Quia si ob-
jectum daret speciem, intrinsicè & formaliter actui, esset de
illius constitutivus. Nam, quæ dant speciem rei, sunt consti-
tu-

tativa illius, ex quibus essentialiter componitur; sed objectum non est constitutum actus: ut patet: quippe Angelus B. cognitus immediatè ab Angelo A. non est constitutum intrinsicè cognitionis Angeli A. cum sit quid realiter distinctum ab ea; immo ab ea realiter separatum: ergo objectum non dat actui speciem intrinsicè, & formaliter: habet enim se objectum respectu potentia, sicut scopus respectu sagittæ; quam scopus nullo modo constituit in esse.

47. *Min. autem prob.* Quia id quod purè extrinsecè se habet ad aliud, nullam ponit perfectionem, vel imperfectionem in illo; alias non se haberet purè extrinsecè; sed haberet se intrinsicè: ergo quod creatura purè extrinsecè se habeat per modum objecti purè terminativè ad Divinam cognitionem, non potest importare in illa aliquam perfectionem, vel imperfectionem.

48. *Conf. I.* Nam per hoc quod Deus in se ipso sit objectum actus odii creaturæ, nullam importat perfectionem odii: quia Deus purè extrinsecè terminativè se habet ad illud: ergo quod creatura sit per se extrinsecè terminativè purè objectum Divinæ cognitionis, nullam potest importare Deo perfectionem, aut imperfectionem.

49. *Conf. II.* Quia non minus specificatur cognitio ab objecto, quam actio productiva à termino producto; sed actio Divina, qua talis, specificatur à termino producto, qui est creatura, sine aliqua imperfectione: quippe creatura solum se habet purè extrinsecè terminativè: ergo cognitio Divina potest purè extrinsecè terminativè speciem sumerè à creatura sine aliqua imperfectione.

50. Si autem fiat recursus ad hoc, quod Divina essentia sit unicum objectum formale Divini intellectus, committitur inevitabilis circulus. Nam qui asserunt solum essentiam Divinam esse objectum formale Divinæ scientiæ, ea de causa id firman, quia sola essentia terminat per se immediatè Divinam cognitionem; cum verò asserunt creaturas non posse per se immediatè terminare Divinam cognitionem, id probant: quia unice essentia Divina, & non creaturæ est unicum objectum formale Divinæ cognitionis; quibus clarè circulus committitur.

Prob.

51 *Prob. II. nostra Sententia*, & simul impugnatur præmissa solutio, quæ aliis & aliis terminis adhibetur ab Auctoribus oppositis: quia Deus omnia cognoscit perfectissima cognitione; sed cognitio rei in se ipsa immediatè est perfectissima cognitio: ergo Deus omnia cognoscit immediatè in se ipsis. *Maj. cum conseq. tenet*, & *Min. prob.* Quia cognitio rei immediatè in se ipsa est perfectior cognitione, qua cognoscitur medio alio, seu in alio, & mediatè: alias non est alia perfectior cognitione immediata: cum inter attingere objectum immediatè, aut mediatè non detur medium: ergo cognitio rei in se ipsa immediatè est perfectissima cognitio. Mittimus alia plura, quæ videri possunt apud AA. nostræ Sententiæ.

52 Argumenta plurima congerunt Contrarii; sed plura, nil præter voces. *Arg. I.* ex D. Agust. lib. 83. quæst. 46. ubi ait loquens de Deo: *Non enim quidquam extra se positum intuebatur, ut secundum id constitueret quod constituebat; nam id opinari sacrilegum est.* Sicque loquuntur aliquot PP. præcipueque Dionysius: ergo Deus in se, & non extra se cognoscit creaturas: ergo non cognoscit illas in se ipsis, quia id esset eas cognoscere extra se.

53 *Resp.* Quod D. Aug. eo loco agit de ideis rerum factarum: solumque docet, quod nihil extra se intuebatur Deus, tanquam exemplar, aut formam ad eas faciendas; quod verissimum; sed hoc quid ad rem? De auctoritate Dionysii mihi cura non est: cum mihi, cum aliis emunctioris nasi Criticis, ejus nomine vulgata opera, Arcopagita non sint. Alii autem PP. solum loquuntur, aut in sensu Augustini; aut solum intendunt docere Deum non cognoscere per species à rebus acceptas, aut positas extra se. Unde non satis miramur *Recentiorem Theologum* scribere ausum, suam sententiam nobis oppositam haberi ex traditione Ecclesiastica; verum his qui nunquam prætergressi scholæ cancellos, Polemicaque nec à longè salutarunt, maximè condolendum.

54 *Arg. II.* Objectum, quod se ipso immediatè cognoscitur, est causa cognitionis: quia ab objecto & potentia paritur noticia: sed nulla creatura potest esse causa Divinæ cognitionis: ergo nulla cognoscitur à Deo in se ipsa immediatè.

Conf. Quia cognitio attingens creaturas immediatè, movetur ab ipsis : sed cognitio Divina non potest moveri à creaturis : ergo non potest attingere illas immediatè.

55 *Resp.* Quod ad actus intentionales est necessaria potentia, & terminus, seu objectum : cæterum non est discurrendum de illis eodem omnino modo, ac de effectu & causa physica : sicut enim terminus ad motum non se habet ad illum, tanquam causa materialis, aut formalis, aut efficiens, sed solum tanquam terminus illius ; ita cum actus intentionales sint quasi quædam tendentiæ ab objectum, seu proprius attingentiæ objecti ; non est censendum objecta se habere ad actus quasi causæ materiales, formales, aut effectivæ ; sed solum purè ut termini actuum ; quia (ut dictum est) nec componunt intrinsecè actus, nec sunt causa effectiva illorum. Ex quo dicimus : quod objectum est necessarium ad actum, cæterum non est causa cognitionis : sicuti ad actum voluntatis est necessarius actus intellectus proponens objectum ; & actus intellectus non est causa ad huc partialis actus voluntatis. Unde, *negata Majori*, corrui argumentum, quam nec probat illud proloquium, quod solum est verum modo jam dicto.

56 *Ad Conf. Resp. negando Majorem.* Nam objectum debitè applicatum non movet potentiam, sed potius flante debita applicatione illius, potentia movetur per actum ad illud : ad modum quo combustibile debitè applicatum non movet ignem ad combustionem ; sed potius ignis se movet ad combustionem : quapropter objectum non movet potentiam, sed est conditio ex parte potentiæ, ut illud possit attingere.

57 *Arg. III.* Quia cognitio specificatur ab objecto, quod immediatè attingit ; sed cognitio Divina non potest specificari ab aliquo creato : ergo nihil creatum potest immediatè attingi à cognitione Divina. *Min. probatur.* Quia specificare est dare speciem, perfectionem ; sed nulla creatura potest dare Divinæ cognitioni speciem, perfectionem, & distinctionem : ergo nulla creatura potest specificare cognitionem Divinam.

58 *Conf. I.* Quia quod distat infinitè ab alio, non potest ei dare speciem ; sed creatura distat infinitè à Divina cognitione.

tione: ergo ei non potest dare speciem. *Conf. II.* Quia specificatio ab objecto in actu cognitionis est ut à mensura, & fine actus; sed nihil creatum potest esse mensura, & finis Divinæ cognitionis: ergo nihil creatum potest eam specificare.

59 *Resp. ad Arg.* Quod cognitio specificatur ab objecto extrinsecè, & terminativè; non verò intrinsecè, & subjectivè: alias cognitio hominis, & Angelorum ejusdem objecti A. esset ejusdem speciei, quod est falsum; imo cum Thomistæ docent Angelos inter se specie differre, in eis cognitiones ejusdem objecti erunt ejusdem specie: quod non admitunt. Quia actus potentiarum specie diversarum necessario debent esse specie diversi: unde objectum non potest dare speciem actui intrinsecè; sed solum purè extrinsecè terminativè. *Et ratio est:* quia actus est tendentia potentia ad objectum, in qua prior est conceptus egressionis à potentia, quam attingentia objecti: & in priori egressionis jam est constitutus intrinsecè in individuo: unde solum attingit extrinsecè objectum: quia hoc à cognitione solum accipit denominationem cogniti purè extrinsecam. Cumque cognitio sit actus immanens in intellectu, & objectam sit extra à parte rei: *Verbi gratia*, unus Angelus ab alio: non potest objectum dare speciem intrinsecam & formalem actui: sed solum purè extrinsecè terminativè. Ex quo facile est respondere in forma.

60 *Ad I. Confirm. Resp.* quod, licet finitum non posset dare infinito speciem & perfectionem intrinsecè; potest id purè extrinsecè, & terminativè, seu potest esse terminus puræ tendentiæ, & actus infiniti: sicuti, & si Deus sit infinite bonus, potest esse terminus & objectum malitiæ peccati; ut patet in odio libero Dei.

61 *Ad II. Conf. Resp.* quod objectum nec est mensura actus; alias actus circa idem objectum non possunt esse inæquales; cum ad idem objectum possint terminari: ut patet in actibus charitatis, qui non sunt necessario æquales; esto habeant idem objectum: nec objectum est finis actus intellectualis, qui solum est penetratio objecti, quod fit formaliter per ipsum actum. Unde *negata Majori* corrumpit.

62 *Sed Dices.* Cognitio A. & cognitio B. distinguuntur

intrinsecè specie, vel numero; sed hoc non potest contingere, nisi ab objecto: ergo actus cognitionis intrinsecè distinguuntur ab illo. *Prob. Min.* Quia actus non possunt intrinsecè distinguui specie à potentia, nam sæpe eadem est: alias numero distinguui non possunt, nisi per objecta: ergo non potest stare intrinseca distinctio specifica, vel numerica actuum, nisi per objecta.

63 *Resp.* Quod distinctio specifica actuum sumitur intrinsecè ex modo tendendi, qui cognoscitur ex diversitate potentiarum, ut in cognitione Angelica & humana, eisdem objecti, quæ specie differunt: distinctio autem numerica actuum intrinsecè non sumitur ab objecto: cum experientia constet, quod mens nostra circa idem objectum replicet actus; & actus hodiernus non sit actus idem cum actu præterito. Unde actus ejusdem speciei se ipsis intrinsecè distinguuntur numero: sicuti omnia individua ejusdem speciei: de quo Philosophi agentes de individuatione. Cæterum apud Nos ad cognoscendum majori claritate, actus per objecta distinguimus & per potentias: quia cum actus intrinsecè sit tendentia ad aliquid extrinsecum, nempe objectum, per hoc extrinsecum fit nobis clarior eorum diversitas: quanquam ad diversitatem specificam concurrat etiam conceptus egressionis à potentia: de quo Philosophi Tract. de Anima.

64 *Arg. IV.* Voluntas Divina non potest amare creaturas propter earum bonitatem immediatè: ergo nec intellectus Divinus potest eas cognoscere propter earum bonitatem objectivam.

65 *Resp. I. neg. Ant.* de quo Tract. de Voluntate Dei. II. esse grande discrimen inter intellectum Divinum, & Divinam Voluntatem. Nam intellectus est potentia necessaria & amplior, quam voluntas: quæ respectu creaturarum est libera: unde peccatum est objectum Divini intellectus necessario; & non potest esse objectum Divinæ voluntatis: & similiter possibile cognoscit Deus, & non amat communi sent. Thomist. Discriminis autem ratio potest stare in hoc, quod Deus se amat necessario, ut finem; unde alia non potest amare, nisi ratione sui; at verò Deus omnia cognoscit prout cognoscibilia sunt: cumque sint talia ratione suæ entitatis, & creatura, prout

prout distinctæ à Deo, habeant propriam entitatem, ratione illius, sunt immediatè cognoscibilia à Deo.

ART. VI. *An Deus se cognoscat in creaturis?*

66 **S**upposito quod Deus cognoscit creaturas in se ipsis, videtur sequi legitima consequentia, quod Deus se cognoscat in creaturis: quia Dei cognitio creaturarum in se ipsis est illarum comprehensiva; & consequenter attingit omnes respectus, & terminos illarum; sed omnis creatura dicit essentialiter respectum ad Deum: ergo cognitio comprehensiva creaturarum in se ipsis, attingit respectum ad Deum, & Deum ipsum tanquam terminum respectus.

67 *Conf. I.* In Sententia Thomist. eo cognoscit Deus possibile in omnipotentia: quia hanc comprehendit, & connectitur cum possibilibus; sed omnis creatura connectitur essentialiter cum Deo: ergo non potest Deus comprehensive cognoscere creaturam in se ipsa, quin se ipsum cognoscat in ea.

68 *Conf. II.* Quia cognitio sui in creatura nullam dicit imperfectionem in Deo; immo est consequentia perfectiones ejusmodi cognoscendi: nam hæc cognitio non obest, ut Deus se ipsum in se ipso cognoscat, ut patet; ergo supposito quod Deus cognoscit creaturas in se ipsis modo comprehensivo, non potest negari, quod se ipsum in illis cognoscat. Quam sententiam tenent jam communiter Recentiores, & aliqui Thomistarum & favere videtur D. Thomas.

69 *Sed Dices I.* Repugnat, quod Deus se cognoscat, & non comprehensive; sed cognitio, qua se in creaturis cognosceret, non esset sui comprehensiva: ergo repugnat in Deo cognitio, qua se cognoscat in creaturis. *Prob. Min.* Nam cognitio, qua se Deus in creaturis cognosceret, non attingeret omnia prædicata Dei: quia solum ea prædicata attingeret, secundum quæ creatura dependet à Deo: & consequenter solum attingeret Deum ut unum, & non ut trinum. Etenim à Deo ut trino, communiter docent Theologi creaturas non de-

dependere: ergo cognitio qua se Deus cognoscit in creatura, non esset comprehensiva sui ipsius.

70 *Resp. missis aliorum solutionibus*: Quod cognitio qua se Deus cognoscit in creaturis non esset comprehensiva sui ipsius: Quia & si repugnet in Deo cognitio immediata & directa objecti, quæ non sit comprehensiva illius; non est re-repugnans, quod cognitio mediata & indirecta comprehensiva non sit termini, seu objecti mediate attacti; quia hoc non provenit ex defectu potentia, sed ex defectu objecti immediate attacti, quod non potest representare Deum, ut connexum secundum omnia sua prædicata: cujus defectus non stat in actu cognitionis Divinae; sed in objecto immediate cognito. Nec petit comprehensio immediata objecti, quod sit comprehensio omnium terminorum ad quos dicit respectum; aliàs nulla creatura posset aliam comprehendere: quippe omnis dicit respectum ad Deum, qui incomprehensibilis à creatura. Ex quo facile est respondere in forma.

71 *Sed instabis*: Illa cognitio Dei mediata, si sui ipsius comprehensiva non est, esset cognitio diminuta, & inadæquata; sed hæc repugnat Deo: ergo repugnat talis cognitio, quæ Dei comprehensiva non est. *Conf.* quia repugnat Deo cognitio sui, qua sit ignorans; sed per cognitionem non comprehensivam esset ignorans, eo quod ea non omnino se cognosceret: ergo repugnat Deo cognitio non comprehensiva sui.

72 *Resp.* Quod cognitio Dei in creaturis esset diminuta, & inadæquata Dei, prout est in se; sed non esset diminuta, & inadæquata, prout representati per creaturas: quia in quantum ipsum representant, totus attingitur tali cognitione. Unde talem cognitionem esse diminutam primo modo, non est esse imperfectam positivè; sed tantum pure negativè: sicuti quod in Deo cognitio unius creaturæ non extendatur ad omnium creaturarum cognitionem, non est imperfectio positiva, sed negativa: quia una creatura non potest omnes representare: simili ergo modo, quod Deus non se comprehendat ex cognitione creaturarum, non est cognitionem esse diminutam, & inadæquatam subjectivè, sed objectivè: & hoc non dicit imperfectionem positivam, sed pure negativam.

73 *Ad Conf. Resp.* Quod, & si Deus tali cognitione non se comprehenderet, per illam non esset ignorans; quia ad hoc esset necessarium quod talis cognitio esset privativa cognitionis, qua se comprehensivè cognoscit: quod nullatenus contingit. Unde solum sequitur, quod ex vi illius non se omnino cognoscat; quod non est imperfectio positiva: sicuti non est, quod vi scientiæ simplicis intelligentiæ futura libera non cognoscat; etenim potius ex perfectione Scientiæ Divinæ in attingendo creaturas in se ipsis immediatè provenit, quod in illis se cognoscat, & ex imperfectioe creaturarum provenit etiam quod in illis non se cognoscat comprehensivè.

74 *Sed insistes.* Repugnat Deo cognitio, quæ non sit perfectissima; sed sui cognitio non comprehensiva in creaturis, non est perfectissima: siquidem cognitio immediata & comprehensiva est perfectior: ergo repugnat Deo talis cognitio.

75 *Resp:* probare argumentum Deum non cognoscere creaturas in se ipso, quia perfectior est cognitio immediata, quam mediata. *Uterius probat:* non esse in Deo actum misericordiæ, & justitiæ: quippe repugnat Deo actus virtutis, qui non sit perfectissimus; & amor sui est actus perfectissimus, in linea actuum voluntatis. *Dicimus ergo:* quod Deo repugnat actus, qui subjectivè non sit perfectissimus; sed non repugnat actus qui terminativè perfectissimus non sit: repugnatque Deo actus, qui in propria linea perfectissimus non sit; sed non repugnat actus, qui in omni linea perfectissimus non sit: & talis est actus, quo se Deus mediatè cognoscit ex cognitione immediata creaturarum qui in propria linea cognitionis mediata perfectissimus est.

76 *Dices II.* Repugnat Deo cognitio abstractiva sui, seu quæ non sit intuitiva; sed cognitio sui in creaturis non esset intuitiva, sed abstractiva: ergo repugnat cognitio sui in creaturis: nam illa cognitione non se, prout est in se, intueretur. *Conf.* Repugnat Deo cognitio sui indirecta; sed cognitio sui in creaturis esset indirecta: ergo repugnat illi cognitio sui in creaturis.

77 *Resp:* idem argumentum militare contra Thomistas asserentes Deum cognoscere possibilia in se ut in causa. Nam

si talis cognitio est intuitiva illarum ; quia est intuitiva mediæ, in quo cognoscuntur ; idem nos dicimus de cognitione sui in creaturis : nam medium , in quo se Deus cognoscit , intuitivè cognoscit. Si verò dicant notitiam esse abstractivam , quia ea non cognoscit in se ipsis : idem nos dicimus de cognitione Dei in creaturis. Et quia variæ sunt opiniones de præsentia objecti ad notitiam intuitivam , censemus talem notitiam , potius dicendam abstractivam , quæ (uti diximus.) nullam dicit repugnantiam , uti ex solutione Confirmationis constabit.

78 *Ad Conf. Resp.* Quod licet repugnet Deo cognitio indirecta privativa directæ , non repugnat ipsi cognitio indirecta & mediata , non excludens cognitionem immediatam & directam sui ipsius : ad modum quo , etsi anima Christi cognoscat Deum immediatè in se ipso per visionem beatam ; id non obest ut ipsum cognoscat per scientiam supernaturalem infusam , & mediatè per scientiam naturalem : quia hi modi cognoscendi nec opponuntur privativè , aut alio modo : parique forma in Deo non se excludunt sui cognitio immediata , & mediata , directæ , & indirectæ.

79 Quidam ut nostram sententiam oppugnent obtrudere conantur infinitas reflexiones supra Dei cognitionem in creaturis , quibus nos aditum obstruimus , dicentes quod quælibet Divina cognitio est reflexiva sui , sicut quilibet actus Divinæ voluntatis non solum est volitio objecti , sed volitio sui.

80 *Ex dictis sequitur :* Quod etiam Deus cognoscit præterita ut talia in se ipsis : nam licet præterita , ut talia physicè non sint ; tamen habent suam veritatem objectivam , & logicè sunt , ut patet in hac propositione : *Christus passus , & mortuus :* unde ea , prout sunt , & in se ipsis cognoscit.

81 *Similiter est dicendum* de privationibus , negationibus & impossibilibus : quia omnia hæc habent esse logicum seu veritatem objectivam : unde possunt in se ipsis immediatè cognosci ; entia autem rationis , cum objectivè nihil sint adhuc logicè , cognoscit Deus in actu intellectus illa formantis , & concipientis.

ART. VII. De Objecto formali Scientiæ Divinæ.

82 **Q**uid de objecto formali Scientiæ Divinæ, in quo tot sunt sententiæ, tot capita? Non enim conveniunt auctores in describendo objecto formali & objecto materiali, objecto motivo, & objecto terminativo, licet plerumque conveniant in hoc, quod objectum formale motivum id dicitur, quod immediatè, & per se attingitur à Divina cognitione, & per se illam terminat, & objective movet; objectum autem materiale, & purè terminativum, quod attingitur à Divina cognitione, non immediatè & per se, sed ratione objecti formalis motivi.

83 Nos igitur consequenter ad dicta *conferemus*: quod objectum formale Scientiæ Dei nec est sola essentia Divina, prout distincta ab attributis, nec essentia Divina includens attributa; sed ratio entis, prout communis enti increato, & creato. Nam objectum formale motivum Divinæ cognitionis est quod immediatè & per se terminat Divinam cognitionem; sed ens increatum, & creatum terminat per se & immediatè Divinam cognitionem, ut probatum est: ergo ratio communis entis est illius objectum formale: nam ratio entis est ratio cognoscibilis, quæ communis est enti creato, & increato. Quo firmatur quod Divinæ Scientiæ Deus non est objectum formale adæquatum; sed solum inadæquatum; licet sit principalissimum tanta differentia, quanta Deus à creaturis distat.

84 Discussio objecto Divinæ scientiæ, relinquitur est ut de ejus differentiis disquiramus. Quia cum scientia Divinæ unicus & simplicissimus actus sit, solum penes objecta distinguitur à Theologis: atque adèò Scientia Dei, quæ terminatur ad necessaria & possibilea, dicitur scientia simplicis intelligentiæ: quæ in se est purè speculativa, licet Deo deserviat ad ejus opera: & ad hanc scientiam pertinent cognitio ipsius Dei possibileum & impossibileum, & essentiarum rerum creaturarum, ut *Exempli gratia*: homo est animal rationale, & rerum

rum naturalium, dum Deus non suspendat concurrunt causis naturalibus earum, vel causalitatem impediatur, quippe hæc omnia sunt necessaria.

85 Prout terminatur ad res existentes, quarum existentia, necessaria non est absolute & simpliciter, dicitur scientia visionis: quia hæc dicitur cognitio rei præsentis, & quia Futura jam sunt in suis causis, vel in se determinata, & absolute futura, cognitio eorum ab Antiquis Theologis consignata est scientiæ visionis. Verum cum Deus cognoscat Futura conditionata libera, quæ nunquam erunt: Thomistæ, quia docent ea cognoscere in decreto, subjective, absolute & objective conditionato, ad scientiam visionis, ratione decreti præsentis: talem Futurorum cognitionem reducunt; Jesuitæ vero, quia illorum cognitionem, uti de veritate contingenti, & consequenter non necessaria, docent non posse pertinere ad scientiam simplicis intelligentiæ: & quia illorum veritas non innititur Divino decreto absoluto, docent etiam non posse pertinere ad scientiam visionis, proindeque illorum cognitionem vocandam scientiam mediam. At hæc quæstio pro re presenti est de voce.

86 Deinde dividitur Scientia Dei in scientiam approbationis, & reprobationis: approbationis dicitur cognitio rei cum complacentia in illa; reprobationis autem cognitio illius cum displicentia ejus. Quæ distinctio accurate notanda, pro intelligendis aliquot Sacrorum Bibliorum locis, quibus videtur innui Deum aliqua nescire, ut illa Evangelii Phrasis: *Nescio vos.*

ART. VIII. *An Scientia Dei sit causa rerum?*

87 **C**ertum omnino est scientiam creaturarum esse omnino Deo necessariam ad creaturas producendas: quia non potest eas producere, nisi sciens, & volens: quippe hic est modus perfectissimus operandi; & consequenter necessarius Deo primæ omnium causæ: quapropter dicitur: Psalm. 103. *Omnia in sapientia fecisti*: & Proverb. cap.

3. Dominus sapientia fundavit terram : & Psalm. 135. *Qui facit caelos in intellectu*, & ad Ephes. cap. 1. *Operatur omnia secundum consilium voluntatis suae.*

88 Conveniunt ergo ex his Theologi, quod scientia simplicis intelligentiæ est in Deo causa remota rerum, seu *potiori expressione*, necessaria Deo ad decernendum, & producendum creaturas. Quia ad hæc necessarium est, quod cognoscat rerum possibilitatem & ordinabilitatem : nam impossibilia, nec potest decernere, nec facere, nec ad aliquid ordinare. Unde de hac scientia non est quæstio ; sed solum de scientia visionis, prout distincta à Divina voluntate, & omnipotentia : non enim in præsentis disputandum an Divina omnipotentia sit per nostros conceptus distincta ab aliquo actu Divini intellectus, vel ab actu Divinæ voluntatis vel ab utroque : de hoc enim alio loco.

89 Thomistæ communiter docent scientiam visionis Dei esse immediatam rerum causam, quorum aliqui tenent, quod ad complementum in ratione causæ requiritur Divina voluntas, seu Divinum decretum ; alii docent, quod talis scientia immediatius est rerum causa, quam Divina voluntas : atque adeò Deum non cognoscere futura, aut præsentia ; quia futura aut præsentia sunt ; sed ideò futura, aut præsentia sunt, quia ea cognoscit.

90 Nostri communius, Jesuitæ, & alii plures oppositum tenent, asserentes scientiam visionis nullatenus posse esse causam rerum ; & ideò res creatas cognoscere, quia sunt ; quidquid sit de medio in quo cognoscuntur, vel esse de futuro, vel esse de præsentis, de quo supra.

91 *Dicendum* : in Deo scientiam visionis non esse causam immediatam rerum ; atque adeò Deum futura, vel præsentia cognoscere, quia sunt talia. *Prob. I. nostra sententia ex PP.* qui id simpliciter efferunt, si attente legantur. Auctor q. q. apud Justinum q. 58. Origenes lib. 7. ad Rom. cap. 8. Hieronymus. Isaïæ 16. & Jeremiæ 26. Cyrillus lib. 9. in Joannem Aug. lib. 5. de Civit. cap. 10. de Genesi ad lit. cap. 32. Boetius, Damascenus & alii, qui eo docent præscientiam Dei futurorum libertati non obesse, quia Deus præscientia non tacit futura ; sed quia futura sunt præcognoscit : ergo scientia

visionis non est causa rerum, nec futuritionis illarum.

92. *Prob. II.* Nam Deus cognoscens scientia simplicis intelligentiæ rerum possibilitatem, & ordinabilitatem, potest decernere earum existentiam: ergo sola illa per suam voluntatem est causa rerum. *Conseq. tenet:* Quia, si sola scientia simplicis intelligentiæ potest Deus decernere rerum existentiam, quo decreto sunt res futuræ, juxta Thomistas; ad earum futuritionem non requiritur scientia visionis: nec supposito decreto ad earum existentiam requiritur aliud, quam applicatio omnipotentis: *Ant. autem est per se certum:* quia nihil apparet quod sit necessarium ex parte Dei ad decernendum, sicuti & in nobis. Nam proposito voluntati bono, nihil ultra est necessarium, ut feratur in illud: quod & contingit in ordinabilitate mediorum ad finem, respectu electionis mediorum: ergo Deus cognoscens rerum possibilitatem, & ordinabilitatem, potest earum existentiam decernere.

93. *Dices:* Quod Deus scientia simplicis intelligentiæ potest decernere existentiam rerum; ceterum ad earum existentiam esse necessarium actum imperii, quo movetur potentia executiva, dans illis existentiam: quia actus imperii est actus intellectus juxta illud. *Ipsè dixit, & facta sunt:* & scientia visionis, supponens res in decreto: ac proinde est causa rerum immediatius, quam ipsum Decretum.

94. *Sed Contra est, I.* Quia ex hac solutione sequitur, quod licet Deus per scientiam visionis sit causa rerum existentium, eo quod existunt mediante imperio; non est causa futurorum per scientiam visionis: quia supponit decretum, per quod res sunt futuræ, juxta Thomistas: quod non admittent.

95. *II. Quia* in modo operandi humano non est necessarium, quod interveniat actus intellectus, qui à Thomistis dicitur *imperium*, ut fusè probant plures Tractatu de Actibus humanis: ergo potiori jure non est Deo necessarius, cujus voluntas est operatio: sicuti, etsi in modo operandi humano post intentionem finis consilium sit necessarium ad electionem mediorum; in Deo tamen ad illam consilium verè, & proprie, prout est actus intellectus verè & proprie non est: quia ante cognoscit comprehensiveè omnia mediorum

pro-

proportionem, aptitudinem, & efficaciam.

96 *III. Quia* actus intellectus vel est apprehensio, iudicium, aut discursus; sed talis actus imperii nec in Deo est apprehensio, nec discursus: cum ab ipso sint procul, ut Adversarii fatentur: ergo restat quod sit iudicium. *Tum sic:* sed iudicium solum affirmat, vel negat de objecto, in quo nulla causalitatis ratio apparet, ut patet in cognitione possibilem & peccati: ergo talis actus imperii immediate causativus in Deo non datur.

97 *Nec valet si dicatur:* Quod tale imperium non est actus intellectus speculativi; ac proinde non est apprehensio, nec iudicium, nec discursus; sed est actus intellectus practici, quo præscribit executionem. *Non, inquam, id valet.* Nam actus intellectus practici solum sunt iudicium, aut discursus, de agendis; ii autem actus sine consensu voluntatis non sunt operativi, nisi moraliter: ergo si tale imperium non est iudicium, nec discursus, nec potest in homine dari: ac potiori jure in Deo poni non potest.

98 *Prob. III.* Quia nihil potest esse causa ejus quod supponit, ut patet; nam causa est prior effectu; sed in Deo scientia visionis supponit suum objectum: ergo non potest esse causa illius. *Min. prob.* Quia motus, & tendentia ad terminum necessario illum supponit: sicut unio necessario supponit extrema; sed visio Dei est intellectualis tendentia ad objectum, tanquam ad terminum: ergo necessario illud supponit. Mittimus alia plura, ut de impossibilitate prædicti imperii cum libertate actus: de quo in jam dicto Tractatu de Actibus humanis.

99 *Arg. I.* Ex auctoritate D. Aug. lib. 15. de Trinit. qui ait: *Universas creaturas spirituales, & corporales, non quia sunt, ideo novit Deus; sed ideo sunt, quia novit:* & lib. 11. de Civit. cap. 10. *Occurrit animo quiddam mirum, sed tamen verum, quod iste mundus nobis notus, esse non posset, nisi esset: Deo autem nisi notus esset, esse non posset.* Eodem modo loquitur lib. 6. de Trinit. cap. 10. Psalm. 49. lib. 13. Conf. cap. 38. & aliis locis: quem imitati sunt Boetius lib. 5. de Consolatione Prosa 3. & Greg. Mag. lib. 20. in Job cap. 24. Ergo scientia Dei est rerum causa, cum ideo sint, quia cognoscuntur à Deo.

Resp.

100. *Resp.* Aliam omnino esse Augustini mentem ab Adversariorum scopo, ut ipsum perlegenti constabit: nam lib. 15. de Trinitate totus est indemonstrando, quod Deus scientiam rerum non habet ex ipsis rebus sicuti nos; sed ante earum creationem eas cognoscere; modum autem non præscribit illis verbis, sed immediatè subsequenter, nam ait: *Non enim nescivit, quæ fuerat creaturus, quia ergo scivit, creavit, non quia creavit scivit; nec aliter scivit creata, quam creanda:* ubi clare docet loqui de scientia simplicis intelligentiæ regulante decretum rerum creandarum: & idè docet quod creaturas, anteqnam sint, cognoscit; & quia cognoscit futuras, idè sunt: non causalitate propria, & efficientiæ, ex parte scientiæ Divinæ; sed ordine consequentiæ: proptereaque addit: *Ad omnia quippe scienda quæ scit sufficit sibi illa perfectio:* cumque scientia visionis consequens ad decretum futuritionis creaturarum, sit ipsa rerum futuritio, antecedit illam: perindeque solum esse causam illarum causalitate consequentiæ, prioritate in existendo.

101. *Ad locum de Civitat. Resp.* Ibi Aug. loqui de fato & præscientia Dei adversus Ciceronem, qui substulit præscientiam à Deo, ne tolleretur libertatem à creaturis: docetque utrumque coherere, nempe præscientiam, & liberum arbitrium. Nam, & ipsæ nostræ voluntates in causarum ordine sunt, qui certus est Deo, ejusque præscientia continetur: quoniam, & humana voluntates humanorum operum causa sunt. Atque ita omnes qui rerum causas præscivit, profecto in eis causis etiam nostras voluntates ignorare non potuit, quas nostrorum operum causas esse præscivit: unde prædictis verbis solum docet: quod mundus non esset, nisi præcessisset scientia de illo futuro; sed hæc præcedentia non est causalitatis. Simili modo loquitur aliis locis, & simili Greg. & si qui alii.

102. *Arg. II.* Scientia Dei est causa creaturarum; sed non simplicis intelligentiæ: ergo visionis. *Prob. Min.* Scientia simplicis intelligentiæ est indifferens ut res existant, vel non existant: ergo ea non potest esse rerum causa.

103. *Resp.* Quod scientia Dei est rerum causa directivè, non effectivè: ac quod licet scientia simplicis intelligentiæ, sit

fit indifferens ut res existant, est tamen Deo necessaria, ut existant: ad modum quo in nobis, licet cognitio præluens voluntati sit indifferens ad existentiam actus voluntatis, vel non existentiam illius liberam; est tamen necessaria ad existentiam illius. Unde scientia simplicis intelligentiæ, quatenus repræsentat rerum possibilitatem, convenientiam, ordinem & rerum respectus, est solum causa rerum: quia Deus ea regulatus, & res decernit, & producit. Ex quo facile est respondere in forma.

104 *Arg. III.* Quia Scientiæ Divinæ debet tribui perfectior modus causandi: sed perfectior modus causandi est causare immediatè, & non remotè: ergo talis modus causandi immediatè tribuendus est Scientiæ Divinæ; hoc autem non potest competere scientiæ simplicis intelligentiæ, quæ solum est remotè rerum causa: ergo id competit scientiæ visionis.

105 *Respondetur:* quod Scientiæ Divinæ debet tribui perfectissimus modus causandi, cujus est capax, non autem cujus capax non est; scientia autem Divina solum directivè est capax causandi creaturas; & hæc est scientia simplicis intelligentiæ; scientia verò visionis non est capax causandi objectum, quia illud supponit pro priori: unde non potest illud immediatè causare. Probaretque argumentum scientiam simplicis intelligentiæ hac ratione esse immediatam causam rerum, quia hæc est perfectior modus causandi. Unde sicut hoc non tribuetur scientiæ simplicis intelligentiæ, quia non est capax illius: eadem ratione non tribuitur scientiæ visionis.

106 *Arg. IV.* Quia scientia visionis est mensura rerum; sed mensura est causa mensurati: ergo scientia visionis est causa rerum. *Resp. concedendo* quod scientia simplicis intelligentiæ est mensura rerum agendarum à Deo; & idè est etiam practica, qua parte dirigit Deum ad agenda: & id *negando* de scientia visionis, quæ unicè commensuratur objectis.

107 Quæ à Thomistis obijciuntur de actu imperii intellectus necessario ad executionem, nullius sunt momenti apud negantes talem actum in humanis operationibus.

ART. IX. *De Scientia Futurorum Contingentium.*

108 **P**Ræsens materia inter Thomistas, & Jesuitas jam diu controversa, Romæ agitata: partibus indictum, ut quisque in proprio abundaret sensu, nec ullus temerario ausu, ullam ex his opinionibus inureret, aut notaret censura. Utriusque partis auctores latissimas disputationes, imò & volumina elaborarunt, totis intenti viribus suam firmare, & oppositam funditus diruere, usi ingeniosis, & exquisitis sillogizandi modis. Et quia hæc materia sua connexionione transcendit tractatus de Voluntate Dei, Providentia Prædestinatione, libero Arbitrio, & Auxiliis gratiæ, prout se præbet, occasio, solent eadem repetere, & inculcare: Nos utilitati juniorum Theologorum consulentes, vastum Oceanum freto breviori tranare contendemus: habentes præ oculis rem utraque parte difficillimam, acie purgata, & Spiritus Sancti luce disquirendam, tricus & sophismatibus ablegatis.

109 Futurum ergo (ut Grammaticis, & rusticissimis notum) prout à præsentis, & præterito distinctum est, quod non est de præsentis, erit tamen pro posteriori duratione: seu quod de præsentis non existit, existet tamen pro duratione subsequente, uti mors & dies judicii respectu nostri.

110 Duplex est futurum, aliud necessarium, & aliud contingens: necessarium est, quod nunc non est, erit tamen postea necessario, ex immutabili causarum ordine, ni impediatur à Deo, ut Eclypsis futura Lunæ, aut Solis & alia hujusmodi. Futurum contingens, quod nunc non est, erit tamen postea; cum tamen potuerit non esse; uti ea omnia, quæ pendent à causa libera, quæ prædicta ratione possunt esse, & non esse. Inter hæc quædam sunt Futura, quæ dependent unice à libertate Divina, uti Anima rationalis Anti-Christi, & alia, quæ pendent etiam à libertate creata, uti actus nostri liberi, qui hanc sortiuntur conditionem, quia sunt à libero arbitrio.

111 Rursus Futura, alia sunt absoluta, & alia conditionata: absoluta sunt, quæ de præsentis non sunt, existent tamen

mea absolutè pro duratione sequenti independenter ab alio. Conditionata tamen, quæ de præsentì non sunt, forent tamen, posita aliqua conditione: in quibus purificata conditione, Futura conditionata transeunt in absoluta: ad modum, quo promissio & contractus & possunt esse absoluti, & possunt esse conditionati; ea autem in quibus nunquam purificabitur conditio, manent semper inter cancellos Futuri conditionati, uti conversio Tyrionum, & Sydoniorum, si Christus apud eos edidisset miracula, quæ apud Judæos edidit. Hæc apud omnes certa debent reputari, & eis suppositis.

ART. X. Per quid constituatur formaliter Futurum contingens?

112 **H**inc incipit exoriri discordia inter Thomistas, & Jesuitas. Thomistæ docent formam constitutivam Futuri contingentis absoluti, & conditionati esse Divinum decretum absolutum, vel conditionatum, quo Deus determinat rem existere præcisè pro futura duratione.

113 Recentes aliquot Jesuitæ docent constitutivum Futuri absoluti esse scientiam visionis; conditionati autem scientiam mediam; Nostri autem communius, Jesuitæ, & alii tenent formaliter constitui Futurum per non existentiam de præsentì, & existentiam pro duratione sequenti.

114 *Dicendum I.* Futurum non constitui per Divinum decretum, quale à Thomistis ponitur. *Prob. I.* Quia tale decretum tollit libertatem à Futuris liberis creaturæ: ergo non potest constituere illorum futuritionem. *Ant. probandum suo loco. II.* Quia peccata futura non possunt constitui talia per decretum Divinum: cum de illis, ut futuris, non possit dari decretum in Deo: quia Deus amaret, & vellet peccatum (ut ostendemus etiam proprio loco) & ideò pro re præsentì sufficit insinuare. *III.* Quia præteritum formaliter non consistit in decreto suspensivo concursus existentia antecedentis præsentem durationem; sed in hoc quod est, antea fuisse, & nunc non esse: ergo pariter futurum non consistit formaliter in decreto de ejus existentia, pro duratione sequenti. *IV.* Quia de-

cretum licet sit necessarium ad existentiam futuri; seu ad futuritionem rerum; est tamen quid extrinsecum futuro, ut mox ostendemus: ergo non potest pertinere ad constitutionem formalem Futuri: ad modum quo, licet actio Dei sit necessaria ad existentiam animæ rationalis, non est constitutum illius.

115 *Ex his sequitur*: Futurum, sive necessarium, sive contingens, non constitui formaliter per *determinationem causarum*, ut loquuntur Thomistæ. Quia causa creata, eorum sententia, nullatenus potest esse determinata ad effectum, nisi decreto prædeterminativo: & inter causas illius, cum primum locum teneat Deus, in præordinatione, & determinatione causarum; non potest non intelligi Divinum decretum, quo Deus se determinat, ut effectus sit futurus: unde si Futurum non constituitur formaliter Divino decreto; nec aliarum causarum determinatione.

116 *Sequitur etiam* contra aliquos Scotistas: quod Futurum non constituitur decreto infallibili, per media solum habentia moralem connexionem cum effectu: quia si non constituitur decreto metaphysicè connexo cum Futuro; potiori jure non constituitur decreto solum moraliter connexo cum effectu.

117 *Sed Dices I.* Effectus formalis realis præsens non potest provenire, nisi à forma realiter præsentis; sed esse futurum est effectus formalis realiter præsens: ergo non potest provenire, nisi à forma realiter existente de præsentis: *Tum sic*: sed in futuro nihil est realiter præsens, quia quod est futurum, nec fuit, nec est de præsentis, nisi solum decretum: ergo solum illud est forma constitutiva Futuri. *Conf. I.* quia Antichristo convenit futuritio realis, & vera de præsentis: ergo cum in Futuro non sit aliquid reale de præsentis, solo Divino decreto potest constitui. *Conf. II.* quia in Futuro datur veritas objectiva de præsentis: sed hæc non potest esse nisi à decreto: ergo illius veritas objectiva est à decreto, & consequenter est constitutum Futuri.

118 *Resp. ad hoc Arg.* quod sub aliis, & aliis inducitur formis, re autem non discrepat; *notando* quod esse reale dupliciter accipi potest, & logicè, & physicè: esse reale logicè
di-

dicitur, quod licet physicè & à parte rei non sit, in esse ob-
jecti habet suam veritatem; & est verum quod enunciatur de
illo, ut in his propositionibus: *datur repugnantia alterius
Dei: possibilis est alter Mundus: ens rationis est ens fictum:*
quæ propositiones realiter & à parte rei sunt veræ; licet re-
pugnantia, & alter Deus, non habeat esse physicum à parte
rei; sicuti nec possibilitas, nec ens rationis: esse autem phy-
sicè, est à parte rei existerè in esse reali & extra causas, ut con-
distinctum à nihilo: quo notato facilis præluet solutio. *Resp.*
ergo: quod effectus realis non potest provenire, nisi à forma
reali præsentis logice vel physicè; & quod esse futurum, est
quid reale præsens logice præcise; unde forma illud consti-
tuens, non est necessarium quod physicè existat à parte rei:
hoc enim esset contradictorium esse logicè, quod solum po-
test habere. Hoc autem totum datur de præsentis in Futuro:
quia de præsentis non existit physicè, & datur de præsentis quod
existet physicè, & extra causas: sicuti de præsentis datur possi-
bilitas, & repugnantia alterius Dei. Ex quo facile est respon-
dere in forma argumento & Confirmationibus.

119 *Sed instabis:* esse futurum significatur per verbum
est de præsentis; sed in Futuro nihil est de præsentis, nisi de-
cretum: ergo decretum ingreditur constitutionem Futuri.
Resp. Quod esse futurum significatur per verbum *est* de præ-
sentis, juxta conditionem subjecti, aut prædicati: ut in hac
propositione: *peccatum Adami est præteritum:* in qua verbum
est de præsentis solum significat esse logicum, quod de præsen-
tis habet præteritum, & cujus solum est capax: ita in Futuro
verbum *est* de præsentis solum potest significare esse logicum,
quod habet, non autem esse physicum, cujus in sensu compo-
sito futuri est incapax.

120 *Dices II.* nihil autem potest esse futurum, nisi per
decretum Dei: ergo illud ingreditur constitutionem Futuri.
Resp. I. Ant. non esse universaliter verum. Nam peccata,
qua talia formaliter, non sunt futura per Dei decretum. *II.*
concesso antecedenti pro nunc, eo modo, quo volunt Thomistæ,
seu in sensu causali, & effectivo; & *negando Conseq.* in sensu
formali. Nam aliud est quod aliquid sit necessarium ad exis-
tentiam alicujus rei; & aliud quod sit constitutivum formale

illius: actio enim Dei est necessaria, ad existentiam Angeli, & animæ rationalis: & non est constitutum formale nec animæ rationalis, nec Angeli. Sic in presenti stat optime, quod nihil possit esse futurum, nisi per Dei decretum, & quod decretum non sit formale constitutum Futuri: quod amplius constabit ex dicendis.

121 *Ex quo advertere libet* hanc questionem non esse tanti faciendam à principalis controversiæ Auctoribus. Nam esto futurum non constituatur formaliter Divino decreto, ad huc manet causa integra: nam hæc est de causa determinante futurationem actus liberi creati.

122 *Dicendum II.* Quod formale constitutum Futuri est non existere realiter de presenti extra causas, & physicè; exiturum tamen physicè & realiter extra causas pro duratione sequenti. *Prob.* Quia id est constitutum formale alicujus rei, quod ingreditur ejus definitionem; sed definitionem Futuri nihil ingreditur, nisi non esse pro nunc physicè, & realiter extra causas, & pro duratione sequenti habiturum existentiam physicam & realem extra causas: ergo hoc solum est constitutum formale futuri. Ex quo sequitur quod decretum Dei non potest esse constitutum formale illius; cum non ingrediatur definitionem Futuri. Aliquot objectiones, quia facillime solvi possunt, omittimus.

ART. XI. *An propositiones de Futuro contingenti ante Divinum decretum habeant determinatam veritatem, aut falsitatem?*

123 **T**Homistæ negant habere determinatam veritatem, aut falsitatem; sed pro illo signo docent esse indifferentes ad veritatem & falsitatem: Jesuitæ sustinent contrarium. Pro brevi resolutione norandum, quod id quod repugnat existere extra causas, futurum esse non potest: unde quod est necessarium, ut res extra causas existat, est etiam

necessarium pro priori ad esse futurum. Decretum autem, quod est necessarium ad existentiam Futuri contingentis, potest esse prædefinitivum, & prædeterminativum physicè, vèa moraliter; vel potest esse præparativum, & applicativum Divinæ omnipotentia, seu concursus Dei cum voluntate creata, juxta Sententias in hac re Auctorum; & conformiter ad illos docent ad existentiam futuri esse necessarium decretum Dei.

124 *Dicendum ergo*: Quod omnes propositiones negativæ de rerum futuritione antecedenter ad Divinum decretum sunt determinatè veræ; & è contra propositiones affirmativæ sunt determinatè falsæ: *Prob.* Quia id quod repugnat existere sine decreto, sine illo non potest esse futurum: sed sine Divino decreto nulla res existere potest: ergo sine Divino decreto nulla res potest esse futura. *Conseq.* tenet. *Maj.* constat ex notatis, & *Min.* est cerra apud Auctores utriusque Sententiæ. *Tum sic*: sed ante Divinum decretum in signo priori ad illud Divinum decretum, intelligi non potest esse futurum: ergo ante Divinum decretum, & pro signo priori ad illud, de nulla verificari potest, quod sit futura; sed omnes manent intra concellos possibilitatis cum capacitate passiva ad futuritionem pro signo decreti.

ART. XII. *An Deus cognoscat Futura contingentia absoluta.*

125 **D**icendum est esse de fide, Deum illa cognoscere certo, & infallibiliter. Hæc sententia est de fide contra Ciceronem, & alios, ut quidam putant; habeturq. clarè ex Ecclesiastico 23. *Domino Deo antequam creentur omnia sunt cognita.* Psalm. 138. *Intellexisti cogitationes meas de longè, & omnes vias meas prævidisti.* Sapient. cap. 8. *Signa & monstra scit, antequam fiant, & eventus Seculorum & temporum.* Et cap. 19. *Præsciebat enim futura eorum.* Mai. cap. 41. *Annuntiate qua ventura sunt in futurum, & sciemus, quia Dii estis vos.* Et alibi pluries consonant PP. ac Theologi. Sanctusq. Augustinus lib. 5. de Civit. cap. 9. *Jure dixit confiteri esse Deum, & negare illi scientiam futurorum apertissimam insaniam esse.*

Conf-

126 *Constatque I.* Quia Deus prædixit futura: ergo illa certo, & infallibiliter cognoscit. *Anteced. constat* ex veteris, & novi Testamenti prophetiis. *Conseq. prob.* Quia prædictio Dei non potest esse falsa: ergo ea quæ prædixit, infallibiliter cognovit. Unde Tertullianus lib. 2. contra Marcionem cap. 2. Hæc habet verba: *Præscientia Dei tot habet testes, quot fecit Prophetas. II.* Quia Deus est infinitè cognoscitivus: ergo cognoscit quidquid cognoscibile est; sed futura sunt ex se cognoscibilia, quia habent suum esse reale logicum, & determinatam veritatem: ergo Deus illa certò & infallibiliter cognoscit.

127 *Contra dicta stat commune Argumentum:* nam Scientia Dei de Futuro contingenti: *Ex. grat.* de peccato Petri futuro, connectitur infallibiliter cum peccato Petri futuro: ergo peccatum Petri non potest esse quid liberum; sed aliunde non potest esse quid necessarium: ergo: *Prob. conseq.* Quia id quod, aliquo supposito, non potest non esse, eo supposito, est quid necessarium; sed posita Scientia Dei de peccato futuro, alioue actu libero, non potest non esse peccatum, aut actus liber: ergo, ea posita, peccatum & actus liber sunt quid necessarium.

128 *Hoc Argumento*, quod plerisque ignorantium sæpe occurrit, motus est Cicero (ut tradit D. Augustinus) ad negandam præscientiam Futurorum contingentium Deo: eo Lutherus motus ad negandum liberum arbitrium, ut docet Joannes de Sepulveda ejus synchronus, lib. 3. de fato, & libero arbitrio: & plerique Muhametanorum ad non ejurandam suam superstitionem. Ad ejus solutionem claram, notandum cum D. Anselmo, Magistro Gillelmo Antisiodorensi, & Parisiensi, & aliis, quod duplex est necessitas, alia antecedens, à priori, & ut causa; & alia consequens, & à posteriori, proveniens in ipso actu ex suppositione ipsius: necessitas antecedens à priori, & ut causa, est omnino opposita contingentia, & libertati; cæterum necessitas consequens, & à posteriori, non est illi contraria; quia hæc provenit ex ipso exercitio libertatis, & illud supponit. Non enim requiritur ad libertatem, quod in actu secundo possit voluntas ponere utrumque libertatis extremum: hoc enim esset
 exif-

existere simul & semel duo contradictoria, ut actus, & ejus omisio: unde ad libertatem & contingentiam sufficit, quod pro priori ad exercitium libertatis, possit exerceri per actum, aut ejus omisionem, atque in sensu composito actus, est impossibilis ejus omisio: & eo stante ex infinitate sapientiae Divinae, est Deus necessitatus ad illud cognoscendum prout est in se; atque adeo cum scientia Dei supponat illud objective, nullam necessitatem potest illi inferre: ad modum quo qui videt Petrum currere; etsi visio non possit esse falsa pro instanti quo currit, & connectatur cum cursu Petri, non reddit illico cursum necessarium. Ex quibus in forma. Scientia Dei de Futuro contingenti connectitur cum illo à priori, & ut causa: *Neg. Ant.* connectitur cum illo à posteriori, & consequenter, *Concedo Ant. & neg. Conseq.* Ad cujus probationem *Dist. Maj.* Id quod aliquo supposito à priori, & causa, non potest non esse, est quid necessarium: *Conced Maj.* à posteriori, & consequenter. *Neg. Maj.* sed, posita scientia Dei de Futuro, non potest non esse antecedenter, & pro actu primo. *Neg. Min.* prout in actu secundo: *Conced. Min. & nego Consequentiam.*

129 *Sed dices:* Scientia Dei est omnino, & antecedenter infalsificabilis: ergo, ea posita, nulla potest esse potestas ad eam libere falsificandam: ergo, ea posita, objectum non potest esse liberum, quia, ut tale sit, debet posse liberè falsificari.

130 *Respondetur:* Quod scientia Dei est omnino infalsificabilis subjective, ceterum objective, & terminative, licet in actu exercito non sit falsificabilis; signate, & in actu primo, est non verificabilis, *hoc est,* quod objectum potuit non esse, & consequenter potuit non esse scientia de eo; ceterum ex suppositione quod sit, cum in eo instanti non possit non esse; scientia Dei terminata ad ejus esse, quod est exercitium libertatis, est subjective, signate, & exercite infalsificabilis: est tamen hæc necessitas non antecedens actum, sed consequens illum: unde non impedit illius libertatem: ad modum quo nec scientia Dei de actibus liberis de presenti impedit eorum libertatem. Quod enim præscientia Dei duratione præcedat Futura libera, se habet de materiali ad ipsa Futura: quia esto non esset in Deo scientia eorum, eodem

modo essent futura; unde non potest lædere eorum libertatem. Ex quibus facile est respondere similibus sophismatibus.

ART. XIII. *In quo cognoscat Deus futura contingentia, seu libera?*

131 **M**ultiplex & varia hac in re Auctorum mens: Nos omisis aliquot, communiores referemus sententias. Tenet hujusmodi Futura contingentia cognoscere Deum in Divinis ideis & rationibus rerum æternis, quæ tribuitur Ægidio Romano, & sustinere recentes aliquot Ordinis Sancti Augustini. Displicet tamen hæc sententia. Nam Divinæ ideæ nihil aliud sunt, nisi Divinæ cognitiones rerum, ut ordinabilium ad aliquid faciendum; quia cognitio rei secundum prædicata necessaria pertinet ad scientiam simplicis intelligentiæ, secundum quod præexistit ad scientiam visionis: unde secundum quod est futura, debet terminare Divinam cognitionem, & si in ea extat ratio ideæ, idem erit asserere Deum in ideis cognoscere futura, ac asserere Deum in sua cognitione futura cognoscere, atque adeo relinquit insolutam quæstionem: quia ea quaritur medium determinativum Divinæ cognitionis futuri.

132 II. Sententia tenet Deum cognoscere, prædicta Futura insuper comprehensione liberi arbitrii creati, seu creatæ voluntatis. Hæc Sententia tribuitur aliquibus ex Societate. Displicet etiam: nam voluntas creata potest considerari signatè, & in actu primo; & sub hac consideratione, est omnino in differens ad esse, vel non esse Futuri: ergo sub hac consideratione non existit determinatè Futurum, & consequenter sub hac consideratione non potest cognosci Futurum insuper comprehensione voluntatis creatæ. Si autem consideretur exercitè, & in actu secundo; cum exercitium sit ipsa determinatio voluntatis, ut Futura, sequitur quod Deus Futura cognoscat in ipsismet Futuris, quod est labi in ultimam sententiam.

133 III. Sententia tenet, prædicta Futura cognosci à Deo
in

in decreto efficaci prædefinitivo, & prædeterminativo illorum, eaque antecedenti. Hæc sententia est jam communis inter Dominicanos & eorum asseclas, proceditque debita consequentia doctrinæ. Displicet tamen *Primo*, quia lædit creatam libertatem, ut suo loco probabimus. *Secundo* quia constituit Deum auctorem peccati, ut itidem probabimus: & *Tertio* quia videtur tollere gratiam sufficientem. Quæ libuit solum indicare, ne eadem pluries repetamus, quod alienum omnino est studio, & scopo nostro.

134 IV. Sententia tenet prædicta Futura cognosci à Deo in decreto efficaci non antecedenti, sed concomitante actionem liberam, & cum illa metaphysicè connexo. Hanc tenent aliquot Scotistæ. Displicet etiam aliquot de causis suo loco exhibendis, & præcipuè quia tale decretum concomitans determinationes voluntatis creatæ, & non illam antecedens, est solum illi coexistens, & nullo modo influens in illam; aliàs non esset purè concomitans, sed antecedens: ergo pro eo signo, quo existit tale decretum, existit determinatio voluntatis creatæ independentè ab illo. Nam quod dependet ab aliquo, est illo posterius: ergo in eo signo determinatio voluntatis creatæ est se ipsa immediatè cognoscibilis à Deo.

135 V. Sententia tenet prædicta Futura immediatè in se ipsis cognosci à Deo. Hæc Sententia est communior inter Cleri Theologos, Communis Jesuitis, & eorum asseclis: videturque D. Thomæ 1. p. Q. 14. art. 3. ubi ait: *Deus cognoscit omnia contingentia, non solum prout sunt in suis causis, sed etiam prout unumquodque eorum est actu in se ipso*: esse autem in suis causis, non est aliud quam esse in potentia, & virtute causarum; & sic non est determinatè futurum; & ideo ait S. Doctor: sed etiam, prout unumquodque eorum est actu in se ipso.

136 *Prob. que ex dictis*: quia Deus cognoscit creaturas immediatè in se ipsis: ergo cognoscit etiam Futura absoluta immediatè in se ipsis. *Ant.* probatum est superius. *Conseq.* autem tenet. Nam ideo Deus cognoscit creaturas immediatè in se ipsis, quia se ipsis formaliter habent entitatem, & cognoscibilitatem; sed Futura absoluta habent per se entitatem logicam & veram cognoscibilitatem, ut jam probatum

est : ergo immediatè in se ipsis cognoscuntur à Deo.

137 Argumenta contra hanc sententiam, vel fieri possunt ex eo quod Deus non cognoscit creaturas immediatè in se ipsis; & hæc diluimus loco prædicto; vel ex eo, quod nihil potest esse futurum absque decreto Dei omnino antecedenti efficaci, seu prædefinitivo, aut etiam prædeterminativo, aut saltem concomitanti efficaci: & hæc diluimus debito loco: verum tamen advertere oportet, quod ea à quibus res pendent in existendo, pendent in ratione Futurorum. Unde si actiones creatæ liberæ, & contingentes non pendent, nec pendere possunt à decreto, efficaci antecedenti solo, aut à decreto efficaci prædeterminativo antecedenti; aut à decreto efficaci comitanti, in existendo, etiam prout futuræ, à prædictis modis decretorum pendere non possunt.

ART. XIV. De Scientia Futurorum contingentium conditionatorum.

138 EA est voluntatis nostræ natura, ut non solum velit objectum absolutè, sed & possit tendere in illud sub aliquo modo, & conditione: ut patet in donationibus, testamentis, contractibus, & promissionibus, in quibus plerumque voluntas tendit in objectum non absolutè, sed solum præcisè sub conditione; pari ergo modo voluntas creata libera, cum possit liberè determinari ad actum sub aliqua conditione objectivè representata (quidquid sit de ejus purificatione, vel non purificatione) quæritur: an Deus prædicta Futura contingentia conditionata cognoscat certò & infallibiliter?

139 Pro quo notandum: quod conditio est necessaria respectu actus, ut hæc: *si Petrus esset beatus, esset impeccabilis*: quia ex beatitudine necessario sequitur impeccabilitas: alia est conducens, & movens ad actum, libertatem relinquens voluntati ad illum, ut *si Petrus audiat concionem convertetur, vel non convertetur*: & idem est, si tali auxilio vocetur; alia est impertinens, & disparata, quæ nullum influxum habet in voluntatem ad se determinandum: ut *si Turca saltaret, quid tunc*

tunc Petrus ageret? ac denique alia impossibilis, ut *si haberem alas, quotunc tenderem?* In quod objectum sub illa conditione impossibili, potest voluntas create tendere, ut docent communius Theologi Tractatu de Actibus humanis.

140 Communis jam Theologorum sententia tenet quod Deus Futura conditionata de conditione conducente, quæ nunquam erit, certò, & infallibiliter cognoscit; licet harum controversiarum principio Thomistarum aliqui id negarint, quanquam Recentiorum aliqui eos excusent.

141 *Prob. I.* Ex Veteri Testam. Geneleos cap. 11. ubi de ædificantibus Babylonicam turrim prædicit Deus non desituros ab opere incæpto, nisi impediantur: *Ceperunt hoc facere, nec desistunt, à cogitationibus suis, donec eas opere compleant:* ergo cognovit Deus futuram perseverantiam operis sub conditione, quod nihil esset impedimento. Deinde ex 3. Reg. cap. 11. Nam Deus renovans antiquum præceptum de non miscendis Israelitis connubio alienigenis, prædicit his nuptiis in idololatriam prolapsuros: *Non ingrediemini ad eas, neque de illis ingredientur ad vestras; certissime enim avertent corda vestra, ut sequamini Deos earum:* ubi Deus prædicit Israelitas futuros Idolatras, si Gentilibus connubio copularentur. Denique clarissimum testimonium est 1. Regum cap. 23. ubi David profligatis Philistæis, atque ab eorum potestate libertata Ceila, cum se se diffunderet adventus Saulis: Dominum consuluit, num adventurus esset Saul, si ipse maneret in Ceila: & num, si in ea maneret Ceilitæ traderent ipsum in manus Saul: Responditque Deus, quod si ipse maneret in Ceila, venturus erat Saul, & Ceilitas, in ejus manus ipsum tradituros: *Et ait Dominus: descendet (nempe Saul) & dixit Dominus tradent.* Cum ergo prædictio Dei de his Futuris contingentibus liberis falsa esse non possit; sequitur quod certissime ea cognovit. Mittimus alia plurima loca V. T. quibus alia Futura contingentia conditionata prædicuntur à Deo.

142 *Prob. II.* ex N. Testam. ex celebri Christi Dom. prædictione Math. 11. & Lucæ 10. cap. *Va tibi Corazain: va tibi Bethsaida: quia si in Tyro, & Sydone factæ essent vir-*

tutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio, & cinere pœnitentiam egissent: quibus verbis clarissime docuit Christus Tyrios, & Sydonios pœnitentiam acturos, si apud eos fierent miracula, quæ patravit in Corazain, & Bethsaida. Cum ergo Christus, qua Deus & homo, sit summè verax, non potuit prædictam veritatem conditionatam revelare Christo, qua homini, nisi omnino certus esset de illa. Similis alia habetur Lucæ 22. illis verbis: *Si vobis dixerò, non creditis mihi: si autem interrogavero, non respondebitis mihi*: ubi duo Futura contingentia conditionata prædixit Christus.

143 Nec potest dici hæc Futura conditionata præcisè cognoscere Deum scientia conjecturali, & fallibili, nihilque amplius probare prædicta loca: Nam obstat. *I.* Quia loco ex 3. Regum cap. 11. dicitur *Certissime avertent corda vestra, &c.* certitudo enim in gradu superlativo competere nequit, scientiæ & cognitioni conjecturali: ergo prædicta Futura cognoscit Deus certitudine metaphysica, quæ omnium est suprema. *II.* Quia ita Deus ea prædixit, ut homines ea crederent, & essent certi de eventu futuro; at ex scientia merè conjecturali nec homines tenerentur credere, nec esse certi de eventu futuro: cum scientia conjecturalis ex se possit subesse falsitati: ergo Deus non prædixit prædicta Futura contingentia conditionata cognitione conjecturali, sed scientia omnimodo certissima, qualis est necessario Scientia Dei de quolibet objecto, uti diximus.

144 *Nec etiam refert*, si dicatur prædicta Futura contingentia conditionata enuntiata esse à Deo juxta dispositionem, & inclinationem causarum: *Tum* quia in prædictis locis Sacræ Scripturæ non agitur de inclinatione causarum; sed de effectu sequendo certissimè sub tali conditione: *Tum* quia in causa libera, stante motivo allicienti majoris ponderis, potest stare quod illud despiciat, & in contrarium feratur: & potest stare, quod dispositiones allicientes, & retrahentes sint omnino æquales: ergo in his casibus non poterit Deus prædicere Futura contingentia conditionata sine periculo erroris & falsitatis; quæ longissimè sunt à Divina cognitione, & veritate.

145 *Nec tandem valet dicere*: Futura conditionata reve-
la-

lata Deum certò cognoscere in decreto absoluto, & objectivè conditionato, quod de illis habuit; de aliis autem non revelatis hoc non constare, ac proinde nec constare an Deus certo & infallibiliter ea cognoscat: *Tum* quia non est major ratio, ut Deus habuerit decreta absoluta, & objectivè conditionata erga futura contingentia conditionata, quæ revelavit, quam erga ea quæ non revelavit: ergo si habuit decretum absolutum subjectivè & objective conditionatum erga Futura conditionata, quæ revelavit; & tale decretum habuit erga ea, quæ non revelavit. *Tum* quia Deus necessariò cognoscit omne Futurum, de quo potest interrogari à creatura; sed de Futuris conditionatis, non revelatis potest interrogari à creatura: ergo etiam non revelata necessariò cognoscit: alias illorum esset ignorans.

146 *Prob. III. ex PP.* Augustinus enim, qui in hac materia primas obtinet partes, lib. de Dono perseverantiæ cap. 9. sic ait: *Si judicari poterant homines, etiam non audito Evangelio, secundum contumaciam, vel obedientiam, quam præscivit Deus eos habituros, si audirent, &c.* ubi clarissime docet præscire Deum consentum, vel dissentum hominum, sub conditione auditi Evangelii. Et postea: *Sed nunquid possumus dicere etiam Tyrios, & Sydonios talibus apud se virtutibus factis, credere noluisse, aut credituros non fuisse, cum eis ipse Dominus (nempe Incolis Bethsaidæ) attestetur quod acturi essent magnæ humilitatis pœnitentiam, si in eis actu essent Divinarum illa signa virtutum?* Idem docet lib. de correptione, & gratia cap. 8. Lib. 6. de quæstionibus Paganorum. lib. 1. contra Julianum Epist. 42. & aliis locis.

147 In eadem Sententia sunt alii PP. Tertullianus lib. 1. contra Marcionem; Nyssenus orat. de Infantium morte, Chrysostomus ad Stagirium lib. Cyrillus lib. 9. in Joannem, & lib. 3. in Julianum, & Damascenus lib. contra Manichæos. Ulterius Hieronymus Dialog. 3. contra Pelagianos, Prosper lib. ad Excerpta Genuensium resp. 8. Greg. Mag. in Job lib. 33. cap. 2. & plures alii reddentes rationem de pluribus Dei operibus, ut illo Sapientiæ cap. 6. v. 2. *Raptus est ne malitia mutaret intellectum ejus: ex præscientia ejus, qua cognovit quid homines acturi erant sub tali, & tali condi-*
tio-

tione, talibus, aut talibus circumstantiis, quæ nunquam futura erant ponendæ in executione.

148 *Prob. IV. Ratione.* Quia prædicta Futura conditionata habent determinatam veritatem, & cognoscibilitatem, five sit à decreto Thomistico, five alio modo, five à determinatione voluntatis creatæ, seu in se ipsis, ut tenet Schola Jesuitarum; sed quidquid habet determinatam veritatem, & cognoscibilitatem cognoscit Deus certitudine metaphysica, alias non esset omniscius, & posset ignorantia laborare: ergo prædicta Futura contingentia cognoscit Deus certitudine metaphysica.

149 *Sed Dices I.* Deus Moyfi dixit, ut de sui missione Israelitas constaret. Exod. 14. *Si non crediderint tibi, nec audierint signi prioris sermonem, credent Verbo signi sequentis. Quod si ne duobus his signis crediderint, sume aquam fluminis &c.* Ergo Deus nesciebat quibus signis credituri erant Israelitæ: nam si sciret, non dixisset. *Si tibi crediderint, vel non:* hæc enim est phrasis ignorantis eventum signorum.

150 *Resp.* Quod hoc Arg. non tam oppugnat scientiam Futurorum contingentium conditionatorum in Deo, quam Futurorum contingentium absolutorum: quia præfata miracula edenda erant sub conditione, quod Israelitæ Moyfi non crederent & purificanda erat conditio. Sed quidquid sit de hoc post Abulensem, Marius, & Sylvius ex Nostriis, reliqui Interpretes ad prædictum locum docent: Deum tum cum Moyse humano more loquutum, ut diffidentiam & timorem depelleret: sicuti cum dixit ad Adam: *Ubi es?* Genes. 3. & ad Cain: *Quid fecisti?* Quæ utique non ignorabat; non quod ignoraret effectum apud Israelitas prædictorum signorum, quæ certissime cognoscebat. Pari etiam modo intelligenda venit Adverbium *fortasse* dictum de Deo; non enim significat incertitudinem, aut dubietatem; sed communius causam finalem: ut eodem loco Genesis 3. *Ne forte mittat manum suam, & sumat de ligno vitæ, & comedat, & vivat in æternum:* id est; ne sumat & comedat de ligno vitæ & in æternum vivat.

151 *Dices II.* Aug. lib. de Prædestinatione SS. sic ait: *Hæc est tota causa, cur dictum est: Raptus est ac malitia mu-*

taret intellectum ejus : *Dicendum est enim secundum pericula vitæ hujus, non secundum præscientiam Dei, qui hoc præscivit quod futurum erat; non quod futurum non erat; id est, quod ei mortem immaturam fuerat largiturus, ut temptationum substraberetur incerto: non quod peccaturus esset, qui mansurus in tentatione non esset: Quibus verbis innuere videtur, quod Deus non cognovit certò, an peccaturus esset, de quo loquitur, si diutius permanisset, in vita; sed illud dictum attentis periculis vitæ hujus; & non secundum præscientiam illius: ergo Deus illud Futurum contingens conditionatum non cognovit certò.*

152 *Resp. ad hoc Arg. re vera difficile, omiſſa communi Auctorum solutione, quod Aug. solum aſſerit quod prædicta verba ex Lib. Sapientia dicta sunt, attentis periculis vitæ hujus, & non secundum præscientiam: quia etiam si mansisset, prævisus erat non consensurus tentationi: atque adè prævisus non peccaturus, nec malitia mutandus: unde non habuit Deus præscientiam peccati futuri: quia etiam sub illa conditione non erat futurum peccatum: Ideòque ait S. D. Deus hoc præscivit quod futurum erat; non quod futurum non erat, id est quod ei mortem immaturam fuerat largiturus, ut temptationum substraberetur incerto: non quod peccaturus esset, qui mansurus in tentatione non esset. Ex quo nullatenus sequitur, quod Deus Futura contingentia conditionata non cognoscit certò; imò oppositum elicitur ex S. D. cum aſſerat: Deum cognovisse prædictum justum, non consensurum tentationi, esto, diutius vixisset.*

153 *Dices III. Scientia Futuri contingentis conditionati dicit imperfectionem in Deo: ergo non est ponenda in ipso. Prob. Ant. Nam prædicta scientia dicit apprehensionem, aut discursum: dicit compositionem conditionis cum potentia & eventus: ulterius est abstractiva, ac attingit objectum aliter ac est in se; at hæc imperfectionem dicunt: ergo scientia Futurorum contingentium conditionatorum dicit imperfectionem in Deo.*

154 *Resp. Nullam harum imperfectionum dicere in Deo scientiam Futurorum conditionatorum. Nam prædicta scientia nec est apprehensio: quia est judicium de futuro omnino*

certum sub ea conditione, qua conditionatum est; nec est discursus; quia non attingit ex vi conditionis eventum: cum conditio indifferens sit ad utrumque (exceptis conditionibus, necessariò illativis) sed illud attingit immediate in se ipso. Nec dicit compositionem subjectivè, sed tantum objectivè, ut cognitio Divina attingens hominem compositum ex corpore & anima, quæ objectivè dicit compositionem, secus subjectivè. Nec est abstractiva in rigore Theologico. Nam scientia de possibili purè de Futuro absoluto & de præterito, non est rigorose intuitiva; seu rei præsentis: quippe nullum horum est physicè præsens, & existens; cæterum quia hæc omnia logicè existant: nam verè datur possibile, verè datur futurum verè datur præteritum, & horum cognitio terminatur ad ea pro ut logicè sunt; dicitur in Deo cognitio talis intuitiva: ita pari modo, quia Futurum conditionatum, esset purificata conditione, dicitur suo modo intuitiva eventus, quod esset sub conditione. Nec denique attingit objectum, ac aliter est in se; sed attingit objectum, quod esset sub tali conditione: quod etiam videre est in contractibus conditionatis & ultimis voluntatibus dependentibus à conditionibus dependentibus ab alterius voluntate.

155 *Dices IV.* Futura contingentia conditionata non habent determinatam veritatem: ergo non cognoscuntur à Deo. *Ant. prob. I.* Id quod est, cum indeterminatione ut sit, non habet determinatam veritatem; sed tale est Futurum conditionatum: ergo non habet determinatam veritatem. *II.* Indifferens ut tale, non habet determinatam veritatem; sed Futurum contingens conditionatum est omnino indifferens: ergo &c. *III.* Quia si Futurum contingens conditionatum haberet determinatam veritatem, vel eam haberet à se, vel ab alio; sed illam non habet à se, eo quod est indifferens; nec ab alio: nam is præcisè esset Deus, qui ejus libertatem, & contingentiam tolleret: ergo nullo modo habet determinatam veritatem.

156 *Resp. negando Ant.* Ad *I. prob. Resp.* quod quodlibet Futurum contingens, sive absolutum, sive conditionatum, est indifferens, signate ex parte potentia, & in actu primo: nam potentia est in actu primo indeterminata ut sit,
vel

vel non sit; attamen exercitè & in actu secundo, non est indifferens ut sit, vel non sit. Nam res dum est, necesse est esse, pro instanti quo est: unde hoc ipso quod futurum sit absolute, vel conditionate, habet formaliter determinatam veritatem: unde autem habeat effectivè [determinationem ut sit, alia est quæstio. Nam Thomistæ docent eam habere à Dei decreto, alii verò à voluntate creata.

157 *Ad II. Resp.* quod indifferens quæ tale, non habet determinatam veritatem; cæterum indifferens prout determinatum à Deo; vel à voluntate creata jam habet determinatam veritatem. *Ad III. Resp.* quod Futurum contingens habet formaliter, & ex se determinatam veritatem: sicut homo & quodlibet ens physicum se ipso formaliter existit; cæterum effectivè habet determinatam veritatem à Deo, qui determinat voluntatem juxta Thomistas; vel ab ipsa voluntate creata, ut Jesuitæ, & alii tenent. Cæteras objectiones mittimus, quia levioris momenti, vel sophismata indigna Theologis quærentibus veritatem.

ART. XV. In quo cognoscat Deus Futura contingentia conditionata.

158 **P**Ræsens controversia præcipua est in hac materia, quæ mutua connexionè innectitur cum Tractatibus de Concursu Dei, & ejus decretis, ac cum Tractatu de Gratia, & quæ sunt propria eorum. Ad rem præsentem hic coacervavere, ut patet ex libris nuper editis RR. aliquot; nos autem pro majori claritate suis quæque locis disquiremus.

159 Quaritur ergo in quo, tanquam in medio objectivò cognoscat Deus Futura contingentia libera conditionata voluntatis creatæ? & missis aliquorum cogitationibus, quæ meo judicio, nec speciem verisimilitudinis habent, & facile evanescent ex dictis de Futuris liberis absolutis. Scotistæ plures cupientes devitare extrema Thomistarum & Jesuitarum, docent hujusmodi Futura conditionata cognoscere Deum in auxiliis moraliter connexis cum consensu, quæ physicè, &

metaphysicè conjungi possunt cum dissensu, seu carentia consensu; quanquam tere semper conjungantur cum ipso consensu: sicque sibi videntur conciliare libertatem.

160 Hæc tamen sententia sua imbecillitate dispellitur. Nam in medio non connexo metaphysicè cum consensu, nequit certò metaphysicè cognosci consensus: sicuti in causa non connexa cum effectu; nequit effectus cognosci certò: & in medio probabili nequit certò cognosci conclusio: & in medio solum physicè connexo cum effectu non potest certò metaphysicè effectus cognosci: quia certitudo cognitionis talis est, quale est medium illius; sed auxilia solum sunt moraliter connexa cum consensu: ergo in illis non potest Deus cognoscere certò metaphysicè consensum.

161 *Nec valet dicere*, quod Deus habet certitudinem metaphysicam connexionis moralis auxilii cum consensu. *I. Quia* Deum habere certitudinem metaphysicam connexionis moralis auxilii cum consensu aliud non est, quam cognoscere metaphysicè voluntatem physicè, & metaphysicè posse auxilio dissentire; & consequenter physicè, & metaphysicè posse deficere consensum: ergo ex cognitione metaphysica connexionis moralis auxilii cum consensu non potest cognosci certitudine physica, aut metaphysica futurus consensus: sicuti ex connexionione morali cognita metaphysicè, quam habent preces matris erga obsequentissimum filium, non potest cognosci certò metaphysicè effectus prædictum precum.

162 *II. Quia* scientia connexionis auxilii cum consensu, vel est connexionis necessariæ, vel contingentis. Si necessariæ, consensus erit necessarius: si contingentis, consensus erit contingens: ergo defectibilis: ergo ex vi talis connexionis non potest cognosci consensus certò metaphysicè futurus.

163 *Sed Dices I.* Deus cognoscens connexionem moralem auxilii cum consensu, cognoscit extitutum consensum; sed Deus hoc non potest cognoscere, nisi metaphysicè: ergo cognoscit extitutum consensum. *Resp.* quod Deus cognoscens metaphysicè connexionem moralem auxilii cum consensu, solum cognoscit moraliter existentiam consensus ex vi auxilii; sed ex vi illius non cognoscit metaphysicè existentiam

consensus; quanquam hæc cognoscitur à Deo certò metaphysicè in decreto, vel in se iplo: ad modum quo Deus cognoscit metaphysicè apud homines esse probabilem talem conclusionem ex tali, vel tali medio, quanquam non habeat cognitionem metaphysicam de tali conclusione.

164. *Dices II.* De fide est quod homo vehementer tentatus, moraliter loquendo, sine speciali auxilio gratiæ non potest resistere tentationi, etsi physicè possit tentationi resistere: aliàs consensus non esset peccaminosus: ergo connexio moralis auxilii cum consensu sufficit ad fundandam omnimodam certitudinem, qualis est fidei Divinæ: nam vehemens tentatio solum habet connexionem moralem cum consensu secluso speciali auxilio gratiæ.

165. *Conf.* Quia juxta Tridentinum Sess. 6. Canon. 23. mortalium nemo omnia peccata venialia vitare potest secluso specialissimo privilegio, quod est de fide: & hæc necessitas solum est moralis: ergo necessitas moralis auxilii cum consensu potest fundare omnimodam certitudinem de consensu.

166. *Resp.* Quod alia est propositio absoluta, & alia modalis propositio: quæ affirmat, hominem graviter tentatum moraliter loquendo, non posse resistere tentationi, sine gratiæ auxilio, est propositio modalis, seu de modo: nam non affirmat absolutè non posse resistere; aliàs consensus tentationis esset omnino necessarius: unde solum affirmat impotentiam moralem resistendi, quæ stat in hoc quod raro, aut vix falsitati subest. Caterum hæc impotentia non negat posse subesse falsitati, absolutè loquendo; proindeque hæc impotentia moralis certitudinem metaphysicam de eventu fundare non potest; atque adeò, etsi esset de fide quod homo in statu naturæ lapsæ non potest resistere gravi tentationi, sine gratiæ auxilio (quod plerique negant) solum esset de fide impotentia moralis resistentiæ gravis tentationis: cum quo componitur, quod talis certitudo solum commensuretur certitudini objectivæ morali & non supergrediatur ejus terminos. Ex quo facilè est respondere in forma.

167. *Ad Conf. Resp. similiter:* quod homo pro longo temporis spatio, solum est impotens moraliter sine specialissimo

gratiæ privilegio vitare omnia peccata venialia collectivè accepta : ceterum ex hac certitudine non potest certò metaphysicè cognosci ullum determinatè peccatum : quia prædicta potentia est vaga & disjunctiva : etenim (ut Logici asserunt) ex necessitate hujus propositionis : *Equus requiritur ad equitandum* : non sequitur necessario : *hic, aut hic est necessarius* : unde & si necessitas vaga sit metaphysica, non potest fundare certitudinem metaphysicam de aliquo in particulari : & consequenter potiori jure certitudo moralis de consensu sub auxilio certitudinem metaphysicam de ipso consensu.

168 Thomistæ docent hujusmodi Futura conditionata cognoscere Deum in decreto absoluto & objectivè conditionato, ex eisdem principiis, quibus docent, Futura absoluta cognosci à Deo in decreto efficaci de eorum futuritione ; & quidem meo judicio summa consequentia : quia causa præcisa alicujus rei eadem est in statu absoluto, ac in statu conditionato : unde si determinativum Futuri contingentis libertatis creatæ est decretum Dei in statu absoluto ; idem debet esse in statu conditionato. Attamen quia hanc sententiam dispulimus, agentes de Futuro absoluto, eadem ratione explodimus de Futuro conditionato.

169 *Dicendum ergo nobis est* Deum futura conditionata cognoscere immediate in se ipsis, ex jam dictis. *Prob.* Quia omne id, quod habet veritatem objectivam cognoscit Deus immediate in se ipso ; ut jam probatum est agenti de Cognitione creaturarum ; sed Futura conditionata creatæ libertatis habent in se ipsis determinatam veritatem : cum illam non habeant à decreto Dei, uti diximus : ergo ea cognoscit Deus immediate in se ipsis.

ART. XVI. De Scientia media.

170 **S**cientia media nihil aliud est, quam scientia, quam habet Deus Futurorum contingentium libertatis creatæ sub omnium conditionum conducentium combinatione immediate in se ipsis, quæ subjectivè, & ex parte Dei est omnino necessaria, & objectivè, ex parte creaturæ, est omnino libera : quæ, quia ejus objectum non est necessarium,

rium; uti objectum scientiæ simplicis intelligentiæ, quæ est subjectivè & objectivè necessaria Deo, nec est subjectivè, & objectivè libera Deo, uti scientiæ visionis; sed subjectivè & ex parte Dei necessaria, & objectivè libera; dicta jure est Scientia media.

171 Nemo Theologorum est, qui ignoret, quo studio, & ardore negantes impugnent; sustinentes defendant, ante, & post delationem ad Apostolicam Sedem sub Clemente VIII. ac tandem Paulo V. terminatam litem: facta licentia utrique parti, ut suo sensu abundet, interdicto, nequis alterutram partem nota Theologica inurat. Utraque Sententia incusata est novitatis, quia nomen *Scientiæ mediæ* non erat Scholis auditum nec *Prædeterminationis* eis erat invecum; verum ex hoc nulli sententiæ præjudicium, cum in re non esset obstaculum, & ad majorem claritatem plerumque conveniat vocibus clarioribus, non antea usitatis uti: sicut constat ex vocibus, *Consubstantialis*, & *Transubstantiationis* ad asserendum mysterium Santissimæ Trinitatis, & Eucharistiæ Sacramentum.

172 His ergo præmissis, ut ab incertis separemus certam RR. PP. Dominicani à mota controversia usque nunc summo studio, voce & scriptis oppugnant scientiam mediam; quos secuti sunt aliqui ex Nostris, & Religionum Mendicantium aliquot professores, præsertim in Hispania nostra, ut Augustiniani, Carmelita, & speciatim Discalciati, Mercedarii, Minimi, Caictani, ac Clerici Minores: ac ex Ordine Monastico, majori ex parte Benedictini, Basilienses, & Hieronymiani.

173 E contra pro veribus eam sustinent scriptis & voce Jesuita, impugnant prædeterminationem, & decreta efficaciam actuum liberorum creaturæ. Huic Sententiæ suffragatur Theologorum Sæcularis Cleri potior, & nobilior pars: & P. Ludovico de Molina præivit D. Franciscus de Cartagena Decanus, & Primarius professor Salmaticensis in tractatu de Prædestinatione Romæ excuso anno 1581. In eadem Sententia sunt Monachi Cistercienses, & ex Mendicantibus Trinitarii utriusque observantiæ, & Scotistarum plures.

174 Utriusque Sententiæ fundamenta placet summam delibare; quia huc advocare, & ex professo descutere graviss-

vissimi esset operis, & propriis sedibus evellere & contra rationem methodi est, ut postea suis locis perpendis, seposito magillrorum ardore, puro inquirenda veritatis studio iudicet quisque de hac gravissima controversia, quod sibi apparuerit probabilius. Nam evidentiam sibi pronittere solum est dementis, & Junioris Theologi: cui potissime observandum, ne disputationis ardore charitas frigescat.

175 I. Fundamentum PP. Dominicanorum est: *Quia* Scientia media est scientia, qua Deus cognoscit Futura contingentia libertatis creatæ in se ipsis ex determinatione voluntatis creatæ primo, & per se; & non ex determinatione voluntatis Divinæ: quod contrarium apparet Scripturæ, & Conciliis.

176 II. *Quia* objectum scientiæ mediæ videtur contrarium doctrinæ PP. præsertim Augustini, & Thomæ Aquinatis. III. *Quia* hujus scientiæ objectum videtur tollere à Deo rationem primæ causæ, & motoris; & actus liberi esset prima causa voluntatis creatæ. IV. *Quia* concursus indifferens est intelligibilis, & rationem primæ causæ non potest salvare in Deo.

177 V. *Quia* tollit in Deo rationem supremi dominii respectu voluntatis creatæ, & actum liberorum. VI. *Quia* in actibus supernaturalibus consentiens se determinaret, & discerneret à non consentiente, quod videtur contrarium Apost. tac tandem. VII. *Quia* Deus convertere liberè non posset voluntatem creatam, & tolleretur omnino gratia efficax. Ad hæc reducuntur fundamenta hujus Sententiæ, quæ gravissima sunt.

178 Fundamenta PP. Societatis Jesu ad totidem classes reducuntur. I. *Quia* Decretum prædeterminativum antecedens, & independens actuum liberorum voluntatis creatæ, similiterque physica prædeterminatio pugnat cum Scriptura & Conciliis. II. *Quia* pugnat cum doctrina PP. & præsertim S. Augustini, & S. Thomæ. III. *Quia* tale decretum pugnat cum libertate creatæ actuum liberorum, & similiter eam evertit physica prædeterminatio. IV. *Quia* tale decretum pugnat cum Sanctitate Dei, & constituit ipsum Auctorem peccati.

179 V. *Quia* tale Decretum, & prædeterminatio est repug-

pugnans cum gratia sufficienti, & tollit eam. VI. Quia prædictum decretum, & prædeterminatio est repugnans auxilio opportuno: ac tandem. VII. Quia prædicta sunt contraria justæ expostulationi, & exprobrationi Dei erga peccatores: quæ omnia exquirenda acurarius suis locis. Vide infra.

180 Nos ex jam dictis constat stare pro Scientia media: Nam hæc nihil aliud est, quam Scientia Dei de Futuris contingentibus conditionatis in eorum veritate objectiva, seu in se ipsis; & non in decreto Dei absoluto, & antecedenti, & objectivè conditionato.

181 De Conditionatis disparatis *Dicendum*: Deum cognoscere, nullum influxum habere, in ea conditionem, & sic solum ea cognoscere prout sunt in statu absoluto: ut. *Ex grat.* si Titius saltet, quid tunc acturus Petrus? in quo cognoscit quid tunc temporis acturus est Petrus independentè à saltatione Titii; sicut independentè ab omnibus aliis; quæ pro eodem tempore coexistent actioni Petri. Nam sicut actio Petri est independentè ab actionibus coexistentibus, & hac de causa in se ipsa cognoscitur à Deo; ita cum conditio est disparata, & actio Petri omnino independentè ab illa; actio Petri cognoscitur in se ipsa, materialiter se habente conditione.

182 Quæritur tandem nimis curiosè: an Deus cognoscat suos actus futuros; seu quid acturus sub his aut illis circumstantiis? *Resp. brevissimè*: Deum nihil agere posse, nisi ex propria determinatione, unde in illa cognoscere quid acturus esset. Aliàs similes quæstiones inutiles mittimus, quibus Theologi aliqui exhaurire Scientiam Dei conantur: cum profecto majoris religionis sit ea ignorare, & confiteri miserabilem esse Dei Scientiam, nostrumque capitulum infinitè superare.

DISPUTATIO VI.

De Divina Voluntate.

ART. I.

CUM egerimus de Dei intellectu sapientia, & cognitione, necesse nunc nobis peragere de Divina Voluntate. Nihil nobis notius voluntate nostra, quæ communi conceptione nihil aliud est quam facultas, qua volumus, dicta *appetitus rationalis*; vel secundum rationem in bonum; sive hæc sit in nobis realiter distincta ab anima nostra, ut putant Thomistæ; sive indistincta ab ea, ut cæset D. Aug. & communius alii. De actibus ejus & reali eorum ab anima distinctione tractant Philosophi, tum in tract. de Anima, tum tract. de Morali disciplina, & itidem Theologi, ex quibus præsertim necessaria delibabimus.

2 Certum omnino ex Fide, & naturali lumine est Deum inesse voluntatem. *Ex Fide* quia in Sacris Scripturis innumere locis de Divina Voluntate fit sermo: sufficiat ex Vet. Testam. illud Psalmi. *Doce me facere voluntatem tuam quia Deus meus es tu.* Ex Novo illud orationis Dominicæ: *Fiat voluntas tua sicut in caelo, & in terra.* Mathei cap. VI. v. 10. & illud Apost. ad Romanos cap. 1. *Ut probetis, quæ sit voluntas Dei bona bene placens, & perfecta.* Unde D. Aug. lib. 2. de Doctrina Christiana cap. 8. dicit: *Hanc veritatem docet votus Canon Scripturarum*: idque definitum in VI. Synodo contra Monothelitas, seu assertores unice voluntatis in Christo.

3 *Ex naturali lumine*: Tum quia prima causa, utpote perfectissima, non potest non operari perfectissimo modo; sed modus perfectissimus operandi est operari per voluntatem: ergo Deus, prima causa, operatur per voluntatem. Tum quia si Deus non operaretur per voluntatem, vana esset ad eum deprecatio, ut patet: at lumine naturali insitum omnibus gentibus, Deum deprecandum: ergo per voluntatem

operatur *Tum* quia liberè operans voluntate pollet, ut per se constat; sed Deus liberè operatur (ut postea demonstrabimus) ergo pollet voluntate.

4 *Tum* quia Deus est infinitè cognoscitivus, & intellectivus (ut superius demonstratum) sed omne, quod est intellectivum, necessariò voluntate pollet: ergo Deus pollet voluntate. Hunc discursum demonstrativum esse contendunt Thomistæ; sed plerique alii omnino refragantur: quia licet de facto omnis creatura intellectiva, volitiva sit; non est hucusque demonstratum, quod repugnet creatura intellectiva, quæ volitiva non sit: quippe prius à posteriori nullatenus dependet: & sicut voluntas ab intellectu pendeat in operando; intellectus tamen voluntate prior, ab illa pendere nequit: atque adeò non apparet clara, & evidens repugnantia in creatura intellectiva, & non volitiva, quod erat necessarium, ut talis ratio demonstrationis nomine gauderet. Ex quo non tollitur ab ea, quod sit congruentissima, & qua talis usus est S. Thoma. Nam cum de facto creaturæ intellectuales sint prædictæ voluntate ad amandum bonum, & fugiendum malum, eo quod bonum & malum cognoscere possunt; potiori jure id concedendum Deo, qui fecit Cælos in intellectu.

ART. II. *An ex nostro modo concipiendi detur in Deo voluntas per modum potentie,*

& actus primi, ut distincti ab

actu, & exercitio voluntatis?

5 **I**N nobis quidem voluntas, sive sit ipsa anima, sive facultas ab ea realiter distincta, distinguitur realiter à volitione, seu ejus exercitio, ut experientia edocet: unde quæritur: An in Deo jure possit à nobis concipi ratio voluntatis, per modum potentie, & actus primi, ut distinctæ à volitione? In quo qui negant in Deo intellectum per modum actus primi & potentie, tenentur negare: & contra,

qui adstruunt in Deo intellectum per modum actus primi, concedere tenentur in ipso voluntatem per modum actus primi: quippe utrinque argumenta paria, quantum ad rationem potentia; attamen hac in re sunt pro nobis specialia argumenta.

6 *Dicendum nobis*: dari in Deo voluntatem per modum potentia; & actus primi, ut distincta ex modo concipiendi ab actu secundo, & exercitio volitionis. *Prob. I.* Nam ex VI. Synodo Generali constat dari in Christo duas naturas, duas voluntates, & duas operationes: scilicet voluntatem Divinam, & volitionem Divinam, distinctas realiter à voluntate & volitione creata: ergo in Deo est voluntas & volitio; sed volitio dicit exercitium, & actum secundum: ergo voluntas dicit potentiam, & actum primum.

7 *II. Quia* voluntas Divina, ut indifferens ad volitionem, aut nolitionem A. pro illo statu, quo concipitur libera, & indifferens, nec dicit volitionem, nec dicit nolitionem; & consequenter non dicit actum: ergo solum dicit pro illo signo conceptum actus primi, & potentia.

8 *III. Quia* in Deo datur intellectus per modum actus primi distincti per rationem ab intellectione: ergo & voluntas per modum actus primi distincti per rationem à volitione. *Ant.* probatum supra agenti de Scientia Dei; *Conseq.* autem tenere videtur. *IV. Quia* in Patre datur eodem modo potentia generativa, ut distincta à generatione, & potentia activa omnium possibilium, ut distincta ab actione productiva eorum, ut patet, cum plurima producta non sint: ergo similiter sine inconvenienti ponitur in Deo voluntas per modum actus primi ut distincta saltè per rationem ab actu secundo volitionis.

9 Argumenta quæ possunt contra nostram sententiam fieri, mutata materia pro modulo nostro solvimus, tractantes de Scientia Dei: unde non est quod inmoremur eis solvendis.

10 Disputant hic aliqui, & quidem longissime: an intellectus Divinus distinguatur intrinsicè virtualiter à voluntate Divina, & hæc à volitione. Sed quia de his egimus tractantes de simplicitate Dei, quia controversia transcendens

ferè omnia Divina predicata, unusquisque hic potest abundare in suo sensu. Antequam ea quæ ad voluntatem Dei pertinent tractemus, pro Recentiorum more disquirere oportet.

ART. III. *An sit in Deo appetitus innatus?*

NORunt enim Philosophi & Theologi duplicem in rebus appetitum, innatum unum, alterum elicited, qui sequitur cognitionem, & ea regulatur, qui solum in cognoscentibus reperitur. Appetitus autem innatus ex ipsa vocis significatione dicitur ille, qui naturis rerum congenitur, & subsequens est, ut inclinatio gravium in centrum. Hæc rudi Minerva certa apud omnes; attamen ad præsentem disquisitionem non idem apud omnes specificus conceptus appetitus innati. Nam plerisque appetitus innatus nihil est aliud, quam exigentia physica, aut metaphysica alicujus termini. Alii requirunt ad appetitum innatum indigentiam termini; alii alias condiciones: Quo efficitur, ut præsens quæstio plus de vocibus habeat, quam de re.

12 Duplex ergo in hac re est Sententia. *I.* docet quod ad omnia predicata Divina, cum quibus Deus logicè metaphysicè connectitur & eis perficitur, habet Deus appetitum innatum; & hæc contra non habere appetitum innatum ad ea, quibus non perficitur, nec cum illis connectitur. Unde juxta hanc Sententiam ad adæquatam quæstionis resolutionem esset necessarium disquirere omnes terminos, cum quibus metaphysicè connectitur Deus, quod pro presenti instituto importunissimum est. *II.* autem Sententia universim negat Deo appetitum innatum.

13 *Dicendum nobis:* in Deo nullum esse appetitum innatum. Et quidem auctores contrarii conveniunt nobiscum, si appetitus innatus dicit in suo conceptu formali indigentiam in Deo: quia hæc omnino debet relegari à Deo. Sed ex eodem principio videtur elici, quod exigentia physica, aut metaphysica alicujus termini non possit absolute dici appetitus innatus in Deo: quia vel subjectum exigit terminum ad sui

complementum, & perfectionem, vel non exigit: si non exigit ad sui perfectionem, non erit in eo appetitus innatus: si exigit ad sui perfectionem, & illum non habeat, proculdubio indigebit illo; quippe indigentia alicujus rei nihil aliud est, quam carentia illius, cum ejus exigentia: ergo si in Deo concipitur exigentia alicujus prædicati cum carentia illius pro priori; non potest non concipi in Deo indigentia, & consequenter non poterit concipi appetitus innatus.

14 Ratio & fundamentum nostræ sententiæ est: quia appetitus innatus se habet ad modum appetitus elicitus erga suum terminum; ac proinde est quædam tendentia subjecti ad terminum, quem non habet pro priori ad sui perfectionem; sed in Deo non potest dari tendentia per modum desiderii ad sua prædicata intrinseca: ergo in Deo non potest erga ea dari appetitus innatus. *Maj. est certa: Min. autem prob.* Quia essentia Divina connectitur metaphysicè cum suis prædicatis, & intrinsecis perfectionibus per modum radicis causæ illarum omnino necessariarum: ergo in essentia Divina, seu in Deo non datur appetitus naturalis per modum desiderii ad Divina prædicata, seu perfectiones intrinsecas. *Prob. conseq.* Quia ad ea, quæ necessario sequuntur ad aliquam rem, non dicitur in ea re esse appetitum naturalem ad illa: *Exempli gratia:* quia ad esse hominem sequitur esse risibilem, non dicitur hominem habere appetitum innatum ad esse risibilem; nec dicitur solem habere appetitum innatum ad lucem, quia lux est consequentia necessaria solis: ergo si ad essentiam Divinam sequuntur necessariò metaphysicè omnia Divina prædicata, & perfectiones intrinsecæ, non potest in essentia Divina dari appetitus innatus ad ea.

15 *Confirm.* Nam ad ea, quæ quis habet in sua potestate pro lubito suo, excluso omni obice, verè & propriè non datur appetitus elicitus desiderii: qua ratione non dicitur in homine esse desiderium movendi linguam; quippe potest movere linguam, cum lubitum fuerit, eo quod habere hoc modo potestatem ad motum linguæ est quasi habere præsentem ipsum linguæ motum; sed magis est habere essentiam Divinam necessitatem metaphysicam, ut ab ipsa emanent prædicata intrinseca, & Divinæ perfectiones, quam aliquid habere in

sua

sua potestate pro lubito : ergo si is qui habet aliquid in sua potestate pro lubito , non habet ad illud desiderium elicatum ; nec qui habet per consequentiam metaphysicè necessariam aliqua prædicata , uti habet essentia Divina sua , dici potest habere appetitum innatum per modum desiderii ad illa.

16 Ex quo facile est respondere contrariorum fundamento. Nam licet essentia Divina exigat Divinas perfectiones , & prædicata intrinseca , non exigit illas purè per modum termini ad sui perfectionem , quod erat necessarium ad rationem appetitus innati ; sed solum exigit illas per modum radicis & causæ illarum omnimoda necessitate , & connexione ad sui perfectionem , quæ exigentia (proprie loquendo) non potest dici appetitus innatus per modum desiderii.

ART. IV. *An in Deo sit voluntas libera, seu liberum arbitrium?*

17 **L**iberum arbitrium nihil aliud est , quam voluntas potens operari , aut non operari ; agere hoc , vel illud ex propria determinatione. Dari autem in Deo liberum arbitrium , seu libertatem & est notum naturali lumine , & est certissimum lumine fidei. Primum constat. *Tum* , quia si Deus operatur necessariò , & non liberè ; frustra forent hominum vota , & preces ad Deum ; at hoc esse falsum constat ex communi hominum sententia : ergo Deus non operatur necessariò , sed liberè , & consequenter pollet libero arbitrio. *Maj. prob.* Nam ad causam necessariam , quæ aliter operari non potest , nemo sanæ mentis preces & vota fundit , ut operetur. Quis enim , nisi demens ignem exoravit , ut calefaciat aut non calefaciat ? Quis solem , ut illuminet , vel lucem subtrahat ? Solum enim ab aliis expetimus , votis , & precibus , quæ suo subsunt arbitrio & libertati , ut conferant : ergo si Deus non esset liber , & necessariò operaretur , dementes essent ad ipsum preces , & vota. *Conf. I.* Quia si Deus operaretur necessariò , nec esset laude , aut cultu dignus , nec ipsi conveniret reddi gratias pro beneficiis acceptis. Nam qui operatur necessariò & non liberè , nullo horum dignus est,
ut

ut patet; ratione autem duce, mentibus hominum insitum laudes & gratias referre Deo pro beneficiis acceptis. *II. Quia* agens liberum est perfectius agente necessario; Deo autem adscribenda est perfectio simpliciter simplex: ergo adscribenda est ei perfectio Agentis liberi.

18 Constat etiam esse in Deo libertatem & liberum arbitrium ex plurimis Scripturæ locis: pauca sufficiunt Psalm. 93. v. 1. *Deus ultionum libere egit.* Ad Ephesios I. *Operatur omnia secundum consilium voluntatis sue.* Tum quia in omnibus Sacris Scripturis, Deus proclamatur omnium rerum Dominus; dominium autem est libera facultas utendi re pro libero voluntatis arbitrio, sine alterius injuria: ergo ex Scriptura constat esse Deo liberum arbitrium; ac proinde omnimodam libertatem.

19 His tamen obstat difficillimum argumentum quod à plarisque summis Theologis, & merito accensetur præcipuis Christianæ Religionis mysteriis. Nam Deus non potest libero arbitrio pollere, nisi possit se exercere per actum liberum; sed hoc est impossibile: ergo non pollet libero arbitrio. *Maj.* constat. *Min. prob.* Quia actus liber potest esse, vel non esse; sed nihil in Deo est indifferens ad esse, vel non esse: cum omnia sint necessaria in Deo, nihilque defectibile: ergo in Deo non potest esse actus liber.

20 Hujus objectionis difficultas in varios dicendi modos Theologos divisit; eorum tamen sententiæ ad duas classes facile reducere est. Nam actus liber Dei non potest constitui, nisi per aliquid intrinsecum Deo, vel illi extrinsecum, vel ex complexo intrinseci & extrinseci, ut ex sequentibus constabit.

21 *Dicendum I.* Actum liberum Dei non esse realiter distinctum ab ipso, uti censuit Vorstlius Calvinista. *Tum* quia si actus liber Dei esset realiter distinctus ab ipso, esset quid creatum; nam quidquid existit, & Deus non est, quid creatum est: ergo si actus liberi Dei sunt realiter distincti ab eo, sunt quid creatum. Ergo aliquid creatum esset ab æterno, quod est contra fidem, cum actus liberi sint ab æterno in Deo. *Tum* quia actus ille liber distinctus à Deo, vel esset improductus & per se existens; & sic forent duo improducta, quo
ni-

nihil absurdus ; vel foret productus liberè à Deo , & sic antecederet ad illum esset Deus liberè volens , quia causa est prior effectu : ergo actus liber Dei non est quid reale distinctum ab ipso. *Tum* quia actus liber est perfectio agentis liberi ; sed Deus non potest perfici aliquo realiter distincto ab ipso : aliàs Deus non esset summè perfectus , nec summè simplex : ergo actus liber Dei non potest esse quid realiter ab ipso distinctum.

22 *Dicendum II.* Actum liberum Dei non constitui per actum , quo Deus se necessariò amat cum respectu rationis ad creaturam , uti aliqui tenent. *Tum* quia actus liber est actus vitalis voluntatis , sed respectus rationis non est quid pertinens ad voluntatem , sed ad intellectum : ergo respectus rationis non potest constituere actum voluntatis. *Tum* quia actus liber Dei præcedit ejus scientiam liberam : ergo scientia libera Dei supponit actum liberum Dei constitutum , quia omnis actus intentionalis tendit in objectum constitutum ; & consequenter actus liber Dei non constituitur respectu rationis. *Tum* quia respectus rationis aliud non est , quam ens rationis , hoc autem Deus non potest efficere probabiliore Sententia : ergo antequam efficiatur à creatura , non potest Deus esse constitutus in ratione liberi ; cum autem actus liberi Dei sint ab æterno antecederet ad omnem respectum rationis creaturæ , debent esse adæquatè constituti. Nemo enim difficeri potest , quod actus liber Dei dicit respectum ad creaturas , & quod hic respectus non est realis , sed rationis ; attamen fundamentum hujus respectus , seu relationis debet , ad ipsam relationem præsupponi ; atque aded actus liber Dei , debet supponi constitutus ante omnem respectum , seu relationem rationis.

23 *Dicendum III.* Actum liberum Dei constitui non posse per aliquid extrinsecum Deo , nec adæquatè , ut jam probatum est contra Vorstium , nec inadæquatè , ut plures censent. *Tum* quia quidquid est extrinsecum Deo , est quid creatum ; sed quidquid est creatum supponit adæquatè constitutum actum liberum Dei : ergo quidquid est extrinsecum Deo non potest constituere , etiam inadæquatè ejus actum liberum. *Prob. Min.* Nam quidquid est creatum , est effectus voluntatis

ibera Dei se exercentis per actum liberum : ergo illum supponit adæquatè constitutum : quia omnis effectus supponit pro priori , suam causam adæquatè constitutam. *Tum* quia quidquid est extrinsecum Deo , non est ab æterno ; sed quod non est ab æterno , non potest constituere actus liberos Dei , qui æterni sunt : ergo quidquid est extrinsecum Deo , non potest actus liberos ejus constituere , etiam inadæquatè.

24 Ex quo corrui Sententia illorum qui docent actum liberum Dei dicere intrinsecè actum necessarium ipsius Dei & connotationem , aut productionem creaturarum , quæ deficere possunt , quin deficiat entitativè actus liber Dei. *Tum* quia actum liberum Dei connotare creaturas , nihil aliud est , quam respectus ad illas : & jam ostendimus actum liberum Dei non posse constitui per respectum ad creaturas. *Tum* quia productio creaturarum activè sumpta nihil aliud est , quam actio Dei , qua producit creaturas ; passivè autem sumpta nihil aliud est , quam creaturæ productæ ; & utroque modo sumpta , supponit constitutum actum liberum Dei ; quia Deus non agit & operatur , nisi volens pro priori ; & creaturæ existunt ex voluntate Dei , uti pluribus locis id testatur Scriptura Psalm. 113. *Omnia quacunque voluit fecit* & Psalm. 32. v. 9. *Ipsè mandavit , & creata sunt.* *Tum* quia sunt plures volitiones libera in Deo inefficaces , quibus non correspondet aliquid productum , ut voluntas salvandi omnes homines : & nolitioni existentia A. non potest correspondere ejus existentia. Ex dictis facile est alios dicendi modos rejicere ; attamen designare modum , qui plane difficultatibus satisfaciat , humano ingenio superius.

25 *Dicendum IV.* Actum liberum Dei esse ipsum actum necessarium , quo Deus se amat entitativè indefectibilem , terminatum , & extensum ad esse , vel non esse creaturarum : quæ terminatio , & extensio in ratione terminationis , & extensionis potuit Deo deficere. Ad hunc modum dicendi , meo judicio , collimant aliorum dicendi modi , estque frequentior Nostri. Videndi Gamacheus , Isambertus , Grandin , & alii agentes de voluntate Dei. Consentunt plerique Thomistarum , docti Scotista , & alii.

26 *Prob. nostra Sententia.* Quia Deus per actum neces-

farium quo se amat, potest extendi, & terminari ad amandas creaturas, aut non terminari & extendi ad amandum illas; sed actus, quo extenditur & terminatur ad illas amandas, potens ad illas non extendi & terminari, est actus libere, ut patet: ergo actus liber Dei non est aliud distinctum ab actu necessario, quo se amat, potens extendi, aut non extendi, terminari, aut non terminari ad creaturas. *Prob. Major.* Quia immensitas Dei propter suam infinitatem eadem immutata manens, potest de novo extendi ad essendum in creaturis, ut patet. Nam cum Deus quotidie creet animas racionales, ejus immensitas facit, ut existat in illis præcise per extensionem ipsius immensitatis, nulla facta additione, aut mutatione ipsius immensitatis, quia infinita est: ergo similiter cum amor, quo Deus se diligit, sit infinitus, idem omnino manens, potest extendi & terminari ad creaturas. *Confirm.* Quia in Sententia communi Thomistarum, & Jesuitarum subsistentia Verbi Divini, quæ infinita est, sine aliqua sui immutatione extenditur ad constituendam humanitatem Christi subsistentem: ergo pariter amor Dei, quo se ipsum amat, potest extendi & terminari ad creaturas: ac proinde, cum idem manens possit non extendi, & terminari ad illas, illemet actus per extensionem, & terminationem ad creaturas constituitur in ratione liberi.

27. *Sed Dices I.* Hæc extensio & terminatio amoris necessarii Dei ad creaturas constitutiva libertatis Dei, vel est prædicatum Divinum intrinsecum, vel non est. Si non est prædicatum intrinsecum Dei, non potest illo constitui actus ejus liber, uti jam diximus. Si est prædicatum intrinsecum Dei, ipsum constituens in ratione liberi, potuit deficere Deo, quod est impossibile: ergo actus necessarius, quo Deus se amat, non potest constitui in ratione liberi, per extensionem, & terminationem ad creaturas.

28. *Resp.* quod hæc extensio & terminatio amoris necessarii Dei ad creaturas potest considerari dupliciter: & *entitative*, sub qua ratione est prædicatum Divinum intrinsecum, sed non distinctum ab actu necessario, quo Deus se amat: alio modo *subjective*, & *terminative*, seu ex parte subjecti, & ex parte termini: ad modum quo scientia Dei de creaturis

subjectivè est prædicatum intrinsecum Dei, & objectivè tale non est. Sic in præsentì extensio, & terminatio amoris Dei necessarii ad creaturas subjectivè, & entitativè est prædicatum intrinsecum Dei; sed objectivè, & terminativè non est prædicatum necessarium Dei. Ex quo non est difficile in formas occurrere objectioni.

29 *Dicòs II.* Talis extensio, & terminatio actus necessarii Dei ad creaturas debet dicere entitatem, & perfectionem distinctam ab actu necessario: ergo ipso actu necessario, ut extenso & terminato ad creaturas, non potest Deus constitui liber. *Prob. Ant. Tum I.* quia hac extensione, & terminatione constituitur Deus libere volens in actu secundo, quod est perfectio: *Tum II.* quia illa est Deus vivens; vivere autem perfectio est. *Tum III.* quia illa constituitur causa libera creaturarum, quod dicit perfectionem. *Tum IV.* quia per illam exercet Deus laudabiliter suam libertatem, & nihil est laudabile, nisi ratione perfectionis: ergo prædicta extensio, & terminatio ad creaturas dicit entitatem, & perfectionem distinctam ab actu necessario, quò Deus se amat.

30 *Resp.* quòd talis extensio, & terminatio non dicit entitatem, & perfectionem distinctam ab actu necessario, quò Deus se amat: & *ad L. probationem Resp.* quòd Deum esse liberum in actu secundo est perfectio extensiva Dei, sed non entitativa, distincta ab actu necessario, quæ perfectio extensiva potuit Deo deficere sine defectu entitatis intrinsecæ: sicuti Deus est per immensitatem in anima rationali, quam de novo creat, sine additione entitatis intrinsecæ; & non fuit in prædicta anima rationali, antequàm eam crearet; & non est defectus immensitatis, quòd ad illam animam de novo creatam non extenderetur, undè illa extensio potuit deficere ab immensitate: Sic pariter in præsentì. *Ad II. Resp.* quòd illa extensione, & terminatione est Deus vivens in actu secundo extensivè: & hoc modo vivere solum est perfectio extensiva; sed non distincta entitativè à perfectione actus necessarii. *Ad III. Resp.* quòd ex extensione, & terminatione solum constituitur Deus in ratione causæ liberæ, qua talis in actu secundo: quia causa in ratione talis in actu primo, solum constituitur per virtutem productivam effectus, & hoc dicit perfectio-

fectionem intrinsecam in causa; causa autem libera dicit posse uti, aut non uti tali virtute; & hoc constituit causam liberam in actu primo; at Deum esse liberum in actu secundo solum dicit perfectionem pure extensivam, non distinctam entitativè à perfectione actus necessarii, quo Deus se amat.

Ad IV. Resp. quòd per illam extensionem exercetur Deus liberè, & laudabiliter: ceterùm bonitas intrinseca non alia est entitativè, quam bonitas actus necessarii; sed extensio illius ad terminum, ad quem poterat non extendi: unde entitativè est indefectibilis, sed defectibilis terminativè: quapropter solum dicit extensionem extensivam.

31 *Sed quæres:* Quo determinatur amor Dei necessarius, ut extendatur ad creaturas? *Resp.* determinari à voluntate Divina per ipsam formalem extensionem, & determinationem; sicuti voluntas creata determinatur ad amandum per ipsum formalem actum amoris; cum sit indifferens ad amandum, vel non amandum.

32 *Notandum verò,* quòd sententia nostra constituens actum liberum Dei in actu necessario, quo Deus se amat, ut extenso, & terminato ad creaturas, accipi debet de extensione, & terminatione ad esse, vel non esse creaturarum absolute, & simpliciter, aut esse, vel non esse tali modo, non solum in esse physico, verumetiam in esse morali: quia sunt in Deo plures actus liberi, qui solum terminantur ad esse, vel non esse morale creaturæ, ut dispensatio legis, & alia hujusmodi: quòd præ oculis habendum ad alias quæstiones Theologicas elucidandas.

ART. V. *An possit esse in Deo pura omisio exercitij liberi erga creaturas?*

33 **Q**uot modis contingat omisio in creaturis, non est hujus loci explicare. Omisio enim per se solum dicit carentiam actus; & hæc posset esse pure negativa, ut quando in somno non furamur, & hæc dicitur pure negativa; alia autem positiva & voluntaria, ut quando ipsam volumus in se, vel quando volumus aliquid,

quod necessariò eam infert: ut quando volumus venationem, ex qua necessariò sequitur omisio Sacri. *Quod ergo queritur, est:* An stante in Deo cognitione omnium creaturarum, ejus voluntas possit suspendere exercitium liberum volendi, aut nolendi, erga earum existentiam, vel non existentiam; seu *aliis terminis* manere suspensa ab omni actu tam volitionis, quam nolitionis.

34 In quo communior Sententia Thomistis, & Jesuitis, & plerisque aliis docet, non posse esse in Deo puram omisionem, seu suspensionem ab omni exercitio libero. Oppositum tamen docent Thomistarum aliqui, itidem Jesuitarum ac plerique alii, ac præsertim ex Nostris doctissimus Curiel lib. 1. controv. 7.

35 *Dicendum nobis:* Deum potuisse purè omittere, seu suspendere exercitia libera volendi, aut nolendi erga creaturas. *Prob.* Quia omne Dei exercitium liberum erga creaturas supponit ipsum Deum adæquatè constitutum, & consequenter infinite perfectum, nam prius est esse, quam operari: ergo potuit Deus perfectissime existere, sine omni exercitio libero. *Ant. constat, Conseq. Prob.* Quod supponit Deum perfectissime constitutum, non est necessarium Deo ad sui existentiam & perfectionem, cum prius à posteriori non pendeat; sed exercitium liberum supponit Deum perfectissime constitutum: ergo exercitium liberum non est necessarium Deo ad sui existentiam & perfectionem; sed Deus potuit esse sine omni eo, quod non est necessarium ad sui existentiam & perfectionem: ergo potuit esse sine omni exercitio libero erga creaturas.

36 *Confirm. I.* Quia Deus potest existere cum solis prædicatis intrinsicis, & sine omni eo, quod non addit aliquid perfectionis ad prædicata intrinsicæ. Nam quidquid non est prædicatum intrinsicum, est extra essentiam rei, & hac ratione potest existere sine illa; sed nec volitio, aut nolitio creaturæ A, qua liberæ, sunt prædicatum intrinsicum distinctum ab amore necessario Dei, nisi quoad extensionem, & terminationem, sub qua ratione non addunt aliquid perfectionis entitativæ amori necessario Dei: ergo Deus potest existere sine exercitio libero volitionis, aut nolitionis creaturæ A.

Confirm. II. Quia Deus potuit habere omnipotentiam sine ullo exercitio creationis, aut productionis creaturarum; quippe Deus à creaturis non dependet: ergo & potuit habere suspensam suam voluntatem ab exercitio libero creaturarum, quia non pendet in suo esse ab exercitio libero.

37 *Dices* quod omne exercitium liberum Deo supponit Deum constitutum, sed ratione suæ infinitæ perfectionis necessitatum ad actus positivos voluntatis, volitionis, aut nolitionis erga creaturas: quia talis suspensio diceret imperfectionem in Deo.

38 *Sed Contra est:* quia hoc ipso, quod exercitium liberum supponat Deum perfectissime constitutum, & non addat perfectionem intrinsecam Deo, non potest Deus esse necessitatus, nisi ab aliqua perfectione intrinseca ipsius; sed nulla est in Deo perfectio intrinseca; quæ ipsi inferat necessitatem ad exercitium liberum: ergo exercitium liberum Dei non potest supponere in ipso necessitatem ad ipsum. *Maj. constat:* quia Deus nisi ab aliqua perfectione sibi intrinseca necessitari non potest. *Min. prob.* Nam si aliqua perfectione intrinseca esset Deus necessitatus ad exercitium liberum, esset perfectione suæ scientiæ, seu intellectus Divini; nam aliæ perfectiones Divinæ impertinenter se habent ad exercitia Divinæ voluntatis; sed intellectus Divinus non potest inducere Deo necessitatem ad exercitia libera; nam intellectus solum movet voluntatem quoad specificationem, & non quoad exercitium: ergo nulla perfectione intrinseca est Deus necessitatus ad exercitia libera.

39 *Urgetur:* quia Deo concedenda est perfectissima libertas erga creaturas, dum necessitas ex ejus intrinseca perfectione non probetur; sed non est unde appareat ex ejus intrinseca perfectione necessitas in Deo ad volendum, vel nolendum actu positivo esse, vel non esse creaturarum: ergo talis necessitas adstruenda in Deo non est. *Min. ex solutione argumentorum constabit.*

40 *Prob. II. nostra Sententia:* Quia Deus erga quamlibet creaturam habet libertatem contradictionis: sed libertas contradictionis est ad actum & actus carentiam: ergo Deus erga quamlibet creaturam potest habere carentiam actus; at

carentia actus est pura suspensio ; & omisio negativa illius ; ergo in Deo potest esse suspensio actus & omisio negati-
va.

41 *Dices* : quod in Deo est libertas contradictionis objective accepta, hoc est, ad esse, vel non esse creaturæ : quæ sunt extrema contradictoria ; non verò subjective accepta, hoc est, quod possit ponere actum, & non ponere per puram carentiam actus.

42 *Sed Contra est I.* Quia in creatura libertas contradictionis non est solum objectiva, sed etiam subjectiva ad actum & carentiam actus, ut ad amorem, & carentiam amoris : ergo potiori jure hæc libertas contradictionis ponenda est in Deo. *II.* Quia si Deus non haberet potestatem contradictionis subjective acceptam erga esse, vel non esse creaturarum ; deberet se exercere volitione, aut nolitione creaturarum ; sed hoc est falsum : ergo Deus habet potestatem contradictionis, subjective acceptam erga quamlibet creaturam. *Prob. Min.* Quia ad non esse creaturarum sufficit carentia volitionis ex parte Dei, cum non stante volitione ad esse creaturarum ex parte Dei, repugnet creaturam esse : ergo stante carentia volitionis ad esse ex parte Dei, ut creatura non sit ; non est necessariò nolitio positiva ex parte Dei. Quod concedunt plures Thomistarum, licet alii communius refragentur ; & hi erga infinitas combinationes possibilium, & futurorum contingentium docent : Deum exercere suam libertatem per velle, aut nolle positivè : quod & videtur superfluum, & apparet incredibile in rebus ridiculissimis, quales sunt combinationes, quæ fieri possunt, Deum positivè exercere suam libertatem.

43 *Arg. I. contra nostram sent.* Suspensio, & pura omisio omnis exercitii liberi dicit imperfectionem in Deo : ergo non potuit esse in ipso, ut pote incapaci alicujus imperfectionis. *Ant. prob. I.* Quia suspensio, & negatio omnis exercitii liberi dicit puram negationem illius ; sed pura negatio exercitii liberi dicit in Deo imperfectionem : ergo suspensio, & pura omisio omnis exercitii liberi diceret in Deo imperfectionem. *II.* Quia prædicta pura omisio & suspensio solum esset voluntaria Deo interpretativè : alias non esset pura omis-

omissio ; sed voluntarium interpretativum dicit imperfectionem : ergo prædicta omissio diceret in Deo imperfectionem.

44 *Resp. negando Ant. & ad I. probationem dicimus:* quod negatio & ommissio omnis exercitii liberi non dicit in Deo imperfectionem positivam, sed solum carentiam perfectionis positivæ, & hujus non perfectionis necessaria, sed præcisæ perfectionis extensivæ, & liberæ, sine qua potest Deus in suo esse perfectissimè consistere. *Ad II. Resp.* quod ommissio, & suspensio omnis exercitii liberi in Deo non ipsi esset voluntaria interpretativè ; sed esset formaliter voluntaria, quatenus esset exercitium negativum & extremum libertatis contradictionis Dei. Nam contradictorium positivi necessarii, & immediatè quia negativum est : atque adeò illud negativum, quatenus extremum in libertate contradictionis, est per se voluntarium per ipsammet negationem. Ex quibus facile est respondere in forma.

45 *Sed dices:* Deus non potest exerceri liberè, quin vivat in actu secundo per tale exercitium : sed pura ommissio non potest constituere Deum viventem in actu secundo : eo quod non est actus, sed purum nihil : ergo non potest Deus exerceri liberè per puram ommissionem. *Resp.* quod purè omittere non est vivere in actu secundo positivè, quia ommissio non est actus ; attamen omittere purè cum potentia non omittendi est exercitium libertatis contradictionis negativum : ac proinde quasi exercitium vitale libertatis contradictionis.

46 *Arg. II.* Deus non potest exerceri liberè per aliquid ab ipso distinctum ; sed ommissio & suspensio exercitii liberi est aliquid ab ipso distinctum, cum sit nihil, & hoc distinguitur ab amore necessario Dei : ergo Deus non potest exerceri liberè per ommissionem & suspensionem omnis actus. *Resp.* quod, licet Deus non possit exerceri liberè exercitio libertatis contrarietatis per aliquid realiter ab ipso distinctum ; potest tamen liberè exerceri per libertatem contradictionis per ommissionem puram, quæ est distincta ab ipso : nam hoc est de essentia Agentis liberi libertate contradictionis.

47 *Sed dices:* Amor Dei necessarius, ut prævenit exercitium liberum, non constituit Deum omittentem purè : ergo Deus debet constitui omittens ratione alicujus exercitii liberi ;

& consequenter non potest esse in Deo omiffio libera. *Resp.* quod amor necessarius Dei pro instanti, quo cognoscitur, posse extendi ad creaturas, & non extendi illa negatione extensionis, constituitur omittens, & cum posset non omittere, per ipsam omiffionem constituitur voluntariè omittens.

48 *Arg. III.* Agens intellectuale perfectissimum debet operari perfectissimo modo propter finem; sed perfectissimus modus operandi propter finem est operari per actum: ergo supremo Agenti intellectuali perfectissimo, qui Deus est, necessariò convenit operari actu propter finem, & non per omiffionem. *Resp.* quod Deus non est necessitatus ad operandum propter finem (loquendo absolute) solum autem ex suppositione, quod velit operari, est necessitatus ad operandum propter finem: unde ad puram omiffionem non est necessarius alius finis, quam Deum exercere libertatem contradictionis per extremum negativum; sicuti in aliquorum sententia, potest voluntas exerceri actu indifferenti in individuo præcisè propter ipsum exercitium libertatis.

49 *Sed dices.* Repugnat Deo exercitium liberum, quod non sit laudabile, sed pura omiffio non potest esse laudabilis, cum sit nihil: ergo pura omiffio non potest esse in Deo. *Resp.* quod licet repugnet Deo exercitium liberum positivum, quod non sit laudabile, non id repugnat exercitium negativum, propter summam libertatem & independentiam à creaturis: quod dicere tenentur Thomistæ, qui docent Deum suspensivè se habuisse erga infinitas combinationes possibilium.

ART. VI. *An Deus possit exerceri liberè in tempore erga id, quod non voluit ab æterno?*

50 **Q**Uod est querere An Deus habens se ab æterno suspensivè erga creaturam A. possit liberè discernere in tempore ejus existentiam; vel supposito, quod ab æterno noluerit esse, possit in tempore velle ejus existentiam. Pro quo supponendum est Deum ab æterno

cog-

cognoscere comprehensive creaturam A. ejus bonitatem, & omnes ejus conducentias, seu proportionem ad omnes fines ad quos est ordinabilis. Aliqui Theologi docent non repugnare Deo velle in tempore, quod ab æterno non voluit; at tamen communis Sententia Thomistarum, Scotistarum, & Jesuitarum, atque Nostrorum oppositum docet.

51 *Dicendum est*: Deum in tempore non posse aliquid velle quod ab æterno non voluit. *Probant quidam*: quia si Deus vellet aliquid in tempore, quod ab æterno non voluit, mutaretur, siquidem transiret de non volente, in volentem; sed Deus est mutationis incapax juxta illud Malachiæ 3. *Ego Deus, & non mutor*: ergo Deus est incapax volendi in tempore, quod ab æterno non voluit. Hæc tamen ratio non videtur omnino efficax, nam eo casu non mutaretur Deus intrinsicè & entitative per novam volitionem; sed solum extensivè, & terminativè in quantum volitio, qua se Deus amat necessariò, extenderetur & terminaretur de novo ad illam creaturam; ad modum quo de novo, & in tempore subsistentia Verbi Divini terminavit & constituit humanitatem Christi sine aliqua sui mutatione.

52 *Prob. ergo efficaciter nostra Sententia*: quia Deus non potest velle in tempore, quod ab æterno non voluit negativè, aut positivè, sine defectu, & imperfectione levitatis, aut inconstantia; sed hoc repugnat Deo: ergo repugnat ipsi velle in tempore, quod ab æterno non voluit sive negativè, sive positivè. *Prob. Maj.* Quia mutare determinationem sive positivam, sive negativam, nova ratione non occurrente, est defectus, & imperfectio levitatis & inconstantia, ut patet; sed si Deus in tempore vellet quod ab æterno non voluit, mutaret determinationem sive omisivam, sive positivam sine nova ratione & motivo ex parte objecti: ergo Deus non potest velle in tempore quod ab æterno non voluit, sine defectu, & imperfectione levitatis, & inconstantia. *Prob. Min.* Quia Deo ante determinationem sive omisivam, sive positivam erant ab æterno præsentia omnia motiva: ergo in tempore non potest occurrere aliquod motivum ad mutandam determinationem sive omisivam, sive positivam.

53. *Sed Obicies I.* Per hoc quod Deus vellet in tempore quod

quod ab æterno non voluit, non accresceret ipsi aliqua perfectio intrinseca, nec illi deficeret: quippe ea volitio in tempore non adderet, nisi puram terminationem ad creaturam actui necessario, quo se Deus diligit: ergo potest velle in tempore quod non voluit ab æterno. *Resp.* quod si Deus vellet in tempore, quod ab æterno non voluit, licet non accresceret Deo per ipsam volitionem aliqua perfectio intrinseca ex parte actus; deficeret ipsi perfectio intrinseca ex parte ipsius Dei: sicuti, si peccaret, deficeret perfectio intrinseca sanctitatis: & si non staret promissis, deficeret prædicatum intrinsecum fidelitatis: hæc autem perfectio, quæ Deo deficeret, si vellet in tempore quod ab æterno non voluit, esset constantia in determinatione.

54. *Objicies II.* Deus infinita & summa libertate gaudet erga creaturas: ergo non solum est liber in volendo esse, vel non esse earum fines, ad quos ordinari possunt; sed etiam quando voluerit: ergo potest velle in tempore quod ab æterno non voluit. *Prob. Conseq.* Quia qui potest ponere actum, quando voluerit, potest illum ponere in tempore determinato; sed Deus habet potestatem ad actum, quando voluerit: ergo habet potestatem ad ponendum illum in tempore.

55. *Resp.* Quod Deus gaudet summa libertate componibili cum perfectionibus intrinsecis; secus libertate incompossibili cum eis: qua ratione non gaudet libertate ad peccandum, nec ad mentiendum, nec ad non reddenda promissa: Cum ergo velle in tempore, quod antea non voluit, sit contra perfectionem ejus constantiæ, nequaquam gaudet libertate ad volendum in tempore, quod antea non voluit.

56. *Sed Insistes:* Potest aliquis sine labe inconstantiae, aut levitatis vitio velle quod noluit: esto esset eadem omnino cognitio objecti, pro solo voluntatis nutu & libertate: ergo ex hoc quod Deus vellet in tempore, quod antea non voluisset, non sequeretur inconstantia & levitas in Deo. *Prob. Ant.* Nam si alicui donaret Deus cognitionem comprehensivam status Religiosi, & determinaret non amplecti statum Religiosum: & postea determinaret amplecti, id faceret sine labe inconstantiae & levitatis, ut patet; sed etiam solum mutaret determinationem ex nutu libertatis & voluntatis, cum

nova cognitio supervenire non posset, supposita antecedenter cognitione comprehensiva objecti: ergo sine labe inconstantia, aut vitio levitatis potest aliquis velle, quod antea non voluit.

57 *Resp.* quod in homine (quidquid de Angelis sit) potest contingere, quod possit velle quod antea non volebat, stante omnino eadem cognitione objecti, sine nota levitatis & inconstantia, quia homini convenit non impedire ad meliora; qua ratione, quod est impeditivum majoris boni, non potest esse materia voti. Nam homini est conveniens & expediens omnimoda conformitas cum voluntate Dei, non solum præceptiva, sed consiliativa; & hac ratione, potest homini convenire, sine nota levitatis, aut inconstantia, stante eadem objecti cognitione, quod possit velle quod antea non volebat; at in Deo, quod non sit majus bonum intrinsicum velle esse creaturam, quam non velle esse illius; alias ad id, quod esset Deo majus bonum intrinsicum necessitatus, & aliunde ad meliora non sit necessitatus, ut postea dicemus. Hinc fit, quod Deus ex sua constantia est necessitatus ad non mutandam præconceptam determinationem.

ART. VII. *An actus liberi Dei possint deficere, aut de facto deficiant?*

58 **H**Æc quaestio, meo judicio, magis est de voce, quam de re. Nam ex dictis constat actum liberum Dei esse ipsum amorem Deo necessarium, ut extensum, & terminatum ad creaturam: inde entitative sumptus est indefectibilis. Quapropter difficultas solum potest esse de defectibilitate in ratione liberi, ita ut dici possit defecisse, aut posse deficere in ratione actus liberi. Pro quo præ oculis habendum quod diversitas actuum liberorum Dei stat, prout a nobis concipitur, ex diversitate creaturarum ad quas terminantur sub eisdem omnino circumstantiis: nam aliqua earum variata, jam non est idem actus liber, sed alius, quippe objectum non est omnino idem.

59 *Supponendam, quod decreta libera alia sunt abso-*

luta, & de re presenti, ut decretum de existentia Angeli, quod adhuc terminativè deficere non potest de potentia ordinaria Dei; & alia de rebus sub conditione defectibilibus, aut defectibilibus alio modo, & de decretis liberis. Primo modo non est questio; sed solum de decretis liberis terminati ad res defectibiles. In quo plurimi docent actus liberos Dei nullatenus posse deficere in ratione actus liberi, sed omnes in ratione talium mensurari eternitate, & nunc permanere; oppositam tamen Sententiam tenent non pauci, ac etiam docti Recentiores.

60. *Dicendum nobis*, quod decreta libera Dei, quatenus libera, formaliter deficere possunt. *Prob. nostra Sententia.* Nam deficiente eo quod est necessarium ad constitutionem actus liberi Dei, deficit ipse actus liber; sed potest deficere, ac de facto deficit quod est necessarium ad constitutionem actus liberi Dei: ergo actus liber Dei potest deficere: *Major est certa.* Nam deficientibus constitutivis alicujus rei, ipsa res deficit. Quapropter in Sententia Jesuitarum unum ex constitutivis actus liberi creati est carentia prædeterminationis, ipsa carentia deficiente, deficit actui libertas. *Min. prob.* Nam constitutum actus liberi Dei est terminatio actus necessarii, quo se diligit, ac creaturas juxta varios dicendi modos jam relatos; sed hæc terminatio potest deficere & de facto deficit: ergo deficere potest, & de facto deficit constitutum actus liberi Dei. *Min. prob.* Nam deficiente termino, deficit terminatio, sicut deficit actio termino deficiente; sed potest deficere, & de facto deficit terminus prædictæ terminationis liberæ: ergo potest, & de facto contingit, quod deficiat prædicta libera determinatio. *Prob. Min.* Nam terminus terminationis liberæ Dei dandi Petro sanctam cogitationem est ipsa sancta cogitatio; sed hæc deficit, transit, & amplius non est, sicuti pluraque auxilia transcurrentia, uti etiam Divina illuminationes: ergo terminus terminationis liberæ Dei non solum potest deficere; sed & de facto deficit.

61. *Confirmatur.* Nam si aliqua creatura possibilis fieret impossibilis, deficeret Deo scientia illius sub denominatione scientiæ simplicis intelligentiæ: similiter futurum ante quam existat, cognoscitur à Deo scientia futurorum: ipso autem

existente, deficit cognitio illius sub ratione futuri, ac cognoscitur scientia visionis, ac deficiente existentia, deficit scientia visionis illius, & succedit scientia præteritorum: & hoc non alia ratione, nisi quia deficere & variari potest objectum: ergo similiter deficiente termino actus liberi Dei, non potest non deficere actus liber Dei sub ratione liberi formaliter.

62 *Respondent adversarii* quod, licet terminus actus liberi Dei possit deficere, & deficiat respectivè ad nunc temporis, quo realiter exiit; tamen respectivè ad nunc æternitatis nunquam deficere; quia semper manet cum eodem respectu ad terminum pro nunc temporis, pro quo in æternitate terminavit actum liberum Dei.

63 *Sed Contra est.* Quia in omni duratione, deficiente forma denominante, deficit denominatio sive intrinseca, sive extrinseca: quippe duratio est quid intrinsecum denominatione; sicuti in omni duratione, deficiente præsentia objecti, deficit cognitio intuitiva illius: ergo etiam in duratione æternitatis, deficiente termino actus liberi, non potest non deficere ipse actus liber.

64 *Confirmatur.* Quia si deficiente termino, non deficeret actus Dei per respectum ad nunc æternitatis; sequeretur verè & propriè permanere in Deo odium erga D. Petrum Apostolum Christum negantem; permanereque odium inimicitia, erga justos, & beatos, qui fataliter peccavere. Nam actus ille odii & inimicitia persistit in Deo pro nunc æternitatis relatè ad tempus, quo D. Petrus peccavit, & peccavere justis & beatis; at hoc est falsum: ergo deficiente termino, verè & realiter pro qualibet duratione, deficit terminatio actus liberi Dei. *Prob. Min.* Quia, si nunc persisteret odium Dei erga D. Petrum, justos, & beatos relatè ad tempus quo peccavere, nunc remaneret, & persisteret in Deo, voluntas malum æternum inferendi B. Petro, justis, & beatis: quippe odium inimicitia in Deo aliud ab hoc non est; sed nunc nulla est voluntas in Deo malum æternum inferendi B. Petro, justis, & beatis: ergo nunc relatè ad æternitatem non persistit odium Dei erga D. Petrum, justos, & beatos relatè ad tempus, quo peccavere. *Prob. Min.* Quia respectu
bea-

beatorum nulla est voluntas in Deo malum æternum inferendi: quippe in sensu composito beatitudinis est omnino impossibilis, etiam relate ad tempus, quo peccavere: idemque de justificatis, de quibus Concilium Tridentinum docet nihil damnationis æternæ remanere in eis: ac proinde, etiam relate ad tempus quo peccavere, nihil damnationis æternæ remanere in eis: ergo nunc non persistit odium Dei erga D. Petrum, justos, & beatos relate ad tempus, quo peccavere.

65 *Objicitur I.* contra nostram Sententiam ex pluribus Scripturæ locis, & SS. Patribus asserentibus voluntatem Dei esse immobilem, & consilia Dei perpetuam retinere immobilitatem; ac proinde ejus decreta libera nunquam deficere. Attamen pleraque Scripturæ loca extra rem sunt: quia aut sunt de decretis liberis absolutis, aut de voluntate Divina præceptiva, comminatoria, aut promissoria. Nam voluntas efficax Dei semper impletur, voluntas Dei præceptiva, & comminatoria pœnarum semper est eadem; & ejus voluntas promissoria deficere non potest. Unde in his Divina voluntas semper permanet, & deficere non potest; atque adeò est immutabilis & perpetuam retinet immutabilitatem; non verò loquuntur de voluntate Dei, ut liberè terminata ad creaturas, in qua, deficiente termino, non deficeret actus quoad entitatem, sed solum quoad exercitium, & denominationem liberi: sicuti si Deus in nihilum reduceret aliquam creaturam, non deficeret immensitas in Deo, sed solum exercitium immensitatis in illa.

66 Nec aliud intendunt SS. PP. his loquendi modis: asseruntque voluntatem Divinam esse immobilem, quia mutari non potest contraria voluntate; vel quia in executione effectus à nulla creatura potest impediri; non autem loquuntur in sensu nostræ quæstionis. Nam si SS. PP. audirent nunc verè & realiter existere in Deo odium inimicitia erga D. Petrum pro tempore negationis; & è contra amorem amicitia ad damnatos pro tempore, quo fuerunt in gratia, meo judicio exhorrescerent.

67 *Objicitur II.* Nam actibus liberis Dei tribuenda est omnis perfectio, quæ cum eorum assentia non repugnet; sed
ad

ad perfectionem actuum liberorum Dei pertinet, quod si semel existunt, semper necessario durent, & hoc non pugnat cum eorum essentia: ergo actus liberi Dei hoc ipso, quod existant, debent necessario durare, atque adeò deficere non possunt. *Prob. Min.* Quia actus liber Dei est quid intrinsecum ipsi: ergo cum ejus libertate, & perfectione componitur quod necessario duret. *Prob. Conseq.* Quia quod est intrinsecum Deo, semper durat necessario: ergo si actus liber Dei est quid intrinsecum Deo, semper durat, & deficere non potest. *Confirm.* Quia actus intrinsecus Dei, hoc ipso quod existat, mensuratur aeternitate: nam hæc, *Deus est volens creaturas*, est denominatio intrinseca ipsi; sed quod mensuratur aeternitate, necessario durat: ergo actus liber Dei intrinsecus ipsi necessario durat, & consequenter deficere non potest.

68. *Resp. ad Arg. neg.* indefectibilitatem non pugnare cum essentia, & constitutione actus liberi Dei, qua liberi formaliter. Quia, cum constituitur formaliter per terminationem ad creaturam, deficiente terminatione, deficit, qua talis formaliter: actus etenim liber Dei, etsi sit quid intrinsecum Deo ex parte entitatis actus; ex parte terminationis & termini est quid extrinsecum Deo, sine quibus Deus existere potest: sicuti eadem ratione potuit Deo deficere scientia hujus futuri liberi A. quia potuit non esse futurum. Nam deficiente objecto, deficit scientia, & hoc non est posse deficere scientiam Dei subjectivè, sed tantum objectivè, hoc est, non extendi ad futurum liberum A. atque adeò pari modo cum actus liber Dei, qua talis, constituatur per terminationem ad creaturas, quoties hæc terminatio defectibilis sit, defectibilis erit in actu non entitas, sed ratio & denominatio liberi: Sicuti è contrà in Sententia plurium Theologorum asserentium, eundem actum charitatis viâ posse permanere in patria: ille actus definit esse liber per hoc quod reguletur clara Dei visione, quin actu aliquid deficiat.

69. *Ad conf. Resp.* quòd aeternitas (ut jam dictum) nihil aliud est, quam ipsa necessitas metaphysica Dei ad existendum pro omni duratione conceptibili: undè si decreta libera Dei habent necessitatem metaphysicam ad existendum pro omni duratione conceptibili, mensurabuntur adæquatè aeterni-

nitate, & erunt indefectibilia; qua formaliter libera: & hoc est, quod vertitur in quaestionem. Verum omnino est, quod id, quod est purò intrinsecum Deo, aeternitate mensuratur: quia quod est intrinsecum Deo, connectitur essentialiter cum illo, ac proinde habet necessitatem ad existendum pro omni duratione conceptibili: at verò actus liber Dei cum ipso non habet metaphysicam connexionem: quia potest Deus existere sine illo, qua libero formaliter, & qua tale constituatur per terminationem ad creaturam defectibilem: indeque est, quod actus liber Dei non mensuratur adæquatè aeternitate; sed solum mensuratur illa à parte antè, quatenus non potest incipere in tempore propter jam dicta; sed non mensuratur illa à parte post, quia potest deficere non entitativè, sed terminativè.

ART. VIII. *An Deus sit moraliter necessitatus ad potiora, seu meliora?*

70 **V**ariae sunt species necessitatis moralis: alia est necessitas vaga, quæ in nullo residet determinatè, ut quod sint Agricola, & Opificis, Sacerdotes, & Ministri in Republica: quæ necessitas in nullo est determinatè: & hæc non est ad rem pro præsentia quaestione. Alia est necessitas ex consuetudine & moribus inducta. Nam eo ipso, quod habitus sit potior, inest major facilitas ad actus, & major difficultas ad actus oppositos: atque adeò qui in gradu excellentissimo habitus habent, videntur quasi moraliter necessitati ad actus. Similem necessitatem inducunt in hominibus preces importunæ & minæ, continuatio occasionum, & alia hujusmodi, cujus generis necessitatis est Deus omnino incapax; quia ex his nec subest Deo facilitas, nec difficultas ad operandum.

71 Ex his necessitas moralis in Deo nihil aliud potest esse, quam quædam innata propensio ipsius bonitatis ad exequendum meliora: ad modum, quo homines habent naturalem propensionem ad patriam, in qua sunt nati, & enutriti; & siatera inclinatur ad partem, ubi majus est pondus. Sed no-

tandum, quòd melius & optimum, & potest esse negativè tale respectu sui contradictorii; atque adedò quodlibet ens est melius sui carentia: & aliud positivè tale, quia excedit aliud positivum in bonitate & perfectione: qua ratione dicitur melior panis, & melius vinum comparativè ad alium panem, & aliud vinum minoris perfectionis & bonitatis. Aliud deniquè dicitur optimum, & melius per ordinem ad finem: quia efficacius ad finis executionem, ut contingit in medicamentis. Aliqui igitur Theologorum censuere Deum ex propria bonitate moraliter necessitatum ad potiora, & meliora. Ex nostris Fuster disp. 3. latè. Ceterùm huic opinioni refragantur communiter Theologi.

72 Dicendum Deum nullatenùs esse moraliter necessitatum ad optimum, seu ad melius. *Prob. I.* Quia creaturæ nullo modo sunt necessariæ Deo, juxta illud Psalmi 15. *Deus meus est tu, quoniam bonorum meorum non eges:* ergo Deus non potest habere necessitatem moralem ad illas. *Prob. Conseq.* Quia id quod nullo modo est necessarium alicui, non potest esse illi moraliter necessarium; sed Deo nullo modo sunt necessariæ creaturæ. Nam cum causa præcedat effectum, supponitur necessario pro priori perfectè & adequatè constituta: ergo creaturæ non possunt esse moraliter necessariæ Deo. Hic discursus est S. Augustini lib. 83. qq. 22. ubi ait: *Ubi nulla indigentia, nulla necessitas: ubi nullus defectus, nulla indigentia; nullus autem defectus in Deo: nulla ergo necessitas.*

73 *Dices:* quod Deus ex creaturis nulli subest morali necessitati; sed solum subest illi ex propria bonitate, quæ est sui summè communicativa ad extra: atque adedò ad meliora propensa, quod tam longè abest ab imperfectione, ut potius sit perfectio, sicuti est impotentia peccandi.

74 *Sed Contra est.* Quia si necessitas moralis ad optima provenit in Deo ab ipsius bonitate, non solum erit necessitas moralis, sed etiam necessitas metaphysica; sed hoc negant Auctores adversi: ergo ad optima nullo modo est necessitas moralis in Deo. *Prob. Maj.* Quia quod provenit necessariò à prædicato intrinseco Dei, non potest ab ipso deficere, & est ipsi necessarium metaphysicè: ergo si necessitas

moralis ad optima in Deo provenit ab ipsius bonitate, quæ est prædicatum intrinsecum ipsius, & ab ipso indefectibiles, talis necessitas non solum erit moralis, sed & metaphysica.

75 *Nec valet dicere*: quòd ea major propensio & inclinatio in Deo ad optima & meliora subest omnino libertati Dei, in eorum executione; ac proinde talis necessitas moralis ad optima, & meliora non est necessitas metaphysica, sed purè moralis. Non, inquam, id valet: *Tum* quia licet Deus habeat libertatem omnimodam ad exequenda optima, non habet libertatem ad non habendam talem propensionem & inclinationem, cum sit innata ejus bonitati: ergo cum hæc necessitas moralis stet in prædicta inclinatione, non solum erit necessitas moralis ex parte Dei, sed etiam necessitas metaphysica. *Tum* quia si Deus habet libertatem exequendi, aut non exequendi meliora, si pro libertate, qua pollet, meliora non exequatur, operabitur contra propriam inclinationem sanctam, & justam; sed hoc non potest concedi de Deo: cum concedi non possit in creatura sine imperfectione: ergo nullatenus talis inclinatio concedenda est Deo, concessa ejus omnimoda libertate.

76 *Prob. II. nostra Sent.* Quia Deo in ordine ad creaturas danda est talis libertas, qua major excogitari non possit; sed major est libertas carens necessitate morali, quam ligata morali necessitate, ut ex se constat: ergo Deus in ordine ad creaturas habet omnimodam libertatem, nulla morali necessitate ligatam.

77 *Conf.* Quia Deus non minus est liber in creaturarum productione, quam in earum conservatione; sed Deus nulla morali necessitate tenetur ad conservationem creaturarum: ergo & nulla necessitate tenetur ad earum productionem. *Maj. est certa, Consq. tenet, & Min. prob.* Quia Deus habet perfectissimum dominium super creaturas: ergo nulla morali necessitate ad earum conservationem tenetur: cum dominium nihil aliud sit, quam expedita facultas, hoc est, nullo modo impedita, utendi re prout Domino libuerit.

78 *Prob. III. nostra Sent.* Quia si Deus est moraliter necessitatus ad meliora, vel esset ad meliora negativè: & hoc non

non potest dici : quia fuisset moraliter necessitatus ad productionem hujus arenæ A. quam de facto produxit ; nam hæc arena est melior suo contradictorio : & ponere Deum hoc modo necessitatum ad arenam A. meo judicio est absurdum. Vel esset necessitatus ad meliora positivè ; & nec hoc potest dici ; nam Deus cum produxit hunc mundum , vel cognovit possibilem meliorem , vel non cognovit : si non cognovit meliorem : ergo non est possibilis melior : quia si esset possibilis melior , cognovisset utique , cum omnia possiblem comprehensivè cognoscat. Dicere autem non esse possibilem perfectiorem mundum temeritate non vacat. Si autem est possibilis potior mundus , ergo cum hunc produxit , produxit utique contra propriam inclinationem ad meliora. Si denique Deus esset moraliter necessitatus ad meliora per ordinem ad finem : cum Deus hominem creaverit ad consequendam vitam æternam , sequitur quod Deus sit moraliter necessitatus ad conferendum homini potiora auxilia ad eam consequendam ; ac proinde auxilia , quæ prævidentur efficacias ; quia hæc sunt meliora in ordine ad hunc finem : quod non concedent Auctores contrarii : ergo de primo ad ultimum nulla est necessitas moralis in Deo ad potiora , seu meliora.

79 *Arg. I.* ex Concilio Francofordiensi in Epist. ad Episcopos Hispaniæ , ubi dicitur : *Credamus Deum omnia velle , quæ meliora sunt.* Et D. August. lib. 3. de Libero Arbitrio , cap. 3. *Quidquid vera ratione connaturalius occurrit , hoc scias fecisse.* Simili modo loquuntur alii PP. sed hoc non potest aliunde provenire in Deo , nisi ex inclinatione ad meliora sibi necessaria & innata : ergo Deus habet innatam , & sibi necessariam inclinationem ad meliora.

80 *Resp.* Argumentum probare (ut dictum est) necessitatem metaphysicam ad meliora : deinde dicimus Concilium Francofordiense , & PP. cum docent Deum velle meliora , solum id doceret ex ordine , decreto , aut suppositione , sibi omninò libera ; non ex necessitate morali inducta à majori inclinatione ad majus bonum : quia omnia bona creata in conspectu ejus sunt , quasi non essent. Isaïæ cap. 40

81 *Arg. II.* ex illo Christi Lucæ cap. 11. *Si vos cum sitis mali , noſtis bona filiis vestris , quanto magis Pater vester de-*

Cœlo? Sed Pater terrenus est necessitatus moraliter ad dandum meliora filiis : ergo Deus , qui est Pater Cœlestis , erit moraliter necessitatus ad communicandum meliora.

82 *Resp. concessa Min. & negata Conseq.* Magnum enim interest discrimen inter Patrem terrenum , & Deum. Nam Pater terrenus obligatione tenetur erga filios , & sic tenetur majora bona eis procurare ; at verò Deus nulla obligatione tenetur erga creaturas , cum sit Dominus omnium creaturarum , & nulla indigeat ; ac proinde nulla potest teneri necessitate erga creaturas.

83 *Sed dices :* Deus semper fecit meliora : ergo habet inclinationem ad meliora. *Resp.* quòd in præsentì providentia Deus fecit meliora ex propria deliberatione , aut suppositione sibi libera ; non verò ex propensione innata , & sibi non libera. Nam etsi Deus sit summè sui communicativus quasi in actu primo , hoc est , quia se potest communicare ; attamen in actu secundo non est sui communicativus , nisi dependenter ab ejus libertate ; per quod fit satis tacitæ objectioni.

84 *Arg. III.* Voluntas Divina necessariò se conformat cum dictamine Divini intellectus ; sed Divinus intellectus approbat quod est majus bonum , & dictat melius esse eligere optimum : ergo voluntas Divina necessariò fertur in id , quod est majus bonum , & in optimi electionem. *Conf.* Quia Divinus intellectus non approbat malum , non potest Divina voluntas in illud ferri : ergo quia intellectus Divinus approbat id quod est melius , voluntas Divina in id , quod est melius , fertur.

85 *Resp.* Argum. probare necessitatem metaphysicam in Deo ad optima , vel non probare necessitatem moralem. *Discimus ergo* , quod aliud est dictamen speculativum Divini intellectus , quo judicat res , prout sunt in se : quod dictamen est necessarium in Deo , & pertinet ad scientiam simplicis intelligentiæ , quo ea , quæ sunt aliis meliora , necessariò cognoscit meliora ; & sub hac ratione voluntas Divina non tenetur conformari cum dictamine speculativo Divini intellectus ; aliud est dictamen practicum Divini intellectus ad rerum executionem & sui communicationem ; & nec cum hoc tenetur voluntas Divina conformari tum propter sui perfectissimam

libertatem, tum quia subsunt Deo plurima motiva, propter quæ sanctissimè & honestissimè potest non eligere. Quapropter, dum non probetur voluntatem Divinam esse necessitatem ad conformandum se dictamini pratico Divini intellectus, nullatenus probatur necessitas moralis in Deo ad optima. *Ad Confirmat. respondetur* voluntatem Divinam habere repugnantiam ad malum, eaque de causa non posse in illud ferri; attamen cognitio Dei speculativa, qua cognoscit majus bonum, non est necessariò dictamen practicum, ut Divina voluntas necessariò feratur in illud: atque adeò voluntas Divina omnis necessitatis expers, potest ferri in minus bonum. *Nec refert dicere* ex nostra doctrina, posse esse in Deo inclinationes contrarias, quia nunquam concedimus in Deo erga creaturas inclinationem innatam, sed solum electionem omnino liberam.

86 *Cum his stat*, quod Deus ex suppositione sibi libera, non solum sit necessitatus moraliter, sed etiam metaphysicè ad aliquid creatum, uti ex decretis & promissionibus factis & electione finis, ad quem est simpliciter necessarium aliquod medium: quia, ut ait Apostolus. *Deus se ipsum negare non potest*, uti ex propriis locis constabit.

ART. IX. De amore Dei erga se ipsum.

87 **E**Xpeditis quæ ad libertatem Dei pertinent, progredimur ad examen objecti terminativi Divinæ voluntatis. Quæritur ergo I. An Deus se, & sua attributa, cæteraque prædicata intrinseca amet, & quomodo.

88 *Dicendum I.* quod Deus se, & omnia prædicata intrinseca sive absoluta, sive relativa, si in proprio conceptu dicunt perfectionem, amat. *Ratio*, quia bonum est per se amabile & unicuique proprium; sed Deus & omnia ejus prædicata intrinseca sunt infinitè bona, & maximè propria ipsius: ergo Deus se & omnia prædicata intrinseca ipsius amat. *Uterius:* Quia Deus vult omnia creata propter semetipsam, juxta illud Proverb. cap. 16. *Omnia propter semetipsum operatus est in nobis Domine*: ergo potius semetipsum amat: eo quod non stat, quod aliquid ametur propter aliud, & hoc non ametur
jux-

juxta illud, propterquod unumquodque tale, & illud magis.

89 *Dicendum II.* Deum se & sua prædicata intrinseca amare necessariò quoad specificationem, hoc est, ita se ipsum amat, ut in se ipsum non possit tendere per actum odii, seu se ipsum non potest odio habere. *Ratio est:* quia voluntas non potest tendere in objectum per actum odii, nisi in ipso representetur aliqua ratio mali: eo quod sicut objectum amoris est bonum; ita odii est malum; sed in Deo per Divinum intellectum nihil potest representari mali: cum Deus sit infinitè bonus, & Divinus intellectus necessariò representet ipsum, uti est in se: ergo voluntas Divina non potest tendere in Deum per actum odii; sed necessariò debet tendere per amorem, quod est esse necessitatum ad speciem actus sine libertate ad actum contrarium.

90 *Restat disquirere I.* An quoad exercitium amoris sit voluntas Divina ita determinata, ut non possit omittere amorem; vel illum suspendere, hoc est, ita ut in amore nulla gaudeat libertate contradictionis. *Dicendum* cum communi Sententia, Deum se amare necessariò quoad exercitium. *Varia sunt fundamenta Theologorum: potiora expendemus.*
Prob. I. Quia Deum se exercitè amare est perfectio simpliciter simplex, melior ipsa quam non ipsa, uti est se cognoscere; sed Deus est impotens carere perfectione simpliciter simplici: ergo est impotens carere exercitio amoris erga se ipsum.
II. Quia Spiritus S. necessariò quoad exercitium procedit à Patre, & Filio; sed Spiritus S. procedit per Divinum amorem: ergo Divinus amor est necessarius Deo quoad exercitium.
III. Quia Deus est necessariò quoad exercitium beatus, aliàs posset non esse Deus; sed beatitudo Agentis intellectualis includit necessariò amorem Dei: ergo Deus, ut beatus, includit necessariò, quoad exercitium, sui amorem.

91 *Ultimo probant alii:* Quia voluntas Divina non potest suspendere actum amoris erga ipsum Deum: ergo necessariò illum exercet. *Prob. Ant.* Quia voluntas non potest suspendere actum amoris erga summum & infinitum bonum clarè visum, seu representatum; sed intellectus Divinus representat clarè Divinæ voluntati Deum esse summum & infinitum bonum:

num : ergo Divina voluntas non potest suspendere actum amoris erga Deum.

92 *Confirm.* Quia voluntas creata, necessariò & per modum naturæ fertur in objectum, quoties non occurrit motivum retrahens ab ejus amore, ut contingit in motivus primò primis omnino indeliberatis; sed stante clara visione Dei summe perfecti & boni, non potest occurrere motivum retrahens ab ejus amore : ergo voluntas Divina repræsentato Deo summo bono, prout in se est, necessariò & per modum naturæ fertur in eum; ita ut non possit suspendere actum amoris. Sed de hoc latius Tract. de Beatitudine.

93 *Queritur II.* An Deus Divina prædicata, seu attributa amet immediatè propter earum perfectionem? In hac quæstione aliqui Theologi, qui tenent solam bonitatem Divinæ essentiæ esse objectum specificativum Divinæ voluntatis, tenent consequenter Deum non amare Divina attributa, & prædicata propter eorum bonitatem & perfectionem, ut distinctam à bonitate essentiæ; sed propter hanc, ut inclusam in Divinis prædicatis, & perfectionibus. Caterum communior Sententia tenet Deum amare Divina prædicata, seu attributa & perfectiones, quatenus distinctæ sunt ab essentia, quocumque modo distinctæ ponantur propter earum specificas perfectiones.

94 Huic sententiæ subscribimus. *Prob.* Quia Deus diligit in se quidquid in se est, & per se diligibile; sed Divina attributa & prædicata, ut ab essentia distincta, sunt in se & per se diligibilia : ergo Divina attributa & prædicata diligit Deus in se & propter eorum bonitatem, ut distinctam à bonitate essentiæ. *Conseq. tenet : Maj. videtur certa & Min. prob.* Quia unumquodque attributum & prædicatum Divinum, prout distinctum ab essentia, dicit per se & in se perfectionem & bonitatem ab essentia distinctam; sed quod dicit per se & in se bonitatem & perfectionem, ut ab alio distinctam, est in se & per se amabile, ut distinctum ab illo : ergo quodlibet attributum, seu prædicatum Divinum est per se amabile, ut distinctum ab essentia Divina. *Min. est omnino certa.* Nam Divina sapientia, Sanctitas, aut quælibet alia, ut distincta ab essentia, dicunt perfectionem infinitam in Deo ex proprio
con-

conceptu, quatenus distincta ab essentia Divina.

95 *Confirmatur*: Quia non minus est Deus diligibilis à se ipso, quam est diligibilis à creatura per actum charitatis; sed Deus est diligibilis à creatura per actum charitatis propter bonitatem & perfectionem alicujus attributi Divini, præcisi-
vè ab essentia Divina, ut patet in eo, qui Deum diligeret super omnia propter ejus sapientiam, aut justitiam: ergo Deus potest se ipsum diligere propter perfectionem & bonitatem suorum prædicatorum: ergo & propter perfectionem & bonitatem ipsorum prædicatorum Divinorum potest, & de facto diligit sua Divina prædicata, ut ab essentia distincta.

96 *Dices*: quod, etsi Divina prædicata & attributa, ut distincta ab Essentia Divina, dicant in conceptu formali bonitatem & perfectionem, non possunt in se, & per se immediatè terminare amorem Divinum; quia non dicunt perfectionem per modum radicis, cujus rationem sola dicit essentia: ex qua tanquam ex radice procedunt attributa: ac proinde cum amor Divinus primariò terminetur per se ad essentiam, solum secundariò, & ratione essentia potest ad attributa & prædicata Divina terminari. His stat tota Adversariorum doctrina.

97 *Sed Contra est*. Nam aliud est, quod attributa profluant ab essentia Divina tanquam à radice; & aliud est quod dicant perfectionem formalem in suo conceptu distinctam à perfectione essentia. Primum est verum; sed non obstat secundum, ut patet in causa, & effectu. Nam licet effectus procedat à causa, habet diversam perfectionem & bonitatem à bonitate, & perfectione causæ; sed hoc ipso, quod attributa dicant in suo conceptu formali dicant perfectionem distinctam à perfectione essentia, debent terminare ratione illius Divinum amorem: ergo Divina attributa, ut ab essentia distincta, terminant per se & ratione suæ perfectionis Divinum amorem. *Prob. Min.* Quia quod dicit in suo conceptu formali & per se perfectionem infinitam, non potest non terminare Divinum amorem; sed omnia Divina attributa dicunt in suo conceptu formali & per se perfectionem infinitam, ut patet: ergo omnia attributa Divina, ut ab essentia distincta, debent terminare Divinum amorem.

98 *Sed Dices*: Si Deus amaret sua attributa propter eorum intrinsecam & formalem perfectionem: ergo unumquodque diligeret tanquam ultimum finem, quod est impossibile: quia alias tot essent ultimi fines, quot sunt in Deo attributa. *Prob. Conseq.* Quia quod non diligitur propter aliud, diligitur propter se: quod propter se diligitur, & sine ordine ad aliud, diligitur tanquam finis ultimus: ergo si attributa diligitur à Deo propter se & sine ordine ad aliud, diligitur tanquam ultimi fines.

99 *Resp.* Quod id quod diligitur propter se, & non propter aliud, ut summum bonum adæquatè & undequaque perfectum sine ordine ad aliud, diligitur tanquam ultimus finis: cæterum id quod propter se diligitur, non ut summum adæquatè & ex omni parte, sed ut quid integrans rationem adæquatam summi boni, non diligitur ut ultimus finis; cuius ratio stat in ratione summi boni undequaque perfecti. Cum autem quodlibet attributum Divinum seorsim sumptum, non constituat Deum perfectum in omni genere, sed solum in propria linea, inde est quod, etsi diligitur propter ejus perfectionem, non diligitur à Deo tanquam ultimus finis: sed solum tanquam quid integrans rationem ultimi finis.

100 Ex quo apparet, quid dicendum sit de perfectionibus relationis, de quibus in Tractatu de Trinitate. Si autem quæras, quo actu amet Deus ipsum actum amoris, quo se diligit: *Resp.* Non diligi alio actu amoris reflexivo, ne detur processus in infinitum, sed ipsum actum amoris, quo Deus se diligit esse sui formalem amorem: sicuti lux, quæ manifestat alia, est sui manifestatio, & Divina revelatio, qua creduntur mysteria revelata, est sui revelatio: & idem dicitur de Scientia Dei & visione Beatorum.

rum.

ART. X. *An Deus se & sua predicata intrinseca amet amore stricto, ut distincto à gaudio?*

CUM voluntas per suum actum tendat in bonum, aut refugiat malum, communi consensu Theologorum & Philosophorum actus voluntatis alii dicuntur profecutivi, & alii actus fugæ. Actus profecutivi generali notionè dicuntur amor, ad modum quo celestium Spirituum ordines dicuntur Angeli: ac sicuti in istis nomen *Angeli* quadam nuncupatione est genericum, & quadam est specificum; ita affectus amoris & potest dici genericus, & potest nuncupari specificus.

III Cum ergo objectum voluntatis sit bonum representatum per intellectum juxta diversum modum representandi bonum, distinguunt Theologi & Philosophi affectus profecutivos voluntatis. Nam bonum potest qua tale representari, ut præscindens à præsentia & absentia; & hac ratione affectus, qui terminatur ad illud, dicitur amor strictus & potest representari, ut absens, & deficiens; at sic affectus terminatus ad illud, dicitur desiderium & potest representari, ut possessum, & inexistens in subjecto: sub qua ratione affectus terminatus ad illud, dicitur gaudium & delectatio. Et quia non aliter bonum representari potest, ideò Theologi & Philosophi solum concedunt in voluntate tres actus profecutionis, nempe amores stricti, desiderii, & gaudii.

III Conveniunt Theologi in Deo non dari actum desiderii erga bona intrinseca: cujus ratio est clara ex proximè dictis. Nam desiderium est affectus voluntatis tendens in bonum representatum, ut absens; sed bona intrinseca Dei nec sunt ipsi absentia; nec ut absentia possunt representari, quia repugnat intellectui Divino representatio falsa: ergo in bona intrinseca Dei non potest voluntas Divina tendere per affectum desiderii: quod expressit Apostolus his verbis. *Quod videt, quis sperat? Ad Rom. cap. 8.*

113 Certum est etiam, quod voluntas Divina vero gaudio fertur in Dei bonitatem, & ejus perfectiones intrinsecas. Ratio autem est, quia bonum possessum, & ut tale representatum, terminat actum gaudii proprietatis; sed voluntati Divinae representatur bonitas essentiae, & ceterorum praedicatorum Divinorum, ut possessa & inexistens in ipso Deo: ergo bonitas Divinae essentiae, & ceterorum praedicatorum Divinorum, terminat in Divina voluntate actum gaudii proprietatis.

114 His jactis, solum restat difficultas: An sit in Deo amor strictus erga bona intrinseca ipsius. In qua difficultate Auctorum Sententiae ad tres classes reduci possunt. *I.* Sententia est affirmativa, quam tenent communiter Thomistae, pluresque ex primis Jesuitis, ac alii. *II.* id universim negati, quam tenent Recentiorum, plurimi ex Jesuitis. *III.* concedit Deo amorem strictum erga bona intrinseca, sed identificatum cum gaudio: ita plerique, qui variis dicendi modis inter se divisi sunt.

115 *Dicendum nobis*: quod in Deo non est amor stricte sumptus, ut distinctus à desiderio & gaudio erga propriam bonitatem & praedicata intrinseca. *Prob. nostra Sentent.* unico efficacissimo fundamento. Quia non potest tendere voluntas in bonum per actum stricti amoris, nisi repraesentetur ei bonum, ut praescindens ab ejus existentia, aut non existentia in subjecto; sed Divinae voluntati non potest repraesentari bonitas Divinae essentiae, & attributorum, ut praescindens ab existentia, & non existentia in ipso: ergo voluntas Divina non potest tendere in bonitatem essentiae, & attributorum per actum stricti amoris, ut distincti à gaudio. *Maj. est certa*: quia voluntas non potest ferri in suum objectum, nisi quatenus repraesentatum, & eo modo quo repraesentatur. *Min. prob.* quia Divinae voluntati non potest repraesentari bonitas Divinae essentiae & attributorum, nisi quatenus cognoscuntur à Divino intellectu; sed intellectus Divinus non cognoscit bonitatem essentiae, & attributorum ut praescindentem ab existentia, & non existentia in ipso Deo: ergo voluntati Divinae non potest repraesentari bonitas essentiae & attributorum, ut praescindens ab existentia, & non existentia

in Deo. *Maj. cum Consequencia tenet. Min. prob.* Quia intellectus Divinus non potest representare bonitatem essentia, & attributorum, nisi per cognitionem comprehensivam, prout sunt in se: quippe non potest esse falsa, & præscindens; sed cognitio comprehensiva essentia, & attributorum, dicit formaliter eas perfectiones esse in Deo, & positivam existentiam in ipso: ergo intellectus Divinus non cognoscit bonitatem essentia, & attributorum, ut præscindentem ab existentia, & non existentia in ipso Deo.

116 *Confirm.* Quia bonitas Divina essentia, & attributorum, non potest representari Divina voluntati, ut absens respectu illius, non potest voluntas Divina ad illam terminari, per affectum desiderii proprie dicti: ergo similiter, si bonitas Divina essentia & attributorum, non potest representari Divina voluntati, ut præscindens ab existentia & non existentia, non potest voluntas Divina tendere in illam per affectum amoris stricti.

117 Hujus fundamenti difficultatem palam confessi sunt adversariorum aliqui; facileque apparet ex variis modis, quibus conati sunt enodare; attamen eorum perpensis doctrinis, ad duos reduci possunt. I. ergo solutio asserit, quod licet Divina voluntati non possit representari bonitas essentia Divina, & attributorum præcisive à possessione, & inexistencia per representationem, qua representatur ut possessa, representatur etiam ut bona in se & propter se: unde, quatenus hoc modo representata, potest voluntas Divina tendere in illam per actum amoris stricti.

118 *Sed Contra stat:* Quia tendere in bonitatem propter se est conceptus genericus affectibus prosecutivis voluntatis: ergo hoc non sufficit ad amorem strictum, ut distinctum à desiderio, & gaudio; nam per conceptum genericum, in quo species conveniunt, nullatenus differunt; at conceptus specificus amoris stricti est tendentia in bonum propter se non representatum, ut existens: ergo, etsi bonitas Divina representetur bona in se & propter se, si indivisibiliter representatur ut existens, non potest voluntas Divina in eam tendere per amorem strictum.

119 *Confirm. contra Thomistas, penes quos est usus solus*

lutionis. Nam quia eorum Sententia fides Divina est de re-
velatis, non visis, superveniente visione, illud objectum non
potest terminare actum fidei: ergo similiter, etsi bonam fe-
cundum se præcisivè, à possessione & non possessione possit
terminare actum amoris stricti; accedente possessione, non
potest terminare illum; sed necessario debet terminare actum
gaudii. Similiter creaturæ existentes, licet possint considerari
sub prædicatis essentialibus, quia non possunt cognosci à
Deo, quin simul cognoscantur ut existentes; non possunt
terminare in Deo scientiam simplicis intelligentiæ; sed neces-
sariò terminant scientiam visionis: ergo similiter, etsi boni-
tas Divina in se, & propter se possit terminare amorem
strictum necessariò representata ut possessa, non potest illum
terminare, sed præcisè debet terminare gaudium. Et insuffi-
cientia hujus solutionibus ex infra dicendis constabit.

120 *II. Solutio* distinguit inter diligere Divinam boni-
tatem propter se, & diligere illam formaliter ut possessam,
sub qua ratione terminat Divinum gaudium; at verò, ut
amata propter se, terminat strictum amorem: quia possessio
est quid formaliter, vel virtualiter distinctum ab ejus boni-
tate.

121 *Sed Contra stat I.* quod diximus impugnantes præ-
cedentem solutionem. *II.* Quia nequit amari ut tale, quod
sub tali ratione representari nequit, cum objectum volunta-
tis sit bonum representatum ut tale; sed bonitas Divina ne-
quit representari a Divino intellectu, quin representetur ut
possessa, per illam indivisibilem representationem: ergo vo-
luntas Divina non potest in illam tendere, nisi ut possessam.
Maj. est certa, Conseq. tenet, & Min. prob. Quia intellectus
Divinus non potest representare Divinam bonitatem in se,
& propter se, nisi illam representet cum omnibus prædicatis
quidditativis; sed unum ex prædicatis quidditativis Divinæ
bonitatis in se & propter se, est identitas in existentia & pos-
sessione sui in Deo: ergo bonitas Divina non potest repræ-
sentari à Divino intellectu in se, & propter se amabilis,
quin eadem indivisibili representatione representetur, ut
possessa.

122 *Ex dictis corruunt cogitationes auctorum tertiæ*

ten:

Sententiæ, qui, ut difficultatem vitent, speciem amoris stricti deformant; ac plerique contendunt, etiam de bono puro possibili posse gaudium dari, ac de bono presenti dari actum amoris stricti, quorum cogitationes retellerè non est presentis instituti; sed pertinet ad Tractatum de actibus humanis.

123 *Sed arguitur I.* contra nostram sententiam, quia amor strictus Divinæ bonitatis, & attributorum nullam dicit in Deo imperfectionem: ergo Deus amore stricto amat suam bonitatem, & attributa. *Prob. Antecedens.* Nam Divinam voluntatem tendere affectivè in suam bonitatem, & attributa in se, & propter se nullam dicit imperfectionem: sed hæc tendentia affectiva est amor strictus: ergo amor strictus Divinæ bonitatis & attributorum strictè sumptus, nullam dicit in Deo imperfectionem.

124 *Resp. I. negato Ant.* Quia amor strictus Divinæ bonitatis, & attributorum pugnat immediatè cum iudicio Divini intellectus, qui non potest representare illam Divinam voluntati, ut præscindentem ab ejus inexistentiâ & possessione. Unde ex amore stricto in Deo erga suam bonitatem sequeretur per infallibilem consequentiam, defectus Divinæ cognitionis in representando Divinam bonitatem: quo defectu major alius non potest esse in Deo. *II. ad probationem Antecedentis resp.* quod ea tendentia præcisivè a possessione Divinæ bonitatis, esset amor strictus; cæterum cum hæc tendentia sit impossibilis Divinæ voluntati ex parte cognitionis regulantis illam, non potest esse amor strictus, sed amor gaudii. Ex quo facile est respondere in forma.

125 *Arg. II.* Nam in Deo est verè & proprie gaudium de sua bonitate: ergo est etiam de illa strictus amor. *Prob. Conseq.* Quia gaudium supponit amorem, cum iste sit primus actus voluntatis, ut docent communiter Theologi: ergo si in Deo est gaudium, non potest non esse amor strictus: quippe amor, qui supponitur ad gaudium, non potest esse amor desiderii, ac proinde debet esse amor strictè sumptus.

126 *Resp.* Quod, licet (regularitèr loquendo) in creaturis, propter imperfectionem modi cognoscendi, amor strictus præcedat gaudium; hoc non potest contingere in Deo
prop.

propter infinitam perfectionem modi se cognoscendi, ut ex dictis constat. Diximus id *regulariter* contingere in creaturis. Nam si creaturæ prima & indivisibili representatione representaretur bonum, ut absens reduplicativè, tendere, in illud potest affectu desiderii, nullo præsupposito affectu amoris stricti.

127. *At dices.* Hæc propositio est vera: *Deus gaudet de se, quia se amat*, ut docent aliqui PP. sed hæc causalis non est vera de amore generice sumpto; quippe de genere ad speciem est mala consequentia; ut quia est animal, est homo: ergo est vera præcisè de amore strictè sumpto.

128. *Resp.* Eam causalem non esse veram in sensu formali, sed solum in sensu illativo. Nam hæc est bona consequentia: *Deus se amat, non amore stricto, nec desiderii: ergo amore gaudii*: quæ est à diviso, negata una parte, ad alteram affirmatio: ut est animal non rationale: ergo irrationale. Unde hæc propositio *Deus gaudet de se, quia se amat*, solum est causalis logicè, non autem physice, aut metaphysicè.

129. *Arg. III.* Quia Beati, esto Deum videant & possideant: amant illum non solum amore gaudii, sed etiam stricto: ergo non obest gaudii amoris stricto Dei de ejus bonitate, quod illam possideat. *Conf.* Quia diligere Divinam bonitatem propter se ipsam est primus actus charitatis in viatoribus, & est amor strictè dictus; sed amor charitatis in viatoribus est participatio Divini amoris, quo Deus diligit suam bonitatem: ergo si actus charitatis, quo viator diligit Divinam bonitatem propter se, est amor strictè dictus: actus etiam quo Deus diligit suam bonitatem propter se, erit amor strictè sumptus.

130. *Resp. neg. Ant.* Nam Beati, hoc ipso quod cognoscant Deum in se, & per visionem ab eis possessum, unica & indivisibili representatione, non possunt Deum amare amore stricto; sed necessariò amant amore gaudii. *Ad conf. Resp.* quod charitas Beatorum, ex parte objecti formalis est participatio Divini amoris, quo Deus se diligit; ceterum ex parte judicii utrumque amorem regulantis, est magnum discrimen; quia viator propter modum imperfectum cognos-

cendi potest cognoscere Divinam bonitatem in se, & propter se præcisivè à possessione, & non possessione: qua de causa potest amare Divinam bonitatem amore stricto, quod non contingit in amore, quo Deus se amat propter perfectissimum modum cognoscendi suam bonitatem: ad modum quo, actus charitatis in via est liber, & in patria est necessarius propter diversitatem cognitionis Divinæ bonitatis in via & in patria.

131 *Arg. IV. à Recentiore*, quia Spiritus S. procedit ex amore Patris, & Filii, sed non ex amore gaudii: ergo ex amore stricto. *Prob. Min.* Quia amor quo Pater & Filius se diligunt, est productivus Spiritus Sancti: ergo non potest esse amor gaudii, qui supponit suum objectum. *Resp.* quod hoc nomen *Amor* dupliciter in Divinis usurpatur, ut docent Theologi, & essentialiter, & notionaliter: essentialiter in quantum est actus Divinæ voluntatis communis tribus Divinis Personis; quibus inest eadem natura essentia & omnia prædicata absoluta: notionaliter autem & accipitur activè pro amore, quo Pater & Filius spirant Spiritum Sanctum, & passivè pro termino spirationis, qui est ipse Spiritus S. de quo Theologi Tract. de Trinit: igitur amor, quo Pater, & Filius se diligunt, & spirant Spiritum S. est amor gaudii spirativus Spiritus S. & illum dicens tanquam terminum, esto illum pro priori non supponat: quippe hoc est illi peculiare, quod sit speculativus & practicus: qua speculativus, supponit possessum objectum; & qua practicus illud efficit, & ipsa actione ad illud extenditur. Ex quo non sequitur, quod in omnibus aliis gaudium non supponat bonitatem possessam. Nam quod contingit in incomprehensibili mysterio Santissimæ Trinitatis propter ejus ineffabilem infinitatem male trahitur ad aliarum rerum consequentiam: aliàs quia in Divinis quæ sunt eadem uni tertio non sunt eadem inter se, idem liceret affirmare in creatis, quod est absurdissimum.

132 An autem amor gaudii, quo Deus se diligit prout est in se, dicendus sit charitas, concupiscentia, aut amicitia: quæstio est de vocibus. Si enim charitas sumatur pro dilectione super omnia, clarum est quod amor, quo Deus se diligit, dicendus sit charitas, quia eo se supra omnia diligit; si verò
cha-

charitas dicatur relativè ad alterum, non est dicendus charitas, quia Deus non est alter à se ipso. Hac enim ratione prædictus amor non est dicendus amicitia, quia amicitia est ad alterum, ex communi consensu sapientium. Nec prædictus amor concupiscentia dici potest: quia (proprie loquendo) concupiscentia est amor desiderii, & hoc, uti diximus, in Deo esse non potest.

ART. XI. *An saltem inter Divinas Personas sit amor amicitia verè talis?*

133 **B**reviter responderetur quod inter Divinas Personas datur vera, & propria amicitia. Nostram Sententiam tenent plures. *Que probatur.* Nam amicitia, ut docent Theologi & Philosophi, est amor mutuus benevolentia inter aliquos, sed inter Divinas Personas datur mutuus amor benevolentia: ergo inter illas datur amicitia vera. *Prob. Min.* Quia Pater æternus amat, & diligit Filium, ut constat ex Joann. Cap. 5. n. 20. Et Filius diligit Patrem ex Cap. 14. num. 31. *Quia diligo Patrem.* Deinde Pater, & Filius diligunt Spiritum Sanctum; & è converso Spiritus Sanctus diligit Patrem, & Filium, quæ dilectio est propter bonitatem ipsorum, ut patet: ergo inter Divinas Personas datur mutuus amor benevolentia, & consequenter vera amicitia.

134 *Conf.* Quia inter Divinas Personas datur vera charitas, ut docet Divus Augustinus lib. 6. de Trinit. Cap. 5. ergo inter Divinas Personas datur vera amicitia. *Prob. confeq.* Quia charitas est vera amicitia, ut docent Theologi tractantes de ea: ergo si inter Divinas Personas datur vera charitas, datur vera amicitia.

135 *Nec refert*, quod Divina Persona se ament eodem amore, & amor amicitia debet esse mutuus. Nam si Petrus & Paulus se amarent eodem amore, se amarent amore amicitia. *Prob. Ant.* Nam, esto in Petro & Paulo esset idem amor; hoc non obstat, ut unusquisque esset amans, & amatus amore benevolentia: ergo id non posset obstat, ut se amarent amore amicitia, eo quod amicitia dicit amorem ad

alterum, præsciendò ab identitate & diversitate amoris, & diversitate personarum: ad modum, quo esto in Petro & Paulo esset eadem albedo, verè dicerentur similes, & inter eos intercederet vera similitudo: ergo esto inter Divinas Personas sit idem amor, quo se ad invicem diligunt; hoc non potest ob stare, ut se diligant amore amicitia.

136 *Sed dices I.* Si inter Divinas Personas esset vera amicitia, Divinæ Personæ dicerentur plures amici; sed plures amici dici non possunt: ergo inter eas non potest intercedere vera amicitia. *Prob. Min.* Quia amicitia ex suo conceptu formali est amor: ergo si inter Divinas Personas est unicus amor quo se diligunt, non possunt dici plures amici. *Prob. Conseq.* Nam quia in Divinis Personis una est Deitas, non possunt dici plures Dii: similiter quia in Patre, & Filio est eadem voluntas & amor, quo spirant Spiritum Sanctum, non possunt dici duo principia Spiritus Sancti: ergo si in Divinis Personis est idem amor, quo se diligunt, non possunt dici plures amici.

137 *Resp. Concessa Maj. negando Min.* Ad hujus probationem *concesso Antecedenti, nego consequentiam.* Ad hujus probationem, *concesso similiter Antecedenti, Neg. Conseq.* & ratio disparitatis stat in hoc, quod amicitia ex proprio conceptu, est quid relativum; unde ad eam non sufficit, utcumque amor, sed debet esse ad alterum; sicut nec ad eam sufficit amor, sed debet esse amor mutus, seu correlativus, quapropter principaliter dicit diversitatem se mutuò amantium; ac proinde, esto amor sit unus in diversitate personarum, pro illarum distinctione, dici debent distincti amici, & plures pro pluralitate personarum. Cum verò nomen Dei sit substantivum, & essenziale, quia est una essentia, & substantia, in tribus Personis; idè tres Personæ non possunt dici tres Dii, etsi possint dici adjectivè tres habentes Deitatem. Similiter cum ratio principii dicat primario vim & energiam productivam termini, & hæc quasi consequens sit ratione naturæ; inde est, quod cum in Patre, & Filio sit eadem natura, eademque vis spirativa Spiritus Sancti, non possunt dici duo principia Spiritus Sancti: sicuti, quia in tribus Personis est eadem omnipotentia, non possunt dici tres omnipotentes.

138 *Dices II.* Ad amicitiam nec sufficit pluralitas personarum, nec unio per amorem; sed insuper requiritur mutua inter se communicatio bonorum; sed inter Divinas Personas non est mutua communicatio bonorum: ergo inter eas non est vera amicitia. *Prob. Min.* Quia licet Pater communicet Filio suam essentiam, & omnia præter esse Patrem; Filius nihil communicat Patri: & licet Pater, & Filius communicent Spiritui Sancto essentiam Divinam præter ea, quæ sunt eis propria, Spiritus Sanctus nihil communicat Patri, nec Filio: ergo inter Divinas Personas non est mutua bonorum communicatio.

139 *Resp.* Quod communicatio bonorum inter amicos non est ipsa amicitia, qua amici constituuntur; sed est effectus illius, & solum requiritur in præparatione animi inter eos, qui sunt capaces communicandi sibi bona: ut patet inter Regem, & subditum, inter quos amicitia potest intercedere, esto subditus nihil Regi conferre possit. Ex quo sequitur, quod, etsi Spiritus Sanctus nihil conferre possit Patri, aut Filio, nec Filius Patri; non impeditur ratio strictæ amicitiae inter eos: quia communicatio bonorum est præcise effectus ipsius amicitiae inter Personas capaces.

ART. XII. De amore Dei erga creaturas.

140 **A**cturis de amore Dei erga creaturas primum occurrit creatura possibilis, quæ dupliciter considerari possunt, vel ut contenta intra Divinam Omnipotentiam, qua ratione nihil aliud sunt, nisi omnipotentia ipsa potens illas producere; vel in se ipsis, & quatenus sunt terminus omnipotentiae Divinae, qua ratione non sunt aliquid positivè extra Deum, sed purum nihil; objectivè autem, & pure logicè nihil aliud sunt, quam passiva non repugnantia ad existendum: eo modo quo impossibile, habet esse objectivè, & logicè, quatenus potest esse objectum intellectus, & potest, ut tale cognosci.

141 *Quæritur ergo.* An Deus amet creaturas posibles in se ipsis, & intra statum puræ possibilitatis. Dubitare nemo potest Deum ex creaturis possibilibus elegisse quas voluit, ut

existerent; ac proinde eas terminasse Divinam electionem; & consequenter actum Divinæ voluntatis, quo voluit ut essent & existerent: qui actus dicitur amor effectivus Dei, quo illis dat intrinsecam dignitatem, & bonitatem; & hoc modo certum est Theologis Deum non amare creaturas posibles in se ipsis: quia hoc amore non manerent intra statum possibilitatis. Unde difficultas solum procedit: an Deus eas amet amore simplicis complacentiæ, quæ terminatur ad objectum ratione propriæ bonitatis. Nam complacentia propriè talis supponit bonitatem in objecto.

142 In quo primum disquiri oportet, an creaturæ posibles sint amabiles à Deo; nam si non sunt amabiles, nihil amplius disquiri potest. Si autem sunt amabiles amore necessario, sequitur quod de facto eas amat; si autem amore libero, non potest esse certum eas de facto amare, quippe nulli revelatum eas amare.

143 His animadversis, ut morem geramus auctoribus pertractantibus latissimè hanc quæstionem, quæ per se nullius est frugis ad cætera pietatis studia. *I. Sentent. docet Deum amare creaturas posibles: quam tenent Scotus cum Affectis; plarique Jesuitarum, Thomistarum aliqui, & aliquod ex Nostriis, quorum aliqui tenent creaturas posibles non amari à Deo ratione suæ bonitatis, sed ratione connexionis, & necessitatis cum Divina Omnipotentia. II. Sentent. tenet creaturas posibles in se ipsis nullatenus esse amabiles, ac proinde à Deo non amari: quam sustinent communiter Thomistæ cum Angelico Præceptore, Suarez, & alii Jesuitarum, ac ex Nostriis Altisidorensis, Henricus de Gandavo, Gabriel adducti & secuti à Villegas Controversia 9. Cap. 3. Thomas Pius quæst. 5. art. 3. dub. 5.*

144 *Dicendum nobis.* Deum nullatenus amare creaturas posibles in se ipsis. Variis argumentis prob. nostra Sententia, quæ expendere brevitati nostræ non congruit. *Prob. ergo unico fundamento.* Nam quod non est actu, & realiter ens, non est actu & realiter bonum; sed creaturæ posibles non sunt actu, & realiter ens: ergo non sunt actu & realiter bonæ, & consequenter nec amabiles. *Maj. est certa Conseq. tenet, & Min. prob.* Quia si creaturæ posibles essent actu, &

realiter ens, jam non essent creaturæ purè possibles, sed essent existentes : ergo creaturæ possibles non sunt actu, & realiter ens.

145 Communis adversariorum solutio edocet, quod licet creaturæ possibles non sint subjectivè actu & exercitè ens reale extra causas; attamen sunt entia objectivè, & logicè: quia sunt inter se distinctæ genere, & specie, & cum unicuique convenient pro statu possibilitatis sua prædicata specificæ, quibus specie, & perfectione differunt; inde est quod sub statu possibilitatis sint bonæ, perfectæ, & amabiles amore complacentiæ.

146 *Sed Contra est.* Nam creaturas possibles esse ens logicè & purè objectivè nihil aliud est, quam vere, & realiter non existere: ergo esse bonas objectivè, & logicè est realiter non esse bonas. *Patet Conseq.* Nam eodem modo se habet ratio bonitatis in esse objectivo, ac se habet ratio entitatis: ergo si ratio entitatis in esse objectivo, & purè logico dicit formaliter realiter non existere; ratio bonitatis in esse objectivo & purè logico dicit formaliter realiter non existere.

147 *Conf. I.* Quia etsi impossibile metaphysicè, ut pluralitas Deorum sit ens objectivè, & purè logicè, quia potest cognitionem terminare; hoc ipso dicit repugnantiam ad existendam in re, & sui formaliter carentiam: ergo similiter, esto creaturæ possibles habeant esse objectivum & purè logicum, non habent esse & bonitatem exercitè, & in re.

148 *Conf. II.* Nam creaturis possibilibus pro statu puræ possibilitatis non potest convenire alia bonitas, quam eà cujus est capax status puræ possibilitatis; sed status puræ possibilitatis non est capax bonitatis, nisi solum possibilis: ergo creaturis possibilibus, pro statu possibilitatis, solum potest convenire bonitas possibilis pro modo, & conditione ipsarum creaturarum possibilium.

149 Origo autem æquivocationis in hac questione inter Nos, & Auctores adversos fiat in non discernendo habitudinem creaturæ possibilis, & ejus actualitatem, & exercitiam. *Habitus* creaturæ possibilis dicit omnia sua prædicata, & respectus signatè, & quasi in abstracto; ceterum hæc prædica-

ta, & respectus actu, & exercitè nihil sunt extra causas, & nihil sunt extra cognoscentem, nisi in pura potentia. Unde cum dicta prædicata solum sint in potentia, eorum perfectio & bonitas solum est in potentia; & actu, non est bonitas, nec perfectio, ac proinde non potest terminare amorem complacentiæ in Deo.

150 Fundamentum nostrum roboratur. Quia voluntas Divina non potest terminari ad creaturas posibles, nisi prout regulata ab intellectu Divino repræsentante eas vere amabiles: sed intellectus Divinus non potest repræsentare eas ut verè amabiles: ergo voluntas Divina ad eas non potest terminari. *Prob. Min.* Quia intellectus Divinus non potest eas repræsentare ut vere & realiter, & à parte rei bonas, cum cognoscat eas vere & realiter esse nihil: ergo cum intellectus Divinus necessariò cognoscat in creaturis possibiliibus nihil esse reale, & esse purum nihil, necessariò cognoscit nihil esse reale bonitatis actu & exercite; sed solum puram potentiam passivam, & habitudinem ad essendum, & ad perfectionem. Cumque voluntas Divina (quidquid sit de creata) non possit moveri à bonitate possibili, sed existenti re vera, inde fit quod Deus non possit amare amore complacentiæ creaturas purè posibles in statu puræ possibilitatis.

151 *Ulterius prob. nostra Sententia:* Quia creaturas posibles nec potest Deus amare amore necessario, nec amore libero: ergo non potest eas amare. *Prob. Ant.* Non amore necessario, quia bonitas creaturarum possibile est finita, & limitata; sed bonitas finita & limitata, à qua Deus non dependet, nequit terminare amorem necessarium Dei: ergo bonitas creaturarum possibile nequit terminare amorem necessarium Dei. *Maj. & Min. sunt certa, & Conseq. est legitima.* Non amore libero, quia amor liber Dei erga creaturas posibles debet esse defectibilis, non ex parte actus, sed ex parte terminationis; sed amor Dei erga creaturas posibles non est defectibilis ex parte terminationis: ergo amor liber Dei non potest terminari ad creaturas posibles. *Prob. Min.* Quia, ut amor Dei liber erga creaturas posibles sit defectibilis ex parte terminationis, est neces-

cessarium quod sit defectibilis ex parte bonitatis earum; sed hoc est impossibile, cum bonitas sit essentialis creaturis possibilibus in Sententia contraria: ergo amor Dei liber erga creaturas posibles non est defectibilis ex parte terminationis. Hæc indicasse sufficit relinquentes Auctores ad-versos obstinato cerramini.

152 *Arg. I. contra nostram Sententiam*: Nam creaturæ posibles habent bonitatem in se ipsis: ergo possunt amari à Deo: quia quidquid est bonum, est amabile. *Ant. prob. I.* Quia creaturæ posibles habent sufficientem entitatem & veritatem ut cognoscantur: ergo & bonitatem ut amentur, nam bonum convertitur cum ente. *II.* Nam creaturæ posibles intra possibilitatis statum differunt inter se specie, & perfectione: ergo dicunt intrinsecè bonitatem. *Ant. videtur certum.* Nam Angelus in statu possibilitatis est perfectior homine, & bruto in eodem statu. *Conseq. prob.* Quia quid dicit perfectionem dicit bonitatem: ergo si Angelus in esse possibilis dicit majorem perfectionem, quam homo, & brutum non potest non dicere in esse possibilis bonitatem.

153 *III. Quia* qualibet creatura possibilis dicit integritatem omnium prædicatorum, quæ ei conveniunt: ergo qualibet dicit perfectionem. *Prob. Conseq.* Quia perfectum id dicitur, cui nihil deest de propria linea; sed creaturis possibilibus in propria linea nihil deest de propriis prædicatis: ergo sunt perfectæ in propria linea, & consequenter bonæ. *IV. Quia* actus possibilis charitatis dicit in se honestatem & bonitatem oppositam malitiæ odii Dei: ergo dicit intrinsecè, & in se bonitatem.

154 *Resp. neg. Ant. ad ejus I. prob. Resp. concesso Ant. neg. Conseq.* eo quod non est idem habere esse logicè, & objectivè, ac habere esse exercitè, & subjectivè, ut constat in impossibili, & carentia, seu privatione, quæ habent esse logicum, & objectivum, quin positivè & exercitè existant: Nam intellectus non solum terminatur ad esse rei; sed etiam ad non esse rei, hoc est, ad propositiones affirmativas, sed etiam negativas: & hac ratione, quod subjectivè, & exercitè esse non potest, habere potest esse logicum, & objectivum:

vum : simili modo creaturæ possibiles solum habent esse logicum, & objectivum : unde sunt capaces ut terminent cognitionem, non verò sunt capaces ut amentur, quia earum bonitas solum est objectivè talis, & identificata possibilitati, ac proinde solum possibilis, non existens subjectivè & in re; qua de causa amari non possunt: Nam bonum de facto amabile solum convertitur cum bono re ipsa existenti extra causas. Ex quo facile est resp. in forma.

155 *Ad II. prob. Resp.* quod creaturæ possibiles in statu possibilitatis solum differunt inter se specie & perfectione, non actu & exercitè, cum nihil sint; sed solum habitudine & objectivè, in quantum, hoc ipso quod forent in statu existentia, perfectione positivè differunt; non verò quod sic positivè differant in statu possibilitatis, nisi purè logicè, & in potentia. Unde Angelus in statu possibilitatis non est perfectior positivè homine, & bruto in eodem possibilitatis statu; sed solum est perfectior illis habitudine logica juxta dicta.

156 *Ad III. Resp.* quod integritas suorum prædicatorum sub possibilitatis statu non dicit positivè perfectionem, sed ad summum dicit illam habitudine, & potentia passiva, quod non sufficit in creaturis possibilibus ad sui amabilitatem; aliàs integritas suorum prædicatorum in peccato constitueret illud aliquo modo amabile. *Ad IV. Resp.* quod actus charitatis possibilis dicit solum in se habitudine logica honestatem, & bonitatem oppositam malitiæ odii Dei: non verò dicit illam exercitè & subjectivè; ac proinde pro tali statu non potest amorem terminare.

157 *Arg. II.* Nam Deus amat suam omnipotentiam: ergo amat creaturas possibiles. *Prob. Conseq.* Quia omnipotentia connectitur cum creaturis possibilibus: ergo si Deus amat suam omnipotentiam, amat creaturas possibiles. *Prob. Conseq.* Nam qui amat aliquid, amat necessariò id cum quo illud connectitur: ergo si omnipotentia connectitur cum possibilibus, Deus amans omnipotentiam, necessariò debet amare possibilia.

158 *Resp. I. Arg.* probare Deum non posse amare possibilia amore libero, si omnipotentia connectitur necessariò possibilibus. *II.* non esse omnino certum omnipotentiam con-

conecti absolute & necessario cum possibilibus, sed solum conecti cum illis conditionate. *III. probare arg.* Deum amare peccatum possibile, quia cum eo æque conectitur omnipotentia, quod dissententur Auctores oppositi. *Resp. tandem:* quod duplex est connexio, una identica, & essentialis; & sic qui amat aliquid, non potest non amare terminum sic connectum cum illo: ut qui amat hominem, non potest non amare animam & corpus, quia homo nihil aliud est, nisi anima, & corpus inter se unita: alia autem est connexio relativa in quantum ad existentiam simultaneam terminorum, stante eorum diversitate: qualis est inter patrem & filium, inter causam in actu secundo, & effectum, & inter hoc modo connexa non est necessarium, quod qui amat unum extremum, amet & aliud; ut qui amat causam amet effectum. Cum ergo omnipotentia solum conectatur cum possibilibus connexione purè relativa, & quoad coexistentiam simultaneam, non sequitur quod Deus amans suam omnipotentiam, amet possibilia quæ sunt terminus illius: sicut non sequitur, quod Deus amans scientiam simplicis intelligentiæ, quæ cognoscit peccata possibilia, quæ sunt terminus ejus, amet ipsa peccata possibilia. Ex quo facile est respondere in forma.

159 *Sed dices:* Qui amat efficaciter finem, non potest non amare medium unicum simpliciter necessarium ad consecutionem finis, & licet medium in se bonum non sit, bonitatem participat ex fine, ut potio amara ex fine sanitatis; sed creaturæ possibiles sunt necessaria simpliciter ad esse omnipotentia: ergo Deus amans omnipotentiam, non potest non amare creaturas possibiles.

160 *Resp.* Magnum esse discrimen inter medium unicum & finem, & inter possibilia & omnipotentiam. Nam medium est necessarium antecedenter ad consecutionem finis, & ideo participat ex illo bonitatem; at verò possibilia & omnipotentia sunt sibi necessaria correlative simultaneè & in existendo: quia sicut pater non potest concipi sine filio, nec filius sine patre: ita omnipotentia non potest concipi sine possibilibus, nec possibilia sine omnipotentia. Unde cum hæc connexio sit reciproca, & relativa inter extrema diversa, non infert quod amato uno extremo, aliud ametur: & presertim si in se amabile non sit.

161 *Arg. III.* Quia Deus amat salutem reproborum, sed hæc solum est possibilis : ergo Deus amat salutem reproborum, ut possibilem. *Min. prob.* Quia salus reproborum nunquam est futura : ergo salus reproborum solum est possibilis, & ut talis amatur à Deo. *Conf.* Quia Futurum conditionatum, cujus conditio purificanda non est, terminat actum Divinæ voluntatis; sed tale futurum solum manet in statu possibilitatis, quia nunquam erit : ergo tale futurum terminat actum Divinæ voluntatis in statu possibilitatis.

162 *Resp.* Quod Deus quantum est ex se, vult salutem reproborum, ac ex vi hujus voluntatis vult eam existere, si per ipsos non steterit, proindeque ex vi illius salus reproborum, etsi non sit futura absolute, est futura conditionatè; ac proinde non est purè possibilis, esto nunquam futura sit, quippe ex vi voluntatis, qua Deus vult omnes homines æternam consequi salutem, media præparavit, quibus, si uterentur, futura foret illis æterna salus. Nullum autem Theologorum dubium subiit, quin Deus possit aliqua decernere absolute, & alia sub aliqua conditione, quæ non manet purè in statu possibilitatis, cum sint determinata ad essendum sub aliqua conditione, quæ purificari potest, esto non purificetur.

163 *Ex quo ad confirm. Resp.* quod Futurum conditionatum, hoc ipso quod terminet actum voluntatis Divinæ, quo sub conditione purificabili determinetur ad existendum, non manet in statu puræ possibilitatis; sed transit ad statum futurationis, non absolute, sed sub conditione : quod à nullo Theologorum negari potest, nisi velit facere irrisoriam eam voluntatem Dei, qua vult omnes homines salvos fieri.

164 *Arg. IV.* Quia Deus habet displicentiam erga peccata possibilem : ergo habet complacentiam erga actus honestos posibles; quia contrariorum eadem est ratio. *Ant. prob.* Quia peccatum essentialiter est contra voluntatem Dei, & ejus beneplacitum; sed quod est contra ejus voluntatem & beneplacitum, terminat ejus displicentiam : ergo peccatum possibile terminat displicentiam Dei.

165 In hoc argumento aliqui ex auctoribus contrariis non verentur concedere, Deum amare possibilitatem pecca-

ti: *Tum* quia possibilitas est quid transcendens actus bonos, & malos: *Tum* quia possibilitas peccati ita connectitur cum omnipotentia, sicuti possibilitas actus boni. Et quidem, si Deo actu displicet in peccato possibili, talis displicentia erit ipsi necessaria, & illi omnino inevitabilis, quod non contingit in peccatis futuris & existentibus, quæ omnia vitabilia, fuere Deo, licet ea justissimis, & sanctissimis de causis voluerit permittere.

166 *Resp. ergo ex dictis*: quod Deo in peccato possibili non displicet actu & exercitè, quia possibilitas malitiæ peccati non est malitia existens in actu, sed solum non repugnantia ad existendum: unde solum displicet in ea signatè, & habitudine, quatenus ex determinatione suæ sanctitatis est determinatus ad illud odio habendum, ex suppositione quod existat. Nec quod peccatum ex propria essentia sit contra voluntatem Dei præcipientem, aut prohibentem infert, quod, in statu merè possibilitatis actu, & exercitè terminet Divinam displicentiam, sed solum infert quod sit terminativum Divinæ displicentiæ, ex suppositione quod existat. Aliàs minoris momenti objectiones mittimus, & quia inclusæ in præcedentibus, & ex dictis facile dilui possunt.

ART. XIII. *An Deus possit amare creaturas propter earum bonitatem?*

167 **C**ertum est nullam creaturam existere posse, nisi terminet actum Divinæ voluntatis, qua velit esse, & existere, juxta illud Sap. 11. *Quomodo autem possit aliquid permanere, nisi tu voluisses*, id est, *existere*: Quia permanentia nihil aliud est, nisi continuatio existentia. Certum est itidem creaturas existentes esse formaliter, & per propriam intrinsecam bonas: quia Deus nihil potest facere, quod sit per se malum: unde hoc ipso, quod Deus producat creaturas, creaturæ per se ipsas sunt formaliter bonæ, & convenit eis bonitas ratione transcendentali, communi omni enti reali. His certis, quod vertitur in questionem, est: *An Deus possit velle creaturas propter intrinsecam eorum*

bonitatem: *Exempli gratia.* Existere Angelum A. propter intrinsecam bonitatem ipsius in existendo, quin Angelum ordinet ad alium finem.

168 In quo Thomistæ, & plures alii docent Deum nullatenus posse amare creaturas propter earum bonitatem immediate, tanquam propter motivum amandi. Contrarium tamen tenent Theologorum plurimi: atque adeo discéptanda est quæstio in terminis puræ possibilitatis, abstrahendo ab ordine præsentis providentiæ. Nam omnes Theologi fateri tenentur aliud esse loqui de absolute possibili Deo, ac loqui de possibili ex aliqua suppositione.

169 *Dicendum.* Deum posse velle & amare creaturas propter earum intrinsecam perfectionem. *Prob. I.* Quia Deus potest facere Angelum, quia bonum in se; sed quæ potest facere, potest velle: ergo si potest facere Angelum, quia bonum in se, potest illum velle & amare, quia bonum in se. *Conseq. tenet: Min. est certa, & maj. videtur non posse cadere sub dubitatione.* Nam Deus omnia fecit, quia in se bona immediate. *Conf.* Nam qualibet creatura est per suam entitatem intrinsecè bona, bonitate diversa à bonitate Dei; sed quod est bonum intrinsecè, est amabile qua tale; quippe, ut ait Philosophus: *bonum est amabile, & unicuique maxime proprium:* ergo qualibet creatura est amabilis propter propriam bonitatem, sicuti est cognoscibilis per propriam entitatem. Non ignoramus excogitatas ab adversariis solutiones, quas præcludere conabimur sequenti argumento.

170 *Prob. II.* Deum considerando antecédenter ad decretum producendi creaturas hujus universi: Nam sub ea consideratione ex nullo capite repugnat velle existere Angelum A. propter ipsius Angeli perfectionem, & bonitatem; sed quod ex nullo capite repugnat, est possibile Deo: ergo est illi possibile velle existere Angelum propter ejus bonitatem & perfectionem; ac consequenter, si potest velle unam creaturam propter ejus intrinsecam bonitatem, eadem ratione poterit omnes alias creaturas velle, quia omnes sunt intrinsecè bonæ. *Min. cum Conseq. tenet. Maj. autem non aliter probatur,* quam expendendo contradictionis capita ad adversariis excogitata.

171 *Objicitur I.* Si bonitas creaturarum propter se ipsam posset amari à Deo, posset respectu Dei exercere causalitatem finis; sed nulla bonitas creaturarum potest exercere causalitatem finis respectu Dei: ergo bonitas creaturarum non potest amari à Deo propter se ipsam. *Maj. videtur certa.* Nam bonum amatum propter se & ratione sui, exercet rationem finis: eo quod de sui ratione est, quod propter se ametur. *Min. prob.* Quia exercere causalitatem aliquam est & exercere superioritatem; sed nihil creatum potest exercere superioritatem erga Deum: ergo nihil creatum potest exercere in Deo causalitatem finis.

172 *Conf.* Quia si bonitas creaturarum propter ipsam posset amari à Deo immediatè, ea posset esse immediatè, & per se objectum actus Divinæ voluntatis; sed hoc repugnat: ergo bonitas creaturarum non potest amari à Deo immediatè, & propter se. *Maj. est certa, Min. autem prob.* Tum quia objectum est causa actus: Tum quia objectum dat speciem actui; sed repugnat quod aliquid creatum sit causa; aut det speciem actui Divino: ergo repugnat quod bonitas creaturarum propter ipsam possit amari à Deo immediatè.

173 *Resp. ad hoc Argum.* Simili forma militare contra Sententiam asserentem Deum cognoscere creaturas immediatè in se ipsis, quam tenent plures ex contrariis Auctoribus. Nam in tali Sententia eandem objectivam causalitatem habent creaturæ. *Dicimus ergo,* quod aliud est exercere rationem causæ finalis in Deo necessariò, & inevitabiliter; & aliud exercere rationem causæ finalis purè elicitive, & dependenter à libertate Dei. Primò modo solum convenit Divinæ bonitati exercere rationem causæ finalis respectu Dei; secundò vero modo potest convenire bonitati creaturæ exercere causalitatem finis respectu Dei: ad modum quò miseria pauperis est sufficiens in actu primò ad actum misericordiarum; sed non est sufficiens in actu secundo, nisi dependenter à libertate subjecti. *Ad Min. autem dicimus:* quod duplex est causalitas, alia realis & physica, & alia purè intentionalis & metaphysica; qualis est causalitas finalis, & objectiva: licet ergo repugnet creaturæ exercere causalitatem realem

& physicam respectu Dei: quia causalitas physica dicit influxum in esse substantiale, vel accidentale, cujus est incapax Deus; at vero causalitas finalis & objectiva, cum nullum dicat influxum in Deum, nec in ejus actus, nisi purè terminativum, & extrinsecum; sicuti Deo non repugnat quod sit objectum ejus offensæ, quia se habet purè extrinsecè: ita ei non repugnat, quod aliquid creatum sit objectum, & motivum actus amoris ejus: quippe in hoc solum se habet extrinsecè objectum, & finis.

174 *Objicitur II.* Deus nihil vult, nisi propter se: ergo non potest velle creaturas propter earum bonitatem creatam. *Ant. prob.* Quia si posset velle creaturam propter ejus bonitatem creatam, posset habere duos ultimos fines; sed hoc repugnat: ergo non potest velle creaturas propter earum bonitatem creatam, sed precisè propter se. *Prob. Maj.* Quia si Deus vellet creaturam propter ejus intrinsecam bonitatem, & non propter propriam bonitatem; creatura amaretur à Deo propter eam, & sine ordine ad aliud; sed quod sic amatur, amatur ut ultimus finis: ergo creatura tunc amaretur à Deo ut ultimus finis: sed aliàs Deus necessariò se amat ut ultimum finem: ergo tunc Deus haberet duos ultimos fines.

175 *Resp.* Quod duplex est ultimus finis, alius positivè, & alius negativè. Ultimus finis positivè est summum bonum, quod diligitur propter se, & cætera diliguntur propter ipsum; & hoc modo solum potest esse unicus ultimus finis, ut ex ipsis terminis constat. Alius est ultimus finis negativè, qui propter se amatur, & non propter aliud, esto & possint alia amari, & non propter ipsum: hoc autem modo nullatenus repugnat plures habere ultimos fines; ut constat in Justo peccante venialiter, qui licet habitu habeat Deum, ut ultimum finem ratione charitatis: attamen in actu peccati venialis non habet Deum, ut ultimum finem: quia peccatum veniale non est referibile in ipsum. Unde bonum intentum per peccatum veniale propter se amatur à Justo, ac proinde, ut ultimus finis negativè: & simili modo potest peccare diversis peccatis venialibus, imò & homo mortalibus; & habere plures ultimos fines negativè: idemque di-

ei potest in Sententia adstruente actus indifferentes in individuo. Ex quibus dicimus, quod licet Deo repugnet habere duos ultimos fines positivè, non repugnat ipsi habere plures ultimos fines negativè; quia potest creaturas propter earum intrinsicam bonitatem amare sine ordine ad aliud, propter exercitium suæ libertatis in se communicando.

176 *Nec refert si dicas*: Quod Deus non potest velle creaturas propter motivum imperfectum, & amare ipsas propter earum bonitatem est motivum imperfectum: siquidem est aliud perfectius, scilicet bonitas Divina. *Non, inquam, id refert.* Quia res non dicuntur perfectæ per hoc quod habeant omnem perfectionem excogitabilem, aliàs nulla creatura esset perfecta contra illud Deuteronomii 32. *Dei perfecta sunt opera*; sed per hoc quod nihil eis desit ex his quæ exigunt ex genere, vel specie; ac proinde creatura non dicitur positivè imperfecta, ex hoc quod desit aliquid ei ex perfectione non debita; ut homo non dicitur creatura imperfecta ex hoc, quod desit ei perfectio Angeli; sed solum ex hoc, quod deficiat ei brachium, exempli gratia, quia id ei ex propria specie debetur: unde quod non adæquat perfectionem alterius non sibi debitam, solum dicitur imperfecta negativè respectu illius. Sic pariter in præsentì, licet amor in Deo propter bonitatem creaturarum non sit æque perfectus objectivè, ac amor illarum propter ipsius Dei bonitatem, non est positivè imperfectus, & dedecens Deum: quia Deus non tenetur in operatione libera præscribere sibi perfectius motivum, ut ex dicendis constabit, nec est necessitatus ad optimum. Supposito, quod Deus possit diligere creaturas propter earum intrinsicam perfectionem: restat disquirere, quid de facto.

ART. XIV. *An Deus amet creaturas de facto propter bonitatem intrinsecam earum?*

177 **D**icendum I. Deum de facto amare omnes creaturas propter se ipsum, & propter finem à se præscriptum, qui est sui communicatio creaturæ intellectuali. In hoc convenire debent, ac de facto conveniunt Theologi. I. *Quia*, Proverb. 16. dicitur: *Omnia propter semetipsum operatus est in nobis Dominus*: ergo si Dominus omnia operatus est propter semetipsum, omnia propter se ipsum voluit, tanquam propter finem. II. *Quia* in Deo ratio ultimi finis commensuratur cum ratione primi principii; sed Deus est primum & universale principium omnium creaturarum: ergo est ultimus finis propter quem factæ sunt omnes creaturæ: atque adeò Apocalypsis cap. 1. dicitur: *Ego sum Alpha, & Omega principium, & finis*. III. *Quia*, ut ait Apost. ad Ephes. cap. 1. *Deus omnia operatur secundum consilium voluntatis suæ*; sed consilium Divinæ voluntatis fuit se ipsum communicare creaturis intellectualibus propter suam infinitam bonitatem: ergo Deus omnia operatur propter sui communicationem creaturis intellectualibus ob ipsius Dei bonitatem. IV. *Quia* Deus voluit creaturas esse ob aliquem finem, sed non alium, quam se ipsum: ergo voluit creaturas esse propter se ipsum, tanquam finem. Quod exposcit ratio providentiæ earum, quia hæc nihil aliud est, nisi ordo rerum in finem: Unde omnia corporalia creavit Deus propter hominem, hominem autem propter suam bonitatem creavit, ut se illi communicaret: qua ratione dicit Apostolus ad Corinth. 1. cap. 3. *Omnia vestra sunt, vos autem Christi, Christus autem Dei*. In quo conveniunt SS. PP.

178 **D**icendum II. quod Deus omnia volens propter suam bonitatem, tanquam propter ultimum finem, voluit etiam moveri immediate à bonitate creaturarum per ordinem ad finem sibi præscriptum; ad modum quo, etsi merita
Christi.

Christi Domini sint causæ universales in ordine ad nostram sanctificationem & justificationem illorum virtute, bona opera Justorum habent suo modo causalitatem in sanctificationem & justificationem Justorum per modum meriti de congruo, & impetrationis. Hanc sententiam tenent plures, stantque plura pro ea argumenta.

179 I. Quia in Deo datur amor amicitiaæ erga Justos; sed amor amicitiaæ dicit amare bonum amico, quia bonum amici est: ergo Deus amans ut amicos Justos, amat bonum illorum, quia bonum illorum est: ac proinde bonum creatum illorum terminat, & movet immediatè amorem Dei. Verum hoc fundamentum intendunt auctores contrarii eludere. Tum asserendo quod amor amicabilis terminatur ad bonum amici propter ipsum bonum amici in subjecto capaci amandi amicum propter ipsum bonum amici, ut contingit inter creaturas intellectuales; secus autem in subjecto incapaci, qualis est Deus respectu creaturæ, quia nihil potest velle propter bonitatem creatam. Tum quia de ratione amicitiaæ solum est velle bonum amico propter ipsum tanquam finem cui, in cujus commodum totum bonum resultet, quin inde aliqua utilitas resultet amanti; non verò requiritur quod bonum amici ametur propter ipsum, tanquam propter finem *cujus gratia*.

180 Attamen ex hac solutione sequitur, quod amicitia Dei erga Justos solum fit analogicè talis respectu amicitiaæ verè talis, quæ inter creaturas intellectuales & amicitiam Justorum ad Deum. Quia amicitia inter creaturas intellectuales & justorum ad Deum terminatur ad bonum amici, quia bonum illius; tanquam propter finem *cujus gratia*; quomodo non terminatur juxta adversarios amicitia Dei ad Justos. Deinde, quia si amicitia Dei ad Justos, solum terminaretur ad ipsos, ut ad finem cui, & non ut ad finem *cujus gratia*, talis amicitia solum esset actus puræ beneficentiaæ. Nam beneficentia est virtus qua benefacimus aliis propter utilitatem ipsorum, esto illi non se habeant, ut finis *cujus gratia*, totumque emolumentum & utilitas in ipsos redundet: ergo amicitia Dei erga Justos solum erit pura beneficentia, & non vera amicitia. Sicque sacra Scripturæ verba

quibus exprimitur amicitia Dei erga Justos, detorquentur in sensum improprium sine manifesto inconvenienti.

181 *II. Quia* de facto Deus vult dare gratiam Justis propter eorum merita, saltem in executione, conferre que hominibus beneficia propter preces & orationes Sanctorum, quorum ratione immediate movetur, & sunt motiivum ad ea conferenda; sed merita & orationes Sanctorum sunt quid creatum: ergo Deus ad hæc conferenda movetur immediate, & ratione *cujus gratia*, à bonitate meritorum & precum Sanctorum. Nam id quod movet ad conferendum aliquid non conferendum eo non stante, se habet ut ratio motiva immediata, & causa moralis ad collationem.

182 *Conf.* Quia Deus confert hominibus gratiæ auxilia ad obtinendam remissionem peccatorum, & gratiam sanctificantem, motus immediate à meritis Christi, ut est omnino certum inter Catholicos; sed merita Christi sunt quid creatum & bonitatis creatæ: ergo Deus movetur immediate à bonitate creatæ.

183 *III. Quia* supposita unione hypostatica in humanitate Christi, hæc per se ipsam terminat, & movet ad maximum Dei amorem erga eam. Itidem supposita dignitate matris Dei in B. Virgine Maria, propter talem excellentiam diligit eam Deus excellentiori amore, quam diligit ceteros Sanctos. Similiter quanto plus Justi Deum amant, tanto plus diliguntur à Deo; ita ut dilectio creaturæ sit motivum immediatum dilectionis Creaturis, juxta illud Joan. cap. 14. *Si quis diligit me, diligetur à Patre meo*, & cap. 16. Christus ad Apostolos: *Ipse Pater amat vos, quia vos me amatis*. Quibus verbis innuitur clarè, amorem ex parte creaturarum causam esse, motivum, & rationem ut creaturæ diligantur à Deo: ergo cum amor creaturarum ad Deum, & dignitas maternitatis in B. Virgine, ac esse humanitatem Christi unitam hypostatice Verbo Divino sint quid creatum; Dei voluntas movetur immediate ab aliquo creato, tanquam à motivo & ratione *cujus gratia*.

184 *IV. Quia* in Deo datur complacentia in Christo, qua homine, juxta illud Mathæi cap. 12. *Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui*: & complacet in operibus

bus à se factis, ac complacet in bonis operibus Justorum, ut sæpe sæpius innuunt Sanctæ Scripturæ; sed complacentia in bono movetur immediatè ex bono ipso, ut ex terminis constat: ergo si Deus complacet in bono creato, movetur immediatè ab illo: ac per consequens bonum creatum terminat immediatè, & per se actum Divinæ voluntatis. Denique quia in Deo datur displicentia peccati propter ipsius malitiam: ergo & complacentia in opere bono propter ipsius honestatem.

185. Mittimus fundamentum aliorum desumptum ex virtutibus moralibus, quæ sunt in Deo, & ex harum differentia à virtutibus Theologicis, quæ pro motivo immediato habent ipsum Deum, vel quid Divinum; ac virtutes morales habent pro motivo immediato aliquid creatum, scilicet operum honestatem: quia doctiores ex contrariis docent, motivum immediatum virtutum moralium in Deo esse ipsam honestatem actionis Divinæ, ac proinde motivum illarum non est quid creatum.

186. Argumenta, quæ contra nostram Sententiam obijciuntur ab adversariis, soluta manent præcedenti quæsitio. Ut autem faciliori modo percipiatur nostra Sententia, nota quod sicut Deus ad salutem hominum voluit moveri ex meritis Christi, & ex ipsis meritis Christi voluit bona opera Justorum habere rationem meriti, & impetrationis apud Deum; ita Deus volens propter suam Bonitatem hominum salutem, ut eam ipsam obtinerent, voluit immediate moveri à bonitate creaturarum, ut homines majori studio accenderentur ad bona opera, conspicientes Deo per ea placere, ipsumque amare, seique gratias referre; eo quod & complacet in his, quæ ad nos & ad nostram salutem ordinavit: quod certè est unum ex præcipuis motivis, quibus tenemur ad Dei dilectionem, ad obsequia ei præstanda, & ad maximam gratiarum actionem.

187. Ex dictis sequitur, quod nullo ex capite repugnat Deo amicitia erga creaturas intellectuales; quia potest amare ipsas propter earum bonitatem immediatè, aliunde constat ex Scriptura Justos esse amicos Dei, quæ in proprio sensu accipienda sunt, dum nullum est inconveniens, uti in præ-

fenti contingit, de quo latius Theologi Tract. de Charitate.

ART. XV. *An sit Desiderium in Deo?*

188 **C**UM egerimus de amore Dei erga seipsum, & de amore benefico ipsius erga creaturas, cum inter actus profecutivos post amorem sequatur desiderium, ut expendamus reliquos Divinæ voluntatis actus, quæritur: An sit desiderium in Deo? Conveniunt omnes desiderium esse actum voluntatis, quo terminatur ad bonum, quatenus absens aut physicè, aut intentionaliter per cognitionem: quæ certa sunt Theologis & Philosophis, qui plura discutiunt de natura & proprietatibus hujus affectus. Negant jure Theologi in Deo desiderium erga bona intrinseca, sive essentialia, sive notionalia: quia desiderium solum est de bono futuro; sed nulla bona Dei intrinseca, essentialia, sive notionalia sunt Deo futura, quippe omnia necessariò metaphysicè Deo inexistunt: ergo de illis non potest esse desiderium in Deo.

189 Solum ergo potest subesse dubio: An erga ea, quæ per se facturus est, & nondum fecit, ut animas futurorum hominum, desiderio teneatur; aut de bonis extrinsecis quæ dependent à voluntate creata? In quo Thomistæ absolute negant desiderium in Deo, etiam quoad bona extrinseca. Contrarium tamen tenent Suarez, & Vazquez pluresque alii, ac ex nostris Fuster, Grandin.

190 Dicendum in Deo esse verè desiderium in ordine ad bona sibi extrinseca, & ad bona creaturarum, quæ pendent à voluntate creata. *Prob.* Quia desiderium nihil aliud est, nisi voluntas boni futuri; sed in Deo datur in ordine ad dicta voluntas boni futuri: ergo in ordine ad dicta datur in Deo desiderium. *Min. prob.* Quia Deus vult à creaturis amari, & glorificari, itidemque omnes homines salvos fieri; quæ non sunt bona existentia pro nunc, *exempli gratia*, amor & glorificatio Dei respectu hominum existentium pro anno sequenti: ergo datur in Deo respectu dictarum rerum amor boni futuri, & consequenter desiderium.

191 *Nec valet dicere*, ad desiderium requiri amorem boni futuri cum aliqua anxietate & hæsitatione, quarum cum sit incapax Deus propter suam felicitatem, ac scientiæ certitudinem; ideò amor ille boni futuri desiderium dici nequit. *Contra enim stat.* Nam in animabus Beatorum est verum & proprium desiderium reunionis ad propria corpora in eorum resurrectione; & tamen de tali reunionem non est in illis ulla anxietas, aut hæsitatio: ergo ad veram rationem desiderii anxietas, aut hæsitatio erga bonum futurum non requiritur.

192 *Conf.* Nam licet misericordia in hominibus dicat conceptum compassionis alienæ miseriæ, quia datur in Deo actus sublevandi alienam miseriæ, esto in ipso non detur compassio, quia illius est incapax; datur vera misericordia: ergo similiter, licet in Deo non detur anxietas & hæsitatio, quæ consequuntur hominum desideria, dum detur in ipso amor boni futuri, datur verè, & propriè desiderium. Ex qua etiam solutione sequeretur, saltem ex parte anxietatis Beatos nihil posse desiderare vero desiderio. *V. g.* hominum salutem, peccatorum pœnitentiam &c. quia anxietatis sunt incapaces.

193 *Nec itidem valet dicere*, quod ad desiderium verum & rigorosum, non sufficit amor boni futuri utcumque; sed requiritur quod sit boni futuri quod quisque non habeat facilliter, & pro suo nutu in sua potestate: cum autem Deus sine difficultate & pro suo nutu habeat in sua potestate bona sibi extrinseca, aliæque bona, quæ dependent à voluntate creata; inde est quod nullum in eo datur desiderium erga bona sibi extrinseca, nec erga bona, quæ pendent à voluntate creata.

194 *Sed Contra est.* Nam licet omnia (absolutè loquendo) habeat Deus in sua potestate; attamen ejus bona extrinseca ex vi præsentis providentiæ pendent à libertate creaturæ, ac verè & propriè sunt in ejus potestate; ut docet Apostolus; sed amor boni futuri, quod ab aliena pendet potestate, est verum, & proprium desiderium: ergo ad bona Deo extrinseca, & quæ à voluntate creata pendent, datur in Deo verum & proprium desiderium. Etenim si nolumus de nomine quæstionem agere, quomodo nuncupandus est amor iste

boni futuri in Deo? Nam gaudium est de bono presenti amor simplex terminatur in bonum, præscindens à futuritione; hæc autem voluntas vera & sincera Dei, qua vult omnes homines salvos fieri, non præscindit à futuritione, sed ex vi ejus præparantur à Deo media, ut salvi fiant, si per ipsos non steterit; ergo huic voluntati Divinæ nihil deest ad rationem desiderii; nisi vocibus abutamur. Unde Apostolus 1. ad Thessalonicenses cap. 4. de hoc voluntate loquitur, & ait. *Hæc est voluntas Dei sanctificatio vestra.*

195 De desiderio erga ea, quæ Deus ipse facturus est, & nondum fecit, non discussum à Theologis: censeo tamen, quod volitio illa, qua Deus decernit rerum existentiam, non potest dici desiderium; sed est amor simplex effectivus existentiae earum; desiderium autem supponit subjectum, cui bonum desideratur. Cum autem per volitionem illam, qua Deus decernit existentiam creaturarum, non supponat ipsas futuras, sed ex vi ipsius sint futuræ; ea volitio verè & propriè non potest dici desiderium existentiae earum, sed solum amor effectivus illarum.

196 *Sed Dices*: ea ipsa, quæ quis est determinatus ad agendum, potest desiderare: *Exemp. grat.* potest quis desiderare iter peragere, quod jam est determinatus ad agendum. Et Christus Dominus, cum jam esset determinatus ad celebrandum Pascha, dixit: Luca cap. 22. n. 15. *Desideravi hoc Pascha manducare vobiscum, antequam patiar*: ergo potest esse desiderium executionis eorum quæ quis est determinatus ad agendum & similiter executionis in Deo: erga ea, quæ facturus est.

197 *Resp.* Quod potest quis desiderare ea, quæ determinatus est ad agendum, quando est aliqua circumstantia ad executionem, quæ non pendet ab ejus voluntate, ut contingit in Christo respectu celebrationis Paschæ, cui post adventum temporis præscripti ad illud celebrandum subesse poterant aliquot impedimenta, cum antea tentaverint Judæi ipsum occidere. At verò quando quis est determinatus ad aliquid agendum, nullaque præpeditur obice ad ejus executionem; sed hæc subest illi, quomodo, & quando voluerit, nullo modo potest teneri desiderio illius: quia habetur moraliter ut pos-

ses-

fessum, quod sic est in potestate ipsius: & idè non est locus desiderio, qui est motus ad bonum absens subjecto, cui bonum desideratur.

198 Qui omne desiderium negant in Deo, consequenter negare tenentur spem in Deo, cum spes nihil aliud, quam quoddam desiderium boni absentis. Concors Theologorum Sententia spem negat Deo; esto plures, uti Nos, desiderium in ipso concedant variis de causis: *Tum* quia spes est desiderium obtinendi ab alio, aut alterius virtute bonum: Deus autem nequit aliquid ab alio obtinere: nam ut ait Apost. *Quis prior dedit illi*; & alterius virtute, cum sit omnipotens. *Tum* quia spes dicit desiderium afflictum, cujus est incapax Deus: Verum hæc pro nunc examinare non vacat, quia subsunt aliquibus difficultatibus. Vera ergo ratio est, quia spes est desiderium boni ardui, & difficilis consequi: sed Deo nihil est arduum, ac difficile consequi: ergo in Deo nullius rei potest esse vera, & propria spes: cum enim sit omnipotens, subest illi, cum voluerit, posse, ut docet Augustinus ex Sapientia 8.

199 Post affectus prosecutivos voluntatis, restant disquirendi actus aversionis, recessions, & fugæ à malo. Quia sicut voluntas actu volitionis tendit in bonum: ita actu nolitionis refugit à malo: ad modum quo aciem oculorum intendimus in pulchrum, & eam avertimus ab horribili, & fædo: & idè actus ille voluntatis, quo à malo avertitur, recedit & fugit, genericè loquendo, dicitur *displicentia*: & quia malum potest considerari secundum se, & prout in persona, sic terminat odium: & prout futurum, qua ratione terminat timorem, & prout præsens terminat tristitiam. Quia comodo, quo voluntas tendit in bonum, eodem modo recedit, & averfatur malum; nam actus contrarii contrario modo se debent habere.

ART. XVI. *An in Deo sit odium propriè tale?*

200 **T**Homistæ communiter illud negant, & solum concedunt metaphoricum, quatenus concedunt dari in Deo actum voluntatis, quo vult peccatori malum modo infra insinuando. Cateri verò Theologi, Nostri, Scotistæ & Jesuitæ communiter adstruunt, odium vere & propriè in Deo: quæ sententia nobis probatur.

201 *Dicendum* dari in Deo verè & propriè odium erga peccata & peccatores. De peccato prob. I. ex Psalmo 44. ubi Psalmographus de Deo canit: *Dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem*: & Jeremiæ cap. 44. nomine Dei loquentis: *Nolite facere verbum abominationis huiusmodi, quam odivi*: Et huiusmodi loquendi formæ frequentissimæ sunt in Scriptura; sed ejus verba accipienda sunt in proprio sensu, nec detorqueri possunt ad metaphoram, nisi adstet grave inconveniens, quale non stat in præsentī: ergo in Deo est vere propriè odium peccati. His mire consonant SS. PP. frequentissimè inculcantes odium Dei erga peccata.

202 *II. Prob.* Quia in Deo est vera & propria displicentia peccati, qua talis; sed displicentia peccati, qua talis, est verè & propriè odium: ergo in Deo est verè, & propriè odium peccati, qua talis. *Maj.* meo iudicio ab nullo Catholicorum negari potest: *Conseq. tenet, Min. autem per se constat*: Nam in Deo displicentia, qua talis, non est vere timor, nec tristitia, quas à Deo relegant omnes Theologi: ergo est propriè odium: *III. Prob.* Nam qui verè amore amat unum ex contrariis, verè odio contrarium habet, saltèm quoad specificationem propter infra dicenda; sed Deus vero amore, & complacentia amat sanctitatem: ergo verè odio displicet in malitia peccati; cum malitia peccati sit sanctitati contraria. *IV.* Quia Deus verè odio prosequitur quod vult non esse; sed Deus verè, & realiter vult, quantum est ex se, peccatum non esse, juxta illud Psalmi. 5. *Quoniam non Deus volens iniquitatem tu es*: ergo Deus verum odium habet ad peccatum.

Nec

203 *Nec refert si dicas*, quod odium est de subsistentibus; & peccata non sunt res subsistentes: *Non inquam, id refert.* Quia licet odium inimicitiae non possit esse, nisi inter personas subsistentes, absolute & generaliter loquendo, est omnino falsum. Nam sicut verè amamus delicias, honores, & divitias; ita vero odio habemus, & horrore prosequimur labores, ærumnas, paupertatem, & alia hujusmodi; cum autem peccatum sit de se majus malum in ratione mali, ea ratione, potiori de causa potest odium terminare.

204 *Dicendum* in Deo dari & vere & propriè odium erga peccatores ratione peccati. Prob. 1. ex Scriptura: nam Psalm. 5. dicitur de Deo: *Odisti omnes, qui operantur iniquitatem.* Sapientiae 14. *Odio sunt Deo impius, & impietas ejus* Ecclesiasticae 12. *Altissimus odio habet peccatores*: quæ verba detorqueri ad metaphoram non possunt, cum inconueniens non stet: & sic loquantur frequenter SS. PP. ergo datur in Deo vere & propriè odium erga peccatores. II. Quia Deus habet actum aversivum, & displicentiam erga peccatores ratione peccati; sed hæc aversio & displicentia erga peccatores ratione peccati est formaliter & propriè odium: ergo in Deo datur propriè & formaliter odium erga peccatores ratione peccati; *Min. prob.* Quia hæc aversio, & displicentia non est propriè timor, nec tristitia: ergo est propriè odium: III. Quia peccato ratione peccati fit vere inimicus Dei, sicut ratione charitatis fit homo amicus Dei: sed homo ratione charitatis fit verè & propriè amicus Dei: ergo ratione peccati fit verè & propriè inimicus Dei. Sed amicitia importat necessariò verum & proprium amorem: ergo inimicitia importat necessariò verum, & proprium odium.

205 *Respondent* communiter Thomistæ: quod displicentia & inimicitia, quam Deus habet erga peccatores, non est verè & propriè odium: quia odium est velle malum alicui reduplicativè, quia malum illius est: cum autem Deus non possit velle malum alicui, quia malum illius est; sed solum propter finem sanctissimum ostensionis suæ justitiæ, & correctionis aliorum; inde est quod non prosequitur vero & proprio odio peccatores. Nam ut ait Hieronimus lib. 1. contra Pelagianos. *Aliud est cedere Magistri, & parentis affectus*

aliud contra adversarios crudeli animo deservire. Quapropter conspicimus judicem velle capitale supplicium reo, patremque filio pravis corrupto moribus flagella absque odio rei, & filii; quia propter finem bonum hæc exequentur. Unde eadem de causa, esto Deus velit malum peccatoribus, quia illud non vult, quia malum illorum, sed propter sanctissimos fines displicentia; & inimicitia quam habet ad illos, non habet rationem odii verè & propriè.

206 Sed contra hanc solutionem, qua unice defenditur sententia contraria, stat. *I. Quod* odium propriè & formaliter non stat in actu volitionis, quo quis vult malum alicui, qua malum illius; sed in actu recessivo, & nolitionis: quippe odium non est actus persecutivus, sed actus contrarius volitioni. Ac sicut actus persecutivus, ut amor Dei, imperat actum recessivum & fugæ, qualis est detestatio peccatorum propter Deum: ita actus fugæ & recessivus erga peccatorem imperat actum persecutivum volendi illi malum, quia malum illius est: in quo actu persecutivo non stat formaliter odium: ergo dum pro priori ad hunc actum persecutivum est in Deo actus fugæ, displicentiæ & aversionis erga peccatorem ratione peccati, stat in Deo vera & propria ratio odii erga peccatorem.

207 *II. Quia*, esto Deus sanctissimis de finibus velit malum peccatoribus propter peccata; hoc non obest ut velit malum peccatori propter peccatum, qua malum illius est immediate; sed hoc in sententia adversariorum sufficit ad verum & proprium odium erga peccatores ratione peccati: ergo Deus erga peccatores ratione peccati habet verum, & proprium odium. *Prob. Maj.* Quia Deus vult malum peccatori propter peccatum, qua pœna peccati est; sed qua pœna peccati est, est malum peccatoris, qua malum illius est: ergo vult malum peccatori, qua malum illius est ratione peccati. *Maj. cum Conseq. tenet, & Min. jure negari non potest:* Nam pœna formaliter nihil aliud est, quam malum afflictivum, qua afflictivum subjecti ratione culpæ, aut peccati. Et enim si malum afflictivum non sit ratione peccati, rationem pœnæ habere non potest, ut constat in Martyribus, & his qui persecutionem patiuntur propter Justitiam. *Qua propter Deus,*

ut iustissimus iudex, non potest velle immediatè pœnam peccatoribus, quin velit illud malum, quod importat pœna, qua malum peccatorum est; & ideo voluntas Dei extenditur ad mala pœnæ, ut docet D. Thom. 1. p. q. 19. art. 9.

108 Dispar est enim ratio in recto iudice respectu Rei; & patris respectu filii: Iudex, & reus considerari possunt ut personæ particulares, & iudex ut persona gerens curam Reipublicæ, & reus ut Reipublicæ inimicus; licet ergo iudex, qua persona particularis, possit reum plectere capitali supplicio, sine odio personali; tamen reum, qua reum, & quæ iudex curam gerens Reipublicæ, non potest non odio habere; ac exinde plectere supplicio. In patre verò propter amorem filii amor ordinat flagella, tanquam media ad emendationem filii; sicut Chirurgus discindit cum dolore tamen in ægroto propter ejus sanitatem; Deus verò cum punit, aut decernit pœnam peccatori, necesse est quod velit malum illi, quatenus malum illius est.

209 III. Quia Deus odio prosequitur damnatos, volendo illis æternos cruciatus, quatenus illis torquentur: & illos habet ut sui inimicos qui, quantum est ex parte affectus, vellent ipsum Deum non esse: ergo saltem erga damnatos non potest negari Deo verum odium: ac præsertim cum Iustitia erga peccatores damnatos possit exerceri odio erga illos, qua inimicos Dei.

210 Arg. I. Quia odium est velle malum alicui, qua malum formaliter illius; sed Deus non potest velle alicui malum qua malum illius est: ergo non potest aliquem odio habere odio vero, & strictè tali. Prob. Min. Nam objectum specificativum Divinæ voluntatis est bonum, ut bonum: ergo Divina voluntas non potest tendere in malum, qua malum: cum extendi non possit extra terminos sui objecti specificativi.

211 Resp. Quod odium non est primo & per se velle malum alicui, sed aversio à malo, & ex consequenti velle malum alicui: ac quod licet Deus non possit habere actum persecutivum erga malum simpliciter tale, quale est peccatum; tamen erga malum pœnæ potest habere actum persecutivum: Tum quia secundum se est quid physicum ditconveniens sub-

jecto: *Tum* quia in illa disconvenientia est ratio convenientiæ & bonitatis per respectum ad Divinam Justitiam: & hac ratione pœna terminat voluntatem Dei, & actum prosecutionum illationis mali physici, qua disconvenientis subjecto ratione peccati, ac sub ratione boni convenientis Divinæ Justitiæ. Et si quid probat argumentum, probat utique non posse dari in homine odium propriè dictum: quia voluntas hominis non potest tendere in malum, qua malum; sed sit tendit in malum, semper tendit sub aliqua ratione boni. Ex quo facile Resp. in forma.

212 *Arg. II.* Odium propriè tale dicit imperfectionem in Deo: ergo non est in ipso. *Prob. Ant.* Quia actus per quem non diffunditur bonitas Divina, dicit imperfectionem; sed per actum odii non diffunditur bonitas Divina, cum potius retrahatur: ergo odium dicit in Deo imperfectionem. *Prob. Maj.* Quia actus, qui non est exercitium communicationis bonitatis Divinæ, dicit imperfectionem; sed per actum, quo non diffunditur bonitas Divina, non exercetur communicatio Divinæ bonitatis: ergo actus quo non exercetur communicatio Divinæ bonitatis dicit imperfectionem. *Conf.* Quia odium, & displicentia affert secum tedium, & minuit plenitudinem gaudii; sed Deus est incapax tædii, & diminutionis gaudii: ergo Deus est incapax odii propriè dicti.

213 *Resp. ad Arg. falsam esse Ant. probationem.* Nam v. g. actus nolitionis alterius mundi in Deo non dicit imperfectionem: cum nolitio alterius mundi sit exercitium Divinæ voluntatis, quo alio mundo noluit communicare suam bonitatem; unde actus Divinæ voluntatis, quo retrahet se Deus à communicanda sua bonitate propter suam justitiam, aut pro suo libito, non dicit imperfectionem positivam in Deo; sed solum carentiam merè negativam perfectionis liberæ, & non necessariæ Deo, quas carentias perfectionis in Deo omnes Theologi tenentur concedere. Ex quo facile est respondere in forma.

214 *Ad confirmationem Resp.* quod licet odium in nobis regulariter afferat secum tedium, displicentiam, animi commotionem, & diminutionem gaudii; hos effectus non indu-

cit in Deo, quia illorum incapax, sicuti dicitur ab omnibus Theologis de misericordia in Deo; esto in nobis afferat secum compassionem: & aliqui Theologi de ira, esto in nobis afferat secum commotionem.

215 *Ex quibus efficitur* esse in Deo verè & propriè odium peccati quidem propter intrinsecam malitiam, & fæditatem; peccatoris autem propter ipsam peccati malitiam; ratione cujus efficitur dignus odio Dei. Odium autem abominationis, & execrationis non dicit differentiam specificam odii, sed solum gradualem magnitudinem illius. Nam sicut quos maxime odio habemus, eorum nomen formare, aut audire non patimur: ita dicimur hac de causa, abominari, & execrari, ac odio habere, odio abominationis. Præterea notandum est, quod odium Dei correspondet culpæ, & peccanti juxta conditionem culpæ: Si culpa est gravis, odium Dei erga illam, & peccantem est odium grave, quo dissolvitur amicitia Dei erga peccatorem; si verò culpa sit levis, odium quod ex parte Dei correspondet illi, est odium leve, per quod non dissolvitur amicitia cum Deo, uti docent omnes doctores Catholici.

ART. XVII. *An Deus absolutè loquendo sit necessitatus, quoad exercitium, ad odium culpæ & peccatoris?*

216 **O**Mnes Theologi jure conveniunt Deum, quoad specificationem esse necessitatum ad odio habendum peccatum, & peccatorem; quia ejus voluntas non potest tendere in peccatum, & peccatorem per actum amoris, atque hoc ipso, quod se exerceat erga peccatum & peccatorem, debet se exercere per actum displicentiæ & odii. Unde difficultas à paucis discussa, & à plarisque leviter tractata est: An Deus sit necessitatus ad exercitium odii posita culpa, & ea supposita ad exercitium odii peccatoris?

217. *Dicendum I.* Quod Deus non est necessitatus quoad
exerc-

exercitium ad odium peccati. *Prob.* Quia si Deus esset necessitatus quoad exercitium odii erga peccatum, vel esset ratione suæ infinitæ bonitatis, vel ratione malitiæ peccati: cum non appareat aliud principium, unde possit talis necessitas provenire; sed nullo ex his capitibus est Deus necessitatus ad exercitium odii erga peccatum: ergo Deus non est necessitatus ad exercitium odii erga peccatum. *Prob. Maj. quoad primam partem.* Nam sanctitati creatæ non repugnat omisio odii erga peccatum: nam aliàs sancti semper deberent esse in continuo exercitio odii peccati: ergo nec sanctitati Divinæ repugnabit omisio: seu non exercitium odii peccati. *Quoad secundam partem prob.* Quia malitia peccati, omnium sententia, non est infinita (quidquid sit de offensa peccati mortalis) sed potius finita, nec nocumentum aliquod infert Deo: ergo non est Deus necessitatus ad exercitium odii illius. *Prob. Conseq.* Quia bonitas creaturarum est finita, & Deus eis non eget, ad amorem illarum non est necessitatus quoad exercitium: ergo si malitia peccati non est infinita, nec Deo nocumentum infert, non potest necessitare Deum ad exercitium odii peccati.

218 *Sed dices:* Quod Deus ratione suæ Sanctitatis est necessitatus ad exercitium odii peccati; sicut ratione illius est necessitatus, quoad exercitium, ad sui amorem, licet necessitas ad amorem Dei, quoad exercitium, non exigatur à sanctitate creata. *Sed contra est:* Quia ideo Deus est necessitatus quoad exercitium ad sui amorem, quia est infinite bonus, semperque objective præsens: unde Divina voluntas non potest suspendere exercitium amoris; at malitia peccati non est infinita: ergo malitia peccati non potest habere vim necessariam ad movendum Deum ad exercitium odii. Quibus accedit, quod quotiescumque non apparet motivum evidens ad restringendam libertatem actuum Dei erga creaturas, concedenda est ei prædicta libertas.

219 *Dicendum II.* Quod peccator, hoc ipso quod peccat, contrahit debitum, ut odio habeatur à Deo. In hac assertione convenire debent omnes Theologi. Ratio est, quia peccator, hoc ipso quod peccat operatur contra legem, *scilicet sine lege non sit prævaricatio:* ut ait Apostolus; sed lex ad dif-

ferentiam consilii affert secum comminationem pœnæ transgressori: ergo peccator, qua transgressor, necessario contrahit debitum pœnæ; sed pœna est effectus odii Dei: ergo peccator, hoc ipso quod peccet, contrahit debitum odii Dei.

220 *Cum hoc tamen stat*, quod Deus non sit necessitatus quoad exercitium ad odio habendum peccatorem. Nam Deus, etsi sit Legislator, ut pote absolutus Dominus, potest dispensare in suis Legibus juxta modum quo docent Theologi eo Tractatu, & potest remittere pœnas Legibus impositas: ergo non est Deo necessarium quoad exercitium pœnas peccatorum peccantibus inferre: ergo non est necessitatus quoad exercitium ad odium peccatoris. *Prob. Conseq.* Quia in tantum esset necessitatus quoad exercitium ad odium peccatoris, in quantum esset necessitatus ad exercitium inferendi ei pœnam: ergo si ad hoc non esset necessitatus quoad exercitium, non est necessitatus quoad exercitium ad odio habendum peccatorem. *Uteriusque* quia (sicut diximus) Deus non est necessitatus quoad exercitium ad odio habendum peccatum, priori ratione non erit necessitatus, quoad exercitium ad odio habendum peccatorem: quia peccator non est odio dignus, nisi ratione peccati.

221 Timorem, & tristitiam omnes Theologi negant in Deo: quia cum per suam essentiam sit essentialiter beatus, est incapax mali, quod est objectum motivum timoris, & tristitiæ. Quando autem in Sacris literis attribuitur Deo pœnitentia, ut quando dicitur Genesis cap. 6. *Penitet me fecisse hominem*: accipienda sunt prædicta verba per metaphoram, qua explicatur & innuitur displicentia, & odium Dei erga homines peccatores: nam pœnitentia de sui ratione dicit displicentiam, & odium erga peccatum.

ART. XVIII. *An sit in Deo ira verè, & proprie?*

222 **H**ÆC quæstio de nomine magis, quam de re à pluribus censetur. Suarez & alii tenent verè, & proprie esse in Deo iram, quatenus est in Deo affectus vindicativus offensæ, & injuriæ illatæ ipsi per peccatum, depuratus ab imperfectionibus, cum quibus reperitur in creaturis: quam sententiam firmare contendit Lactantius lib. de ira Dei cap. 17.

223 Communis tamen Theologorum sententia negat in Deo veram, & propriam iram cum Magistro Sentent. in 1. dist. 45. §. *Ideo autem*. Ratio autem est, quia Philosophorum, & Sanctorum PP. sententia ira est appetitus vindictæ, ex tristitia, & dolore mali illati; sed Deus, est incapax tristitiæ, & doloris ex malo illato: ergo est incapax iræ. *Minimè cum Conseq. tenet. Maj. autem stat in communi conceptione, & assertionem*: nec licet cuilibet privato voces extrahere à communi significatione. *Conf.* Nam etsi pœnitentia sit odium peccati, & in Deo sit odium erga illud, quia pœnitentia est odium peccati, ut commissi; nemo ponit in Deo pœnitentiam, esto ponat in illo odium peccati: ergo, licet in Deo sit appetitus vindictæ peccati, quia hic appetitus non potest esse ex tristitia & dolore mali illati per peccatum, talis affectus vindictæ non potest dici verè, & pro ira.

224 *Ulterius*. Quia dari potest appetitus justæ vindictæ expers iræ, ut apparet in recto Judice, qui sine ira in reum vult exercere in eo publicam vindictam: ergo voluntas justæ vindictæ non est verè & propriè formaliter ira, ut jam docuere aliqui PP. Quapropter metaphoricè intelligendam iram in Deo expresse docuere Origenes Homil. in 2. Judic. Ad Rom. cap. 1. Lib. 4. cont. Celsum. Hilarius Psalm. 2. Ambrosius Psalm. 37. Chrysostomus Serm. de pœnitent. Epiphanius hæresi 138. Hieronymus Psalm. 29. Isaia 65. Malachiæ 1. Augustinus Psalm. 105. Epist. 157. Lib. 13. de Trinit. cap. 16. Cyrillus Alexandrinus Lib. 5.

Cont.

Cont. Julianum. Isidorus Hispalens. lib. 1. de summo bono cap. 5. Damascenus lib. 1. de Fide cap. 14. & Divus Thomas 1. part. quæst. 20. art. 1. ad 2. Sed omnium clarissime Sanctus Basilius Isaiaæ cap. 5. ubi loquens de ira, & furore ait: *Proinde religiosum sit ac pium neutrum admittere dici proprie de Deo: Tropica enim sunt ista locutiones:* Unde, esto in Sacris literis frequentissime nominetur ita Dei, ac dicatur *Deus iratus*, hoc accipi debet metaphoricè, quatenus Deus vel minatur, vel intendit vindictam sumere de peccatoribus.

ART. XIX. De diversitate actuum Divinae voluntatis.

225 **D**ivinae voluntatis actus variè distinxere Theologi: ac prima & frequentior divisio est, in voluntatem *beneplaciti*, & in voluntatem *signi*. Voluntas *beneplaciti* dicitur in Deo voluntas eorum, quæ pro suo beneplacito vult, ut mundi, & Angelorum creationem &c. Voluntas *signi* dicitur voluntas Dei, quæ significatur per præceptum, prohibitionem, consilium, permissionem, & operationem. Nam Deus, quæ præcipit, vult fieri; quæ prohibet, vult non fieri: quæ sunt consilii, fieri vult: quæ permittit, vult non prohibere; ac denique cum nihil possit existere sine voluntate Dei, effectus ipse à parte rei existens sua existentia denotat fuisse ex voluntate Dei. Et quia his signis cognoscitur ejus voluntas, dicitur voluntas *signi*.

226 Rursus dividunt voluntatem Dei in voluntatem *antecedentem*, & voluntatem *consequentem*: & communius voluntatem *antecedentem* dicunt eam, cujus actus terminatur ad objectum secundum se; *consequentem* verò, cujus actus terminatur ad objectum sub omnibus circumstantiis, & in executione. Alii diversimodè explicant juxta proportionem, & modum defendendi proprias Sententias: Nos autem clariori methodo procedemus.

227 Voluntas ergo Dei erga res creatas alia est absoluta eorum, quæ immediatè per se ipsum fecit, ut creationis Cæli, & Terræ: facit, ut creationis animarum rationalium, aut

facturus est, ut resurrectionis mortuorum; & alia eorum, quæ vult fieri à creatura, aut non fieri, qualis est voluntas præceptiva & consiliativa: voluntas prohibitiva, ac etiam voluntas permissiva, ac denique voluntas naturalis, qua vult causas naturales & necessarias suos effectus producere. Rursum in Deo alia est voluntas absoluta, qua absolutè vult aliquid esse independenter ab omni alio, quam à sua voluntate, ut creationem Angelorum; & alia conditionata, qua vult aliquid esse dependenter & sub aliqua conditione, ut indulgentiam Sodomitarum, sub conditione quod essent in Sodoma decem iusti, cujus & in Sacris literis sunt plura alia exempla, quæ consulentes brevitati, mittimus.

228 Omnes autem Theologi fatentur in Deo esse voluntatem efficacem, qua sine resistantia creaturarum terminus ejus ponitur in re: & quia ex vi illius unicè existit effectus, dicitur *efficax*, qua ratione ait Apostolus ad Rom. 9. *Voluntati ejus, quis resistit?* Quod & pluries asseritur aliis Sacra Scripturæ locis: quapropter præcipua difficultas stat de voluntate inefficaci.

ART. XX. *An sit in Deo vera voluntas inefficax: seu aliis terminis. An voluntas Dei semper impleatur?*

229 **I**N quo Basilius Pontius, Bañez, Zumel, & alii docent nullam esse in Deo voluntatem, quæ suo modo non fortiatur effectum. Communior tamen Theologorum Sententia tam Thomistarum, quam Scotistarum & Jesuitarum oppositum tenet.

230 *Discendum* dari in Deo veram voluntatem inefficacem, hoc est, voluntatem, cujus objectum, seu terminus non semper existit in re. *Prob. I.* Nam Deus vere vult omnes homines vivere, & operari secundum rectam rationem, exequique omnia Divina præcepta: nam id serio jubet, & quod jubet vult; aliàs præceptum esset irrisorium; sed non omnes ho-

homines vivunt secundum rectam rationem, nec exequuntur Divina præcepta: ergo Deus serio vult quod non ponitur in executione: Sed voluntas ejus, quod non ponitur in executione, est voluntas inefficax, & voluntas, quæ non impletur: ergo datur in Deo voluntas inefficax, quæ non impletur.

231 *Prob. II.* Quia Deus conferens gratiam sufficientem ad opus, eam confert ex voluntate operis; sed gratia sufficiens non semper habet effectum juxta illud Actorum Cap. 7. *Vos semper Spiritui Sancto resististis*: ergo datur in Deo voluntas, quæ non semper effectum habet.

232 *Prob. III.* Ex celebri loco Apostoli ad Timotheum 1. cap. 2. *Qui (Deus) vult omnes homines salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire*: sed hæc voluntas in hominum plarisque caret effectum, & frustratur: ergo datur in Deo voluntas sine effectum, & consequenter inefficax. Non ignoramus, quæ ad hæc respondent adversarii; sed quia Deo dante copiose auri de hoc argumento, pro nunc ab eo superfedemus, contenti indicasse. Et enim pro nunc nobis sufficiunt duo priora fundamenta, quibus aptari nequeunt solutiones, quæ parantur fundamento desumpto ex verbis Apostoli.

233 *Ratio autem horum est*, quia quæ Deus vult fieri per alia agentia modo libero, non potest velle esse, nisi cooperante eorum libero arbitrio; sed liberum arbitrium creaturarum potest non cooperari: ergo quæ Deus vult fieri per alios, ita vult fieri, ut ex libero arbitrio creaturæ possit non fieri; & consequenter illa voluntas non est necessario effectiva, & efficax; sed est efficax in affectu, & inefficax in effectu; quatenus Deus verè vult id fieri à creatura, sed creaturæ libertatem lædere minime intendit: & hac ratione hæc voluntas, qua Deus vult aliquid secundum se, & dependenter à libero arbitrio creaturæ, dicitur voluntas *antecedens*: & voluntas, qua rerum esse determinatur sub omnibus circumstantiis, dicitur *consequens*. Quid difficultatis ad hæc obijci possit non apparet; argumenta autem quæ militant contra voluntatem

Dei antecedentem de omnium hominum salute, loco

prædicto discutimus.

ART. XXI. *An inter actus Divinae voluntatis sit ordo?*

234 **N**ihil aliud est ordo secundum Philosophum, nisi dispositio partium secundum prius, & posterius; cumque in Deo non sit realiter, nisi unus actus voluntatis, quo se amat necessario, & creaturas libere; exinde constat non posse esse in Dei voluntate ordinem realem, cum unus sit ejus actus. Attamen cum hic actus Divinae voluntatis secundum quod terminatur ad creaturas, secundum nostrum modum concipiendi, diversus sit pro diversitate terminationum: propter ejus æquivalentiam disquirimus an habeant inter se ordinem.

235 Pro quo *notandum est*, quod res quædam natura sua habent ordinem ad alia, qui ordo cognoscitur à Deo illis inesse per scientiam simplicis intelligentiæ, per eandemque cognoscit Deus omnem possibilem ordinabilitatem earum, tam ex se, quam ex nutu Dei, cui tanquam Supremo Domino subsunt; ita ut quomodo libuerit, eas ad fines quos libuerit, ordinare possit, non obstante quod aliæ aliis secundum suam naturam perfectiores, & nobiliores sint: quia id competit Deo ratione essentialis dominii, quod habet in creaturas.

236 *Notandum ulterius*, quod in præsentia providentia omnia quæ à Deo creata sunt, ordinem habent præscriptum ab ipso, juxta illud Pauli ad Rom. 13. *Quæ autem sunt, à Deo ordinata sunt*: & cum earum ordo proveniat à sapientia, & voluntate Dei, quærimus: an inter actus Divinae voluntatis, quibus ordo rebus creatis inditus est, sit etiam ordo modo quo diximus. Nec in præsentia disquirendum est de ordine intentionis finis, electionis mediorum, imperii, & usus mediorum. Nam in voluntate ultra intentionem finis, & electionem mediorum, eorumque usum, an detur imperium præcticum intellectus, necessarium ad executionem finis: quaestio est alterius loci. Unde solum disquirendum de ordine, quem possunt sortiri inter se actus voluntatis, qui sunt intention-

tionis, & electionis, quin discutiamus in particulari in præcipuis Dei operibus, quis finis primo intentus à Deo, & quæ media ordinata ad illum, ut in opere incarnationis: in quo Theologi eo Tractatu, & similiter de opere prædestinationis.

237 *Dicendum est* ordinem esse inter actus Divinæ voluntatis. *I.* ex Judith. cap. 4. Quæ loquens cum Deo, ait: *Tu fecisti priora, & illa post illa cogitasti*: id est, disposuisti, & Proverb. 8. de Divina Sapientia, quo conditus est universus, & juxta quam mortales vitam ducere debent: *ab æterno ordinata sunt*: ergo inter actus Divinæ voluntatis & intellectus est ordo. *II.* Quia ubi est actus intentionis, & electionis mediolorum, est ordo: quia intentio est prior, & electio posterior; sed in Divina voluntate est intentio finis, & electio mediolorum, ut omnes Theologi fateri tenentur, tam in fine universali, quam in finibus intermediis Dei: ergo inter actus Divinæ voluntatis ordo est. *III.* Quia inter actus, in quibus est prius & posterius, est ordo; sed in actibus Divinæ voluntatis est prius, & posterius, ergo &c. *Prob. Min.* Nam actus, ex quo operans movetur ad alium actum, est prior illo; sed Deus ex uno actu movetur ad alios: ergo sunt in Deo actus, qui sunt priores aliis actibus: & consequenter est ordo inter actus Divinæ voluntatis.

238 Ordinem actuum Divinæ voluntatis diversimodè dignosci contendunt Theologi: aliqui tenent eum ordinem servare, secundum quem res habent majorem immediationem ad finis executionem. Alii distinguunt media physica, & media moralia: respectuque mediolorum physicorum docent, priorem esse intentionem finis; respectu verò mediolorum moralium, qualia sunt merita, & orationes, priora esse intentione finis, qua se habent ut causæ morales executionis finis. Scotistæ docent ordinem actuum Divinæ voluntatis desumi ex majori propinquitate ad Deum.

239 Nos autem conformiter ad dicta tenemus, ordinem Divinorum operum, & actuum Divinæ voluntatis unice pendere à voluntate Divina, quæ quandoque ordinat res ad fines connaturales, ad quos ex natura sua habent ordinem, & tum coincidunt finis operis, & finis operantis; quando autem res

natura sua non dicunt ordinem, ordo unice defumitur ex ordinatione Divina voluntatis. Ast cum finis operantis sit duplex: alter quo movetur ad productionem rei, is finis dicitur finis *constitutionis*, seu finis propter quem constituitur res existens; alter vero finis *ordinationis*, in quem res producta, propter suam finem ordinatur ad alios fines, ut videre est in Angelis, qui ex fine constitutionis creati sunt propter gloriam Dei, & ex fine ordinationis destinati sunt ad custodiam hominis, & obeunda alia ministeria; & posse Deum sic ordinare actus suos, & res creatas nullus in dubium vertere potest.

ART. XXII. *An Deus sit Sanctus.*

240 **S**anctitas, & adjectivum *sanctum* dicitur de personis, & de rebus: & quidem res dupliciter dicuntur sanctæ, & quia ordinantur ad sanctificationem Dei, juxta illud orationis Dominicæ; *Sanctificetur nomen tuum*, vel quia ordinantur ad sanctificationem nostram, uti sacramenta, bona opera, & alia hujusmodi, per quæ crescimus in sanctitate, uti constat ex pluribus sanctæ Scripturæ locis. Sanctitas autem personarum, easque esse sanctas consistit in esse innocuos, & immunes à culpa, quadam vitæ habitudine, per quam personæ fiunt gratæ Deo. Unde Gentiles, & Philosophi sanctos compellabant, quos eernebant justos, innocuos, nullo vitio fœdatos, ac deditos numinis cultui. Sanctitas autem Christiana est donum Dei, quo si adsint culpæ, expiantur, & illo dono operantes non possunt peccare juxta illud Joann. Epist. 1. cap. 3. *Qui natus est ex Deo peccatum non facit, & non potest peccare, quoniam ex Deo natus est.* Unde præditi hoc dono, eoquæ operantes sunt immunes à culpa, justique Deo in ordine ad vitam æternam; qua de causa *Sanctus* idem valet, ac in lege *Sancitus*. Et ex hac communi idea sanctitatis, eam jam in Schola Theologi definiunt, aut describunt, *esse radicem rectitudinis in operando*: de quo latius Theologi Tractatu de gratia sanctificante, & justificante.

241 Deum esse sanctum, imò sanctissimum pluries con-

tes-

testatur Divina Scriptura Levitici 20. *Quia Sanctus sum ego Dominus.* Josue 24. *Deus enim Sanctus, & fortis annulator est.* 1. Regum Cap. 2. *Non est Sanctus, ut est Dominus.* Et Isaïæ 6. *Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus Sabaoth;* idque novere Gentiles adhuc Idololatriæ tenebris excæcati, Sanctos compellantes Deos, quos tot criminibus foedatos venerabantur. Cumque Sanctitas sit perfectio simpliciter simplex, ut docent Theologi, non potest non Deo convenire.

242 Ex quo conceptus formalis sanctitatis Dei (quidquid alii dicant) stat in necessaria conformitate voluntatis Divinæ cum æterna moralitatis regula. Ratio autem est, quia sanctitas formaliter ea est, qua subjectum est impotens peccare & dignum amore; sed Deus ratione necessariæ conformitatis ad æternam moralitatis regulam est impotens peccare, & amore dignus: ergo necessaria conformitas ad æternam moralitatis regulam est formalis sanctitas in Deo. *Maj. constat ex dictis, Min. prob.* Nam quod necessariò excludit disconformitatem ab æterna moralitatis regula, necessariò excludit peccatum, quippe peccatum nihil aliud est quam disconformitas ab æterna regula moralitatis; sed conformitas necessaria ad illam excludit necessariò disconformitatem ab ea: ergo prædicta conformitas excludit necessariò peccatum. Cumque prædicta conformitas faciat, quod opera Dei sint recta & justa, & ipsa facit Deum amabilem, ut moraliter operantem; ac proinde sanctitas formalis Dei stat in necessaria conformitate voluntatis ipsius cum æterna regula moralitatis.

243 *Ex hoc infertur I.* essentiam Divinam esse sanctam moraliter per sanctitatem Divinæ voluntatis, sicuti cognoscendam per Divinum intellectum: & eo modo sanctitatem distingui ab essentia Divina, quo voluntas Divina distinguitur à Divina essentia conformitèr ad sententiam, quam quisque in hac re tenuerit. *II.* quod Divinæ Personalitates non habent conceptum formalem sanctitatis respectu Divinarum Personarum. Nam Divinæ Personalitates respectu illarum non dicunt in suo conceptu formali necessariam conformitatem cum æterna regula moralitatis: cum earum munus solum sit Personas Divinas constituere. Unde in Deo non sunt tres

tres formales sanctitates, sed una sanctitas. An autem Personalitas Verbi Divini habeat conceptum formalem sanctitatis respectu humanitatis sibi hypostaticè unitæ, Tractatu de Incarnatione disquiretur.

244 III. *Principalissime infertur*, repugnare Deum velle, & amare peccatum. *Tum* quia velle peccatum est velle malum; sed repugnat Deum velle malum: ergo repugnat velle peccatum. *Tum* quia Deus odio habet peccatum, ut constat ex dictis; sed non potest velle, quod odio habet: ergo non potest velle peccatum. *Tum* quia Deus punit peccata; sed nemo punire potest, quod fieri vult: ergo, aut Deus injustè punit peccata, aut nullo modo fieri vult. Quæ omnia comprehendit Apost. ad Rom. cap. 3. illis verbis. *Nunquid iniquus est Deus? Absit.*

245 *Infertur* ex immediate dictis, Deum nullatenus posse esse causam peccati præcipiendo, consulendo, adhortando, suadendo, instigando, movendo, alliciendo, tentando, seducendo, aut inmittendo malas cogitationes: quia, ut ait David Psalm. 144. *Deus est sanctus in omnibus operibus suis*: cui consonant plurima alia Sacræ Scripturæ loca. Tantum in hæsit Dei sanctitas aliquibus Philosophis, & Hæreticis, ut, ne maculam inferrent Deo per se bono, sibi persuaserint aliud esse principium, quod foret causa mali, uti Manichæi, & alii Hæreticorum ab ipsis prognati.

246 Ex nuperis Hæreticis Lutherani, & Calvinistæ sanctitatem Dei abolere conati, dum docent malorum operum Deum auctorem, cum quibus acri studio decertarunt plurimi Catholicorum: Nos verò pro nunc eorum objectiones breviter diluemus. *Objiciunt I.* Nam Deus decernit, & prædefinit hominum peccata: ergo vult ea, cum decretum, & prædefinitio sint actus Divinæ voluntatis. *Prob. Ant.* Nam mors Christi, ut illata à Judæis, Herode, & Pilato, fuit in ipsis gravissimum peccatum; sed eam decrevit Deus, ac definiit juxta illud. Act. 4. *Convenerunt adversus sanctum tuum Jesum quem unxisti, Herodes, & Pilatus facere, quæ manus tua, consilium tuum decreverunt fieri*: ergo Deus decrevit, & prædefinit peccatum. Idem argumentum fieri potest ex cap. 22. Lucæ num. 22. Gen. cap. 45. n. 8. & 50. n. 19. loquendo de venditione Joseph.

Resp.

247 *Resp.* Quod verbum *decernere* prædicto loco, & aliis similibus solum usurpatur pro *permittere*, non autem pro positive velle, uti docet Ecclesia, cujus est iudicium de vero Sanctarum Scripturarum sensu indicare, & sit palam per Sanctos Doctores, qui per septemdecim sæcula florere in ea. Et quia permissio peccati dicit in Deo actum positivum, quo libere vult non impedire peccatum; ideò permissio illius aliquando significatur in sacris literis nomine *decreti*, aut verbo *decernendi*.

248 *II.* Nam Deus producit impios ad exercendum in eis suam iustitiam; sed Deus non potest exercere in eis suam iustitiam, nisi velit peccare: ergo Deus vult eos peccare. *Prob. Maj.* ex Prov. 16. *Universa propter semetipsum operatus est Dominus, impium quoque ad diem malum.* Idem videtur innui Exodi Cap. 9. n. 16. & ad Rom. Cap. 9. n. 17.

249 *Resp.* Deum nullatenus producere homines, ut sint impii, & peccatores; sed potius eos producit, ut sint iusti, & probi: Caterum cum homines condiderit liberos, jura libertatis lædere nōlens, voluit permittere, ut sua libertate in peccatum & impietatem deflecterent, & ea prævisa miseri, aut punire, & quem decernit pro sua culpa punire, dicitur *destinasse in diem malum*; non quod illum moverit ad culpam, sed quod propter illam destinavit ad pœnam, quod etiam commendat suam sanctitatem.

250 *III.* Quia Deus excitat, & impellit homines ad peccatum: ergo illud amat. *Ant. prob.* ex 2. Regum cap. 16. *Dominus præcepit Semei, ut malediceret David.* & 3. Regum Cap. 22. *Vade, decipies Achab, & prævalebis:* Idemque habetur aliis Scripturæ locis. *Resp.* Quod Dominus non præcepit, quod prohibet, & Semei non præcepit; sed permisit maledicere David & in hoc sensu accipi debet verbum *præcepit*. Ad locum ex 3. Regum Cap. 22. Verba Textus sunt. *Et dixit Dominus, decipies, & prævalebis: egredere, & fac ita:* quibus verbis solum significatur permissio Dei spiritui nequam, ut deciperet Acab. & falsos Prophetas: & hæc sola est vis verborum illorum: *egredere & fac ita.*

251 *IV.* Quia Deus obdurat cor peccatorum, ut in peccato permaneant, ut constat ex Cap. 7. Exodi 8. & 9. *Indu-*

navit Deus cor Pharaonis, & Deutoron. cap. 2. *Induraverat Dominus Spiritum Sebon Regis Hesebon*: & idem innuitur Josue, cap. 11. 1. Reg. cap. 2. 3. Reg. cap. 12. Isaia cap. 19. & 63. Jeremia cap. 20. Joann. cap. 12. & ad Rom. cap. 1. & 9. ergo Deus peccatum vult. *Resp.* Deum nullatenus obdurare positive cor peccatorum; sed solum dicitur cor eorum obdurare & excæcare, quatenus in peccati pœnam denegat uberiora auxilia, quibus leniri possint majori facilitate eorum corda, illustrarique eorum mentes. Unde quatenus non obstat eorum indurationi, & permissivè se habet erga illam, dicitur obdurare peccatorum corda; non vero quod positive velit eorum impœnitentiam, juxta illud Ezechielis cap. 18. *Nunquid voluntatis mea est mors impii, dicit Dominus meus, & non ut convertatur, à viis suis, & vivat?* & Petri 2. cap. 3. *Dominus patienter agit propter vos, nolens aliquos perire sed omnes ad pœnitentiam reverti.* Hæc sunt principaliora hæreticorum argumenta; quæ latè diluunt Catholici.

252 *Ulterius arg. contra nostram sententiam.* Nam Deus concurrat immediate ad actum peccati: ergo vult peccatum, quia Deus non concurrat ad id, quod non vult: ergo si concurrat ad actum peccati, vult actum peccati, & consequenter ipsum peccatum. *Hanc objectionem* variè Catholici enervant. Durandus, Dola, & alii negant Deum immediate concurrere ad actum peccati, quo omnino corrumpitur argumentum. Thomistæ concedunt quidem Deum concurrere ad actum peccati *pro materiali*, ut entitas physica est; non *pro formali*, ut est defectus à lege: atque adeo Deum non velle peccatum, qua tale. Jesuitæ docent Deum concurrere ad actum peccati immediate, non ex propria determinatione, sed ex determinatione creaturæ, ac proinde non esse per se causam peccati, nec illud velle: sed de hoc latius tractandum alio loco, interim quisque in proprio sensu potest abundare.

253 *Denique objicitur.* Nam Deus, vult in creatura potentiam peccandi: ergo vult ipsum peccatum; quia potentia peccandi ad nihil aliud est ordinata, nisi ad peccatum. *Resp.* Quod Deus non vult positive potentiam peccandi *re-duplicativè*, ut talem; sed solum vult illam *specificativè*, qua

quatenus vult libertatem creaturæ, in qua est potentia peccandi; sed nullatenus vult exerceri per peccatum; imò potius, quia cognovit exerceri posse per illud, legem & præcepta tulit, ut franaret & dirigeret ejus libertatem: quia hic est finis legis. Unde nunquam vult potentiam peccandi, *re-duplicativè*, ut talem, sed solum *materialiter*, & *specificativè*.

ART. XXIII. De virtutibus Dei.

254 **V**irtutes in nobis nihil aliud sunt, nisi interiores habitus, seu habitudines, quibus inclinamur ad actus bonos conformiter ad rectam rationis regulam: & hoc modo certum est non esse in Deo virtutes, cum in ipso nihil possit esse realiter distinctum ab eo. Unde de ipso virtutes dici non possunt, nisi quatenus sunt actus virtutum, hoc est, actus elicti ab ejus voluntate ex motivo formali virtutum: ad modum, quo potest homo sine habitu temperantiæ actum temperantiæ elicere: cum actus, qui habitum generant, non possunt ab ipso procedere.

255 Certum est autem in nobis esse virtutes, quæ nos ut inferiores ad superiores ordinant, ut Religio, pietas, & observantia: Religio in ordine ad Deum; pietas in ordine ad Patres; & observantia in ordine ad Superiores in vita Christiana, vel Civili: & has virtutes omnino Deo repugnare, quia repugnat creatura Deo ipso superior. Deinde certum est etiam, quod Deo repugnant omnes illæ virtutes, quæ resident in nobis ad coercendum, & moderandum motus appetitus sensitivi, cum in Deo non sit; unde temperantia, & virtutes adjunctæ cum non sint in Angelis, quia spiritus sunt, potiori ratione Deo repugnant. Denique certum est etiam, non esse in Deo virtutem fortitudinis, qualis est in nobis, nam hæc virtus in nobis metum moderetur, & pericula despiciat; at Deus metus, & periculi, est incapax: stat autem fortitudo Dei in ejus omnipotentia, quæ, quia à nulla creatura resisti potest, fortitudo ipsius dicitur. Hæc cum sint om-

nino certa, restat disquirere de virtute justitiæ.

ART. XXIV. *An sit in Deo justitia rigorose, & stricte sumpta, seu vera & propria Justitia commutativa?*

256 **H**Æc questio aeri studio discutitur inter Theologos. Aliqui pertractant Tractatu de Merito, disputantes: An præmium meritorum sit debitum Justis ex stricta Justitia. Alii Tractatu de Incarnatione, discutientes: An opera Christi Deum obligaverint ex stricta Justitia ad remissionem peccati? Pro cujus enodatione notandum est, quod justitia multipliciter accipi solet. *I.* generaliter prout est idem, ac sanctitas: qua ratione creaturæ intellectuales dicuntur Justæ, & sanctæ, accipiturque pro omni actu virtutis, quatenus commensuratur, & regulatur recta rationis Regula: ac sic sapissimè in Scriptura opera virtutum dicuntur opera Justitiæ. *II.* accipitur pro omni virtute in ordine ad alterum, non respiciente omnimodam æqualitatem, quales sunt Religio, pietas, & aliæ consimiles, quæ dicuntur partes potentiales justitiæ, quia in aliquo deficiunt ab stricta justitia.

257 *III.* accipitur pro virtute in ordine ad alterum conferente æqualitatem in rebus, attentata ipsarum rerum æqualitate: qua ratione communiter definitur: *Constans, & perpetua voluntas jus suum unicuique tribuendi*, hoc est, actus inclinans voluntatem ad attribuendum unicuique, quod illi debetur secundum æqualitatem rei ad rem. Cum ergo debitum ad alterum ratione rei, possit esse partis ad partem, vel totius ad partes, vel partium ad totum; triplex dici potest Justitia, nempe *Commutativa*, quæ versatur inter partes servando æqualitatem arithmeticam rei ad rem, ratione dati, & accepti, actionis, & actionis; ac rei & actionis, quæ, quia frequenter intercedit in contractibus, qui quadam commutatione perficiuntur, *Commutativa* dicitur. De reliquis speciebus Justitiæ postea erit sermo, quia nunc solum de Justitia stricta agendum.

258. In hac gravi difficultate affirmant plures Nostro-
rum, Thomistarum, Scotistarum, Jesuitarum, & aliorum,
esse in Deo strictam Justitiam, & obligationem ex ea, non
quidem absolute; sed innato, & præsupposito pacto Dei cum
creatura. Negant verò Nostrorum, Thomistarum, Scotista-
rum, Jesuitarum, & aliorum plures.

259. *Dicendum* in Deo non posse esse strictam, & rigoro-
sam Justitiam erga creaturam. Pro hac Sententia sunt com-
muniter Nostri, præsertim Marsilius, Maior, Gabriel, Abu-
leasis, Oforius, Zequius, Stapleton, Rua, Pefantius, Ke-
lison, Bonacina, Rocaful, & alii, qui citati reperiuntur in
variis Auctoribus. Fundamentum hujus Sententiæ nobis uni-
cum est. Nam Deus habet dominium essenziale omnino per-
fectum, inabdicabile à se ipso super omnia creata: sed hoc ipso
non potest esse obligatus ex stricta Justitia ad creaturam: er-
go Deus non potest obligari ad creaturam ex stricta Justitia,
ac consequenter stricta Justitia non potest esse in Deo. *Maj-
cum Conseq. constat. Min. prob.* Nam hoc ipso quod Deus
habeat plenum, absolutum, essenziale, & inabdicabile domi-
nium super omnia creata, habet plenam facultatem utendi
omni re creata, prout sibi libuerit, sine injuria alterius: quia
hæc est ratio, & definitio domini absoluti cujus libet rei,
apud Philosophos, Jurisconsultos, & Theologos: ergo hoc
ipso quod Deus habeat dominium absolutum plenum, essen-
tiale, & inabdicabile omnium rerum, non potest esse obliga-
tus ex stricta Justitia creaturæ. *Prob. Conseq.* Qui habet po-
testatem utendi re sine alterius injuria, est necessarium, quod
nullus alius habeat strictum jus in rem, ut habens dominium
possit uti re, prout ipsi libuerit sine injuria alterius: ergo eo
ipso quod Deus habeat plenum dominium in omnia creata
modo dicto, est necessarium, quod non sit obligatus ex stric-
ta Justitia ad creaturam.

260. *Conf.* & explicatur jactum fundamentum. Nam domi-
nium perfectum dicit potestatem in rem unice & adæquate,
quin aliquis præter Dominum habeat strictum jus in illam:
ac proinde dominium constituitur per carentiam juris in alte-
ro: ad modum quo libertas constituitur per principia indiffe-
rentia, & carentiam cujuslibet principii necessitantis: ergo

si in Deo est plenum absolutum, essenziale, & inabdicabile dominium in omnia creata, in nulla creatura potest esse jus strictum in aliquod creatum, quod subsit dominio Dei.

261 Ad hoc fundamentum variè respondent Auctores contrarii. Prima, & communior solutio est: quod, licet Deus habeat plenum, & absolutum dominium in omnia creata, & antecedenter ad ejus voluntatem nulla creatura possit habere jus strictum in aliquam rem creatam erga ipsum; tamen consequenter supposito pacto & conventionione Dei cum creatura de aliquo faciendo, hoc ipso quod creatura illud faciat, resultat jus strictum in creatura erga Deum, & obligatio stricta Dei erga creaturam, cum interveniat strictus contractus: *facio, ut facias*: ac proinde obligationem ex stricta Justitia antecedenter repugnare absoluto dominio Dei; non verò illi repugnare consequenter, & ex libera ipsius Dei suppositione.

262 *Sed contra hanc solutionem stat. I.* quod Deus ex nulla suppositione potest deperdere quod est sibi essenziale; sed dominium plenum, & absolutum in omnem rem creatam est illi essenziale: ergo nulla facta suppositione potest Deus illud perdere in omnem rem creatam: ergo qualibet facta suppositione manet plenum, & perfectum dominium Dei in re creata: ergo qualibet facta suppositione ad nullam rem creatam potest esse jus strictum in creatura erga Deum. *Prob. h.ec Consequent.* Quia superiores per se constant. Nam dominium perfectum rei penes unum dicit necessariò exclusionem stricti juris in alio ad ipsam rem: ergo si ex nulla suppositione potest Deus amittere dominium perfectum in quamlibet rem creatam, ex nulla suppositione potest confurgere in creatura jus strictum ad Deum erga quamlibet rem creatam.

263 *II.* Quia, hoc ipso quod creatura sit essentialiter dependens à Deo in essendo & operando, ex nulla suppositione potest creatura absolvi à dependentia à Deo in essendo, & operando. Similiter, quia Deo est essenziale omnia cognoscere, nulla suppositione potest fieri creatura incognoscibilis Deo: ergo si dominium in omnem creaturam est Deo essenziale, ex nulla suppositione potest esse jus strictum in creatura ad aliquam rem erga Deum.

264 *Respondent II. alii.* Quod dominium absolutum alicujus rei solum excludit jus alterius in usum Domino possibilem; non verò excludit jus alterius in usum impossibilem Domino: cumque supposita Dei promissione & pacto, sit Deo impossibilis usus negationis rei; talis negatio non cadit sub Dei dominium: quia dominium solum est ad usus posibles Domino, non ad usus impossibiles. *Alii dicunt*, quod dominium solum dicit exclusionem stricti juris in eo genere, quo est dominium: unde cum in Deo solum sit dominium excellentiæ supra omnia creata, & non dominium utilitatis: quia utilitatis, nihil Deus ex creaturis accipit, & hoc dominium sit penes creaturam; potest esse in illa strictum jus erga Deum, quin obsit supremo excellentiæ dominio Dei.

265 *Sed hæc facile dejiciuntur I.* quia usus possibilis Domino, qui nullatenus potest à se abdicare dominium ex nulla suppositione, potest fieri impossibilis Domino, aliàs posset ipse rei abdicare dominium: ad modum quo in creatis qui verè potest donare, potest abdicare à se dominium rei donatæ; sed Deus nullius rei creatæ potest à se abdicare dominium: ergo nullius rei creatæ potest esse illi impossibilis usus, quantum est ex parte domini (quidquid sit ex alio capite dominio non oppositum) consequenterque dominium essentiale Dei dicit repugnantiam quod usus possibilis rei fiat Deo impossibilis, ex jure stricto creaturæ.

166 *II.* Quia hoc ipso, quod Deus habeat dominium excellentiæ ex se, & essentialiter super omnia creata, etsi nullam sortiatur utilitatem ex rebus creatis; ac creaturæ habeant inter se rerum dominium inferius, prædictum dominium excellentiæ dicit potestatem utendi re, prout libuerit, quin alteri possit injuriam inferre: ergo dicit essentialiter non posse esse in altero jus strictum in aliquam rem erga Deum. Etenim sicuti repugnat aliquem esse ab omni debito absolutum, & aliquem habere aliquod jus strictum erga ipsum: ita repugnat Deum habere absolutum, & essentialia dominium suarum actionum, & omnium rerum creatarum; & quod aliqua creatura respectu alicujus rei habeat jus strictum, & rigorosum in ipsum. *Nec dici potest* tale jus in creatura nasci ex voluntate ipsius Dei: Nam Deus nequit velle quod

quod est ipsi impossibile, & cum sit impossibile abdicare à se dominium absolutum, & essentialiter supra omnia creatam; est illi impossibile, velle conferre creaturæ jus strictum & rigorosum ad ipsum.

267 Alii progressi sunt ad discurrendum posse pro eodem instanti esse dominium penes Deum, & creaturam, ut servarent indemne dominium Dei, & statuerent jus strictum in creatura erga Deum; sed hic discursus affinis videtur cogitationi impiorum, qui duo prima principia conati sunt statuere: ac proinde sicuti duo principia, seu duo Dii repugnant: ita repugnant duo domini dominio absoluto supra eandem rem pro eodem instanti. Ex quo facillimè confutari possunt leviores aliæ solutiones accuratè perpenso *hoc syllogismo*. Dominium absolutum, & perfectum alicujus rei dicit essentialiter exclusionem juris stricti in altero ad eam rem; sed Deus habet absolutum, & perfectum dominium à se inabdicabile supra omnia creatam; ergo in nulla creatura potest esse jus strictum in aliquam rem creatam, quæ subest dominio Dei.

268 Contra nostram Sententiam *Arg. I.* ex Scriptura: Nam Deus ex stricta Justitia est obligatus justis ad præmium meritorum: ergo est in Deo stricta Justitia? *Ant. prob. I.* quia si Deus non præmaret justorum merita, foret injustus, juxta illud ad Hebræos 6. *Non est injustus Deus, ut obliviscatur operis vestri*: Unde August. lib. 4. contra Julianum ait: *Deus ipse (quod absit) erit injustus, si ad ejus regnum non admittitur justus*: & idem docet lib. de natura & gratia; sed si Deus non deberet justis præmium ex obligatione strictæ justitiæ, & si illud non redderet, non foret injustus, quantum foret infidelis: ergo ex stricta justitia est obligatus ad præmium Justorum: *II.* ex illo ad Thimotheum II. cap. 4. *Reposita est mihi corona Justitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die Justus Judex*; sed id quod reddit Deus ut Justus Judex, reddit ut obligatus ex stricta justitia: ergo. *III.* quia præmium correspondet Justis ratione bonorum operum juxta illud, 1. ad Corinth. cap. 3. *Unusquisque propriam mercedem accipiet, secundum proprium laborem*: & idem habetur Matthæi 16. & Apocalyps. cap. ultimi. Atque adeo præmium

mium beatitudinis tribuitur Justis à Deo, sicut tribuitur merces operario laboranti in vinea, ex Mathæo cap. 20. sed quod redditur alicui ratione operis, & tanquam merces & stipendium, redditur ex stricta Justitia, juxta illud ad Rom. 4. *Ei autem qui operatur, merces non imputatur secundum gratiam, sed secundum debitum, id est Justitiæ: ergo Deus ex stricta Justitia debet præmium meritis Justorum.*

269 *Conf. 1.* ex Trident. Sess. 6. cap. 16. docente: *Bene operantibus usque in finem proponenda est vita æterna tanquam gratia filiis Dei, per Christum Jesum misericorditer promissa, & tanquam merces ex ipsius Dei promissione bonis ipsorum meritis, & operibus fideliter reddenda: Ac antea Consilium Arausicanum II. Canon 18. ait: Debetur merces bonis operibus, si fiant; sed gratia, quæ non debetur, præcedit, ut fiant: ergo si vita æterna est merces meritorum, debetur justis à Deo ex stricta Justitia.*

270 *Conf. II.* Nam juxta SS. PP. Deus est debitor Justis. Sic loquuntur Ciprianus lib. de Opere, & Elemosyna, Chrysostom. Hom. 3. in Matthæum, Ad Rom. Serm. 8. Amb. lib. 1. de Officiis cap. 16. August. Psalm. 83. Serm. 16. de Verb. Apostoli Fulgentius, Gregorius, & alii; sed Deus non potest esse debitor justis, nisi ex stricta justitia, quia ex fidelitate sibi est debitor: ergo Deus ex stricta justitia est debitor Justis. Hoc est præcipuum argumentum oppositæ sententiæ. *Ad resp. neg. Antec.* ad cujus primam probationem dicimus, quod prædicto loco Apost. *ly injustus* est idem ac infidelis: nam in sacris literis sapissime justitia accipitur pro fidelitate, & justus pro fidei, ut patet ex cap. 3. ad Rom. illis verbis: *Justificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem, quæ est in Christo Jesu, quem proposuit Deus propitiatorem, ad ostensionem Justitiæ suæ* (idest fidelitatis suæ, quia sic promiserat) *propter remissionem præcedentium delictorum, in sustentatione Dei, ad ostensionem Justitiæ ejus in hoc tempore, ut sit ipse Justus, idest, fidelis in promissis, ut habent communiter Interpretes cum PP.* Unde ex prædicto loco non probatur, justitia stricta in Deo.

271 *Ad II. resp.* Apostolum illis verbis, *reposita est mihi corona Justitiæ*, solum loqui de Justitia generaliter accepta,

prout est idem, ac sanctitas juxta illud Christi Mathæi, cap. 4. *Sic nos decet implere omnem justitiam*; non verò loqui de Justitia stricta, & licet coronam gloriæ reddat Deus, ut justus Judex, non sequitur, quod reddat obligatus ex stricta Justitia; sed quia in adimplendis promissis, quoddammodo servat formam justitiæ strictæ. Nec ex hoc quod reddat præmium ut justus Judex, infertur reddere obligatum ex stricta justitia: sicuti nec ex hoc, quod, ut justus Judex improbis inferat pœnam, infertur ex stricta justitia esse obligatum ad eam eis inferendam; cum possit peccatorum misereri, & pœnam condonare.

272 *Ad III. Resp.* quod vita æterna datur justis tanquam merces, & ratione laboris, ex ipsius Dei promissione bonis ipsorum meritis fideliter reddenda, ut docet Tridentinum: quod non probat reddi ex justitia stricta, esto præcesserit pactum, & conventio, ut post dicemus. Nec verba Apostoli. *Ei autem qui operatur, merces non imputatur secundum gratiam, sed secundum debitum*: accipi debent omnino absolute, sed in communi hominum judicio; quia scopus Apostoli eo loco, & Epistola ad Galatas est, quod justificatio, non est ex operibus legis naturæ, aut scriptæ, sed per fidem formatam Christi, ex proposito gratiæ Dei, contra Cherintum, & alios Hæreticos ex Judaismo asserentes non sufficere fidem Christi formatam ad justificationem; sed esse insuper necessariam circumcisionem, & observantiam legis scriptæ, cui debita erat gratia Evangelii, ut constat ex Epiphanio hæresi 28. & 29. Augustino in Epistola ad Galatas, & lib. Expositionis inchoatæ Epist. ad Rom: de quo videri possunt Sacri Expositores.

273 *Ad I. confirmationem Resp.* Sanctum Concilium Tridentinum solum asserere, vitam æternam bonis operibus ex Dei promissione fideliter reddendam, quod nullus Catholicorum negare potest; sed de debito strictæ Justitiæ nullatenus loquitur. *Ad II. Resp.* quod PP. asserentes Deum esse debitorem justis, non loquuntur de debito strictæ justitiæ, sed debito ex promissione orto, ut docet Augustinus Psalm. 83. sub finem his Verbis: *Debitorem Dominus ipse fecit se: non accipiendo, sed promittendo; non ei dicitur redde, quod ac-*

cepisti, sed redde quod promisisti: & Serm. 18. de Verbis Apostoli. Debitor enim factus est, non aliquid à nobis accipiendo; sed quod ei placuit promittendo.

274 Sed instant Auctores aduersi, I. quia PP. asserunt: quod Deus foret injustus, si præmia iustis negaret; sed nemo dicitur proprie injustus, violata fidelitate, & non stricta iustitia: ergo est iustis debitor ex stricta iustitia. II. quia munus iustitiæ Dei præscribitur à PP. reddere unicuique secundum opera sua, sive mercedem, sive pœnam; sed nulli debetur pœna ex mera fidelitate: ergo nulli ex sola fidelitate debetur præmium. III. quia sicut Deus promisit gloriam bonis operibus Iustorum, ita promisit justificationem peccatori contrito, juxta illud Zachariæ, cap. 1. *Convertimini ad me, & ego convertar ad vos;* sed Deus solum ex fidelitate debet gratiam contrito: ergo cum gloriam iustis debeat ratione operum, non ex sola fidelitate est debitor ipsis, sed ex stricta iustitia. IV. quia gratia, quæ promissa contrito confertur, semper est ex gratia, & non merito; sed gloria promissa bonis operibus iustorum confertur ex meritis: ergo non confertur illis ex debito fidelitatis, sed iustitiæ.

275 *Resp. ad I.* quod PP. efferentes Deum injustum futurum, si iustis non redderet debita præmia, solum loquuntur de injustitia fidelitati opposita, uti Apostolus cum ait: *Non est injustus Deus, ut obliviscatur operis vestri:* quia cum fidelitas sit pars potestativa iustitiæ, si Deus non redderet præmia iustis, hoc ipso quod foret infidelis, foret injustus, uti docent plurimi PP. sed clarissime Bernardus Serm. 1. de Anuntiatione; his verbis: *Nec talia sunt hominum merita, ut propterea vita æterna debeat ex iure, aut Deus injuriam aliquam faceret, nisi eam donaret?* Nec verum est quod PP. nunquam asseruere Deum fore injustum, si facta promissione negaret contritis gratiam, ut videre est in August. lib. Exposit. inchoatæ Epist. ad Rom.

276 *Ad II. Resp.* quod PP. loquuntur de iustitia Dei quoad modum: quia modum illius observat in præmiandis bonis operibus iustorum, & puniendis malis iniquorum. Unde sicut non punit delicta obligatus ex stricta iustitia, nec ex stricta iustitia remunerat merita, juxta illud Sapientiæ 12.

Virtus enim tua justitiæ initium est, & ob hoc quod omnium Dominus es, omnibus te parcere facis: Ad III. Resp. neg. Min. Nam quantum est ex parte debiti, non alio modo debet Deus gratiam contrito, quam gloriam bonis operibus justorum, ut patet ex verbis relatis Concilii Tridentini.

277 *At IV. Resp.* Quod gratia promissa contrito semper confertur ut gratia: attamen hoc non obstat, ut conferatur tanquam ex merito congruo ipsius contritionis in aliquorum sententia: sic quod merita justorum habeant jus ad præmium, oritur in actu secundo ex Dei promissione, & gratia, attenda condignitate personæ: unde præmium vitæ æternæ conceditur justis, ut merces in promissione fundata, & in debito justitiæ.

278 *Sed dices:* Si Deus promitteret alicui elicienti actum honestum naturalem, gloriam, teneretur tali actu elicitio dare illi gloriam, solumque teneretur dare illi gloriam ex pura fidelitate; sed Deus justis est debitor gloriæ, attenda condignitate meritorum: ergo justis est debitor gloriæ plusquam ex pura fidelitate; & consequenter ex stricta justitiæ.

279 *Resp.* quod omnium sententia, Deus nequit obligari nisi ex sua promissione: unde Deus cum possit promittere absolute, & sine ulla conditione, potest etiam promittere sub conditione, quæ ipsi placuerit; unde parvulis promittit gloriam sub sola conditione baptismatis, sine actuali dispositione ex parte ipsorum: adultis gratiam & gloriam, dependenter ab ipsorum dispositione: & in his nullum reperitur jus strictum ex parte Dei erga parvulos, vel adultos: bonis autem operibus justorum promittit gloriam & gratiam per modum præmii, attenda ipsorum operum condignitate. Unde cum tota hæc obligatio ex parte Dei oriatur ex voluntaria ipsius promissione, in qua voluit observare modum quandam justitiæ, prædicta obligatio non potest esse plusquam solius fidelitatis.

280 *Arg. II. & replicatur:* Promissio onerosa operis condigni, opere posito, obligat promittentem ex stricta justitiæ ad rem promissam præstandam; sed Deus promittit justis gratiam & gloriam, positis meritis condignis: ergo eis positus est Deus obligatus ex stricta justitiæ ad donandum justis gratiam & gloriam.

Resp.

281 *Resp.* Quod potest quis facere promissionem onerosam, & nolle obligari, nisi ex fidelitate. Sicuti potest quis vivere materiam gravem, & nolle obligari, nisi sub culpa levi: quia obligatio non extenditur ultra animum se obligantis: unde stat, quod detur promissio onerosa, & obligatio & quod ex illa obligatio sit solius fidelitatis. *Uterius dicimus*, quod licet promissio onerosa, opere posito, inducat obligationem ex stricta justitia in subjecto capaci, qualis est creatura, quæ potest à se dominium abdicare; secus autem in subjecto incapaci, qualis est Deus propter perfectionem sui dominii, quod non potest consistere cum obligatione ex stricta justitia: ad modum quo gratia habitualis constituit Dei Filium adoptivum purum hominem, aut Angelum: secus vero hominem Christum.

282 *Sed dices*: Deus potest obligari creaturæ ex fidelitate: ergo & obligari illi ex stricta justitia. *Prob. Conseq.* Nam Deus obligatus ex fidelitate ad aliquid donandum, cito illud non possit non donare: quia hæc impotentia est consequens liberam ipsius promissionem; per illam non minuitur Dei dominium: ergo obligatio ex justitia, consequens liberam promissionem Dei, nullatenus minuet dominium Dei.

283 *Resp. negata Consequentia.* Et Ratio discriminis est: quia Deus ratione promissionis est sibi metipso debitor, licet res promissa sit in utilitatem creaturæ, non autem est debitor primo, & per se creaturæ. Nam ratio obligationis est sua fidelitas, quæ se tenet ex parte ipsius Dei: unde non extrahit rem promissam ab ejus dominio; at verò promissio Dei quocumque modo facta, cum non possit lædere ejus dominium, nunquam potest gignere jus strictum in creatura erga Deum. Eademque ratione, & si Deus, cum sit summè liber ex aliqua suppositione libera, potest sibi necessitatem inducere: ut ex intentione efficaci finis inducit sibi necessitatem ad electionem mediorem, quia necessitas prædicta est consequens exercitium liberam Divinæ voluntatis, & Divina libertas nequit destrui ipsius exercitio; Divinum autem dominium semper læditur, stante jure stricto ex parte

alterius.

ART.

ART. XXV. *An in Deo sit justitia distributiva?*

284 **C**UM dixerimus justitiam strictè sumptam versari in reddendo debitum alteri, & quod hoc debitum potest versari inter partem, & partem pro æqualitate rei, cum possit etiam debitum versari, inter totum & partes, hoc est, inter communitatem, & partes ejus, ad hanc constituendam æqualitatem, & pro merito partium distribuendo bono communi, est virtus justitiæ distributiæ, quæ non residet in partibus communitatis; sed in personis, in quibus residet cura communitatis, seu Republicæ, uti Reges, Magistratus, Prælati & alii: de qua virtute quæritur an sit formaliter in Deo?

285 *Dicendum nobis:* quod in Deo nullatenus est justitia distributiva. *Prob. I.* Quia hæc versatur in distribuendo bona debita strictè partibus, quippe sunt communitatis, & hæc non est distincta à partibus collective acceptis; sed bona Dei non sunt debita collectioni creaturarum; sed solum sunt propriè illius, tanquam Supremi Domini: ergo ad ea distribuenda non potest esse in Deo justitia distributiva. *II.* Quia Dominus rerum suarum non tenetur res suas distrahere, aut distribuere. Nam hoc ipso, quod sint sub ejus dominio, potest de eis disponere, & facere prout sibi libuerit, quin nemini faciat injuriam: ac proinde nullus potest habere jus strictum ad eas: ergo in nulla creatura potest esse jus strictam, ut Deus conferat & distribuatur ei sua bona. Paucissimis docuit Apostolus ad Rom. 11. his verbis. *Quis prior dedit illi, & retribuetur ei.*

286 *Dicendum tamen* Deum in conferendis donis suis quandoque voluisse observare modum justitiæ distributiæ. *Quod prob.* Quia Deus voluit conferre gratiam adultis, juxta propriam dispositionem, & dare gloriam justis conformiter ad eorum merita; sed hoc est munus justitiæ distributiæ, & ejus modus: ergo Deus in conferendis suis donis observat modum justitiæ distributiæ in aliquibus rebus. Quo collimant

mant aliquot Evangeliorum Parabolæ & plurima Scripturaru-
rum verba, ut Math. 16. *Reddet unicuique secundum opera
ejus: & ad Rom. 2. Unusquisque propriam mercedem accipiet
secundum proprium laborem.*

ART. XXVI. *An sit in Deo justitia vindica-
tiva stricte, & proprie?*

287 **J**ustitia *vindicativa* in creatis ea est, qua judex
& Superior pœnam pro delictis infligit, quæ
subjectivè est in judice & superiore; ita ut si Judex delinquen-
tem absolvat à pœna præscripta à lege delicto, peccet contra
virtutem justitiæ vindicativæ. In quo certum omnino Deum
esse Legislatorem, & Legis actus esse præscribere, quæ agenda
sunt; prohibere, quæ agenda non sunt sub comminatione
pœnæ, quæ justa dicitur per proportionem ad delictum, seu
Legis transgressionem.

288 *Certum itidem est*, quod Deus, qua Legislator &
judex, peccatores debita possit punire pœna: quia peccator
per ipsum peccatum fit pœnæ debitor, ac illius reatum contra-
hit: ac proinde Deum, ut Legislatorem & Judicem habere
jus ad infligendam pœnam peccatori, & hæc dicitur justitia
vindicativa: Suarez, & alii censent hanc non esse diversam
à justitia gubernatrice; alii censent pertinere ad justitiam
commutativam, quia pœna correspondet delicto secundum
æqualitatem: alii censent pertinere ad justitiam distributivam:
quia, sicut ad illam pertinet præmia pro meritis conferre: ita
ad illam pertinere debet pœnam inferre pro delictis: proin-
deque qui censent esse in Deo verè, & propriè justitiam
commutativam, aut distributivam, tenere debent esse in Deo
verè & propriè justitiam vindicativam.

289 *Dicendum nobis* Deum in puniendis peccatoribus
observare modum justitiæ vindicativæ; attamen non esse in
Deo stricte justitiam vindicativam. Nostra Sententia duas ha-
bet partes. Prima, quod Deus observet in puniendis pecca-
toribus modum justitiæ vindicativæ, facile *probat*. Quia
munus justitiæ vindicativæ est pœnam delinquenti infligere
pro

pro delicti qualitate; sed Deus peccata punit pœna commensurata delicto pro eorum qualitate: ergo in puniendis delictis observat modum justitiæ vindicativæ. *Min. constat*, ex Isaia 22. *In mensura judicabit eam.* Et Apocalypf. 18. *Quantum glorificavit se, & in deliciis fuit: tantum date illi tormentum, & luctum.* Quod & habetur pluribus aliis Scriptura locis.

290 Secunda autem pars, quod Deus non puniat peccata ex justitia vindicativa strictè sumpta. *Prob.* Quia justitia vindicativa ponitur in Præfectis Reipublicæ, ipsos strictè obligans ad punienda delicta, ita ut si non puniant, sint formaliter injusti; sed Deus non est obligatus justitia stricta ad puniendos peccatores: ergo non punit peccatores ex justitia vindicativa strictè sumpta. *Maj. constat* ex dictis. *Min. autem prob.* Quia Deus etsi sit Legislator, est tamen rerum omnium, & legum Dominus: ac proinde potest ex se dispensare cum omnibus peccatoribus, in infligenda pœna, qua ratione misericordia utitur: ergo non est obligatus ex stricta justitia vindicativa ad puniendos peccatores: aliàs non puniendo foret formaliter injustus, quæ paucis verbis comprehendit auctor libr. Sapient. cap. 12. dicens: *Virtus enim tua justitiæ initium est: & ob hoc quod omnium Dominus es: omnibus te parcere facis.*

ART. XXVII. *An Misericordia sit in Deo, & aliæ virtutes?*

291 **M**isericordiam Domini frequentissimè decantat sacrorum voluminum congeries: Sat Catholico illud David: *Misericors, & miserator Dominus*, Psalm. 110. *Misericordias Domini in æternum cantabo*, Psalm. 88. Caterum cum in creatis affectus subveniendi miseris in sublevanda eorum miseria communiter innascatur ex compassione miseriæ; cum Deus compassionis sit incapax, ut pote infinite beatus, est in ipso misericordia, quantum ad formale ipsius, quod stat in affectu, & effectu subveniendi miseriæ rationalis creaturæ. Dei ergo misericordiam solo naturali lumi-

mine cognovere Gentiles. Nam miseris oppressi ad Deos clamabant. Nam censebant esse naturæ Deorum miseris subvenire. Ejus effectus meditando relinquimus devotis Christianis, ut Deus in sua misericordia glorificetur.

292 Esse itidem in Deo *Benignitatem*, qua benignissimus est, docet etiam pluribus locis Scriptura. Paulusque ad Rom. 2. ait: *Quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit.* Et Joëlis 2. *Quia benignus & misericors est:* Stat autem benignitas in affectu beneficiendi, non utcumque, quia sic non differret à beneficentia absolutè sumpta; sed in affectu beneficiendi immeritis, hoc est, non obstante demerito personæ: qua ratione benignissimum Deum mortales omnes cogimur fateri, sicuti de liberalitate, & magnificentia, natura testante, & millies prædicante Scriptura.

293 Restat discurrere de *Gratitudine*, qua quis rependit, aut recolit beneficium acceptum. Hanc virtutem nullatenus posse esse in Deo concurs tenet Theologorum Sententia: Tum quia Deus nullum beneficium utile potest accipere à creatura: Tum quia, etsi creaturæ possit Deo tribuere aliquod obsequium supererogationis, id est, non præscriptum lege, aut præcepto determinatè; tamen omnia creatura obsequia sunt debita Deo creatori, qua ratione dixit Apostolus ad Rom. 2. *Quis retribuetur ei?*

294 *Veracitatem* esse in Deo, constans est omnium hominum sententia, pluries ipsa veracitate sacrarum literarum confirmata Sat illud Apost. ad Rom. cap. 3. *Est autem Deus verax, &c.* Et ex luminæ naturæ constat. Nam ipsi Gentiles Deorum suorum dicta venerabantur, aded ut censerent, eos labe mendacii deturpari non posse: Cum autem voces, externaque signa ad exprimendos internos conceptus deser-viant, in hac conformitate vocis ad conceptum stat *veracitas*, & in disconformitate vocis ab illo, stat mendacium: unde cum mendacium omnibus hominibus sit odiosum, & veritas omnibus amabilis, fit quod veracitas est perfectio simpliciter simplex, qua Deus carere non potest: unde Apost. ad Hebræos 6. ait: *Impossibile est mentiri Deum:* de quo latius Theologi tract. de Fide.

295 Restat disserere de *Fidelitate*. Munus hujus virtutis

stat in adimplendis promissis. Porro Divinarum promissionum plenum est utrumque testamentum, pariterque utrumque prædicat Deum fidelem, ut videre est Deuth. 7. 32. Psalm. 144. 1. ad Corinth. 1. & 10. 2. ad Thessal. 3. *Fidelis autem Deus est.* Promissio autem stat in voluntate aliquid faciendi in favorem alterius, ipsi manifestata animo se obligandi ad eam rem: atque ad eam voluntas interna faciendi aliquid in favorem alterius, etiam ipsi manifestata, si desit voluntas se obligandi, solum erit propositum & determinatio voluntatis; non verò promissio, quæ dicit formalem obligationem. Hæc autem stat in ipso actu voluntatis, quo quis se vult obligari, tum respectu rei, quæ est materia promissionis, tum respectu personæ, cui fit promissio; ita tamen ut in persona, cui fit promissio, nullum sit strictum jus ad rem promissam, sed totum debitum; & origo illius stat in promittente, qui sibi ipsi ex honestate est debitor. Unde cum fidelitas formaliter in suo conceptu dicat perfectionem simpliciter simplicem, necessariò est ponenda in Deo: cum possit sit cum creaturis conversari, & eis verè & propriè promittere: ac de fidelitate Deorum omnes gentium nationes eandem habuerint sententiam.

DIS-

DISPUTATIO VII.

DE MYSTERIO SANCTISSIMÆ
TRINITATIS.

ART. I. *E explicatur Mysterium, & erroris
contra illud.*

1 **E**Gimus de Deo & ejus perfectionibus, quatenus in creaturis elucet, ac fidei lumine notæ sunt nobis: nunc agendum de Sanctissimo Trinitatis Mysterio ad cuius altitudinem, nec cælestium Spirituum intelligentia, per se solam assurgere potest, supernaturali destituta luce. Qua ratione Seraphin ab Isaia visa dum clamarent: *Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus Sabaoth*: velabant facies suas, demonstrantia Deum in Trinitate Personarum omnis creaturæ in infinitum superare captum: atque adeò fidei luce præeunte inter densissimam hujus Mysterii caliginem, oportet viam inire, ut non ad dexteram, aut sinistram, sed via recta incedamus, posthabitis philosophicis, aut logicis ratiocinationibus, captivantes intellectum in obsequium fidei, & adorationis tanti Mysterii.

2 Sacramentum ergo Sanctissimæ Trinitatis, quod lauit Philosophos, & Deus solum revelavit aliquibus Patrum Veteris Testamenti, notum fecit nobis Dominus noster Jesus Christus, Apostolus, & Pontifex confessionis nostræ, ut ait Apostolus ad Hæbreos cap. 3. in Evangelica lege præfertim illis verbis, quibus Apostolis injunxit: *Ite, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritu Sancti*, Matthæi 28. Quod Sacramentum quid sit juxta mentem Catholicæ Ecclesiæ, breviter explicabimus.

3 Cum Deus essentialiter unus sit, ut supra evicimus, ita ut repugnet plures Deos esse, una illi est Divinitas, essentia, & natura. Cum tamen ab æterno intellectu, & voluntate polleat, ab æterno se cognovit, & sui cognitione effor-

mavit sui perfectissimam imaginem, seu *Verbum mentis*, cui communicavit suammet essentiam, naturam, & Divinitatem: cumque inter producentem, & productum sit necessaria distinctio realis, & hæc non possit esse essentialis, aut naturalis, cum una in utroque sit natura, & essentia; sit quod solum possit esse personalis: cumque verbum, expressio, & imago sit similis producenti, ex vi processionis sit quod produccens sit Pater, & productus sit vere, & proprie filius, ejusdemmet indivisibilis naturæ, essentiæ, & proprietatum. Deinde cum ex eadem æternitate Pater, & Filius sese, ut unum Deum ament, spirarunt Spiritum amoris perfectissimum, spirationeque communicarunt suammet Divinitatem, essentiam, & naturam: unde ratione productionis est realiter distinctus à Patre & Filio Personaliter, & ratione ejusdem Divinitatis, essentiæ, & naturæ, non est alius Deus à Patre & Filio, sed solum diversa ab illis Persona.

4 Hac de causa Christiani Catholici fatemur unum esse Deum in Trinitate Personarum, nempe Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum, ita ut Pater sit verissimè Deus, Filius verissimè idem Deus, & Spiritus Sanctus verissimè idem Deus: quia in his tribus Personis est eadem Divinitas essentia, & natura, ac consequenter tres Personæ sunt unus Deus. Confitemurque, quod omnia, quæ competunt Divinitati, ut æternitas, infinitas, immensitas, scientia, sanctitas, & omnipotentia, & cæteræ Divinæ perfectiones insunt tribus Divinis Personis, indivisibiliter; ita ut sicuti tres Dii nec sunt, nec dici possunt; nec sunt, nec possunt dici tres immensi, sancti, aut omnipotentes; sed unus immensus, & unus omnipotens.

5 Confitemurque tandem, quod, esto tres Personæ sint unus Deus, sunt inter se realiter personaliter distinctæ: sicque Pater non est Filius, nec Filius Pater, nec Pater & Filius Spiritus Sanctus; nec Spiritus Sanctus, Pater, aut Filius; ita ut sit vera Trinitas Personarum, in unitate ejusdem essentiæ, & naturæ. Pater tamen est ingenitus, & generans Filium: Filius genitus à Patre: & Spiritus Sanctus, Spiritus à Patre & Filio, procedens, tanquam ab unico principio: & totum hoc ex æternitate; unde in illis non potest esse majus,

aut minus duratione, aut perfectione, & ſolum eſt prioritas originis, & proceſſionis: & differunt tantum proprietatibus perſonalibus.

6 Errores contra hoc Myſterium, & eorum origines, ſi adamuſſim recensere vellemus, opus eſſet longam contexere hiftoriam, quod jam præſtitere alii, tum ex Hiftoricis, tum ex Dogmaticis, ac non nulli ex Scholaſticis: nos brevitati dediti compendio utemur. Sæculo I. Chriſtiano Cherintus, & Ebion docuere Jeſum Chriſtum D. N. non aliud fuiſſe, quam hominem ex Maria, & Joſeph progenitum: non verè, & propriè Dei filium; ſed ſolum talem appellatione propter excellentiſſima dona à Deo collata, ſic deſtruentes Santiffimæ Trinitatis fidem. Cum autem contra hos hæreticos ſcripſiſſet Apoſtulus Joannes Evangelium, ex ejus principio, & verbis Apoſtoli in pravum detorſere ſenſum. Sæculo II. emerſere Gnoſtici & Valentiniani, qui loco Trinitatis monſtroſa errorum confinxere portenta. Praxeas tamen ex Montani affectis fuit confuſionis, & unitatis perſonarum quaſi primus aſſertor. Nam cum Catholici conſiterentur Patrem Filium, & Spiritum Sanctum eſſe tres hypochtaſes, cum ΥΠΟΨΤΑΞΙΣ nomen apud Græcos, tum potius ſignificaret ſubſtantiam & Divinam naturam, ut hujus defenderet unitatem, negavit Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum eſſe tres hypochtaſes, & perſonas, concedens ſolum Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum eſſe tria vocabula Divinæ operationis; Deumque, qua Creatorem, dici Patrem, qua ex Virgine natum, Filium, & Verbum, & qua Sanctificatorem hominum, Spiritum Sanctum: uti eadem perſona poteſt dici Cardinalis, Archiepiſcopus, & Prorex, munerum diverſa vocabula, ſed non deſignantia diverſas perſonas.

7 Hinc Sectarii Praxeæ, cum urgèrentur à Catholicis conſiteri Patrem paſſum, dicti ſunt *Patvipaniani*. Hunc errorem ſecuti ſunt Sæculo III. Noctus, à puo Noetiani, & Sabellius, à quo Sabelliani, quo nomine notiores facti ſunt hujus erroris alumni. Eodem Sæculo Paulus Samofatenſis Antiochenus Epicoſopus, ut ſe expediret à difficultate Myſterii, Jeſum Chriſtum purum hominem prædicavit, ſequutus Cherintum, & Ebionem: quem errorem & poſtea ebibit Photianus Epicoſopus Sirmiſienſis.

8. Ast cum Arius Alexandrinus Presbyter, Sæculo IV. conspiceret Joannis Evangelio claram distinctionem Verbi à Deo Patre, capere non valens quod esset hypostasi, & persona diversum, & quod non esset natura & essentia distinctum, asseruit: Verbum è numero creaturarum esse, creatumque, cum antea non esset, sicuti reliquæ creaturæ; quanquam ordine creationis, & dignitatis excellentia omnibus anteciret: atque adeo non esse ejusdem substantiæ, & essentiæ cum Patre; sed illi dissimile, nec uti verum Deum adorandum. Docuitque Verbum prædictum, in utero Virginis hominem factum, egisse per se ipsum in corpore assumpto animæ rationalis officia: & de Spiritu Sancto docebat etiam unam esse ex præcipuis creaturis, qui Deo ministrabat in sanctificatione creaturarum, non autem verum Deum; quem errorem specialiter elegit propugnandum Macedonius Episcopus Constantinopolitanus, à quo hæretici negantes Divinitatem Spiritus Sancti, *Macedoniani* nuncupati sunt.

9. Quot scandala, quot dissidia, quæ turbæ ex errore Arii exortæ sunt in Ecclesia, lonium esset recensere; sed ejus doctrina, ac ipse damnatus est in Concilio Nicæno sub Constantino Magno anno 325. ex orbe Christiano, congregatis trecentis decem & octo Episcopis: postquam Sæculo anteriori Paulus Samosatensis duobus Conciliis damnatus est: primo celebrato Antiochiæ anno 264. secundo eadem urbe anno 270. Serpsit nihilominus Ariana pestis Imperatorum plausu, & potentia per Orientis, Africa & Europæ Regiones inuestaque est in nostram Hispaniam per Uandalos, & Gothos; sed Catholicorum studio sæculo 7. penitus extincta visa est.

10. Sequentibus sæculis emergere conata, per varios, sed debili progressu, donec Sæculo XVI. Luteri Spiritu, hujus hæreseos faces berathro sepultas, denuo revocavit. Michael Serbetus Tarraconensis edocens nihil esse Trinitatem, solam in Deo esse unam personam, alia ab ipso creata esse, ac ex nihilo facta, perindeque Christum purè hominem fuisse: Messiam Judæis promissum, nobis magistrum, & mediatorem, propter excellentia dona ipsi à Deo collata, dictum Deum nuncupativè, sicuti Moyse dictus Deus Pharaonis.

Hujus errores ſunt amplexi Valentinus Gentilis, & alii, quos diffeminarunt in Polonia, Tranſſylvania, Hungaria, & aliis Regionibus; ſed Serbetus Calvini præſcripto blaſphemarum luit pœnas, vivus combuſtus Geneva nec diſſimili mortis genere perire plerique Sociorum.

11 Tandem principio ſæculi decimi ſeptimi infauſtus Socinus Senenſis eoſdem errores majori ſtudio, ac ſubtilitate propagavit, ac ut nihil difficultatis in eſſet Chriſtiana Religioni, ejus myſteria omnino eliminare contendit. Nam in Deo docebat non eſſe, niſi unicam perſonam: Verbum nihil aliud eſſe, niſi Divinam Sapientiam Spiritum Sanctum: nihil aliud, niſi ejus virtutem, & potentiam, quò corruit Trinitatis Myſterium: cumque doceret Jeſum Chriſtum ſolum eſſe unum ex hominibus in fine ſæculorum ex Maria natum, Myſterium Incarnationis omnino eliminavit. In materia Eucharistiæ Calvinianis conſentiebat, dicebatque: nec baptiſmum neceſſarium eſſe ad conſequendam vitam æternam, pene adaptans Religionem Chriſtianam Alcorani compaginationi: unde, ſublata difficultate credendi Myſteria, facile ſibi plauſum fecit inter Proteſtantes. Qua propter in Borealibus Regionibus plurimi ſunt huic errori addiſti, & à Socini cognomine, audiunt jam vulgo *Sociniani*. De Judæis, & Mahometanis dicemus poſtea.

ART. II. *Chriſtum non eſſe purè hominem?*

12 **A**D demonſtrandam ex Sacris Scripturis Socinianorum impietatem, primum oſtendemus Chriſtum non fuiſſe purè hominem, ſicut Moyſem, aut unum ex Prophetis, ſed aliud præter hominem, qui mortalium oculis apparebat conſequenterque: aut hominem, Angelum, vel aliam creaturam, vel hominem verè Deum, uti Catholici conſitemur.

13 **I.** Nam Joannis cap. 1. conſtat, quod Jeſus Chriſtus eſt Verbum, quod erat in principio apud Deum, & caro factum, cujus gloriam quaſi unigeniti à Patre, vidit ipſe Evan-

gelista Joannes : & cui testimonium perhibuit Joannes Baptista dicens : *Hic erat , quem dixi qui post me venturus est , ante me factus est , quia prior me erat* : quibus verbis Joannes Baptista docet , Christum ante ipsum fuisse , & esse ipso priorem in existendo : at Jesus Christus , si fuit pure homo , qui cœpit esse in utero Virginis , non potuit esse prior in existendo , & generatione Joanne Baptista , cum hujus conceptio sex mensibus , præcesserit Jesu Christi conceptionem : ergo si Jesus Christus præcessit duratione , & in existendo Baptistam , necesse est quod fuerit aliquid præter hominem , antecedens Baptistæ conceptionem.

14 II. Ex cap. 8. Joan. *Amen , amen dico vobis , antequam Abraham fieret , ego sum* : quibus verbis Jesus Christus quærentibus Judæis : quomodo Abraham viderit , cum nondum quinquaginta annos haberet , planè , & verè Judæis respondit ; sed si Christus esset pure homo ex Virgine natus in fine Sæculorum , non posset esse duratione prior Abraham : ergo aliquid aliud fuit præter hominem Jesus Christus. III. Ex Joan. cap. 17. illis verbis : *Clarifica me , tu Pater , apud te met ipsum claritate , quam habui , prius quam mundus esset apud te* , id est , claritate , quam habui apud te , priusquam mundus esset : ergo Jesus Christus habuit claritatem apud Patrem ante mundi creationem , & consequenter aliud fuit præter hominem ; cum homo ante conceptionem ex Maria Virgine non fuerit , Catholicorum , & Socinianorum Sententia. Præterea quia in Christo , & per Christum conditæ sunt universæ creaturæ , ut post ostendemus : ergo est aliquid præter hominem præexistens ad earum productionem.

15 His clarissimis testimoniis respondent Sociniani Baptistam , cum dixit quod Jesus Christus erat prior illo , & Christus ipse , quod erat prior Abraham , habuisseque claritatem apud Patrem , antequam mundus esset , non locutum de vera præexistentia reali , in vera duratione ; sed de præexistentia in mente Divina , & in ordine excellentiæ , & dignitatis : quia Jesus Christus Messias , mediator , & magister hominum fuit , primus in ordine Divinorum decretorum , quippe Abraham , Baptista , Prophetæ & alii , per ordinem ad ipsum decreti , & ordinati sunt à Deo : quam solutionem

inf-

inspiravit eis diabolus, sumpra occasione ex his, quæ disputant Theologi de ordine Divinorum decretorum.

16 Sed quantum à veritate distent hi hæretici, facile patet. I. Quia si prioritas in mente Divina esset sufficiens ad veritatem enuntiationis Baptistæ, & Jesu Christi Domini de sui prioritate antequam Abraham & mundus esset; etiam esset sufficiens, ut Adam posset dicere vere & proprie: *ego sum ante Cælum, & terram*: Sed hoc nullus sanæ mentis asserere potest: ergo & nullus sanæ mentis potest inhærere solutioni Sociniorum. *Prob. Maj.* Nam Adam, & cæteri hominum, quorum fuit primus parens, in mente Divina fuerunt priores Cælo, & terra, quippe propter hominem Cælum, & terræ creata sunt; finis autem intentione præcedit, ea quæ sunt ad ipsum finem: ergo si Adam fuit prior in mente, & intentione Cælo, & terra, potuit vere dicere: *ego sum ante Cælum, & terram*: cumque verbum Substantivum *Sum, es, fui* in sua proprietate significet verè *esse*, cum Baptista usus sit præterito imperfecto, *erat*, & Christus præsentis *sum*, sit clarissimè loqui de vera, & reali existentia & non de existentia intentionali in mente Divina.

17 II. Considerando, qua causa & occasione dixit Judæis Jesus Christus ea Verba: *Antequam Abraham fieret ego sum*? Cum enim dixisset eis Christus: *siquis sermonem meum servaverit, mortem non videbit in æternum*. His auditis dixerunt Judæi: Si Abraham, & Prophetæ mortui sunt, quomodo dicis: *siquis sermonem meum servaverit, non gustabit mortem in æternum*: *nunquid tu major es patre nostro Abraham, qui mortuus est*? Quæsiereque quis esset: *Quem te ipsum facis*? Christus verò, ut innueret eis, quis esset cum dixisset. *Est Pater meus, qui glorificat me*: ut eos doceret, esse majorem Abrahami dixit eis: *Abraham Pater vester exultavit, ut videret diem meum: vidit, & gavisus est*. Ex quo intulere Judæi, quod Abraham vidit, ut constat illis verbis: *Quinquaginta annos nondum habes, & Abraham vidisti*? Nam si Abraham vidit illum diem Christi, etiam Christus vidit Abraham: quod ipsis apparebat impossibile, cum nondum quinquaginta annos haberet. Ut eis autem Christus planè satisfaceret, & ostenderet verè vidisse Abraham, dixit: *Antequam*

Abraham fieret, ego sum; visio autem vera non fit per existentiam in mente Divina, & ordine Divinorum decretorum: ergo cum Christus dixit *Antequam Abraham fieret, ego sum*, loquutus est de vera existentia reali: nam præexistentia intentionalis nihil erat ad rem presentem, de qua Judæi interrogarunt Christum: quis tunc vere & realiter esset: ut patet ex illis verbis: *Quem te ipsum facis?* seu quis re vera tu es? Quod autem Sociniani obcæcati non credunt, illico intellexerunt Judæi; nam audita Christi propositione tulerunt lapides, ut Christum tanquam blasphemum lapidarent.

18 His angustiis depressi Sociniani commenti sunt dicere: ea verba non dixisse Judæis Christum serio & ex animo; sed per sarcasum, & irrisionem eorum cæcitatem perstringentem. Sed quanta sit Socinianorum dementia, facile constat ex ipsis verbis Christi dicentis. *Amen, amen dico vobis, antequam Abraham fieret, ego sum.* Nam geminatum *Amen* in ore Christi, idem est ac firmissima asseveratio, & assertio æquipollens juramento, ut ex pluribus locis novi Testamenti patet. Ex quo constat Socinianos studio errorem defendendi cæco furore percitos.

19 III. Quia Christus illis verbis: *Clarifica me Pater, claritate, quam habui apud te, priusquam mundus esset*: denotat clarè habuisse de præterito gloriam, ad quod verificandum non sufficit destinatum illi gloriam in mente Divina, quia hæc non est gloria habita, sed habenda: sicuti S. Paulus non potuit verè dicere habuisse gloriam Apostolatus antequam mundus esset, esto ante creationem mundi destinatus esset ad illam: ergo si Christus non fuit præexistens ante suam Conceptionem ex B. Virgine: & si antequam mundus esset fuisset destinatus ad illam gloriam, non potuit vere dicere habuisse gloriam apud Patrem, antequam mundus esset. Paulus etiam id edocet illis verbis ad Rom. cap. I. *qui factus est ei ex semine David secundum carnem.* Si enim non habuit aliud esse præter carnem, super vacaneum esset dicere, *secundum carnem*: cum aliud esse non habuerit juxta Socinianos: ergo Apostolus dicens, quod factus est Christus *secundum carnem*, id est, secundum quod homo, innuit aliquid præter carnem esse Christum.

ART. III. De Divinitate Jesu Christi.

20 **C**ommonstrato, quod Christus præextitit Conceptioni ex B. Virgine, breviter ostendemus contra eosdem Socinianos, ac eorum præcessores, non fuisse purè hominem; sed esse, ac fuisse verum Deum, qui creavit Cœlum & terram, atque omnia quæ ipsis continentur: quippe delegit sibi populum Hæbraicum, dedit ei legem, ac ex eo Messiam promisit, qui esset omnium gentium lumen, magister, mediator, & Redemptor, qui est Jesus Christus verus Messias, confessione Socinianorum.

21 *Prob. I.* Nam Christus fuit verus Messias promissus in lege, & Prophetis; sed Messias promissus est ipse Deus Israel: ergo Christus est ipse verus Deus Israel, seu quem Hæbrei colebant, ut omnium rerum creatorem. *Min. prob.* Tum ex Isaia cap. 9. ubi consentientibus Rabinis, loquitur de Messia & ait. *Parvulus natus est nobis, & filius datus est nobis, & factus est principatus super humerum ejus: & vocabitur nomen ejus, Admirabilis, consiliarius, Deus fortis, Pater futuri sæculi:* ubi inter nomina Messia est nomen EL in originali, quod est propriissimum Dei, sic vertere septuaginta Interpretes, ne pateat effugium dicendi, nominari Deum purè nuncupativè, & non proprie: Tum ex eodem Propheta cap. 35. Ubi de eodem Messia loquens ait: *Deus ipse veniet, & salvabit vos: Tunc aperientur oculi caecorum, & aures surdorum patebunt: Tunc saliet sicut cervus, claudus, & aperta erit lingua mutorum:* Sed hæc completa sunt in Christo Jesu: juxta Matthæum cap. 11. Ergo Christus Jesus est Deus ipse, qui venturus erat ad salvandum nos. Tum ex cap. 45. ubi clarissimè loquens de Messia ait: *Labor Aegypti, & negotiatio Aethiopia & Sabaim viri Sublimes ad te transibunt, & tui erunt, post te ambulabunt, vinceli manicis pergent: & te adorabunt, teque deprecabuntur, tantum in te est Deus, & non est absque te Deus: vere tu es Deus absconditus Deus Israel Salvator.* Quæ nullo modo adaptari possunt Cyro Persarum Regi, ut contendunt Rabini; sed solo Christo vero Messia. Tum ex illo Jeremiæ 23. loquentis de Messia: *Et*

hoc est nomen, quod vocabunt eum, Dominus justus noster: cui in Hæbreo respondet Tetragrammaton, quod est propriissimum nomen Dei, cui & consonat Baruc cap. 3. aiens de Messia. Hic est Deus noster.

22 Prob. II. Ex veteri, & novo Testamento. I. ex illo Isaia 6. Vidi Dominum sedentem super solium excelsum, & elevatum & ea quæ sub ipso erant replebant templum, & Seraphim stabant super illud &c. Et clamabant alter ad alterum Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus exercituum; plena est omnis terra gloria ejus: Et post: Et audi vi vocem Domini dicentis: Quem mittam, & quis ibit nobis? Et dixi: ecce ego, mitte me: Et dixit: Vade, & dices populo huic: audite audientes, & nolite intelligere: & videte visionem, & nolite cognoscere. Excæca cor populi hujus, & aures ejus aggravæ: & oculos ejus claude; ne forte videat oculis suis, & auribus suis audiat, & corde intelligat, & convertatur, & sanem eum. Ubi primò notandum quod Isaia verum Deum Israel vidit, sive in se ipso, sive in typo, & figura, ut constat ex illis verbis: Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus exercituum, cujus gloria repleta est omnis terra. Secundò quod audivit ejus vocem, ut constat legenti. At is cujus gloriam vidit & vocem audivit, fuit Christus Jesus: ergo Christus Jesus est verus Deus Israel. Min. constat ex Joan. cap. 12. Aiente: Hæc locutus est Jesus, & abiit, & abscondit se ab eis. Cum autem tanta signa fecisset coram eis, non credebant in eum, ut Sermo Isaia Prophetæ completeretur, quem dixit: Domine quis credidit auditui nostro, & brachium Domini cui revelatum est? Propterea non poterant credere, quia iterum dixit Isaia: Excæcavit oculos eorum, & induravit cor eorum, ut non videant oculis, & non intelligant corde, & convertantur, & sanem eos. Hæc dixit Isaia, quando vidit gloriam ejus, & locutus est de eo: ergo is, cujus gloriam vidit, & audivit Isaia, fuit Christus Jesus.

23 Tum ex illo Zachariæ cap. 12. Effundam super domum David, & super habitatores Jerusalem Spiritum gratiæ & precum, & aspicient in me, quem confixerunt. Hæc autem dicta sunt à Domino, qui fecit Cælum, & terram, ut ipse Prophetæ loquitur principio capituli, qui solus est verus Deus, & di-

dicit: Habitatores Jerusalem ipsum aspecturos quem confixuri erant; at is fuit Christus Jesus: ut patet ex Joann. 19. Ubi postquam dixisset: Christo jam mortuo crura fracta non fuisse ait: *Facta sunt enim hæc, ut Scriptura impleretur: Os non comminuetis ex eo:* Et iterum alia Scriptura dicit: *Videbunt in quem transfixerunt.* Ergo Jesus Christus est verus Deus Israel, qui extendit Cælum & fundavit terram.

24 Tum ex illo Psalm. 67. *Currus Dei decem millibus, multiplex millia letantium, Dominus in eis in Sina in Sancto: ascendisti in altum, cepisti captivitatem accepisti dona in hominibus:* Ubi David loquitur de vero Deo Israel, ut patet ex illis verbis: *Et enim Cæli desillaverunt à facie Dei Israel.* Quem alloquens ait: *Ascendisti in altum &c.* Ubi, *accepisti dona in hominibus,* est Habraismus, idemque, ac dedisti dona hominibus: at is fuit Jesus Christus, ut constat ex Apost. ad Ephes. 4. aiente. *Unicuique nostrum data est gratia secundum mensuram donationis Christi. Propter quod dicit. Ascendens in altum captivam duxit captivitatem: dedit dona hominibus:* Tum quia solus verus Deus adoratur ab Angelis, & solus creavit Cælum, & terram; sed hæc quæ scripta sunt in Psalmis de vero Deo, competunt Christo, ut constat ex Apost. Epist. ad Hæbreos. Nam de Deo dicitur Psalm. 96. *Et adorent eum omnes Angeli ejus:* & Psalm. 101. *Et tu Domine initio terram fundasti, & opera manuum tuarum sunt Cæli.* Quæ dicta esse de Christo Filio Dei testatur Apostolus cap. 1. his verbis: *Et cum iterum introducit primogenitum in orbem terræ, dicit: Et adorent eum omnes Angeli Dei:* Et post: *Ad filium autem: Tu in principio Domine terram fundasti, & opera manuum tuarum sunt Cæli:* Ergo is fuit Christus. Quo argumento coacti Ariani negarunt Epistolam esse Canonicam. Tum quia verus Deus Israel fuit, qui populum Hæbreorum salvavit de Ægipto, ut constat Exodi cap. 20. Is autem fuit Jesus Christus, ut testatur Apostolus Judas in sua Epist. illis verbis: *Quoniam Jesus populum de terra Ægypti salvans, secundo eos, qui non crediderunt perdidit.* Quo nihil clarius.

25 Prob. III. Ex novo testamento: Tum ex Joan. cap. 1. Nam Jesus Christus est Dei Verbum, homo factus, Unigenitus

tus Patris, qui inter nos vixit; ut constat ex verbis: *Verbum caro factum est, & habitavit in nobis, & vidimus gloriam ejus, quasi unigeniti à Patre*: sed Verbum factum homo est verè Deus: ergo si Christus est hoc Verbum factus homo, est verè Deus. *Quod confirmatur*: quia Joannes asserit, quod omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil; ex his quæ facta sunt: is autem per quem omnia facta sunt, Deus est. Nec sine specie infantiæ dici potest à Socinianis, quod Verbum Dei, de quo scribit Sanctus Joannes Apost. nihil est aliud quam decretum Dei de Jesu Christo creando, quod decretum nomine *Verbi* significatur; & quia executioni mandatum est, & factus est Jesus Christus, dicitur quod Verbum erat in principio apud Deum, & quod Deus erat Verbum, & quod Verbum factum est caro, seu homo; non autem quod Verbum sit aliquid persona distinctum à Deo, qui creavit Cælum, & terram.

26 Hæc jam excogitarant antecessores Socinianorum; sed facile disparent Evangelistæ lectione. *Tum* quia de Verbo de quo Joannes loquitur, dicitur: *Quod in ipso vita erat, & vita erat lux hominum, & illa lux in tenebris lucebat, & quod tenebræ eam non comprehendere: Quæ de æterna Divinæ mentis dispositione de creando Christo nullatenus dici queunt cum per se sit occulta & tenebræ eam comprehendere non possint juxta illud: Pauli ad Rom. cap. II. Quis cognovit sensum Domini: Tum* quia Verbum est verum lumen, in cujus testimonium venit Joannes Baptista; Baptista vero missus fuit à Deo, ut testimonium perhiberet de Jesu Christo, demonstrans illum hominibus, non vero, ut testimonium perhiberet de Divinæ mentis dispositione de creando Christo: cum antea per Prophetas id pluries reyclasset, & manifestasset. *Tum* quia Verbum, quod dicitur vita, lux, lumen, in mundo fuit, & mundus per ipsum factus est, & mundus eum non cognovit; æternæ autem mentis dispositio de creando Christo, non fuit in mundo, sed in Divina mente: nec mundus potuit per se cognoscere.

27 *Tum* quia si Verbum internum Dei, seu ejus decretum diceretur factus homo, quia executioni mandatum; omne decretum Dei posset dici objectum illius, dum executioni

ni eſt mandatum ; & ſic Verbum , & decretum Dei poſſet dici factum Joannem Baptiſtam , dum executioni poſitum fuit decretum de creando Joanne Baptiſta. Similiter factum ranas , & culices , dum mandatum fuit executioni decretum Divinum de ranis , & culicibus creandis. En in quas abſurditates inci- dant Sociniani : ergo Verbum , de quo loquitur Joannes , non eſt æternæ mentis diſpoſitio , ſed perſonæ ſubſiſtens in Deo , ac Deus ipſe , per quem omnia facta ſunt , qui factus homo in utero B. Virginis , eſt verus Chriſtus.

28 Denique , quia Joannis 20. Apoſtolus Thomas Jeſu Chriſto poſt reſurrectionem ei apparenti , reſpondit , & dixit ei : *Dominus meus , & Deus meus* , non admiratione ductus , (ut autumant Hæretici) cum nec in codicibus Græcis , nec Latinis ſit articulus admirationis ; ſed ut ait Evangelium , *Reſpondit Thomas , & dixit ei : (nempe Jeſu Chriſto) Dominus meus , & Deus meus* , profeſſus Jeſum Chriſtum eſſe ejus Deum , & Dominum. Apoſtoluſque Joannes clariffimè epiſt. 1. cap. 5. Socinianorum errorem percellit his verbis : *Ut ſimus in vero filio ejus. Hic eſt verus Deus , & vita æterna* : Cavillos , & ſubterfugia Hæreticorum quia frivola , mittimus.

29 Prob. IV. Ex Apoſtolo Paulo Act. 20. illis verbis : *Attendite vobis , & univerſo gregi , in quo vos Spiritus Sanctus poſuit Episcopos regere Eccleſiam Dei , quam acquiſivit ſanguine ſuo* : & Joan. epiſt. 1. cap. 3. *In hoc cognovimus charitatem Dei , quia ille pro nobis animam ſuam poſuit*. Cum autem Jeſus Chriſtus Eccleſiam acquiſerit ſanguine ſuo ut idem Apoſtolus docet ad Ephes. 5. ſit quod Jeſus Chriſtus ſit Deus. Tum ex 2. cap. ad Phillipenſ. illis verbis : *Qui cum in forma Dei eſſet , non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo*. Quibus verbis docet Apoſtolus Chriſtum non arbitratum eſſe rapere Deo honorem , dum ſe diceret æqualem Deo ; judicium autem Chriſti falſum non fuit : Si ergo Jeſus Chriſtus , non rapuit Deo honorem , dum arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo , neceſſario Deus eſt : quia creaturæ ad Creatorem nulla poteſt eſſe æqualitas : Tum quia ad Colofenſ. 1. de Jeſu Chriſto docet , *quod omnia per ipſum , & in ipſo creata ſunt , & ipſe eſt ante omnes , & omnia in ipſo conſtante*
Idem.

Idemque docet scribens ad Hæbreos cap. 1. *Per quem fecit, & sæcula*: si ergo Christus omnia creavit: Deus est juxta ipsum Apostolum eadem ad Hæbreos Epistola cap. 3. *Qui autem omnia creavit, Deus est*: Plurima alia mittimus, quia necesse erat longissimè protrahere Sermonem.

30. *Ultimo*. Quia Jesus Christus est Filius Dei Patris, non communi modo, per gratiam, & adoptionem, sicuti Sancti veteris, & novi Testamenti; sed Filius Unigenitus illius, ut docet Joannes cap. 1. illis verbis: *Vidimus gloriam ejus, quasi unigeniti à Patre*: Et postea: *Unigenitus Filius, qui est in sinu Patris ipse enarravit*: cap. 3. *Sic Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret, & epist. 1. cap. 4. In hoc apparuit charitas Dei nobis: quoniam Filium suum unigenitum misit Deus in mundum, ut per eum vivamus*: Qua ratione eum Paulus vocat ad Rom. 8. *Filium proprium*: his verbis: *Qui proprio filio suo non pepercit*. Unde est verè, & propriè Filius Patris; sed Filius verè, & propriè talis est ejusdem naturæ cum Patre: ergo si Pater est natura sua Deus, etiam Filius debet esse ejusdem naturæ, & consequenter Deus.

31. Porro plures confessi sunt Jesum Christum Filium Dei Nathanael Joannes cap. 1. Matth. cap. 11. & Apostolus Petrus, Matth. 16. illis verbis: *Tu es Christus Filius Dei vivi*: quorum nullus, ac præsertim Petrus loquæbatur de filiatione per gratiam, & adoptionem, sed de filiatione vera & propria, & naturali; quia Christus dixit ei: *Beatus es Simon Barjona, quia caro, & sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus, qui in Cælis est*, id est, me esse Filium Dei speciali Patris beneficio & revelatione cognovisti: ad cognoscendum autem Christum esse justum, & adoptione, & gratia Filium, non erat necessaria specialis Patris revelatio, cum ex aliorum testimonio noscere posset, sicuti Joannis 1. Petrus ipse cognovit Christum, ut Messiam ex testimonio Andreæ fratris: Ex quo fit, quod confessio Petri non fuit de Filiatione adoptiva, sed de Filiatione vera, propria, & naturali.

32. *Insuper* admiratione dignum, quod Sociniani non capiant, quod ipsimet Judæi obcæcati intellixere Joannis enim 5. dicitur, quod Judæi, quærebant Jesum Christum inter-

terficere: *Quia non solum solvebat Sabbatum, sed & Patrem suum dicebat Deum equalem se faciens Deo.* Qua de causa accusatus est ab eis apud Pilatum, cum ante Princeps Sacerdotum, ad jurasset Christum, ut diceret ei num esset Filius Dei? Matth. 26. Præcipuumque caput accusationis apud Pilatum illud fuit, juxta verba Joannis cap. 19. *Nos legem habemus, & secundum legem debet mori: quia Filium Dei se fecit:* qua de causa jam in Crucem acto, Principes Sacerdotum blasphemabant, & illudebant ei dicentes: *Si Filius Dei es descende de cruce* Matth. 27. Nec accusatio fuit, quod se diceret Christus justum, & Filium Dei per adoptionem: nam hoc non poterat notari blasphemia, sicuti fecit Princeps Sacerdotum scindens vestimenta, & dicens: *Blasphemavit: quid adhuc egemus testibus? Ecce nunc audistis blasphemiam:* Quod & confessus est Centurio, visis portentis quæ tunc fiebant, his verbis: Matth. 27. *Verè Filius Dei erat iste:* qui confessus est, & glorificavit Deum in eo ipso, de quo Christus actus in Crucem blasphemabatur, & irridebatur à Principibus Sacerdotum.

33 *Ultimo.* Dæmon ipse, cum Christus in Jordane Filius prædilectus fuisset declaratus à Patre, id experiri voluit in deserto ipsum tentans, eique dicens: Matth. cap. 4. *Si Filius Dei es, dic ut lapides isti panes fiant:* Et iterum: *Si Filius Dei es, mitte te deorsum.* Quis autem credet Dæmonem tanta cura sollicitum de filiatione adoptiva, & per gratiam. Satagebant ergo Dæmones, esset ne Filius Dei naturalis, quod & confessi sunt Matth. 8. cap. dicentes: *Quid nobis & tibi Jesu Fili Dei.*

34 *Tum* quia Jesus Christus alio modo erat Filius, ac erant Angeli, juxta illud Pauli ad Hebræos 1. *Cui enim dixit aliquando Angelorum: Filius meus es tu: ego hodie genui te:* Ast Angeli sunt Filii Dei per adoptionem, & gratiam: ergo Christus est Filius per naturam. Nec excellentia gratiæ in Jesu Christo, qua Messia, potuit illum extrahere è numero adoptivorum, nec ex ea unigenitus potuit dici: sicuti nec B. Virgo Maria propter excellentiam, & incomparabilem gratiam, quam habuit præ cæteris sanctis mulieribus, nec dicitur, nec dici potest filia unigenita Dei. Unde Soci-

niani capere nequeunt, quod Dæmones, & Judæi cognovere.

ART. IV. Solvuntur argumenta ex Scriptura.

35 **P**lurima contra Christi Divinitatem objecere antiqui Hæretici argumenta, jam enodata, & soluta ab Ecclesiæ PP. denuo revocata à Socinianis; quorum præcipua capita exhibemus, ad quæ cætera revocari possunt.

36 *I. Quia* Jesus Christus Dei Patris sapientia, est creatura ex illo Proverb. 8. *Dominus creavit me in initio viarum suarum.* Et Ecclesiastici 1. *Prior omnium creata est sapientia;* diciturque factus à Deo, ut constat ex Apostolo Petro Act. 2. *Certissime sciat, ergo omnis domus Israel, quia & Dominam eum, & Christum fecit Deus, hunc Jesum, quem vos crucifixistis:* quod & habetur aliis locis: Si ergo factus est à Deo, non est Deus, sed pura creatura.

37 *II. Quia* Deus nulli potest esse subjectus, nec alterius subijci præcepto: Christus autem subjectus est Patri, ex verbis Apostoli 1. ad Corinth. cap. 5. *Cum autem fuerint subiecta illi omnia, tunc ipse Filius subjectus erit ei, qui subiecit sibi omnia:* Præceptum autem habuit impositum à Patre illis verbis Joann. 10: *Hoc mandatum accepi à Patre meo:* non ergo Christus est Deus.

38 *III. Quia* Deus omnium habet potestatem, ac à se ipso habet omnium scientiam; neutrum autem habet Christus à se ipso, sed à Patre, uti videtur innui illis verbis: Matth. cap. 20. *Sedere autem ad dextram meam, vel sinistram, non est meum dare vobis, sed quibus paratum est à Patre meo:* & Joann. 15. *Filius non potest à se facere quicquam:* & cap. 8. *Sicut docuit me Pater, hæc loquor:* & Matth. 11. *Omnia mihi tradita sunt à Patre meo.*

39 *IV. Quia* ignorantia non cadit in Deum: Christus autem ignoravit diem judicii. Nam Matth. 24. dicitur: *De die autem illa, & hora, nemo scit; neque Angeli Cælorum, nisi solus Pater.* Ultimo, quia, qui Deum adorat, Deus non est;

nec

nec est, qui Deum recognoscit, & illum fateatur majorem : hæc autem de se Christus confessus est. Nam Joann. 4. ait : *Nos adoramus, quod scimus : & cap. 20. Ascendo ad Patrem meum, & Patrem vestrum, Deum meum, & Deum vestrum. & cap. 14. Pater major me est : non ergo Jesus Christus est Deus.*

40 Ad horum argumentorum solutionem necesse est Socinianos convenire. Ipsi, & nos convenimus Jesum Christum verum hominem esse : ipsi nihil aliud esse præter hominem : nos autem fatemur esse hominem, & esse simul Deum, proindeque in eadem persona esse naturam humanam, & Divinam, ac de eo verificari quæ sunt hominis, excepto peccato, ac quæ sunt Dei : ad modum quo in eadem persona possunt convenire duæ dignitates, una secundum quam Superiorem non agnoscat, & alia secundum quam superiori potestati subdita sit, ut contingit Regibus Hispaniæ, qui fuere Duces Mediolanenses, qui, qua Reges Hispaniæ, nullum superiorem cognoscebant : at, qua Duces Mediolanenses, supra se recognoscebant Romanorum Imperatorum. Argumenta præmissa probant Christum esse hominem, & ei convenire quæ hominis sunt : illis tamen non probatur Deum non esse, quia nullo ex Scripturis adducto loco firmatur, non esse Deum, quod erat omnino Socinianis necessarium, ut suam thesim probarent.

41 Hoc præmissis facillimum est ad argumenta Hæreticorum respondere. Ad 1. *dicimus*, quod Christus, qua ab æterno est Filius Patris, est illius sapientia : & qua homo factus est, etiam Patris sapientia : quia, ut ait Paulus ad Colossenses cap. 2. *In ipso sunt omnes Thesauri sapientiæ, & scientiæ Dei* : perindeque, si in locis Proverbiorum, & Ecclesiastici, dicitur Sapientia creata, adjectivum *creata*, non accipitur in rigorosa significatione ; sed valet idem, ac *genita*, uti docuit Alexander Alexandrinus Antistes ad Constantinopolitanum Epist. quæ extat apud Theodoretum lib. 1. hist. cap. 4. & alii PP. Si autem sermo sit in prædictis locis de Christo, qua homine, fatemur creatum & factum, uti docuit Petrus Act. 2. Verum, ut quantum aberrant à vero Sociniani, conspiciant, præ oculis habeant : quod si præfatis locis sit sermo de Jesu Christo, qui nullo modo fuit ante Mariam, quomodo

creatus potest dici in initio viarum Domini, & prior omnium, nisi per recursum jam præclusum ad dispositionem Divinæ mentis, & ejus decretum.

42 *Ad II. dicimus* Christum qua hominem fuisse Patri subjectum, ac sub ejus obedientia: & hæc asseri prædictis locis de ipso qua homine: eis tamen non negari esse Deum. Similiter *ad III. fatemur* Christum hominem accepisse potestatem, dignitatem, & scientiam à Deo Patre juxta verba Matth. cap. 28. *Data est mihi omnis potestas in Cælo, & Terra.* Caterum hoc non obstare ejus veræ Divinitati, ratione prædicta. *Ad IV. negamus* Christum qua hominem ignorasse diem judicii, uti Sociniani tenentur asserere: cum confiteantur Christum hominem plenissimum Dei gratia, & sapientia. Qualiter autem explicanda sint illa verba: *Nisi solus Pater*, variant Interpretes, plerique intelligunt de cognitione die judicii ad illum manifestandum: sicut qui rem secreto novit, quia manifestam facere non potest, nescire dicitur. *Ad ultimum dicimus*, loca ibi adducta loqui de Christo, qua homine, quia qua talis, est minor Patre, Patrem adorat, & ipsum ut Deum reveretur: unde tota argumentatio Socinianorum reducitur ad hanc formam. Christus est homo, quod probant præfatis locis quod nos lubentissime fatemur: ergo non est Deus: quam consequentiam nos negamus, quia utrumque, & Deum esse, & hominem esse docemur ex Sancta Scriptura. Alia plura postea pro eodem argumento dabimus.

ART. V. De Divinitate Spiritus Sancti.

43 **D**upliciter errarunt Hæretici contra Spiritum Sanctum, ut jam animadvertit Nazianzenus Orat. V. Quidam negabant Spiritum Sanctum esse personam à Patre, & Filio realiter diversam: nec aliud esse dicebant, quam Dei virtutem, potentiam, energiam, qua Deus sanctificationem, & ea quæ ad illam ordinantur in cordibus hominum operatur, quorum parentes Sabellii antecessores fuere, eundemque errorem amplexi Serbeti, & Valentini Gentilis discipuli, & qui nunc Sociniani dicuntur. Alii autem ex Aria-

ais exorti, quorum dux vulgo habetur Macedonius Constantinopolitanus antistes ad medium Sæculi. IV. qui non ausi negare Spiritum Sanctum, cujus tam crebra mentio in Sacris Scripturis, personam esse distinctam à Patre, & Filio; creaturam impie dixerunt: quin pro nunc necessarium sit de his hæresibus longam historiam texere. Quapropter duo à nobis agenda sunt: unum evincere Spiritum Sanctum toties nominatum in Sacris Scripturis esse vere, & realiter Personam; aliud esse Personam Divinam, vereque Deum.

44. *Dicendum* cum Catholica Ecclesia, Spiritum Sanctum; sic nominatum in Sanctis Scripturis, esse vere & realiter Personam subsistentem, à Patre & Filio distinctam. Nam Spiritus, qui cognoscit, vult, & operatur, est Persona subsistens, ut per se patet; talis est Spiritus Sanctus in Sanctis Scripturis nominatus: ergo est verè & proprie Personam subsistens. *Min. prob.* Tum quia, ut ait Apostolus 1. ad Corinth. cap. 2. *Spiritus enim omnia scrutatur, etiam profunda Dei. Quis enim hominum scit quæ sunt hominis, nisi Spiritus hominis, qui in ipso est? Ita, & quæ Dei sunt, nemo cognovit, nisi Spiritus Dei.* Ubi clarissimè tribuitur Spiritui Dei cognitio omnium eorum, quæ sunt apud Deum: quod dici non potest de energia, potentia, & motione Dei, sive accipiatur activè, sive passivè accipiatur. Nam per Divinam potentiam, & energiam non se cognoscit Deus, sed solum per suam scientiam formaliter, qua talem, & ejus effectus in creaturis, uti sunt dona, cognoscentes dici nequeunt: ergo Spiritus Sanctus, de quo Sanctæ Scripturæ, est Spiritus cognoscens, & consequenter Persona.

45. *Tum* ex eadem Epist. cap. 12. ubi Apostolus agit de gratiis datis ad ædificationem Ecclesiæ, & fidelium dicens: *Et divisiones operationum sunt, idem vero Deus, qui operatur omnia in omnibus: & cum prædicta dona numerasset, nempe scientiam, sapientiam, fidem, gratiam sanitarum, virtutum operationem, prophetiam, discretionem Spirituum, genera linguarum, ac interpretationem sermonum, subdit: Hæc autem omnia operatur, unus atque idem Spiritus dividens singulis, prout vult: ubi clare conspicitur: Spiritum Sanctum velle, & operari: ac proinde Personam esse.*

Tum

46 Tum quia Spiritus consolator, ut contrapositus alii consolatori, est verè Persona: itidem & qui docet, & suggerit Divina verba, procul dubio Persona est; talis autem est Spiritus Sanctus, ut constat ex Joann. cap. 14. illis verbis: *Ego rogabo Patrem & alium Paraclitum dabit vobis.* Et postea: *Paraclitus autem Spiritus Sanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia:* quibus verbis alius Paraclitus contraponitur Jesu Christo Paraclito: unde non potest non esse Persona, sicuti Christus. Donum enim Dei, quo animas hominum consolatur, dici nequit consolator, nec donum doctrinæ potest dici doctor, aut docens: ergo Spiritus, qui est consolator & doctor, est vere & propriè Persona.

47 Tum quia qui Sacra verba Sanctis Prophetis inspiravit, non potest non esse Persona; sed Spiritus Sanctus inspiravit Sacra verba Prophetis, ut constat ex 2. Petri cap. 1. *Spiritu Sancto inspirati locuti sunt sancti Dei homines:* & Act. ultimo. *Bene locutus est Spiritus Sanctus de vobis per Isaiam:* ergo Spiritus Sanctus est vera & propria Persona. Non ignoramus plurimis modis accipi in Sacris Scripturis hanc vocem *Spiritus*, & pro vento, ac aere agitato, pro vigore, energia, potentia, & viribus, pro superbia, pro mentè, pro vita, pro anima, pro creaturis incorporeis, quales sunt Angeli, & Dæmones, ac tandem pro Dei donis ordinatis ad nostram sanctificationem; attamen in locis prædictis nomen Spiritus Sancti, nullo ex præfatis modis accipi potest: ac proinde efficitur, quod sit nomen Personæ verè, & propriè talis.

48 Restat ergo demonstrare Divinitatem Spiritus Sancti ex Sanctis Scripturis. Idque fit I. ex cap. 5. Actuum Apostolorum: ubi Apost. Petrus reprehendit Ananiam, his verbis: *Curtentavit Satanæ cor tuum, mentiri te Spiritui Sancto.* Et post pauca verba: *Non es mentitus hominibus, sed Deo.* Ubi clare, & expresse Spiritus Sanctus dicitur verus Deus. Pudeat ergo asseclas Socii effutire insigne mendacium, nimirum nulli in Sancta Scriptura Spiritum Sanctum dici Deum.

49 II. ex Apostolo 1. ad Corinth. 13. ubi loquens de gratis gratis datis, quæ à solo Deo donantur ad ædificationem Ecclesiæ, ait: *Divisiones verò gnatarum sunt; idem autem*

Spiritus : Et diſiſiones miniſtrationum ſunt, idem autem *Do-*
minus : & diſiſiones operationum ſunt, idem verò *Deus* qui
 operatur omnia in omnibus. Et poſteà : Hæc autem omnia ope-
 ratur unus, atque idem *Spiritus*, dividens ſingulis, prout
 vult : ergo ſi *Deus* eſt, qui operatur omnia in omnibus ; &
 hæc omnia operatur unus, atque idem *Spiritus*, prout vult ;
Spiritus hæc operans neceſſario *Deus* eſt.

150 III. Quia profunda *Dei* nemo cognoſcere, & ſeru-
 tari poteſt, niſi *Deus* ipſe ; ſed *Spiritus Sanctus* profunda *Dei*
 cognoſcit : ergo *Spiritus Sanctus* eſt verus *Deus*. Major eſt
 omnino certa : Min. autem conſtat ex eadem *Pauli* *Epift.* cap.
 2. his verbis : *Spiritus enim omnia ſcrutatur etiam profunda*
Dei. Quis enim hominum ſcit, qua ſunt hominis, niſi *Spiri-*
ritus hominis, qui in ipſo eſt ? Ita & que ſunt *Dei*, nemo
 cognovit, niſi *Spiritus Dei*. Nihil enim clariuſ dici potuit à
Theologo Catholico, quam dictum fuit his verbis à *Chriſti*
Apoſtolo.

151 IV. Quia verus *Deus* eſt, qui locutus eſt per *Propheta-*
tas juxta illud *Zachariæ* *Luceæ* cap. 1. *Benedictus Dominus*
Deus *Israel*, &c. Sicut loquutus eſt per os *Sanctorum*, qui à
 ſæculo ſunt *Prophetarum* ejus : ſed *Propheta* loquuti ſunt
 inſpirati ab *Spiritu Sancto*, ut docet *Apoſt.* *Petrus* *Epift.* 2.
 cap. 1. his verbis : *Spiritu Sancto inſpirati loquuti ſunt San-*
cti Dei homines : ergo *Spiritus Sanctus* eſt verus *Deus* *Is-*
rael.

152 V. Nam templum ſolum eſt propriam veri *Dei*, cui
 latria debetur : & homines juſti ea ratione ſunt templum *Dei*,
 ut docet *Apoſtolus* 2. ad *Corinth.* cap. 6. his verbis : *Vos enim*
eſtis Templum Dei vivi ; ſicut dicit *Dominus* ; ſed juſti ſunt
 Templum *Spiritus Sancti*, ut ait *Apoſt.* 1. ad *Corinth.* his
 verbis : *An nescitis, quoniam membra veſtra Templum ſunt*
Spiritus Sancti, qui in vobis eſt, quem habetis à *Deo* ; & *pau-*
lo poſt : *Glorificate, & portate Deum in corpore veſtro* : ergo
Spiritus Sanctus eſt *Deus* verus, vivus.

153 Uterius. Quia *Apoſtolus* adhortatur *Corinthios*, ut
 glorificent, & portent *Deum* in corpore ſuo ; at hic eſt
Spiritus Sanctus, qui in illis erat, & quem à *Deo* habebant :
 ergo *Spiritus Sanctus* eſt *Deus* ipſe, quem glorificare, &

portare suadebat : Hæc sufficiant ad probandam Divinitatem Spiritus Sancti, brevitati consulentibus, Hæreticorum, que breviter argumenta dissolvemus.

54 I. ex Joann. 1. Omnia per Verbum facta sunt; sed quicquid factum est per Verbum est creatura: ergo Spiritus Sanctus factus est per Verbum, & est creatura. *Resp.* ex PP. Joannem loqui de omnibus creaturis spiritualibus, & corporalibus, quæ factæ sunt in prima rerum creatione, ut patet ex subjunctis verbis: *Et sine ipso factum est nihil, quod factum est*, id est, (omissis variis interpungendi modis) nihil ex his, quæ facta sunt, factum est, Verbo non efficiente. In his autem non venit intelligendus Spiritus Sanctus, quia non est de numero factorum, sed est æternaliter procedens à Patre, & Filio in eadem essentia, & natura, admodum quo, etsi Scriptura dicat: *Omnis caro corruperat viam suam super terram.* Genes. 6. Non venit intelligendus Noe, de quo ibidem dicitur, quod fuit justus, ac perfectus, & cum Deo ambulavit: ita & cum Spiritus Sanctus ex eadem Scriptura verus Deus dicatur, non comprehenditur illis verbis Joannis: *Omnia per Verbum facta sunt.*

55 II. Quia qui orat & petit à Deo, Deus non est; sed Spiritus Sanctus orat & petit à Deo, ut ait Paulus ad Rom. 8. his verbis: *Ipse Spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus.* Et postea: *Quia secundum Deum postulat pro Sanctis:* ergo Spiritus Sanctus non est verè Deus. *Respondetur,* ex PP. I. Ibi Sermonem non esse de persona Spiritus Sancti, sed de dono, & Spiritu adoptionis, & orationis, in quo clamamus ad Patrem, ut ait ibidem Apostolus: & dicitur postulare, quia per illum moti, postulamus à Patre, illumque rogamus, sicque omnino corrumpit objectio. II. Quod si Apostolus loquitur de persona Spiritus Sancti, quando dicitur postulare pro nobis, intelligendus est non formaliter, sed causaliter, & efficienter, in quantum infundit in nobis Spiritum orationis, & precum quo clamamus ad Deum: eodem modo quo Matth. 10. Christus Apostolis dixit: *Non enim vos estis, qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis*, id est, facit vos loqui: & ad modum quo Angelus Dei nomine loquens dixit Abrahæ Genes. 22. *Nunc*

cognovi, quod times Deum, & non peperisti Unigenito Filio tuo propter me: quibus, cum nihil lateat Dei scientiam, illa verba: nunc cognovi idem omnino sunt, ac faciam cognoscere: ac proinde Spiritum Sanctum postulare pro nobis gemitibus, idem valet, ac facere nos postulare.

56 *Sed dices, hæc non valere: quia & sic dici posset Patrem postulare pro nobis, quippe similiter cum Spiritu Sancto facit nos postulare: quod dici nequit. Resp. quod etsi omnia opera ad extra sint communia tribus Personis Sanctissimæ Trinitatis; sanctificationis opera appropriantur Spiritui Sancto, & per ea dicitur dari fidelibus, & mitti, in quo importatur origo unius Personæ ab alia: cumque Persona Patris nullam dicat originem, nunquam potest dici mitti, nec appropriari missionis effectus: & ideo non potest dici, quod Pater postulat pro nobis. Cum verò Spiritus Sanctus per dona gratiæ mittatur, atque ex illis unus sit Spiritus orationis, dicitur postulare in quantum medio eo postulare nos facit.*

57 *III. Quia Spiritus Sanctus non cognoscit Patrem: ergo non est Deus, cum in Deo ignorantia esse non possit. Ant. prob. ex Matth. 11. Nemo novit Filium, nisi Pater; nec Patrem quis novit, nisi Filius: ergo Spiritus Sanctus non cognoscit Patrem. Resp. Christum ibi loqui de se ipso Filio naturali Dei, & comparativè ad creaturas, quibus secundum se spectatis, non est cognoscibile tantum Mysterium: quapropter addidit Christus; & cui voluerit Filius revelare. Erga Personam Spiritus Sancti omisivè se habuit: quia tunc non erat conveniens sermonem inire de illa, eodemque modo intelligendus est Joannes cap. 6. illis Christi verbis: Non quia Patrem vidit quisquam, nisi is qui est à Deo, hic vidit Patrem: quæ autem tunc omisit Christus, ipsius Spiritus per Apostolos clarum fecit, ut patet ex illis verbis Pauli: Spiritus scrutatur etiam profunda Dei: ubi scrutari, non sumitur pro anxia sollicitudine inquirendi, & sciendi, sed pro intima, & comprehensiva cognitione: qua ratione dicitur Deus, scrutans corda, & renes, & à Paulo dicitur scrutator cordis: quo recentiorum Hæreticorum quædam argutia evanescit.*

58 *IV.* Quia qui non loquitur à se ipso, sed loquitur quæ audit, non est verus Deus; talis est Spiritus Sanctus juxta Joann. cap. 16. *Non loquetur à semetipso, sed quæcumque audiet loquetur.* Ergo Spiritus Sanctus non est verus Deus. *Resp.* Hunc locum Macedonianis favere non posse; quia, faterentur Christum ex Patre loqui, quem tamen confitebantur Deum. Socinianis autem dicimus, quod Spiritus Sanctus non loquitur à semetipso, quia Persona est; quia, qua talis, procedit à Patre, & Filio, à quibus tanquam ab uno principio accepit eandem essentiam, cognitionem, voluntatem, & potentiam: & hac ratione dicitur à semetipso non loqui; quanquam ratione quidditatis essentia, & natura à se ipso loquatur: Perindeque præfatum locum non obesse Divinitati Spiritus Sancti. *Nec refert*, quod Sociniani inculcant nullibi in Scriptura legi adorandum Spiritum Sanctum. Nam quoties in Scriptura docetur Spiritum Sanctum esse verum Deum, clare innuitur esse adorandum: quapropter Constantinopolitani Concilii PP. ejus adorationem expressere cum Patre, & Filio.

59 Restat dissolvere præcipua Socinianorum sophismata, quorum *Primum est*: Spiritus Sanctus vel est ingenitus, vel genitus: Si est ingenitus, erit Pater, qui ingenitus est: vel erunt duo ingeniti in Deo, scilicet Pater, & Spiritus Sanctus: Si est genitus, erit Filius, & idem cum Verbo; vel erunt duo Filii in Deo, scilicet Verbum, & Spiritus Sanctus; nihil autem horum dici potest: ergo Spiritus Sanctus Personaliter distinctus à Patre & Filio, verus Deus non est. *Resp.* Quod Spiritus Sanctus non est genitus, nec est ingenitus positive, quia est procedens à Patre, & Filio: ad modum quo Adam & Eva non sunt geniti positive, sed merè negative ingeniti; quia quanquam non sint positive geniti, non sunt ingeniti positive, hoc est, nulla sui productione existentes, cum sint producti à Deo. Sic similiter Spiritus Sanctus est ingenitus negative; sed non est ingenitus positive, sicut Pater: quia Spiritus Sanctus est procedens à Patre, & Filio.

60 *Secundum*: quia qui procedit ab alio, similis ei in substantia & natura, non potest non esse Filius; Spiritus Sanctus procedit similis in substantia Patri & Filio, ut nos

asserimus : ergo non potest non esse Filius, quod nos negamus. Si est autem Filius, non potest esse distincta Persona à Filio, & in Deo duo Filii esse non possunt : unde efficitur non esse Spiritum Sanctum Personam distinctam à Patre, & Filio, quæ sit verus Deus. *Respondetur negando absolute Majorem.* Quia Eva procreata est ex Adam, similis illi in substantia, & non fuit illius Filia : unde, etsi Spiritus Sanctus procedat à Patre & Filio, similis illis in substantia; non sequitur quod sit Filius; quia, etsi sit similis illis ex natura, non est illis similis ex vi processions, seu ex modo procedendi ab illis : de quo varias efferunt rationes Theologi, dum disquirunt, quare processio Verbi sit generatio, & non sit generatio processio Spiritus Sancti.

ART. VI. *Evincitur omnino Mysterium
Sanctissimæ Trinitatis, ex Matth.
cap. 28.*

61 **C**ONSULETO hucusque distulimus verba facere de principali loco pro veritate hujus Mysterii Christus enim post resurrectionem suam. Matth. cap. 28. Apostolis iussit, *ut euntes docerent omnes gentes: Baptizantes eos in nomine Patris, & Filii & Spiritus Sancti: docentes eos servare omnia, quæ ipsis mandavit.* In his verbis continetur expresse forma Baptismi instituti à Christo : ubi primum habetur, in nomine Patris deinde, & Filii, & Spiritus Sancti : *In nomine* in singulari; non *in nominibus* in plurali: *Patris, & Filii, & Spiritus Sancti* per particulam conjunctivam, & ut perspiciatur tres esse Patrem, Filium & Spiritum Sanctum, realiter inter se diversos. Singulare autem ejus, vocis nomen, vel significat rem, ejus naturam, & essentiam, vel auctoritatem, & potestatem, ac virtutem, vel meritum, aut invocationem; his enim modis reperitur accepta phrasis : *in nomine*, vel *per nomen*, ut constat ex pluribus Scripturæ locis. *Nomen* pro re nominata, in Dominica oratione : *Sanctificetur nomen tuum*; id est, tu Pater sis ab ho-

minibus sanctificatus; sic accipientur Phrases in quibus dicitur laudari, aut blasphemari nomen Domini. Pro potestate, virtute, & auctoritate, ut Marc. 16. *In nomine meo Dæmonia ejicient.* Et Act. 3. *In nomine Jesu Christi surge, & ambula.* Pro invocatione, id est, invocato nomine, Psal. 53. *Deus in nomine tuo salvum me fac.* Et 1. ad Corinth. 1. *Nunquid in nomine Pauli baptizati estis?* Pro merito autem Act. 10. *Remissionem peccatorum accipere per nomen ejus.* (Jesu Christi) id est, per meritum ejus. Et Joann. 14. 15. 16. *Si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis.*

62. Si ergo *in nomine* accipiatur pro re significata, communi Patri, & Filio, & Spiritui Sancto; cum in Patre qua à Filio, & Spiritu Sancto differt, nihil aliud sit, quam Divinitas, seu essentia, & natura Divina; sequitur quod hæc significata per illa verba *in nomine*, sit eadem communis Filio, & Spiritui Sancto: ac proinde stet Mysterium unitatis naturæ in Patre, & Filio, & Spiritu Sancto personaliter, & realiter distinctis. Si sumatur *in nomine* pro virtute, potestate, & auctoritate, idem elicitur. Nam quibus est eadem virtus, potestas, & auctoritas, necesse est quod eadem sit natura, & essentia; sed Filio, & Spiritui Sancto eadem est virtus, potentia, & auctoritas cum Patre: ergo eadem est cum Patre, Filio, & Spiritui Sancto essentia, & natura: Et consequenter una Divinitas; si autem sumatur pro invocatione Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, ad minus efficitur Spiritum Sanctum esse veram personam à Patre, & Filio distinctam, quod Sociniani negant. Deinde urget idem Argumentum. Nam quorum una est simultanea invocatio, est una simultanea auctoritas, & potestas: quippe invocatio non fit, nisi ratione potestatis: ergo si tribus Personis una fit invocatio, una est potestas prædictis tribus Personis, & consequenter una illis natura, cum potestas naturam sequatur: unde cum potestas, & natura Patris sit verè, & realiter Divina: cum eadem potestas sit in Filio, & Spiritu Sancto, sit clarissimè ex prædicto loco Matth. esse in eis verè, & realiter Divinam naturam, quæ est in Patre. De acceptione nominis pro merito, non est quod agamus: quia ratio meriti in Patrem cadere non

potest, cum Deum confiteantur ipsi Sociniani.

63 *Confirmatur.* Quia effectus Baptismi, qui est gratia, & remissio peccatorum, respondet personis, quæ in ejus forma exprimentur & invocantur: nempe Patri, Filio, & Spiritu Sancto; at gratia, & remissio peccatorum est propria solius Dei, ut sæpe sæpius docet Scriptura, & docet Paulus ad Rom. 4. *Credenti in eum, qui justificat impium:* quod Judæis adeo erat certum, ut inde putarint Christum blasphemare, dum remitteret peccata, ut constat ex Matth. cap. 9. & Lucæ cap. 5. ergo Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus, qui exprimentur, & invocantur in forma Baptismi, sunt idemet verus Deus, qui dimittit peccata.

64 Ex his magna reflexione digna est continuata Baptismi praxis in Ecclesia, ut constat ex Actibus Apostolorum cap. 2. & pluribus aliis, ex Paulo, & Historia Ecclesiastica usque ad Concilium Nicænum, quam praxim improbasse Arianos non legitur. Sciebant ergo & qui baptizabant, & qui baptizabantur, cujus nomine conferebant baptismum, & cujus nomine suscipiebant qui baptizabantur, & qui erant Pater, Filius, & Spiritus Sanctus. Cum ergo suborto dogmate Pauli Samosatensis, Photini, & Arii, ac Praxeæ, ac Sabellii tot turbationibus obnoxia fuerit Christiana Ecclesia; infertur clarissimè Sabellii, Samosatensis, & Arii dogmata omnino esse contraria doctrinæ Ecclesiæ, quam in baptismate professi erant veri Christiani: Nam ex doctrina recepta apud veros Christianos nunquam turbata est Ecclesia, sed in pace manet, perseverans in eadem doctrinæ regulæ, ut sæculorum decursus confirmat: ergo in forma Sacramenti Baptismi clarissimè enuntiatur unitas, Divinitatis in tribus Personis, & earum inter se realis distinctio.

65 *Ulterius,* quia si Trinitatis doctrina à nobis asserta præter Verbum Dei introducta est in Ecclesiam, edicant nobis Sociniani: quo tempore, & à quibus introducta est? Nam errores contra Ecclesiæ doctrinam, illa posteriores sunt, ut ait Tertullianus, certoque tempore, & certis auctoribus introducti sunt: hoc nunquam præstare poterunt Sociniani; ex quo recte infertur doctrinam Catholicam de Trinitate non esse introductam in Ecclesiam præter Verbum Dei, & potius oppo-

oppositam esse contra Verbum Dei. Hac de causa quotquot negarunt Divinitatem Christi à primo sæculo Christiano, ut Cherintus, & Ebion traducti sunt ab Ecclesiæ Scriptoribus, ut Hæretici, ut Sociniani negare non possunt, ni velint mente carere: atque ad eò suborto errore Pauli Samosatensis, in duobus Conciliis Anthiochenis damnatus est, similiterque in Concilio Nicæno error Arii, post cujus damnationem, etiam faventibus per tria sæcula Imperatoribus, & Regibus, tandem omnino sopitus est ad annum Christi 660.

66 Animadvertere oportet etiam, quod cum Arii error ad eò propagatus fuerit per tot Orbis Provinciis, plurimi ei addicti pro eo scripsere Tractatus & Libros plures, è quibus vix superest ullus. E contra Tractatus, quos pro consubstantialitate Filii, & Spiritus Sancti edidere PP. fere omnes supersunt, ut Athanasii, Hilarii, Basillii, Gregorii, Boetii, Nazianzeni, Ambrosii, Augustini, & aliorum, quorum longum Cathalogum efformare possemus. Cum autem Christus dederit Ecclesiæ, ut ait Paulus ad Ephes. 4. *Quosdam Apostolos, quosdam Prophetas, alios autem Pastores, & Doctores, donec occurramus omnes in unitatem fidei, & mensuram ætatis plenitudinis Christi*, id est, usque ad mundi finem, & diem iudicii: sequitur quod Doctores, qui propugnarunt suis scriptis consubstantialitatem Filii, & Spiritus Sancti cum Patre, sint veri Doctores Ecclesiæ Christi, cum eorum Tractatus, modo perseverent post tot sæcula, & Tractatus eorum, qui contra sensere ferè omnino interierint.

67 Ignorare non possunt Sociniani eorum doctrinam condemnatam esse à Concilio Nicæno tot titulis venerando, damnatamque postea à plurimis aliis Conciliis: hæcque nihil aliud esse, quam cœtum Episcoporum Christianæ Ecclesiæ, in quibus disceptatur de causis Religionis, & disciplinæ. Cum ergo toties hæc causa disceptata sit, & eorum prædecessores causa ceciderint, damnatique sint; non est quod secundum regulam prudentiæ æstiment se injustè damnatos: ad modum quo pluries damnatos in civilibus Curiiis nequit prudenter censeri justam agere litem.

68 Attamen, quia Sociniani ignorantibus proclamant

Tri-

Trinitatis dogma stabiliri cepisse in Concilio Nicano, & provocant ad PP. eo anteriores, eos omnes pro dogmate Sanctæ Trinitatis stare facile constabit legenti opera Sancti Clementis Romani, Sancti Ignatii Martyris, Polycarpi, Iustini Martyris, Atenagoræ, Tatiani, Theophili Antiocheni, Irenæi, Clementis Alexandrini, Tertulliani, Cæii Presb. Hippolyti Portuensis, Cypriani Martyris, Novatiani, Dionysii Romani, & Alexandrini, Gregorii Thaumaturgi, Pamphili Luciani, Methodii, Arnobii, & Lactantii, Actaque sincera Martyrum, qui coronati sunt ante Concilium Nicænum, quod jam præstitere alii ex Nostris, & ex Anglicanis Theologis Georgius Bulus, quod opus esset majoris otij & laboris.

69 Sed quia Sociniani, & Mahometani plurimum deferunt naturæ lumini, & hac de causa Sanctissimæ Trinitatis Mysterium insciantur, eis convenit monstrare naturalem rationem assurgere non posse omnino ad cognoscenda ea, quæ Dei sunt: Nam cum fateri teneantur Deum esse incomprehensibilem à creatura, confiteri coguntur esse in Deo plura, quæ supergrediuntur humanæ intelligentiæ caprum: qua ratione Apostolus dixit, *quæ sunt Dei nemo cognovit, nisi Spiritus Dei.* Ad Corinth. 1. cap. 2. unde profundiora Dei humano ingenio impervia, ipso revelante credere tenemur, etsi rationis lumine ad ea assurgere non possimus. Exemplum suppeditat ratio ipsa naturalis. Nam ea notum est Deum libere operari; aliàs dignus adoratione non esset, nec vota, & preces ad Deum fundere possemus: quippe ad agentem necessarium frustra hæc funduntur: cum tamen operatio libera in Deo realiter ab ipso distingui non possit, & operatio libera defectibilis sit, quomodo hæc cohæreant, nullus mortalium hucusque, nec dum comprehendere, sed nec capere potuit; nec ex hoc licet blasphemè inferre Deum carere libertate. Similiter ex creaturis ad Deum plerumque deficit illatio, *Ex. Gr.* Omne creatum est finitum: cœpit esse cum non esset: determinato concluditur loco; Deus tamen non est finitus, nec cœpit esse, nec loco concluditur. Unde ex his quæ reperiuntur in creaturis non licet deducere ad Deum argumenta.

70 In ipsis autem creaturis, quot subterfugiant humanæ mentis comprehensionem, plura demonstrant. Quis enim Continui compositionem exactè penetravit tot licet sæculis contentione discussam? Quis Magnetis virtutem in ferro atrahendo? Quis qualiter anima interiores peragat motus? Si enim hæc, plurimæque alia humanæ mentis acie superiora sunt, quid mirum, quod Deus horum omnium auctor comprehendi non possit, qualiter sit unus essentia, & trinus in Personis. Unde pessimum argumentum est: naturalis ratio obstat huic Mysterio: ergo credendum non est; cum hæc contra etiam naturalis ratio præscribat Deo revelanti captivandum intellectum in obsequium fidei. Omittimus testimonium Joannis Apostoli Epist. 1. cap. 5. *Tres sunt qui testimonium dant in celo, Pater, Verbum & Spiritus Sanctus.* Consultò hæc scribentes abstinuimus à recensendis PP. qui post Concilium Nicænum florere, nam apud Socinianos eorum auctoritas nutat.

ART. VII. *Sophismata Hæreticorum.*

71 **P**Lurima sunt argumenta excogitata contra Mysterium Trinitatis à recentibus Socinianis, Clelio, Goslabio, Moscorobio, ac aliis ex regulis logicæ ultra ea, quæ ex Scripturis objecta sunt, & soluta. I. ex communissimo axiomate logico: *Quæ sunt eadem uni tertio, sunt eadem inter se*: at Pater, Filius, & Spiritus Sanctus sunt idem cum essentia Divina, ut nos fatemur: ergo Pater, Filius, & Spiritus Sanctus sunt idem inter se, & consequenter non sunt tres Personæ ejusdem Divinitatis.

72 Ad hoc argumentum ex Catholicis respondent quidam, quod ea, quæ sunt eadem uni tertio re, & ratione, sunt eadem realiter inter se; cæterum ea, quæ non sunt eadem omnino re, & ratione, non sunt eadem inter se: cum autem Pater, Filius, & Spiritus Sanctus non sint idem omnino ratione cum essentia Divina, quia eorum Personalitates distinguuntur per rationem ab ea; inde fit, quod et si Personæ Divinæ sint idem realiter cum essentia Divina, non sunt idem realiter inter se. *Alii respondent*; quod ea, quæ
sunt

sunt eadem uni tertio absque distinctione formali ex natura rei, vel distinctione intrinseca sunt realiter idem inter virtuali se; at vero ea quæ sunt eadem uni tertio cum distinctione reali formali ex natura rei, vel distinctione intrinseca virtuali à tertio, non sunt idem realiter inter se: cumque Personæ Divinæ ratione suarum Personalitatum ab essentia Divina differant formaliter ex natura rei, vel virtualiter intrinsecè: inde fit, quod Divinæ Personæ non sunt idem inter se.

73 His solutionibus missis, quia argutiis plurimis expositæ sunt, facilius, & majori compendio *Respondemus* quod licet hoc logicum Axioma teneat in creatis, non tenet in Divinis, ubi oppositum Dei Testimonium edocet, quia testimonium Dei majus est. Cum ergo ex Dei testimonio manifestum sit Deum unum esse tres Personas realiter diversas inter se, Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum; inde fit quod prædictum Axioma Sanctissimæ Trinitatis fidei nullatenus obesse possit: Urgeturque in Hæreticos argumentum. Nam omnis actus liber deficere potest, quoad esse: sed nullus actus Dei potest deficere quoad esse: cum omnis actus Dei sit idem realiter cum ipso Deo: ergo nullus actus Dei potest esse liber. Idem omnis actio Divina est ab æterno, cum à Deo non distinguatur realiter; sed omnis actio ab æterno habet terminum ab æterno: quippe non potest concipi actio sine termino: ergo omnis actio Divina habet terminum ab æterno. Ex quo per formalem consequentiam sequitur, quod omnes res creatæ sint ab æterno: cum ergo præmissæ consequentiæ in Deo non teneant, nihil mirum, quod in Deo non teneat consequentia logica; *quæ sunt eadem uni tertio sunt eadem inter se.*

74 Instant tamen hæretici dicentes: nos petere principium, quia cum nos impetunt contra Myſterium Trinitatis principio logico, *quæ sunt eadem uni tertio, sunt eadem inter se*, utimur pro solutione ipso Myſterio; ac pròinde principium petere. *His dicimus* nos fide edoctos, nosse illud Axioma in Divinis non tenere; eo quod potius sit testimonium Dei, qui incomprehensibilis est omnibus argutiis nostris. Unde in prædicto Syllogismo major distinguitur, & illa conceditur de rebus creatis, & negatur esse omnino vera in re-

bus Divinis; non petitur principium, sed edocetur qua parte sit vera, & qua parte falsa: sicuti contingit in similibus argumentis contra actum liberum Dei, contra identitatem cognitionis, & volitionis Divinæ, & actionem ad extra operativam.

75 II. Arg. Ex Syllogismis, quos Adversarii vocant expolitorios. *Primum* Deus unus est tota Trinitas, Pater Filius, & Spiritus Sanctus simul juncti; sed Pater est Deus unus: ergo Pater est tota Trinitas. *Secundum* Deus unus est tota Trinitas; Pater non est tota Trinitas: ergo non est ille Deus unus: *Tertium* Deus qui est unus, est Pater: Deus qui est unus, est Filius, & Spiritus Sanctus: ergo Filius, & Spiritus Sanctus sunt Pater. *Quartum* Deus qui est unus, est Pater: Filius, & Spiritus Sanctus non sunt Pater: ergo Filius, & Spiritus Sanctus non sunt Deus, qui est unus. *Quintum* Deus qui est unus, est trinus in Personis; qualibet Persona est Deus, qui est unus: ergo qualibet est trina in Personis.

76 Huic argumento, quod *Expositorium* dicitur, possumus uno respondere verbo: quod omnes Syllogismorum regulæ subnixæ sunt illis principiis, quæ sunt eadem uniter, sunt eadem inter se, & dici de omni, & dici de nullo: quæ non tenent omnino de Divinis. Sic argumentationes istæ uno simul vulnere concidunt. Attamen singulis respondemus Syllogismis. *Ad primum*. Deus ille unus, est tota Trinitas, Pater, Filius, & Spiritus Sanctus, stante Trinitate Personarum: *Concedo Majorem*: non stante Trinitate Personarum: *Nego majorem*; sed Pater est Deus, qui est unus in Trinitate Personarum: *Concedo Minorem*: ergo Pater est tota Trinitas: *Nego consequentiam*: quia per hoc, quod Pater sit tota Trinitas, fit falsa hæc, quod Deus, qui est unus, est tota Trinitas: Unde *Major est vera, & consequentia mala*.

77 *Ad secundum* Deus, qui est unus, est tota Trinitas collectivè, & distributive accepta: *Concedo Majorem*: solum collectivè accepta: *Nego majorem*: sed Pater non est tota Trinitas, *Concedo Minorem*: ergo non est ille unus Deus, nego consequentiam: quia Divinitas, quæ est unamet in omnibus tribus Personis simul sumptis, est in qualibet earum prout inter se distinguuntur.

Ad

78 *Ad tertium, Quartum, & Quintum* responderetur formas illas syllogisticas inniti in esse idem in tertio, ut sint Personæ idem inter se, & in esse diversas inter se, ut non sint idem in tertio: quæ syllogismorum formæ in Divinis non valent, uti jam diximus.

79 *Arg. III.* Quia si datur Trinitas Personarum in Deo, sequeretur tres Personas fore tres Deos; sed hoc negamus: ergo non est Trinitas Personarum in Deo. *Prob. Major.* Quia quælibet trium Personarum per nos est Deus; sed per nos sunt tres Personæ: ergo necessariò debent esse tres Dii. *Resp.* negando tres Personas posse dici tres Deos; esto quælibet illarum sit Deus, in quantum dicit de substantia, natura, & essentia: quia Divinitas quantum dicit de substantia, natura, & essentia, est eademmet in unaquaque Persona, ac proinde tres Personæ non possunt dici tres Dii, quia nomen *Deus* est nomen substantiæ, naturæ & essentiæ: ad modum quo, si una anima esset in tribus corporibus, & unum corpus in tribus locis, hæc triplex inexistencia non faceret triplicem animam, nec triplex corpus. Unde identitas essentiæ Divinæ in tribus Personis obsistit, ut sint tres Dii.

80 *Sed instant I.* Hæc consequentia valet: Pater est Persona Divina, Filius similiter, & similiter Spiritus Sanctus: ergo sunt tres Personæ, & non una Persona: ergo similiter valet: Pater est Deus, Filius est Deus, & Spiritus Sanctus est Deus: ergo sunt tres Dii. *Resp. Negat. consequentia;* quia in Deo concedimus & fatemur tres Personalitates, & idcò fatemur tres Personas; at verò cum eisdem tribus Personis unam, & individuum Deitatem confiteamur, tres Personæ, non possunt dici tres Dii propter rationem supra assignatam.

81 *Instant II.* Ubi multiplicantur subjecta, multiplicantur prædicata, quæ de illis dicuntur: nam quot sunt homines, tot sunt animalia: ergo cum de Personis prædicetur Deitas, debet Deitas ipsa multiplicari: unde cum multiplicitas Deitatis sit repugnans, est etiam repugnans in Deitate multiplicitas Personarum. *Resp.* quod in creatis dum multiplicantur subjecta, multiplicantur prædicata, quæ de illis dicuntur; secus autem in Divinis, uti jam dictum est.

82 *Arg. IV.* Deus essentia unus, vel est Persona, vel non est Persona; si est Persona, ergo est una: si non est Persona, ergo Pater non est hic Deus unus, quia Pater est Persona. *Conf. I.* Quia hæc vox *Deus* est nomen Personæ; nam est nomen Agentis operantis, quod solum convenit supposito, aut personæ: ergo necessario Deus unus essentia, est una Persona, & non tres Personæ. *Conf. II.* Quia Persona in Deo aut est finita, aut infinita: Si finita, non est Deus, quia est infinitus: si infinita, sunt tria infinita, quia sunt tres Personæ; hoc autem repugnat, cum infinitum in quolibet genere non possit esse, nisi unicum & singulare: ergo non possunt esse in Deo tres Personæ infinitæ.

83 *Resp.* Quod Deus essentia unus, qua unus formaliter, solum dicit individuum hoc Deitatis realiter distinctum ab omni creato. Qua ratione plures ex Catholicis tenent subsistere subsistentia absoluta, & communi Divinis Personis: At hoc misso, *dicimus* quod individuum communicabile non est Persona, & ideò Deus, ut unus, Persona non est. Per grandis enim differentia est inter personam creatam, & Personam Divinam. Nam persona creata nihil aliud est, quam natura intellectualis individua, in se, sub se, & per se existens: qua ratione Catholici dicimus humanitatem Christi verè, & realiter inexistentem Verbo Divino per physicam, & realem unionem, non esse Personam: proindeque in Christo non duas Personas, sed unam tantum confitemur in duabus naturis. At verò ratio Personæ in Deo dicit diversum modum existendi ejusdem naturæ individua Deitatis, quod fieri nequit sine diversis personalitatibus. Unde Deus unus formaliter non est persona, quanquam intrinsecè includat personalitates, quibus constituuntur personæ.

84 *Ad I. Conf. Resp.* quod nomen *Deus*, non est nomen personæ, sed individui, uti diximus: agere enim, & operari non est tantum personæ, sed & individui, ut constat in humanitate Christi, cujus operibus, & redempti sumus, fueruntque nobis exemplo, quin necessarium sit nobis disquirere, sitne prior personalitas, aut operatio, nobis enim certum est Deum debere concipi adquatè constitutum, ante quam concipiatur operans. *Ad II. Resp.* Quod quælibet

Divina Persona est infinita tum ratione essentia, tum ratione propriae personalitatis: & quod licet in eadem linea non possint dari duo infinita, possunt tamen dari in linea diversa. Cum autem Personæ Divinæ per proprias personalitates, quasi specie differant, earum infinitati pluralitas non obest; proindeque tres Personæ Divinæ non possunt dici tria infinita substantivè, sed solum adjectivè, & personaliter.

85 *Arg. V.* Quia si Divinitas una esset in tribus Personis, una res esset una, & esset plures, quod repugnat. Nam essentia Divina, seu Divinitas, esset una, ut supponimus, & esset in personalitatibus, cum quibus identificatur, quæ sunt plures: ergo una res esset una, & esset plures. *Conf.* quia si essentia esset in tribus Personis, esset quid singulare, & non esset, quod est contradictorium: esset quid singulare, ut patet: non esset autem quid singulare, quia esset in pluribus, & quod est in pluribus, non est singulare.

86 *Resp. ad Arg.* quod Divinitas essentialiter est una, semperque una in tribus Divinis personalitatibus; ad modum quo rationalis anima est una in diversis membris: ac licet essentia Divina identificetur cum singulis personalitatibus; non plurificatur pro numero personalitatum, cum in Divinis non teneat omnino Logicum Axioma: *Quæ sunt eadem unitertio &c.* uti dictum est: *Ad confirmationem Resp.* quod essentia Divina est quid singulare, cujus singularitati non obstat, quod sit eadem in tribus Divinis Personis: sicuti singularitati essentia Divinæ non obest, quod sit per immensitatem in omnibus creaturis diversis inter se.

87 *Arg. VI.* Quia si in Deo essent tres personæ inter se realiter distinctæ, essent tres res realiter distinctæ: ergo essentia Divina esset idem cum tribus rebus distinctis; sed quod est idem realiter cum tribus rebus distinctis, necessario est tres res: ergo essentia Divina esset una res, & esset tres res: quod est implicatorium. *Conf. I.* quia tres Divinæ Personæ forent tres substantiæ, quippe persona nihil aliud est, quam substantia prima intelligens: ergo si essent in Deo tres Personæ, forent in Deo tres substantiæ, quod nos non admittimus. *Conf. II.* Qualibet persona est suppositum; quodlibet suppositum est substantia: ergo tres Personæ essent tres substantiæ.

Resp.

88 *Resp. ad Argum. disting. Maj.* Si in Deo essent tres Personæ distinctæ realiter, essent tres res distinctæ realiter personaliter. *Concedo Maj. distinctæ realiter essentialiter. Neg. Maj.* Sed quod est idem realiter cum tribus rebus distinctis, necessario est tres res in creatis, *Concedo Min. In Divinis, Neg. Min. & consequent.* Ad I. *Conf. Dicimus quod Personæ Divinæ non sunt tres substantiæ, sed una substantia, & essentia.* Nam licet ratio Personæ in Deo dicat subjectivè rationem substantiæ; pro formali dicit diversum modum existendi ejusdem substantiæ: sicuti in creatis ratio Personæ etiam dicit subjectivè rationem substantiæ, & formaliter dicit modum essendi in se, & sub se. Unde in Divinis multiplicatis personalitatibus, non multiplicatur ratio substantiæ & essentiæ. *Ad II. Conf. Resp.* quod qualibet Persona Divina est substantia, sed non substantia diversa, sed eademmet in tribus Personis. *Nec refert si dicas:* Persona Divina pro formali non est accidens, ut concedimus: ergo pro formali est substantia; quia non datur medium inter substantiam & accidens, & consequenter tres Personæ pro formali erunt tres substantiæ. *Non, inquam, id refert:* quia Divinæ personalitates pro formali sunt modi, quibus Divina substantia inexistit indivisibiliter in tribus Divinis Personis, ad modum quo unio realis inter corpus, & animam non dicitur substantia, nec accidens; sed modus substantialis, quo inter se uniuntur corpus & anima. In reliquo autem quæstio est de modo loquendi, de qua postea.

89 *Arg. VII. ex Divina simplicitate.* Quia si in Deo essent tres Personæ, esset unum per se, & esset unum per accidens: unum per se, quia essent unum in natura, & essent unum per accidens, eo quod quæ revera sunt plura, non sunt unum, nisi per accidens; at hoc est implicatorium: ergo non sunt in Deo plures personæ. *Conf. I.* Quia ubi est essentia & Persona, est compositio in Deo ex essentia, & Persona: ergo in Deo esset compositio. *Conf. II.* Quia ubi est unum per alia, est compositio; sed si in Deo essent tres Personæ, esset unum per alia: cum essentia esset per personalitates, & relationes: ergo in Deo esset compositio.

90 *Resp. ad Argum.* quod Divinæ Personæ cum essentia Di-

Divina solum sunt unum per se : nam solum ea quæ sunt plura cum diversitate essentia, & naturæ possunt facere unum per accidens ; Personæ autem Divinæ sunt unum unitate essentia, & naturæ. *Resp. ad I. Conf.* Quod ubi est essentia, & Persona realiter diversæ , est realis compositio : at ubi persona non distinguitur realiter ab essentia , nec hæc à persona, non est realis compositio; sicut in nostra sententia, natura individua Petri, ut sub se existens , & non in alio , non distinguitur realiter à persona Petri. Cum autem Divinæ Personæ & personalitates, quibus constituuntur, realiter non differant ab essentia Divina : inde est, quod ex Persona, & Divina essentia non resultat compositio. *Ad II. Conf. Resp.* Quod ubi est unum per alia realiter distincta ab uno, est realis compositio : at ubi unum non est realiter distinctum ab aliis, non est realis compositio : cum autem essentia Divina, non distinguatur realiter à Divinis Personalitatibus & Personis, inde ex illis non resultat in Deo compositio.

91 *Arg. VIII.* Una substantia, non potest habere plures subsistentias, sicuti non potest habere plures existentias, cum existentia sit ipsum esse rei; sed substantia Dei est una: ergo non potest habere plures subsistentias, & consequenter non possunt esse in ea plures personæ. *Conf. I.* Quia subsistentia vel est de intrinseca ratione essentia, vel non est: si est de intrinseca ratione essentia, erit essentia incommunicabilis, quippe hic est effectus subsistentia; perindeque non erunt in Deo tres Personæ communicantes in essentia, si non est de ratione essentia: ergo essentia Divina non habet intrinsece existere in tribus Personis. *Conf. II.* Quia personalitates, & subsistentia Divinarum Personarum vel different specie, vel numero: si specie, esset in Deo compositio ex genere, & differentia, quæ est impossibilis, & quæ specie differunt, natura distinguuntur; solo autem numero differre non possunt; cum inter eas sit per nos relativa oppositio: ergo prædictæ subsistentiæ nequaquam possunt dari in Deo.

92 *Resp. ad Argum.* quod una substantia creata non potest habere duas subsistentias proprias, & connaturales; si subsistentia creata sit quid negativum; attamen si subsistentia

tia fit modus realiter distinctus ab ipsa natura creata sub lite Theologorum, & Philosophorum est; at verò substantia infinita quia infinita est, potest, & de facto habet plures subsistentias.

93 *Ad I. Conf. Resp.* quod subsistentia una, vel multiplex non est de intrinseca ratione essentia constitutive; cum supponat essentiam constitutam, sed est de ejus intrinseca ratione exactive, quatenus illam ratione sui exigit: & ideo essentia Divina exigit tres Divinas subsistentias differentes inter se, licet realiter non differant ab essentia Divina. Videmus enim, quod causa in actu secundo exigit effectum necessario, & effectus nullatenus est constitutum causæ, cum sit illa posterior. *Ad II. Conf. Resp.* quod personalitates Divinæ differunt inter se realiter, & quasi specie: unde non obest ut in sui ratione, & ratione essentia Divinæ unaquæque sit infinita.

94 *Arg. IX.* Eadem res non potest distinctas Personas constituere; sed in Deo intellectus, & voluntas sunt eadem res: ergo non possunt Personas distinctas constituere. *Resp.* quod eadem res formaliter non potest facere, quod res in sua constitutione sint diversæ; cæterum eadem res potest habere effectus diversos, ut constat in omnipotentia Dei, quæ una est: sic pariter licet intellectus, & voluntas in Deo sint eadem res, possunt esse principia diversarum Personarum.

95 *Arg. X.* Quando Filius genitus est, vel erat, vel non erat: si erat, gigni non potuit, quia quod est, generari nequit: si non erat, ergo aliquando non fuit, & consequenter non est Deus. Similis argumentatio fieri potest de processione Spiritus Sancti. *Resp.* quod quando Filius genitus est: *Quando aternitatis* non est *Quando temporis*; unde cum generatio ejus sit in æternitate, per eam erat in æternitate, ac proinde cum generatio dicat genitum, generatio in æternitate dicit genitum in illa: cumque in æterna duratione non possit concipi duratio antecedens non essendi, ita non potest concipi duratio, qua Filius non fuerit per ipsam generationem æternam.

96 *Arg. XI.* Præter Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum nullus est Deus; sed neque Pater solus, nec Filius so-

Ius nec Spiritus Sanctus solus sunt tres Personæ : ergo nullus est Deus qui sit trinus in Personis. *Resp.* Quod præter Patrem , Filium & Spiritum Sanctum exceptivè nullus est Deus, hoc est , exceptis Patre , & Filio , & Spiritu Sancto nullus est Deus , & quod nulla Persona est tres Personæ ; cæterum inde non sequi , quod Deus ille unus non sit trinus in Personis. Sicuti non valet : præter Petrum , Paulum , & Andream nullus est de familia ; sed neque Petrus solus est de familia , neque Paulus solus , neque Andreas solus : ergo nulla est familia , quæ constat Petro , Paulo & Andrea : quia arguitur à distributo ad non distributum.

97 *Arg. XII.* Quia nos omnia principia naturalia , quæ pugnant cum Trinitatis mysterio fatemur vera in creaturis, in Deo autem esse falsa ; & hoc non alia ratione , nisi ut sustineamus mysterium : ergo in solutione argumentorum semper principium petimus , & consequenter nulla est illorum solutio.

98 *Resp.* quod nos principia naturalia , quæ in Deo vera esse negamus , ea negamus , non pro lubito ; sed Deo revelante edocti , cui potius adhibenda fides , quam naturali lumine , per quod de Deo , uti est in se omni modo ratiocinari certò non possumus : cum ipso naturali lumine edoceamur , quod est incomprehensibilis cogitatu , prætergreditur aciem humanæ mentis , est summè verax , & sapiens , nec falli , nec fallere potest. Quapropter cum ipso revelante Mysterium Trinitatis credamus , non petimus principium , sed principia naturalia fatemur vera in creaturis , secus in Deo in his , quæ revelavit. Nec ex his sequitur , quod nos principiis naturalibus opponamur , quia hæc solum sunt certa de creaturis ; esse omnino certa de Deo omni modo , & absolutè loquendo , satis constat esse falsum ex dictis de actu libero Dei , & ejus actione productiva ad extra : unde si probatur Mysterium Trinitatis esse revelatum , nullam excusationem prætendere possunt Sociniani , quantumlibet argutiis

se se contorqueant in oppugnando

Mysterio.

DISPUTATIO VIII.
DE DIVINIS PROCESSIONIBUS.

1 **A** Gentes de ineffabili, ac profundissimo Trinitatis mysterio hortor, Theologorum minimus, ne nimium velint scrutari; nam opprimuntur à gloria, contenti Ecclesiæ doctrina, & Patrum. Nam etsi omni eventu captivandus sit intellectus in obsequium fidei, hoc maxime exequi convenit in Mysterio Sanctissimæ Trinitatis, cum superet infinitè aciem cujusvis creaturæ intellectualis.

ART. I. *An in Trinitatis Mysterio sint processiones?*

2 **D** icendum quod in Divinis, ac Trinitatis Mysterio sunt verè processiones: hoc est fidei dogma. Nam processio non est aliud, quam unum habere esse ex alio, & ab illo procedere; sed in Divinis, ac Mysterio Sanctæ Trinitatis est processio unius Personæ ab alia, habens esse ex illa; ergo in Divinis sunt verè processiones. *Major omnino certa: Minor autem probatur.* Nam Persona Filii procedit à Patre, & ex Patre: Persona Spiritus Sancti procedit à Patre, & Filio, & ex Patre & Filio: ergo in Divinis sunt processiones personarum Filii, & Spiritus Sancti. De Filio enim dicitur Joannis 8. *Ego ex Deo processi*: Tum quia Filius est genitus à Patre, & genitus procedit à generante: & de Spiritu Sancto dicitur Joannis 15. *Spiritus qui à Patre procedit* &c. Et in Symbolo. *Qui ex Patre, Filioque procedit*: ergo in Divinis est processio unius Personæ ab alia.

3 *Sed dices* Divinæ processiones destrunt Mysterium Sanctissimæ Trinitatis; quia Persona procedens ab alia habet esse ab illa; quod habet esse ab alio non habet esse à se, quod non habet esse à se, Deus esse non potest: ergo processiones personarum destrunt Mysterium Trinitatis.

Resp.

4 *Resp.* quod id quod habet esse ab alio per communicationem ejusdem naturæ & substantiæ, quantum ad essentiam, & naturam habet esse à se, si natura per se habet esse à se, licet in quantum ab alio procedit, ab illo habeat esse: cum ergo Filius habeat esse à Patre, & Spiritus Sanctus à Patre, & Filio per communicationem ejusdem essentiæ, naturæ, & substantiæ; cum essentia Patris, ejusque natura, & substantia sit ens à se, communicata Filio, & Spiritu Sancto, non potest non constituere eos, quantum ad essentiam naturam, & substantiam in ratione entis per se, & à se; licet ratione communicationis, & processionis Filius procedat à Patre; & Spiritus Sanctus à Patre, & Filio: quippè ejusdem ad se non potest esse communicatio.

ART. II. *An processionibus Divinæ sint per intellectum, & voluntatem?*

5 **S**upponendum, quod omne realiter distinctum à Deo procedit ab ipso per omnipotentiam: cumque Divinæ Personæ procedentes sint ipsamet Deus, non possunt per omnipotentiam procedere: cumque in Deo non sint aliæ potentie, nisi intellectus & voluntas, videtur quod processionibus Divinæ aut debent esse per intellectum & voluntatem, aut per emanationem à natura Divina.

6 *Dicendum*, quod processionibus Divinæ sunt per intellectum & voluntatem. Hæc sententia communis Theologorum. *Probat*, quia Filius est Verbum Patris, est & Sapientia illius, ut docent Joannes cap. 1. & Paulus 1. ad Corinth. cap. 1. sed Verbum procedit per intellectum, quippè est expressio illius, & Sapientia ejusdem est actus: ergo Filius in Divinis procedit per intellectum. De Spiritu Sancto *prob.* quia in Sacra Scriptura Spiritus Sanctus dicitur amor & charitas; sed amor & charitas procedunt per voluntatem, ut patet: ergo processio Spiritus Sancti est per voluntatem: & consequenter processionibus Divinæ sunt per intellectum & voluntatem.

7 *Ex hoc sequitur* contra Durandum, processionibus Divinis

vinas non esse emanationes à natura Divina, ut tali; quia id à quo emanat Filius qua talis, est necessario generans; & id à quo procedit Spiritus Sanctus, est necessario produçens; sed natura Divina non potest dici generans, nec genita, nec produçens, nec producta juxta cap. *Damnamus* de Fide Catholica in Concilio Lateranensi sub Innocentio III. ergo processiones Divinæ non possunt esse emanationes à natura Divina, ut tali.

8 *Uterius*: quia si processiones Divinæ non essent per intellectum & voluntatem, sed essent immediatè à natura, non posset reddi ratio, cur una non esset, sed duæ, aut plures: cur una esset prior altera prioritate originis: cur una esset generatio, & non altera, & alia hujusmodi, ut consideranti constabit: ergo Divinæ processiones non possunt esse per emanationem à natura Divina.

ART. III. *Quenam sunt principia Divinarum processionum?*

9 **T**heologi distinguunt in rebus creatis in omni productione principium *quod*, & principium *quo*: actionem ex parte producentis, & passionem ex parte producti: pari ergo modo quaritur Divinarum processio- num principium, & ut faciliora præmittamus, *Dicendum I.* quod respectu processio- nis Filii principium *quod* illius est Pater, & respectu processio- nis Spiritus Sancti sunt Pater, & Filius. Hoc tenendum de fide: quia id est principium *quod* processio- nis Filii, à quo Filius procedit, & à quo realiter distinguitur; sed Filius procedit à Patre, & ab illo realiter distinguitur: ergo Pater est principium *quod* processio- nis Filii. Similiter Spiritus Sanctus procedit à Patre, & Filio, & ab illis realiter distinguitur: ergo principium *quod* processio- nis Spiritus Sancti sunt Pater, & Filius.

10 *Dicendum I.* quod principium *quo* Divinarum processio- num sunt Divinus intellectus, & Divina voluntas. Ita communiter Theologi, sequiturque ex dictis: quia id est principium *quo* in Divinis processio- nibus, à quo immediatè

emanant actiones, per quas Personæ procedunt: sicut principium quo productionis creaturarum in Deo est omnipotentia; sed principium actionum, quibus procedunt Filius, & Spiritus Sanctus, sunt Divinus intellectus, & Divina voluntas: ergo Divinus intellectus, & Divina voluntas sunt principium quo Divinarum processionum. *Maj. cum Conseq. tenet; Min. prob.* quia Filius procedit per intellectionem Patris, ut docent Patres, & Spiritus Sanctus per amorem Patris, & Filii; sed intellectio & volitio habent suum principium ab intellectu, & voluntate: ergo hæc sunt principium quo processionum Filii, & Spiritus Sancti.

11 Attamen cum intellectus, & voluntas sint proprietates Divinæ naturæ, & communes tribus Divinis Personis; quomodo solus Pater generat Filium per intellectum, & intellectionem, & non reliquæ Personæ per eundem intellectum & intellectionem, Theologorum vexat ingenia. Communiter docent, quod Divinus intellectus non est fecundus & productivus, nisi connotata Paternitate: atque adeò in aliis Personis Divinis non est fecundus ad productionem aliarum Personarum. Sed ab his Theologis quæritur: quidnam sit intellectum Divinum connotare Paternitatem? Quia aut est intellectum Divinum jungi cum Paternitate, & ex hac sola conjunctione procedere Filium, quin Paternitas habeat influxum cum intellectu Divino; aut ex Paternitate esse comprincipium cum Divino intellectu ad processionem Filii: ad modum quo lumen gloriæ est comprincipium cum intellectu creato ad visionem Dei, sine quo visionem Dei elicere non potest, & cum quo necessario elicit illam.

12 *Dicendum nobis*, quod Paternitas est comprincipium cum intellectu Divino processionis Filii: atque adeò cum Paternitas sola resideat in Patre, solus Pater per intellectum Divinum, qui communis est tribus Divinis Personis, producit Filium. Similiter dicendum est de Spiritu Sancto. In hac sententia sunt plerique Recentiorum, estque præcipuum fundamentum: quia principium quo processionis in Divinis Personis est, quo principium quod constituitur in ratione producentis, & realiter à producto distinctum, cum nihil se ipsum producere possit; sed Paternitas est, qua Pater constituitur

tuitur in ratione producentis Filium; & quo ab illo realiter distinguitur. Nam intellectus & Divina intellectio per se sola considerata, sunt quid commune & essentielle: ergo Paternitas est principium quo cum intellectu Divino processiois Filii.

13 *Sed Dices*: Paternitas est relatio resultans ex generatione Filii; ergo est illa posterior: ergo non potest esse principium quo processiois Filii, nam hoc se debet habere priori ad ejus processioem. *Resp.* quod Paternitas in Divinis potest considerari & sub ratione Personalitatis, qua Pater constituitur, & potest considerari sub conceptu relationis: sub hoc conceptu sequitur ad generationem; attamen sub conceptu Personalitatis, & subsistentiæ præcedit Divinam generationem, & est principium quo illius: de quo ulterius in progressu erit sermo.

14 *Sed dices ulterius*: Subsistentia in creatis non est operativa, nec influxiva, nec principium quo operantis: ergo nec Paternitas, quatenus est Divina subsistentia Patris, potest esse principium quo processiois Filii. *Resp. negando consequentiam*: est enim dispar ratio. Nam subsistentia in creatis juxta nostram, & aliorum sententiam, est quid negativum, nempe non existere in alio; ac proinde existere in se, & per se, & sub se subsistere; unde non potest esse activa, operativa, aut influxiva: in sententia autem assertentium subsistentiam creatam esse modum positivum, quo natura redditur incommunicabilis, & inunibilis alteri, est modus natura illam subsequens; & consequenter non potest esse principium operandi, cum in physicis natura sit principium operationis. Ast in Divinis cum una & eadem sit natura Divina in tribus Personis, & natura Divina non sit producens, nec producta, ut patet; & una Persona procedat ab alia, vel aliis, est necessarium quod id quod constituit Personam, constituat potentem aliam producere: ac proinde illud ipsum, quod constituit Personam, sit principium quo in illa ad productionem.

15 *Hinc edisces*, quod processiois Spiritus Sancti, quæ est per voluntatem, principium quo non solum est voluntas Patris, & Filii; sed etiam illorum Personalitates per eandem virtutem spirandi Spiritum Sanctum; Filio à Patre com-

municatam: & cum eadem sit utrique voluntas, & eadem virtus spirativa; Spiritus Sanctus non procedit à Patre, & Filio, tanquam à duobus principiis, sed solum tanquam ab uno.

16 Schola Scoti etsi conveniat cum aliis in hoc, quod processio Filii sit per intellectum; attamen discrepat ab eis asserendo, quod processio Filii non est per actum intellectio- nis, quæ est communis tribus Divinis Personis, sicut est intel- lectus, & natura; sed per dictionem, ut distinctam ab intel- lectione, quæ Patris est propria. Nam cum Filius procedat à Patre ut Verbum, necesse est quod procedat ut dic- tum, ac proinde procedat per dictionem: sicuti, qui procedit ut Filius, est necesse quod procedat per generationem.

17 Hæc tamen Scotistarum sententia subest plurimis dif- ficultatibus, quibus examinandis temporis multum erat ne- cessarium. Dictio enim ab intellectione distincta esset poste- rior illa, & consequenter non posset constituere Deum in- telligentem & cognoscentem; quia hoc est formale intellec- tionis: ergo si Verbum procederet à Patre ut dicente, non procederet ab illo reduplicative, ut cognoscente, & intelli- gente: quod est contra communem mentem PP. asserentium Patrem cognoscendo Filium producere.

18 Fundamentum autem Scotistarum parvi est momenti. Nam illemet intellectus, qui à Patre communicatur cum na- tura Divina Filio, & à Patre & Filio, Spiritui Sancto, prout in Patre per conjunctionem cum ejus personalitate est potens producere Filium per eandem intellectionem in vñ personali- tatis Patris. Unde intellectio Divina prout in Patre, est pro- pria illius, quia in illo procedit intellectio ab intellectu Di- vino, & personalitate Patris, quod non contingit in aliis Personis; quia in illis, etsi sit intellectus Divinus, non est conjunctus Personalitati Patris: qua ratione intellectus Di- vinus in aliis Personis non potest producere Verbum & in Patre producit per ipsam intellectionem, qua se Pater cog- noscit, & Divinam essentiam. Unde ipsa intellectio, qua- tenus producit Verbum, dicitur dictio, quin sit necessaria alia actio distincta ab intellectione.

19 Ex dictis infertur clare: quod processiones Divinæ sunt

sunt actiones immanentes, cum suos terminos habeant intra ipsam Divinitatem: atque non posse esse, nisi duas, unam per intellectum, atque aliam per voluntatem: quia in Deo non sunt alia potentia ad intra, nisi intellectus & voluntas.

20 *Infertur ulterius* in Divinis processibus nihil esse posse rigorosè causalitatis physica: quia hæc tunc subsistit, quando unum procedit ab alio, habens ab illo diversum esse, saltè numero diversum, quoad substantiam, naturam, & essentiam; sed in processibus Divinis, licet unum procedat ex alio; non habet diversum esse quoad substantiam, naturam, & essentiam, ut dictum est, quia eadem est Divinitas, natura, & essentia in tribus Personis: ergo in Divinis processibus nihil potest esse physica causalitatis: quia id quod procedit per physicam causalitatem, pro aliquo vero signo reali non fuit; at nullum est verè signum reale, in quo non fuerint Personæ Divinæ procedentes: ergo non potest esse in eis processio per physicam causalitatem. Hinc edifices, quod Persona producens non potest dici causa Personæ productæ, nec Personæ productæ effectus producentis. Si tamen PP. primorum sæculorum aliquandò usi fuere his vocibus, catholicè sunt accipiendi: quia tunc non erat usus loquendi uniformis, licet fides de hoc mysterio eadem fuerit.

ART. IV. *Cur processio Verbi sit generatio, & non processio Spiritus Sancti?*

21 **I**neffabile secretum investigare conati sunt PP. & Theologi. Cum enim Verbum Divinum procedat, ut Filius à Patre: ac proinde genitus ab eo: cum Spiritus Sanctus eandem naturam accipiat à Patre, & Filio, cur nec est Filius, nec est genitus; sed solum procedens ab illis? Hoc exercet Theologorum ingenia. S. Augustinus, aliique PP. ingenuè fassi sunt hanc differentiam percipere non valuisse; attamen Theologi varia discrimina excogitarunt, quæ breviter referemus.

22 *I.* Quidam discriminis rationem statuere in eo, quod Verbum procedit à Patre, tanquam ab unica Persona, & Spiritus

Spiritus Sanctus procedit à Patre, & Filio; & ideò processio Spiritus Sancti non est generatio, nec Spiritus Sanctus genitus ut Filius; & è contrario processio Verbi est simpliciter generatio, Verbumque ipsum genitus est Filius. Hæc discriminis ratio frequenter aliis Theologis displicet. *I.* quia in naturalibus Filius à duobus Personis procedit, quin per hoc desinat esse Filius: ergo quod Spiritus Sanctus procedat à Patre, & Filio, non potest obesse, ut ejus processio sit generatio, consequenterque Filius. *II.* Quia esto Spiritus Sanctus procedat à Patre, & Filio; non procedit ab illis, nisi ut ab unico principio: ergo si procedit similis illis, etiam ex hoc capite erit Filius.

23 Alii censent, quod ideò processio Verbi est generatio, & non processio Spiritus Sancti, quia Verbum accipit naturam fecundam à Patre, qua potest producere aliam Personam, & ideò est omninò Patri similis; Spiritus Sanctus autem cum non accipiat à Patre, & Filio naturam fecundam ad producendam aliam Personam, non est omninò similis illis, & consequenter non est Filius, nec ejus processio generatio. Hoc tamen discrimen non placet *I.* quia Filius etsi accipiat naturam à Patre fecundam ad spirandum, non tamen accipit eam fecundam ad gignendum, quod videbatur esse necessarium, ut esset omninò similis Patri: at stante hac differentia inter Filium, & Patrem, Filius est talis formaliter: ergo quod Spiritus Sanctus non accipiat naturam fecundam à Patre, & Filio, non potest obesse ut ratione processionis, & similitudinis dicatur Filius.

24 Alii discriminis rationem constituunt in hoc, quod processio Verbi, hoc ipso quod est per intellectum, est secundum naturam, proindeque procedit ut Filius; at verò processio Spiritus Sancti est per voluntatem, ac proinde non secundum naturam, ac per consequens ejus processio non est generatio. In hoc modo dicendi plura inculcantur, quibus oportet dare lucem, ut clarè procedamus. Cum enim dicitur, quod processio Verbi est secundum naturam, vel hæc phrasi innuitur processionem Verbi esse naturalem, & non liberam: & hoc modo processio Spiritus Sancti est naturalis, necessaria, & non libera, consequenterque ex hac parte nihil

est discriminis inter processionem Verbi, & Spiritus Sancti, ut una sit generatio, & non altera. Aut tali loquendi modo innuitur, quod processio Verbi est talis, ut sit juxta naturam, essentiam, & quidditatem Dei, quia ejus essentia quidditas, & natura est esse intellectivum, ut tenent plures (uti diximus, agentes de constitutivo Divinæ naturæ) hoc autem nobis, & aliis omninò displicet, proindeque talis discriminis ratio apud nos vana est.

25. Theologorum alii præunte Augustino discriminis rationem constituunt in eo, quod Verbum procedit à Patre per intellectum, ut ejus expressio, & formalis imago, ac proinde similis illi in natura, perindeque est Filius; at Spiritus Sanctus cum procedat à Patre, & Filio per modum impulsus, de cujus conceptu non est similitudo cum producente; ideo Filius non est formaliter ex vi processionis. Hæc sententia vera est aliquot PP. autoritate suffulta; verum quia ratio Verbi, & imaginis fundatur in similitudine, restat querere; unde Verbum habeat hanc similitudinem cum suo principio ex vi processionis, & non Spiritus Sanctus.

26. *Dicendum ergo* cum communi Nostrorum sententia, quod processio Verbi eo est generatio, quod ejus processio est per intellectum, & processio Spiritus Sancti quia est per voluntatem, non est generatio; ac proinde Verbum est Filius, quia procedit per intellectum; & talis non est Spiritus Sanctus, quia procedit per voluntatem. Unicum fundamentum nostræ sententiæ stat in eo, quod Verbum Divinum per id est formaliter Filius ex vi processionis, per quod est similis in natura Patri: sed per intellectionem, qua talem, est similis Patri in natura: ergo per intellectionem est formaliter Filius. *Maj. est certa Conseq. tenet, & Min. prob.* Quia quod procedit per intellectum, & intellectionem, evadit formaliter simile objecto intellecto; at objectum intellectum à Patre est natura, & essentia Divina: ergo per intellectum, & intellectionem evadit Verbum simile Patri in natura, & essentia Divina formaliter ex vi processionis. Hæc autem similitudo in natura, & essentia Divina ex vi processionis nullatenus convenit Spiritui Sancto, quia procedit per voluntatem, & per modum impulsus, de cujus ratione non est intendere similitudi-

tudinem in amato : proindeque Spiritus Sanctus ex vi processionis non est similis Patri, & Filio, ac proinde nec est genitus, nec Filius.

27 *Sed Dices* : Spiritus Sanctus procedit à Patre & Filio, ut Deus ; sed hoc ipso procedit ab illis similis in natura : ergo procedit ab illis similis in natura. *Min. prob.* Quia si Spiritus Sanctus procedit à Patre, & Filio ut Deus, procedit ut habens eandem naturam ; sed hoc ipso non potest non esse similis illis ex vi processionis : ergo Spiritus Sanctus ex vi processionis est similis Patri & Filio : & consequenter aut erit Filius, quod dici nequit ; aut hoc non erit sufficiens, ut Verbum sit Filius.

28 *Resp. negando*, quod Spiritus Sanctus procedit à Patre, & Filio, *reduplicativè*, ut Deus : quia procedere *reduplicativè*, ut Deus appellat supra naturam Divinam, quæ licet communicetur, non procedit, nec est producens : unde si Spiritus solum procedit ratione proprietatis Personæ à Patre, & Filio, licet hoc habeat identitatem cum natura Divina ; non procedit formaliter ut Deus ex vi processionis.

29 *Sed insistes* : Spiritus Sanctus procedit à Patre & Filio, quæ formaliter Persona ; sed hoc ipso procedit similis in natura : ergo Spiritus Sanctus, quæ ratione procedit à Patre, & Filio, procedit similis illis in natura. *Prob. Min.* Hoc ipso quod Spiritus Sanctus procedat à Patre & Filio ut Persona, necessariò procedit ab illis, ut est intellectualis naturæ ; nam hæc est notio Personæ, ut distinctæ à supposito : ergo si Spiritus Sanctus procedit à Patre & Filio ut Persona, procedit ab illis, ut illis comunicans in intellectuali naturæ, & consequenter ut similis illis in ea.

30 *Resp.* quod Spiritus Sanctus procedit à Patre & Filio sub ratione communi, quæ participatur etiam ab Angelo, & homine ; & procedit ab illis, ut Persona talis, & determinata : esse intellectualis naturæ est quid genericum in ratione Personæ ; ut talis autem formaliter dicit esse intellectualis naturæ, per spirationem quæ non dicit per se, & formaliter similitudinem in termino : & ideo ex vi processionis non procedit, ut formaliter similis, licet pro substracto, & per

identitatem naturæ sit similis. Contrarium autem evenit in Verbo, quia ex vi conceptionis evadit simile naturæ Divinæ, & ideo est Filius Personæ producentis, & hæc est verè & propriè Pater.

31 *Insurgens*: Spiritus Sanctus nihil habet, quod non habeat ex vi processions; sed habet similitudinem cum Patre, & Filio in natura: ergo illam habet ex vi processions. *Resp.* quod licet Spiritus Sanctus quidquid habet, habeat per processionem à Patre, & Filio; tamen non omne quod habet, habet ex vi processions: per processionem habet naturam Divinam cum omni perfectione absoluta: quia est terminus actionis immanentis, cum quo non potest non identificari, aliàs esset terminus actionis transeuntis, & creatura; tamen ex vi processions, qua talis formaliter, solum procedit ut amor & impulsus, qui in conceptu formali non dicit per se similitudinem in natura, quam in se dicit primo & per se Verbum, ut pote simile objecto cognito & cum hæc similitudo non sit pure intentionalis, qualis est Verbi creati; necessariò talis similitudo est substantialis, naturalis, ac essentialis; ac proinde Verbum Divinum est perfectissimè Filius. Alias objectiones ex dictis non est difficile solvere.

ART. V. De Divinis Personis in communi.

32 **M**issam facimus acceptionem hujus vocis *Persona* apud Grammaticos, & Prophanos. Cum enim omne quod existit in rerum natura, existat in individuo, si existit per se & in se, & non in alio, dicitur *subsistens*, seu *in se sistens*, ac alio nomine *suppositum*; si verò subsistens sit naturæ intellectualis, ut homo & Angelus, dicitur *Persona*: ita communiter Philosophi, & Theologi juxta vulgarem Boetii definitionem.

33 Cum ergo in individua, & indivisibili Deitatis essentia, & natura sint tres Divinæ Personæ, Pater, Filius, & Spiritus Sanctus realiter inter se distinctæ, necesse est quod dentur in Deo tres Personalitates, quibus tres Personæ confi-

tituantur, & distinguantur, ut post dicemus. Quippe ubi sunt tria diversa constituta, necesse est quod sint tria diversa constitutiva: unde cum constitutivum Personæ sit Personalitas; si in Divinis sunt tres Personæ, necessariò sunt tres Personalitates, de quo Catholicorum nemo potest dubitare. Ex his necessariò sequitur, quod in Divinis sunt etiam tres substantiæ Personales, & relativæ: quia Personalitas nihil aliud est, quam substantia in natura intellectuali: perindeque necessariò esse tres *hypostases*. Græca voce, quæ jam juxta plures latino usu idem est ac *substantia*.

34. *Ulterius certum est dari in Deo tres relationes reales; nempe Paternitatem, Filiationem, & Spirationem passivam: quia Pater est verè & realiter Pater, ergo à verà & reali Paternitate. Similiter Filius est verè & realiter Filius, ergo à verà, & reali filiatione: eodemque modo Spiritus Sanctus est verè & realiter Spiritus Sanctus, ergo à verà & reali spiratione. Attamen eodem modo certum est has reales relationes, quibus Divinæ Personæ inter se distinguuntur, & fecernuntur, nullatenus differre realiter à Divinis Personalitatibus, & substantiis: alias quælibet Divina Persona esset realiter composita ex propria Personalitate, & relatione, tanquam ex rebus diversis, quod dici nequit; relatio enim Spiratoris supponit Personas constitutas.*

35. Unde ad exactam intelligentiam hujus mysterii considerandum est, quod à natura Divina propter infinitam fecunditatem emanat prima Personalitas, quæ cum natura Divina constituit primam Personam necessariò generantem Filium; ac proinde constituit illam in ratione Patris: unde Paternitatis relatio non est quid distinctum realiter à Personalitate Patris, prout generantis Filium. Filiatio autem, & relatio Filii non sunt distinctæ realiter à Personalitate, & substantia Filii, prout accepta à Patre per æternam generationem: nec Spiratio passiva, & relatio Spirati, seu Spiritus Sancti, est quid realiter distinctum à Personalitate, & substantia Spiritus Sancti: atque adeò Divinæ relationes non sunt relationes prædicamentales, sed superioris ordinis, etsi habeant aliqualem modum illarum: cum potius habeant modum relationum transcendentalium, quæ non distinguuntur à re ipsa.

id 36. *Ex dictis infertur* quod in Deo sunt tres entitates, seu tres res Personales, & relativæ, vere, & realiter inter se distinctæ. Nam omne id quod vere existit, ut contrapositum nihilo, est vera entitas & res; sed in Deo sunt vere & realiter Personalitates Patris, Filii, & Spiritus Sancti, ut contrapositæ nihilo; & una Personalitas non est alia: ergo in Deo sunt tres entitates, seu tres res Personales, & relativæ, verè, & realiter inter se distinctæ: unde his præsuppositis ad reliqua disquirenda procedemus.

**ART. VI. Qualiter Divinæ Personalitates,
& relationes differant ab essentia, &
natura Divina?**

27. **N**aturali lumine notum est, quod unum differre ab alio nihil aliud est, quam utrumque existere, & unum non esse aliud: & quod quando utrumque existit à parte rei, & ante omnem operationem intellectus unum non est aliud, est inter utrumque vera, & propriissima distinctio realis, ut contraposita dictinctioni rationis.

38. Gilbertus Porretanus, alique Clerici in Gallia censere Divinas Personalitates differre ab essentia, & natura Divina distinctione reali stricta, tanquam rem à re: quia essentia & natura Divina communicatur Filio; & Paternitas non communicatur: & inde inferebant Paternitatem realiter differre ab essentia, & natura Divina. Verum hæc Sententia damnata est in Concilio Rhemenfi sub Eugenio III. & in Concilio Lateranensi IV. sub Innocencio III. jurèque optimo. I. quia si Divina Personalitas est quid reale ab essentia Divina distinctum, aut erit quid creatum, aut quid increatum: si quid creatum, Pater non erit necessario Pater, quia paternitas, qua constituitur in esse talis, est quid creatum: & omnis creaturæ, est voluntaria & libera ejus existentia Deo, quod dici non potest: si vero Divina Personalitas est quid increatum, erunt quatuor increata in Deo realiter distincta, nempe essentia, Paternitas, Filiatio, & Spiratio

passiva, quod dici non potest; quippe in Symbolo Athanasii dicitur: *Unus increatus*: ergo de primo ad ultimum Divinæ Personalitates, & relationes non distinguuntur realiter ab essentia Divina.

39 II. quia si Personalitas Patris esset realiter distincta ab essentia Divina, Persona Patris esset realiter composita: quippe constaret ex essentia, & personalitate realiter distinctis; sed hoc repugnat Divinæ simplicitati: ergo Personalitas Patris non est realiter distincta ab essentia Divina: & consequenter nec Personalitates Filii, & Spiritus Sancti erunt realiter distinctæ ab essentia Divina.

40 Durandus censuit quod inter Divinam essentiam, & Personalitates ea est differentia, quæ est inter rem, & modum rei. Nam Divina Personalitas est modus, quo Divina essentia existit in Personis; ac proinde inter Divinam essentiam, & Personalitates necesse est intercedere distinctionem realem modalem; non autem distinctionem realem absolutam. Hęc sententia solum verbis meo iudicio differt à sententia Gilberti. Nam Personalitas Patris, quæ dicitur modus Divinæ essentiæ, est quid reale existens à parte rei ante omnem operationem intellectus, & contrapositum nihilo, sicuti accidens est quid reale, ut contrapositum substantiæ, & nihilo: ac Divina essentia etiam est quid reale, ut contrapositum nihilo; sed inter ea, quæ sunt quid reale, ut contrapositum nihilo, & unum non est aliud, est vera distinctio realis, ut patet per se, & constat ex omnibus constitutis ex subjecto & modo, ut natura, & subsistentia in sententia asserentium subsistentiam esse modum positivum: ergo in sententia Durandi, si Personalitas Divina est quid reale à parte rei, esto dicatur modus, & non sit realiter essentia Divina; necesse est intercedere inter eam, & Divinam Personalitatem veram distinctionem realem, assertam à Gilberto, militareque contra eam argumenta contra ipsum inducta.

41 Scotus, & omnes ejus Discipuli, ut se expediant ab hujus rei difficultate, vitentque Gilberti errorem, docent Divinam essentiam non distingui à Divinis Personalitatibus, & relationibus distinctione reali simpliciter tali; sed solum distinctione reali formali ex natura rei: & ejus ratione verifi-

catur, quod essentia communicatur Filio, & non communicatur Paternitas: quia verè & à parte rei formalitas essentia non est formalitas Paternitatis, ac proindè ex natura rei ista formalitates sunt realiter diversæ, licèt in esse reali simpliciter sint omninò idem.

Hæc tamen sententia displicet: quia aliqua differre realiter formaliter ex natura rei, nihil aliud potest esse, quàm differre, & distingui formalitatibus realibus ex natura rei: ergo quæ sic differunt, habent diversas formalitates reales ex natura rei. *Tunc sic*: Ista formalitates reales distinctæ vel existunt à parte rei, & ante omnem operationem intellectus, ut contrapositæ nihilo, vel non existunt verè & realiter à parte rei. Si non existunt verè & realiter à parte rei, solum erunt entia rationis, & distinctio inter eas non potest esse realis: nam hæc non potest versari, nisi inter ea, quæ verè & realiter sunt: si autem hæc formalitates existunt à parte rei ante omnem operationem intellectus, ut contrapositæ nihilo, non possunt non esse quid reale, verè & simpliciter tale: ergo tales formalitates non possunt non differre verè & realiter distinctione simpliciter tali. *Prob. Conseq.* In contradictoriis non datur medium, & unum extremum est esse reale, sicut aliud non esse reale: sed in his formalitatibus intercedit esse reale, & una non est alia: ergo inter eas intercedit vera & simpliciter distinctio realis. Nam quod opponitur nihilo, est verè & simpliciter quid reale: ac proindè est res quadam realis simpliciter talis. Undè quæ sic distinguuntur, non possunt non distingui distinctione reali simpliciter tali.

Ulterius. Nam formalitas essentia vel est quid reale ab essentia distinctum, vel non est quid reale ab ea distinctum: si formalitas non est quid reale ab essentia distinctum, non potest realiter distinguere essentiam ab omni eo, quod essentia non est realiter; sed ipsa essentia per se distinguitur realiter ab omni eo, quod ipsa non est, ac proindè formalitas solum erit conceptus Logicus ipsius essentia, existens merè per operationem intellectus; & non erit quid reale à parte rei. Si verè formalitas essentia est quid reale ab essentia distinctum, inter eam & formalitatem intercedit vera distinctio realis simpliciter talis: quippe inter ea, quæ verè

existunt à parte rei, ut contrapositione nihilo, & unum non est aliud, datur vera distinctio realis absolute & simpliciter talis: quod asserere non possunt Scotista. Idem argumentum fieri potest de formalitate Personalitatis Patris respectu ipsius Personalitatis. Unde sicut inter esse, & non esse non potest excogitari medium; ita inter esse à parte rei, & unum non esse aliud alia distinctio quam vera realis excogitari non potest.

44 Rejecta distinctione Scotica, restat communior sententia asserens Personalitates Divinas ab essentia distingui distinctione virtuali intrinseca: quæ consistit in hoc, quod propter suam infinitatem, & virtutem, essentia, & Personalitates possint recipere prædicata contradictoria: & propterea de essentia verè & realiter dicitur, quod communicatur, & de Paternitate quod verè & realiter non communicatur, & hæc virtualitas, & capacitas intrinseca vera & realis operatur in eis distinctionem virtuales intrinsecam cum omni moda identitate reali.

45 At in hac sententia nihil aliud invenire est, nisi verba I. quia omnes Catholici fatemur, quod essentia verè & realiter communicatur Filio, & quod Paternitas, seu Personalitas Patris non communicatur; ac proinde quod si differunt, quod recipiant prædicata contradictoria; attamen quomodo de eadem indivisibili re possint verificari prædicata contradictoria, non edocet; sed solum verbis ludit, & difficultatem insolutam relinquit. II. quia hæc distinctio virtualis intrinseca aut est realis, aut rationis: realis nullo modo potest concedi ab Auctoribus hujus sententia: ergo solum est rationis; hæc autem non sufficit ad vitanda prædicata contradictoria de essentia, & Personalitatibus Divinis. Nam ante omnem operationem intellectus creati essentia Divina communicatur, & Paternitas non communicatur: ergo ante omnem operationem intellectus creati verificantur contradictoria de essentia Divina, & Paternitate. Ex quo videtur inferri esse realiter diversas: quippe ea, de quibus verificantur prædicata contradictoria, sunt realiter diversa. III. quia hæc distinctio realis virtualis intrinseca vel est realis, quia intercedit inter extrema realiter distincta, vel facit extrema

realiter distincta. Si primum, erit distinctio realis actualis, qualis est inter animam, & corpus: si intercedit inter extrema non realiter distincta, non erit vera realis distinctio.

46 *Dices esse veram realem distinctionem, sed non realem actualem, sed realem virtualem: quia est cum identitate actuali extremorum, & virtute, & capacitate suscipiendi predicata contradictoria.*

47 *Sed Contra.* Quia *ly virtualis* vel alienat distinctionem realem à propria significatione, vel non alienat ab illa: si alienat, non erit vera distinctio realis, sicut homo pictus non est verus homo: quia per *ly pictus* alienatur à propria significatione. Si non alienatur à vera significatione, erit vera distinctio realis; quæ versari non potest, nisi inter extrema realiter distincta: ergo distinctio realis virtualis aut non est vera distinctio realis, aut si talis est, versatur inter extrema realiter distincta.

48 *Dices, quod distinctio virtualis non est realis in actu, sed solum realis in æquipollentia, & virtute: quia præstat eundem effectum ad verificanda contradictoria, ac si esset realis. Sed contra:* quia hæc æquipollentia, & virtus ad suscipienda predicata contradictoria nihil aliud est, quam quod in re essentia Divina communicatur Filio, & Paternitas non communicatur in re: cum essentia, & Paternitas sint eadem res à parte rei, quod totum est verum ante omnem operationem intellectus creati. Et ideo hujus sententiæ Auctores docent, distinctionem rationis nihil efficere ad verificanda contraria, quia ante illam verificatur de essentia Divina, quod communicatur Filio, & quod illi non communicatur Paternitas: ergo si hoc totum est verum, & à parte rei in actu, distinctio realis virtualis nihil aliud erit, quam quod hoc totum est verum à parte rei cum identitate extremorum: quod omnes concedunt, & nullatenus difficultatem evacuat. Tandem quia distinctio realis virtualis opponi videtur summæ simpliciter Dei, quæ cum reali diversitate licet virtuali componi non potest.

49 In hac disputatione præcipue censeo captivandum intellectum in obsequium tanti mysterii, certissimeque tenendam essentiam Divinam à Divinis Personalitatibus non dis-

tingui realiter entitative, nec has à Divina essentia, licet essentia communicetur, & paternitas vere & realiter non communicetur: quia sicut in creatis, ea quæ sunt eadem unitertio, sunt eadem inter se, non tamen in Divinis, & quæ est simpliciter una res, non potest habere identitatem cum tribus rebus, loquendo de rebus creatis: ita licet de eadem re in creatis non possint verificari prædicata contradictoria; possunt tamen in Divinis verificari propter supereminentem distinctionem, quæ cum omnimoda identitate reali reperitur inter essentiam, & personalitatem. Quæ autem sit hæc supereminens distinctio, fateor me ignorare; sed cæca fide omnino adorare: non enim voluit Deus Theologos comprehensores, sed viatores, qui per fidem ambulemus in æternam claritatem.

ART. VII. *An personalitates, & relationes sint de conceptu essentiæ Divinæ; aut è contra essentia Divina de conceptu personalitatum, & relationum?*

50 **S**Upponendum ad discussionem præsentis questionis, conceptum communem entis Divini, qui prædicatur de essentia Divina, ejus personalitatibus, & rationibus, intime transcendere essentiam, & personalitates; ac proinde in illis includi: ad modum quo ens transcendit suas differentias, & intime includitur in illis. Unde præsens difficultas solum procedit de intima inclusione essentiæ Divinæ in personalitatibus; & è contra secundum quod differunt virtualiter intrinsece, & per rationem ratiocinatam.

51 Hac in re communis Thomistarum Sententia tenet essentiam Divinam, Divinasque Personalitates mutuo se includere secundum proprios conceptus, ita ut proprius & formalis conceptus essentiæ includat Divinas Personalitates;

& è contra Divinæ Personalitates includant in proprio formali conceptu conceptum formalem Divinæ essentiæ : quam sententiam sustinent pauci alii. Quidam tenent essentiã Divinã includi in conceptu formali personalitatum, & relationum ; sed has non includi in conceptu formali Divinæ essentiæ. Communior tamen Sententia extra Scholam Divi Thomæ tenet nec Divinã essentiã includi in Divinis Personalitatibus, & relationibus, prout inter se distinctis ; nec has includi in conceptu formali Divinæ essentiæ.

52 *Dicendum* Divinã essentiã in suo conceptu formali non includere Divinas Personalitates, & relationes ; nec has in proprio conceptu formali includere Divinã essentiã. *Prob. I.* Quia ea quæ distinguuntur realiter, distinguuntur per aliquid reale, quod est in uno, & non est in altero. Nam si quidquid est in uno, est etiam in altero, non erit per quod distinguuntur : ergo pari modo quæ distinguuntur virtualiter intrinsecè ratione ratiocinata, unum debet habere aliquid virtuale intrinsecum per rationem distinctum, quod aliud non habeat ; at quod non habet aliquam rem, non illam includit : ergo si essentiã Divinã, & Divinæ Personalitates & relationes secundum proprios conceptus intrinsecè virtualiter distinguuntur, non poterunt se se includere secundum proprios, & formales conceptus.

53 *Prob. II.* Quia quod est de conceptu quidditativo alienius rei, non potest distingui ab ipsa re, adhuc per rationem : ergo si essentiã Divinã esset de conceptu quidditativo Personalitatum, & relationum, aut è contra, non possent inter se mutuo præscindere ; sed hæc ita præscindunt, quod inter se distinguuntur virtualiter intrinsecè per rationem : ergo nec essentiã est de conceptu quidditativo personalitatum, & relationum ; nec hæc de conceptu quidditativo essentiæ Divinæ. Hæc argumenta sunt ex principiis metaphysicis omnino certis.

54 *Prob. III.* Quia Pater æternus communicat Filio per æternã generationem, naturam, & essentiã Divinã cum omnibus suis prædicatis quidditativis ; sed Filio non communicat Paternitatem : ergo Paternitas non est prædicatum quidditativum naturæ, & essentiæ Divinæ. *Consequent. tenet,*

net, *Maj. & Min.* sunt omnino tertia. *Uterius.* Quia prius in quantum tale non potest includere in suo conceptu formali id quod est posterius, ut per se patet; sed communi Theologorum consensu in Deo prædicata absoluta sunt priora prædicatis relativis: ergo saltem absoluta non possunt includere in suo conceptu formali prædicata relativa.

55 *Sed contra Arg. I.* Quia prædicata superiora necessario in inferioribus includuntur; sed essentia Divina se habet ad personalitates, & relationes tanquam prædicatum superius: ergo intime includitur, & prædicatur de relationibus, seu personalitatibus. *Prob. Min.* quia ratio entis Divini est prædicatum superius ad personalitates & relationes; sed ratio entis Divini est idem cum essentia Divina: ergo hæc est prædicatum superius, & commune ad Divinas Personalitates, & relationes.

56 *Resp.* quod ratio entis Divini potest considerari ut abstracta ab essentia, & attributis, & sub hac consideratione intime includitur in eis; sed de hoc non est quæstio. Attamen licet ens Divinum convertatur cum essentia Divina in re, & per identitatem; tamen essentia Divina, prout distincta intrinsecè virtualiter à personalitatibus & relationibus, non habet rationem prædicati communis, & superioris; sed solum se habet ut quid distinctum ab alio. Unde nec Divina essentia includit in suo conceptu formali personalitates, & relationes; nec hæc in suo Divinam essentiam.

57 *Arg. II.* Ea quæ se excludunt in conceptu formali, & coalescunt in unum, necessarium est quod faciant compositionem; sed essentia, & personalitates, & relationes mutuo se excludunt in conceptu formali: ergo necessarium est quod in Deo faciant compositionem. Sed hæc est omnino releganda à Deo, ut pote contraria summæ simplicitati Divinæ: ergo de primo ad ultimum ad vitandum hoc inconveniens, dicendum essentiam Divinam includere in suo conceptu formali personalitates, & relationes, & è contra.

58 *Resp.* Nos non posse non mirari quantum fidant huic argumento contrariæ sententiæ Auctores. Si enim inter essentiam, & personalitates conceditur distinctio, qualiscunque ea sit, & compositio debet concedi: quia hæc nihil aliud

aliud est, quam positio unius cum alio, seu distinctorum unio: unde posita distinctione rationis inter essentiam Divinam, & Personalitates, necessario ponenda in Deo compositio rationis, quæ nihil officit reali simplicitati Dei, cum solum maneat in nostro modo concipiendi compositio inter Divinam essentiam, & personalitates: quod totum oritur ex earum infinitate, ac nostri intellectus tenuitate, & limitatione. Ac licet Deo concedenda sit in se, & prout in se omnis simplicitas possibilis; attamen, prout à nobis conceptus, solum concedenda est simplicitas, quæ non repugnet cum modo concipiendi: per quæ facilis est solutio argumenti.

ART. VIII. *An Divinæ Personalitates dicant tres existentias?*

59 **H**ÆC quæstio facilem habet resolutionem in nostra sententia, quæ adhuc non distinguit in rebus creatis existentiam ab ipsa re existenti; sed est ipsa res actu existens, ut contraposta nihilo. In Deo enim omnes Theologi docent existere non differre ab ejus essentia: proptereaque dixisse: *Ego sum, qui sum*. Dicendum ergo in Deo dari tres existentias personales, & relativas. *Prob.* Quia existentia in Divinis non distinguitur ab entitate actuali, ut contraposta nihilo; sed in Deo dantur tres entitates actuales, ut contraposta nihilo: ergo dantur in Deo tres existentia. *Tum* ex Damasc. lib. 3. de Fide cap. 5. ubi ait: *Tres hypostases secundum veritatem entitates asserimus*: cui consentiunt Anselm. de Incarn. cap. 1. Magist. in 1. dist. 25. *Maj. cum conseq. tenet, & Min. constat*: Quia in Deo dantur tres personalitates distinctæ ab invicem realiter, nempe Paternitas, Filiatio, & Spiratio passiva; sed hæc sunt tres entitates realiter distinctæ: ergo dantur in Deo tres entitates realiter distinctæ, & consequenter tres existentia relativa & personales.

60 *Sed Dices.* Existentia dicit respectum ad essentiam, quia dicit actualitatem illius; sed in Deo solum datur unica essentia in tribus Personis: ergo in illis solum potest dari uni-

unica existentia. *Resp.* quod essentia variè accipi potest. I. ab essendo, ut contrapposita nihilo: sicque quidquid existit contrappositum nihilo, habet essentiam, sive sit substantia, sive sit accidens. II. sumitur essentia pro primo predicato quidditativo rei, quod eam constituit in esse talis, & quod differt ab omni non ipsa, quod predicatum constituit eam in propria specie, vel genere, soletque esse radix aliorum predictorum, ut constat in omni essentia. Existentia enim solum dicit respectum ad essentiam ut contrappositam nihilo: qua ratione, etsi omnia existentia habeant propriam essentiam & naturam, qua in se constituuntur & distinguuntur ab aliis; quatenus sunt in actu quid reale, nihilo oppositum, sunt per se existentia. Unde existentia non respicit præcise essentiam per modum quidditatis, & naturæ; sed solum essentiam ab essendo dictam, atque ut contrappositam nihilo. Cumque Divinæ Personalitates, & relationes sint per se quid reale, ut contrappositum nihilo, non possunt non gaudere propriis existentis relativis.

61. *Sed Urgebis:* Si Personæ Divinæ haberent proprias existentias relativas, dicerentur tres æterni, Pater, Filius, & Spiritus Sanctus; sed hoc est contra id, quod dicitur in Symbolo: *Non tres æterni, sed unus æternus*: ergo Divinæ Personæ non habent ratione personalitatum, & relationum proprias existentias relativas. *Prob. Maj.* quia æternitas nihil aliud est, nisi existentia invariabilis sine principio, & fine: ergo si Personæ Divinæ haberent proprias existentias personales, & relativas ut pote invariabiles sine principio & fine, haberent tres æternitates proprias, & consequenter dicerentur tres æterni.

62. *Resp.* quod in Divinis sunt quædam prædicata, quæ conveniant primo, & per se naturæ, conveniuntque Divinis Personalitatibus & relationibus & quædam: quæ particulariter de Divinis Personalitatibus dicuntur. Quæ igitur primo & per se naturæ conveniant, non multiplicantur in Divinis, sicut non multiplicatur natura: & ideo non licet dicere tres immensos, aut tres omnipotentes, nec tres æternos: quia hæc pertinent primo & per se ad naturam, ne videamur eam multiplicare; at prædicata, quæ conveniunt æqualiter natu-

ræ, & personalitatibus propter notionem generalem eorum; ut ratio entitatis, & rei, & eorum, quæ hæc consequatur: sicut dicimus, quod Divinæ Personalitates sunt tres entitates, & tres res: ita possumus dicere in suo conceptu includere tres existentias identificatas cum existentia Divinæ naturæ; & hac ratione non dicimus tres Divinas Personas esse, tres æternos; sed solum unum æternum.

ART. IX. An Divinæ Personalitates, & relationes, prout distinctæ à natura Divina, dicant bonitatem, & perfectionem?

63 **P**Lerique Auctores discutientes hanc quæstionem, notarunt quod Divinæ Personalitates, quales, hoc ipso quod sint in genere entis, necessario debent gaudere entis proprietatibus, quæ sunt verum, & bonum; ac proinde necessario sunt veræ, & bonæ: consequenterque de hac bonitate disputationem non esse.

64 Itidem notant, quod cum perfectum sit, cui nihil deficit de propria integritate: cum Personalitatibus, & relationibus Divinis nihil desit de his, quæ pertinent ad earum constitutionum, hoc genere perfectionis perfectæ sunt Divinæ Personalitates, & relationes. Unde quæstio devolvitur de bonitate importata in propria quidditate, ut contra distincta ab essentia, & natura Divina. In quo una Sententia Theologorum negat Divinas Personalitates, & relationes dicere in proprio conceptu perfectionem, & bonitatem. Hanc enim tenent communiter Thomistæ, & Scotistæ, & plures alii. Altera oppositum docet, quam tenent plures gravissimi Theologi; sed divisi sunt. Nam quidam tenent, in Divinis Personalitatibus non esse, nisi unam perfectionem relativam; verum major pars hujus sententiæ Auctorum docent dicere tres perfectiones personales; & relativas.

65 *Dicendum* Divinas Personalitates, & relationes dicere in suo conceptu formali perfectionem. Missis auctoritatibus

bus Conciliorum, & PP. quæ pro utraque parte militant, variisque fundamentis, quæ aut non evincunt, aut longa discussione egent. *Prob. nostra Sententia*: Quia id quod exigit natura Divina ex sua perfectione, non potest non dicere perfectionem, sed natura Divina ex sua perfectione exigit personalitates, & relationes: ergo hæc non possunt non dicere perfectionem. *Maj. ex terminis constat, Min. prob.* Quia natura Divina ex sua perfectione exigit communicari ad intra; sed hæc communicatio non potest stare sine personalitatibus, & relationibus: ergo natura Divina ex sua perfectione exigit personalitates, & relationes. *Maj. est certa*: quia natura Divina, cum sit abyssus perfectionis, nihil potest exigere, nisi quod dicit intrinsece perfectionem. *Minor constat*: quia sine personalitatibus constituentibus Personas Divinas diversas non potest stare communicatio Divinæ naturæ unius ad alterum; cum sine illis non possit stare diversitas necessaria ad communicationem: unde de primo ad ultimum natura Divina exigit ex sua perfectione personalitates, & relationes.

66 *Conf.* Quia communicari ad intra in tribus Divinis Personis Divinam naturam vel convenit ei necessario, vel convenit liberè. Nullus Catholicorum dicere potest, quod convenit liberè: alias posset non esse trinus: ergo communicari ad intra in tribus Personis convenit ei necessario. Sed nihil potest Deo necessario convenire, quod non dicat perfectionem: ergo si personalitates, & relationes conveniunt Deo necessario, dicunt perfectionem. *Min. subsumpta prob.* Quia Deo nihil potest necessario convenire, nisi quod est perfectum, aut importat necessario perfectionem, cum undequaque sit pelagus infinitæ perfectionis. Alia fundamenta produciunt Auctores nostræ sententiæ, sed aliquantulum nutant; & ideo omittimus.

67 *Arg. I. contra nostram sententiam*: quia nihil potest dicere formalem perfectionem, nisi dicat formalem existentiam: qua propter creaturam possibiles nec dicunt perfectionem, nec bonitatem; sed Divinæ Personalitates, & relationes Divinæ non dicunt ex se formalem existentiam: ergo non dicunt formalem perfectionem. Hæc objectio, quæ est con-

munis Thomistarum, *omissa Maj. negata Min.* ex dictis quaesito antecedenti corrui.

68 *Arg. II. ex inconvenientibus.* Quia si personalitates, & relationes dicerent in proprio conceptu perfectionem, non possent esse perfectione æquales; sed hoc dici non potest: ergo non possunt dicere in proprio conceptu perfectionem. *Prob. Maj.* Quia perfectiones relativæ differunt inter se specie, cum definitione differant; sed quæ differunt specie, sunt inæquales perfectione: ergo si personalitates, & relationes dicerent perfectionem, Personæ Divinæ non possent esse inter se æquales.

69 *Conf. I.* Quia si Personalitates Divinæ, & relationes dicerent perfectionem, nulla Persona Divina esset infinite perfecta; sed hoc asseri nequit: ergo non dicunt perfectionem in proprio conceptu. *Prob. Maj.* Quia cui deficit aliqua perfectio, non potest dici infinite perfectum; sed si personalitates dicerent perfectionem, cuilibet Personæ deficeret Divina perfectio; quia Patri deficeret perfectio Filiationis, Filio deficeret perfectio Paternitatis; & utraque deficeret Spiritui Sancto: ergo si Personalitates Divinæ dicerent perfectionem, cuilibet Personæ Divinæ deficeret aliqua perfectio Divina.

70 *Conf. II.* Quia non potest in Deo concedi perfectio, quæ non sit simpliciter simplex; sed perfectiones relativæ non possunt esse perfectiones simpliciter simplices; quippe Paternitas non est melior in Filio, quam Filio; & perfectio simpliciter simplex ex ea dicitur, quæ melior est sui carentia: ergo non possunt dicere in Deo perfectionem.

71 Huic argumento, & confirmationibus variis modis respondent nostræ sententiæ Auctores. *Nos vero respondemus,* Personalitates Divinas convenire inter se in ratione constituendi Personam, & quasi specie differre; ex quo non sequitur, quod non sint perfectione æquales. Nam dato quod in creatis, quæ specie differunt, se perfectione excedant (de quo hucusque demonstratio reperta non est, ut de turture, & columba, & aliis rebus) in Divinis tamen id falsum est. Nam Paternitas, ut realiter à Filiatione distincta, quasi specie differt, & ut realiter distincta secundum quod explicite dicit, est omnino æqualis: ad modum quo Divina attributa, ut

miseriordia, & iustitia, etsi inter se differant, sunt omnino æqualia; quia quælibet in suo genere est infinita, dicitque perfectionem sui generis convenientem naturæ Divinæ. Eodem ergo modo Personalitates Divinæ, quia quælibet est infinita, & quælibet necessaria ad communicationem Divinæ naturæ ad intra (non obstante differentia) inter se sunt omnino æquales.

72 *Ad I. Conf. Resp. neg. Maj.* ad cuius probationem dicimus: quod quælibet Divina Persona est infinite perfecta, quia quælibet habet perfectionem sibi debitam, & congruentem; esto non habeat perfectionem sibi non debitam, immò repugnantem. Cum ergo Pater, qua talis, habeat perfectionem Paternitatis, esto non habeat perfectionem Filiationis, & Spirationis passivæ; non idèò dicendum carere Divina perfectione sibi debita; caretque perfectione Filiationis, & Spirationis passivæ, ex ipsa perfectione Paternitatis, quæ ex se dicit impossibilitatem cum Filiatione, & Spiratione: unde Pater numquam potest dici positivè imperfectus ratione præfata.

73 *Ad II. Resp.* quod perfectiones relativæ sunt perfectiones simpliciter simplices respectu personæ, cui conveniunt, quia qua parte relativæ sunt & personales, alteri non possunt convenire; quatenus autem conveniunt subjecto, sunt meliores, quam earum carentia, dicunt in suo genere perfectionem infinitam sine imperfectione; & hoc est quod præcisè requiritur ad rationem perfectionis simpliciter simplicis: & in hoc magis est quæstio de voce quam de re.

74 Pro solutione aliarum objectionum, *notandum* quod Divinæ Personæ omnes includunt perfectionem Divinæ essentia, cum qua personalitates identificantur; & ejus ratione Trinitas non est quid perfectius Patre, aut Filio, aut Spiritu Sancto, quia in tribus Personis est eadem essentia & natura continens omnem perfectionem personarum: qua ratione nec essentia est quid majus, aut perfectius tribus Personis, nec è contra: nec una Persona major, aut perfectior altera, nec duæ respectu alterius.

ART. X. *An in Deo præter subsistentias
relativas detur subsistentia
absoluta?*

75 **S**UPponimus quod licet in Ecclesia usque ad finem
Sæculi IV. fuerit controversia de voce *Hypostasis*, & ejus usu in exponendo Mysterio Sanctissimæ Trinitatis: nam plerique lingua Græca docti censebant significare, quod apud Latinos *Essentia*, & *Natura*: qua ratione plerique renuebant concedere in Deo tres hypostases: cum Græcis ad significandam essentiam, & naturam subesset vox ΟΥΣΙΑ, communi Ecclesiæ consensu vox *Hypostasis* determinata est ad significandum idem, quod apud Latinos, *Subsistentia*, *Personalitas*, *Suppositum*, & *Persona*, ut non esset discordia adhuc in modo loquendi in Orientis, & Occidentis Ecclesia in Mysterio Trinitatis: quæ pervia sunt Theologis edoctis historiam Ecclesiasticam.

76 *Supponendum ergo ad discussionem quæstionis dari in Deo tres subsistentias personales, & relativas contra Durandum, quem recentior quidam secutus est, à cujus censura abstinemus. I. quia PP. Concilii 1. Constantinopolitani, quod est generale secundum Epist. ad Damasum aiunt: In tribus perfectissimis subsistentiis, sive in tribus perfectis personis, ut nec Sabellii languor locum habeat confessione subsistentiarum, aut peremptione proprietatum. Idem habet Concil. Chalcedonense IV. generale: Actione 16. his verbis: Trium subsistentiarum PP. intulisse doctrinam, non extra Sanctam Scripturam hanc inventionem sibi fingentes.*

77 Idem docetur in V. Synodo Generali, Collat. 8. in 6. act. 11. in 7. Act. 3. & in Conciliis Lateranensi sub Martino I. Consult. 5. his verbis: *Siquis secundum Sanctos PP. non confitetur propriè, & veraciter Patrem & Filium, & Spiritum Sanctum Trinitatem in unitate, & unitatem in Trinitate, hoc est, unum Deum in tribus subsistentiis consubstantialibus.* Prædictis Conciliorum Doctrinis consonant PP.

quos

quos brevitatis causa omittimus; licet plures eorum citentur in operibus falsò eorum nominibus inscriptis; videndus tamen Imp. Justinianus, epist. ad Joannem II. Papam, & Damascenus lib. 1. Fidei cap. 10.

78 Suffragantur valida argumenta Theologica. I. Quia ubi sunt diversa concreta, necesse est quod sint diversæ formæ concreta constituentes; sed in Deo sunt tria concreta personarum: ergo sunt tres formæ constituentes prædicta concreta, & consequenter tres Personalitates, ac proinde tres subsistentiæ. II. Quia Verbum Divinum naturam humanam sibi univit in propria subsistentia, non communi Patri, & Spiritu Sancto; aliàs tres Divinæ Personæ fuissent incarnatæ: ergo in Filio datur propria Personalitas, & subsistentia: ergo idem de Patre, & Spiritu Sancto; quippe sicut Filius factus est homo: ita potuissent fieri Pater, & Spiritus Sanctus, ut docet communis Theologorum sententia.

79 His jactis circa resolutionem præfatæ quæstionis de subsistentia absoluta, doctiores inter Recentiores censent, in ea discordiam potius de vocibus, quam de re inesse; cum tota pendeat ex acceptione vocis *Subsistentia*: Plurimi Theologorum, & Philosophorum loquendo de subsistentia creata, docent hanc esse quid positivum & reale, à natura constituta in individuo distinctum, quo ipsa natura redditur incommunicabilis alteri. Cum autem incommunicabilitas sit contradictorium communicabilitatis, non conveniunt hujus Sententiæ Auctores, quam incommunicabilitatem præstet. Etenim cum in natura composita, qualis est natura humana, quæ constat corpore & anima rationali, non præstat partibus incommunicabilitatem; nec præstat incommunicabilitatem subjecto ad accidentia. Nam cum communicatio unius ad alterum sit eorum inter se unio, ea quæ naturaliter inter se uniuntur, non possunt recipere à subsistentia incommunicabilitatem, seu partis ad partem, seu ut accidentis ad subjectum.

80 Hac de causa potiores Auctores hujus sententiæ docent: quod subsistentia est positivum complementum substantiæ in individuo constituta, ratione cujus natura terminatur, completur, & sistit in se; ac proinde subsistit, & redditur

incommunicabilis alteri naturæ in individuo constituta. Nos vero alibi fuse monstrabimus ad præfatos effectus non esse necessarium modum positivum realem in natura completa, seu constituta in individuo: subsistentiamque, & subsistere nihil aliud esse, quam per se, & in se existere. Nam ut docet D. Thom. 1. part. quæst. 29. art. 2. *Ea enim subsistere dicimus, quæ non in alio, sed in se sistunt*: quæ est doctrina præcipuè Græcorum Patrum, cum de Mysterio Incarnationis disputant contra Hæreticos.

81 Certum est omnino omnibus Theologis, & Philosophis, quod Deus est primum ens cæterorum causa, & quæ primum per se, & in se existere omnino independens ab omni ordine ad creaturam; quia prius in quantum tale, non potest pendere à posteriori, quales sunt creaturæ, quarum Deus est causa. Si autem hoc modo subsistentia sumatur, vere dicitur quod Deus per totam æternitatem existit per se, & in se; ac proinde subsistere subsistentia absoluta. Verum hæc subsistentia adhuc per rationem non est distincta ab ipsa intrinseca essentia & existentia Dei. Unde si Auctores subsistentiæ absolutæ volunt eam adstruere ut diversam ratione nostra ab essentia, & existentia Dei; Nobis venit omnino neganda: quia Deus per suam essentiam existit in se, & per se; ac proinde in hac acceptione per se subsistit, quin egeat ad hoc subsistentia absoluta diversa ab ejus essentia, ut existenti. Si autem ponatur subsistentia absoluta in Deo ad præstandos effectus incommunicabilitatis, quod præstat subsistentia creata in Sententia Auctorum, qui tenent eam esse modum positivum realem à natura creata realiter distinctum; etiam neganda est subsistentia absoluta. Quia Deus per suam essentiam habet non dicere ordinem ab unionem cum creatura; ac proinde nec unionem cum illa. Ex quo sequitur, quod habeat incommunicabilitatem cum illa, vel ut pars cum comparte, vel ut accidens cum subjecto; quia omnis communio fit mediante unionem. Quapropter ad hos effectus præstandos, non est ponenda in Deo subsistentia absoluta.

82 *Deinde.* Quia si in Deo esset subsistentia absoluta Deus, ut Deus, esset suppositum & Persona: quod à Theologis non conceditur. Nam natura rationalis in individuo sub-

subsistentia gaudens, est proprie Persona: ergo natura Divina cum sit intellectualis, gaudens propria subsistentia, non potest non esse proprie suppositum & Persona. *Uterius.* Quia subsistentia absoluta constitueretur Divina natura incommunicabilis, non ad intra, quia aliàs non esset Mysteriorum Sanctæ Trinitatis, in quo stat communicatio ad intra: ergo solum constitueret incommunicabilem ad extra, hoc est, non unibilem immediatè naturæ creatæ: de quo dubitant Theologi Tractatu de Incarnatione. Nam si personalitas Verbi non constituit illud incommunicabile immediatè & per se naturæ creatæ, non potest asseri ut certum, quod natura Divina ratione subsistentiæ absolutæ uniri non possit naturæ creatæ.

83 Concilia, & PP. quæ videntur ponere in Deo subsistentiam, aut vitio erroris laborant, quia loco *Substantiæ* vertit interpres, *subsistentia*, aut accipiunt subsistentiam in primo sensu quæstionis à nobis notato.

ART. XI. Per quid constituantur Divinæ Personæ?

84 **H**Æc quæstio negotii plurimum ingressit aliquibus Theologorum: cum meo judicio non sit tanta difficultate implexa. Pro cujus enodatione *notandum*, quod constitutivum alicujus rei est id, quod primo intelligitur in illa, per quod distinguitur ab omni non ipsa in specie; nam quæ solum differunt numero, eodem specifico constitutivo gaudent. Cum ergo in hac propositione: *Pater generat Filium* Pater sit subjectum propositionis, verbum *generat*, innuat actionem, & productionem ex parte subjecti, originem, & egressionem ex parte prædicati, quod est *Filius*, resultetque relatio Patris, & Filii; Theologos coegit diversis distrahi sententiis. Nam quidam tenere Divinas Personas originibus constitui. Alii præ oculis habentes Personas Divinas distingui relationibus, & in Deo omnia esse unum, ubi non adest relationis oppositio, censuerunt relationibus, qua talibus, constitui; artamen plures, cum adverterent quod

re-

relatio Patris resultat ex generatione, & quod generatio est actio, quæ necessario debet præsupponere subjectum, distinguere in Divinis relationibus duos conceptus, unum per ordinem ad subjectum, quem dicunt *conceptum in*, & alium per ordinem ad terminum, quem dicunt *conceptum ad*: & sub primo conceptu, sub quo sortitur rationem subsistentiæ relatio, Divinas Personas relationibus constitui. Hæc breviter perstringimus, ut facilius appareat nostra sententia.

85 *Dicendum I.* Quod Divinæ Personæ juxta nostrum modum intelligendi, non constituuntur in esse talium per origines, seu processiones. *Prob.* Quia origo, & processio in Divinis & potest sumi *activè*, & *passivè*: si sumatur *activè*, accipitur pro actione, & productione: si accipiatur *passivè*, accipitur pro termino producto, & nullatenus ab illo distinguitur; sed nullo ex his modis Personæ Divinæ constituuntur: ergo non constituuntur originibus, & processionibus. *Prob. Min.* de origine activa. Quia hæc in suo conceptu formalis est actio, quæ essentialiter supponit principium constitutum in esse talis; cum prius sit esse, quam operari: ergo origo activa non constituit Divinam Personam in esse talis, sed illam supponit constitutam. *Ulterius* Quia in Filio non est alia origo activa, nisi processio Spiritus Sancti, qua non constituitur in esse Personæ omnium Theologorum consensu; at Spiritus Sanctus nulla gaudet processione activa ad intra: ergo in ratione Personæ non constituitur origine, & processione activa.

86 Quod autem Divinæ Personæ non constituantur in esse talium origine, & processione passiva. *Prob.* *Tum* quia in primis Pater cum sit improductus, non potest constitui in ratione Personæ per originem, & processionem passivè acceptam. *Tum* quia origo, & processio passivè accepta, non est aliud, quam ipse terminus productus; & de hoc disputamus, per quid constituatur in ratione Personæ: unde asserere Personas Divinas constitui origine, & processione passiva, est idem ac asserere constitui se ipsis, quod improbant Theologi: ergo de primo ad ultimum Personæ Divinæ non constituuntur in esse talium per originem, & processionem passivam.

87 *Dicendum* II. Divinas Personas non constitui in esse talium per relationes formaliter & rigorose acceptas. *Prob.* Quia relatio formaliter, qua talis, supponit suum fundamentum; sed fundamentum supponit Personas constitutas: ergo & supponit illas constitutas relatio formaliter qua talis. *Maj. est certa: Min. autem prob. ex dictis.* Quia fundamentum Divinarum relationum est processio activa unius Personæ ab alia; sed processio activa unius Personæ ab alia supponit Personam constitutam (ut antea dictum est) ergo relatio formaliter, qua talis, non constituit Divinas Personas in esse talis. *Nec obstat*, quod Concilia, & PP. asserant Personas Divinas solis relationibus distingui, ac proinde constitui; quia id qualiter accipiendum sit, postea dicentur.

88 *Dicendum* III. Personas Divinas constitui in ratione talium per proprias personalitates, seu substantias: in quo debent omnes Theologi convenire. Quia omne concretum constituitur formaliter ut tale à forma, qua denominatur, ut album albedine; sed Persona Divina est concretum ex natura Divina, & personalitate: ergo constituitur formaliter ut talis à personalitate formaliter qua tali: unde Pater Æternus constituitur in esse Personæ per propriam, & peculiarem personalitatem, similiterque Filius, & Spiritus Sanctus.

89 *Sed Dices* in conclusione precedenti omnes Theologos debere convenire, sed nondum evacuatam esse difficultatem; quia restat discutere, an Divinæ Personalitates sint quid relativum, vel relationes, aut quid absolutum peculiare. Et quod sint quid relativum, seu relationes, videtur innui à Conciliis, & PP. Nam per id constituuntur Divinæ Personæ, per quod formaliter inter se distinguuntur; sed solis relationibus Divinæ Personæ distinguuntur: ergo illis solis constituuntur. *Min. prob. Tum* ex Concilio Toletano II. in confessione fidei, ubi dicitur: *In relatione Personarum numerus cernitur.* Et post pauca: *Hoc solo numerum insinuant, quod ad invicem sunt.* Idem insinuat in Concilio Florentino sess. 18. & 19. & à Bessarione Card. in Oratione pro unione. In eadem sententia sunt Nyssenus Epist. ad Flavianum, Cyrillus Alexandrinus lib. 7. Theauri cap. 1. Damascenus lib. 1. de Fide cap. 11. pluresque PP. *Tum* quia

Divinæ Personæ eo modo, quo nominantur, constituuntur; sed nominantur nominibus relativis Patris, Filii, & Spiritus Sancti: ergo relativis formaliter constituuntur. *Min. est certa* ex illo Matth. 28. *Baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.* Et *Maj. cum conseq. tenet.* *inquit* 30
 1090 *Resp.* quod nomina relativa, quibus significantur Divinæ Personæ in sacris litteris & sunt, quæ quoad nos magis innotescit earum distinctio, & diversitas realis: & sunt quibus alicuæ Personæ constituuntur & distinguuntur. Pro quo *notandum est*, quod ratio in Divinis dupliciter potest considerari *signatè*, & *exercitè*; *signatè* quando consideratur sub munere subsistentiæ, & personalitatis; qua constituitur formaliter Persona; *exercitè* quando refert inter se utrumque extremum. Itaque à natura Divina emanat prima personalitas, qua constituitur prima Persona; & ex vi illius est necessario determinata ad productionem alterius Personæ similis sibi in natura, ex vi productionis: ex quo resultat, quod prima Persona sit Pater, & Persona producta sit Filius: & ex horum amore resultat productio Spiritus Sancti, qui in ratione Personæ constituitur per propriam personalitatem, procedentem à Patre, & Filio: unde omnes Personæ Divinæ activè, aut passivè important necessario *signatè* relationem. At cum ratio *exercitè* sumpta supponat fundamentum, & terminum, quia prius est esse, quam referri; solum potest constitui Persona Divina per relationem *signatè* acceptam, & non *exercitè* sumptam. Concilia autem, & PP. non loquuti sunt de constitutivo præcisivo, & metaphysico Divinarum Personarum, de quo Scholastici; sed de modo & ratione, qua in Divinis litteris Divinæ Personæ cognoscuntur inter se realiter distinctæ, & earum processiones unius ab alia, vel aliis. Ratio autem *signatè* sumpta, nihil aliud est, quam Divina Personalitas: quæ an dicenda sit quid absolutum, aut relativum: est quæstio de voce, & ex dictis solvenda.

ART. XII. *Quæ prædicata possunt in Divinis pluraliter dici?*

91 **R**esp. I. quod prædicata absoluta, quæ pertinent ad Deum ut Deum, hoc est, ad essentiam, & naturam Divinam tanquam ejus attributa, & proprietates, non possunt dici pluraliter de Personis Divinis. Ad constat ex Symbolo nuncupato Athanasii, ubi dicitur de Personis Divinis: *Non tres immensi, non tres omnipotentes; sed unus immensus, & unus omnipotens.* Et ratio est, quia cum attributa sint perfectiones naturæ Divinæ, cum illa realiter identificata, & sola ratione ab ea distincta, eandem unitatem servant cum illa: unde quia eadem est Divinitas in tribus Personis, non possunt dici tres Dii; ita quia una est in illis immensitas, & omnipotentia, & idem de reliquis attributis; non possunt dici tres immensi, aut tres omnipotentes.

92 *Resp. II.* quod ea prædicata, quæ sunt propria Divinarum Personarum, solum possunt dici de Persona, cui soli competunt, & non de aliis; quia ideo sunt propria talis Personæ. Quæ autem hæc sunt, postea dicemus, agentes de Personis in particulari.

93 *Resp. III.* quod ea prædicata, quæ dicunt modum quemdam transcendentia respectu Divinæ essentia, & attributorum, personalitatum, & relationum, possunt dici pluraliter in Divinis. Et ratio est, quia cum hæc prædicata conveniant propriissime Divinis Personalitatibus, sicut hæc dicuntur pluraliter in Divinis: ita præfata prædicata possunt in Divinis pluraliter dici, ut tres entitates, tres res, tres existentia, & alia hujusmodi, & quæ pertinent ad numerum Personarum, ut tres subsistentia.

94 Cum hoc stat etiam, quod adjectivè possint Divinæ Personæ dici tres habentes Divinam essentiam, scientiam, omnipotentiam, aliaque attributa: quia verbum *habens* refertur ad Personam, & hæc sunt in Divinis tres. Si autem suboriatur dubium de pluralitate prædicati: potius est illud explicare per adverbia, *adjectivè, personaliter, & relativè,*

ut tres perfectiones personales, & relativæ, & tres existentia similiter: quæ regulæ habendæ sunt præ oculis pro modo loquendi.

ART. XIII. De Divinis Personis in particulari.

95 **I**nter Divinas Personas ordine prima est Pater, quia ex eo est Filius, & ex Patre, & Filio est Spiritus Sanctus: unde prius agendum de Patre. Patris enim notio principalis est in prima Persona Sanctissimæ Trinitatis, ut habetur Matth. cap. 28. & Joannis epist. 1. Et hæc Paternitas convenit ei primo, & per se; quia etsi conveniat ei ratio Patris respectu creaturarum, ratione creationis providentiæ, & adoptionis (ut constat ex pluribus Sacræ Scripturæ locis) cum hæc Paternitas conveniat tribus Divinis Personis, sintque priora in Divinis necessaria, quam libera, cum Paternitas notionalis sit primæ Personæ necessaria; prius intelligitur in ea esse Patrem notionaliter, quam esse Patrem creaturarum modis supra dictis.

96 *Dicitur etiam ab Ecclesia, & PP. Genitor, quod est idem, ac Pater. Dicitur itidem Pater fons Deitatis, à plerisque PP. non quod Deitas producat; sed ea ratione, quod sit principium, per quod essentia Divina communicatur Filio, & Spiritui Sancto: & quia est primum principium talis communicationis notionaliter, dicitur principium juxta Augustinum lib. 4. de Trinit.*

97 *Tribus primis Ecclesiæ sæculis, cum nondum statuta esset norma loquendi de hoc Mysterio ab Ecclesia, aliqui PP. nuncuparunt Patrem causam Filii, & Spiritus Sancti; verum cum hæc appellatio apud Philosophos vigeret ad significandum diversitatem individualem saltem naturæ, & dependentiam rigorosam effectus à causa: cum in tribus Personis eadem sit natura, nec sit dependentia, quæ est in effectu ad causam; idcirco post Concilium Nicænum explosus est hic modus loquendi ab Ecclesia: jamque non potest dici Pater Aternus causa Filii, aut Spiritus Sancti. Unde cum aliqui*

ex PP. dicunt, Patrem *causam Filii*, piè interpretandi sunt de causa sub ratione puri principii; cum constet eadem, ac nos Fide hujus Mysterii imbutos fuisse.

98 Dicitur etiam Pater ab aliquibus PP. *Auctor Filii*: de quo disceptant Theologi, num recte dici possit. Quæ questio plus est de voce, quam de re: Nam si *Auctor* sumatur pro puro principio, sine imperfectione, Pater poterit dici *Auctor Filii*; si vero ly *Auctor* dicit principium ex præsupposita materia, vel ex nihilo; tunc nullatenus potest Pater dici *Auctor Filii*.

99 Restat igitur dicere de *Ingenito*, & *innascibili*; quæ voces pro eodem accipiuntur, quæ Patri tribuuntur à pluribus PP. Attamen hoc nomen *ingenitus* tripliciter potest sumi. *I.* ut sit idem, quod non creatus, nec factus: & in hac significatione, est commune tribus Divinis Personis. *II.* ut negat solam generationem, non verò processionem: & sic convenit Spiritui Sancto, qui non est genitus, sed est procedens à Patre & Filio. *III.* ut negat omnimodo processionem ab alio: & hoc modo est propriissimum Patris, & est notio illius; quia Pater, cum sit principium Divinarum Processionum, ab alio procedere non potest: sic dicitur *ingenitus*, & *innascibilis*.

100 Disceptant latè aliqui Theologi: an notio *ingeniti* dicat de formali aliquid positivum, vel solum negativum. Dicere solam negationem tenent communiter Theologi cum Augustin. lib. 5. de Trinit. cap. 7. his verbis: *Cum ingenitus dicitur Pater, non quid sit, sed quid non sit dicitur.* Et idem docent Cyrillus Alexandrinus, Damascenus, D. Thom. Scotus, & plurimi alii. Quia ut Grammaticis est notum. *Ingenitus* idem est, ac *non genitus*: & Theologica acceptione, *non procedens ab alio*: quod totum est quid negativum, licet fundamentum negationis sit positiva ratio principii, aliud ve positivum: de quo non est necessarium ser-
monem proten-
dere.

ART.

ART. XIV. De *secunda Persona SS. Trinitatis.*

101 **S**ECUNDA Persona Sanctissimæ Trinitatis est Filius, qui & dicitur Verbum; ut constat ex Joanne cap. 1. *Et Verbum caro factum est*, & ejusdem epist. 1. cap. 5. *Tres sunt, qui testimonium dant in Cælo, Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus.* Est autem Filius Patris Verbum, quia ex vi suæ processions est similis Patri, consequenter expressio, & Verbum illius: qua ratione dixit Augustinus lib. 7. de Trinit. cap. 2. *Eo quippe Filius, quo Verbum: & eo Verbum, quo Filius.*

102 Derelicta sententia Durandi, qui censuit Verbum in Divinis essentialiter dici, ut Psalm. 31. *Verbo Domini Cæli firmati sunt.* Et Isaia cap. 40. *Verbum autem Domini manet in æternum.* Et alibi pluries ubi nomine *Verbi* accipitur decretum Divinæ voluntatis, quod est commune tribus Divinis Personis: quia ex Scriptura, & PP. constat *Verbum* notionaliter dici de Filio. Restat alia disquirere.

103 *Queritur I.* An Verbum procedat solum ex cognitione essentiæ Divinæ, & attributorum, aut ex cognitione totius Sanctissimæ Trinitatis! Pro resolutione notandum, quod licet in Divinis non sit realis prioritas, & posterioritas; tamen secundum nostrum modum intelligendi, sicut inter Divinas Personas est prioritas & posterioritas *originis*, quia Pater est prior Filio prioritate *originis* &c. ita in Divinis actibus est prioritas, & posterioritas *signi*, cum concipiamus in Deo actum intellectus esse priorem actu voluntatis, & prædicata necessaria esse priora prædicatis liberis. Unde juxta hunc modum, *querimus*, an Verbum cum procedat per intellectum à Patre, procedat ex cognitione sui, & Filii, & Spiritus Sancti.

104 Equidem Verbum procedere ex cognitione Divinæ essentiæ, & attributorum constans est Theologorum sententia. Quia hoc ipso, quod Verbum procedat ex Patris intellectione, non potest non procedere ex objecto primario &

principali illius; sed objectum primarium, & principale Divinae intellectio est Divina essentia cum attributis: ergo Verbum Divinum, necessarîo procedit ex cognitione Divinae essentiae, & attributorum.

105 Quantum ad præcipuam difficultatem Thomistæ, & Recentiores Schotistæ, alique plurimi tenent Verbum Divinum procedere ex cognitione totius Sanctissimæ Trinitatis. Alii quod solum procedit ex cognitione Patris, & sui; non verò ex cognitione Spiritus Sancti. Alii verò, ut antiquiores Schotistæ, pluresque Theologorum, tenent Verbum Divinum non procedere ex cognitione Sanctissimæ Trinitatis.

106 *Dicendum I.* quod Verbum non procedit objectivè ex cognitione Sanctissimæ Trinitatis. *Prob.* Quia Verbum non potest procedere, nisi ex cognitione objecti, quod præsupponitur ad illam, nam objectum est prius actu; sed ad cognitionem, qua procedit Verbum, non supponitur objectivè Sancta Trinitas: ergo Verbum non procedit objectivè ex cognitione Sanctissimæ Trinitatis. *Maj. cum Conseq. tenet: Min. prob.* Quia cognitio per quam procedit Verbum, est generatio, per quam constituitur Pater in esse talis, & Verbum in esse Filii; cum utriusque relatio fundetur in generatione: ergo ad cognitionem qua procedit Verbum, non supponitur objectivè Sancta Trinitas. *Prob. conseq.* Quia id quod resultat ex alio; non potest præsupponi ad illud; sed Paternitas, & Filiatio resultant ex cognitione, qua procedit Verbum: ergo non possunt præsupponi ad illam. De Spiritu Sancto idem est iudicium: quia supponit pro priori Patrem, & Filium, tanquam sui principium: perindeque, si Verbum non procedit ex cognitione Patris, & sui objectivè; non potest procedere objectivè ex cognitione Spiritus Sancti.

107 *Sed dices:* Verbum Divinum procedit à Patre, per cognitionem comprehensivam Dei, ut est in se, nam procedit per cognitionem perfectissimam, qualis est comprehensio; sed cognitio comprehensiva Dei est cognitio Sanctissimæ Trinitatis: ergo Verbum procedit ex cognitione Sanctissimæ Trinitatis. *Prob. Min.* Quia cognitio comprehensiva Dei attingit quidquid est in ipso; ita ut nihil maneat in ipso, quod non attingatur; sed in Deo per realem identitatem est Sanc-

ta Trinitas : ergo non potest non attingi per cognitionem comprehensivam Dei.

108 *Conf.* Quia Verbum non potest non procedere à Patre, nisi per cognitionem intuitivam eorum, quæ verè existunt in Deo, cum notitia abstractiva ipsi repugnet; sed in Deo est ipsa Sancta Trinitas : ergo Verbum procedit ex cognitione intuitiva Sanctissimæ Trinitatis.

109 *Resp. instando argumento.* Nam cognitio comprehensiva Dei est cognitio decretorum, quæ pendent ab ejus libera voluntate; & hoc non obstante in sententia adversariorum Verbum Divinum non procedit ex cognitione decretorum liberorum, nec creaturarum futurarum. *Dicimus ergo,* quod Verbum Divinum procedit ex cognitione comprehensiva Dei, ut objectivè supponitur ad illam, & pro signo prioris; non vero pro signo posteriori ad illam. Cum autem ad cognitionem comprehensivam solum requiratur cognitio omnium eorum, quæ se habent pro priori objectivè ad eam, non obstat rationi comprehensionis non attingere quæ sunt posteriora ad ipsam; perindeque cum cognitioni, qua Verbum procedit à Patre solum præsupponatur objectivè Divina essentia cum attributis, talis cognitio est ejus comprehensiva, esto pro illo signo non attingat Sanctissimam Trinitatem. Ex quo facilè responderetur in forma.

110 *Ad conf. Resp.* quod Verbum procedit per cognitionem & notitiam intuitivam eorum, quæ sunt in Deo pro priori ad illam; non verò eorum, quæ sunt pro posteriori ad eam: quia hæc non possunt, cum sint pro posteriori, terminare notitiam intuitivam pro sui priori: ad modum quo prædicata Dei absoluta sunt priora prædicatis relativis; & idè non possunt relativa præintelligi absolutis; unde licet in Deo sit Trinitas ab æterno, quia in illa consideratur & prioritas originis, & in modo procedendi prioritas signorum; cum questio procedat in hoc sensu, in eo non probatur quod Verbum procedat ex omnibus, quæ sunt in Deo per notitiam intuitivam illorum: aliàs probaretur procedere ex decretis liberis.

111 *Dices II.* Verbum Divinum procedit ex cognitione eorum, quæ Pater dicit ipso Verbo; sed Pater ipso Verbo dicit

dicit se Verbum ipsum, & Spiritum Sanctum: ergo Verbum procedit ex eorum cognitione. *Major videtur certa*: Nam quæ Pater dicit, est necessarium, quod ea antea cognoscat; *Minor* vera asseritur ab Augustino & aliis PP. *Respondetur*, quod Verbum Divinum unum dicit primariò, & alia secundariò: sicut Scientia Dei se habet in attingentia objectorum. Verbum autem Divinum solum procedit ex cognitione eorum, quæ Pater dicit primariò ipso Verbo, quæ solum sunt essentia, & attributa; non verò eorum, quæ dicit secundariò ipso Verbo: alias procederet ipsum Verbum ex cognitione creaturarum: cum PP. plures asserant, Patrem se & omnia dicere Verbo. Alia leviora mittimus, quia facile ex dictis solvi possunt.

112 *Dicendum tamen*, quod licet Verbum Divinum non procedat objectivè ex cognitione Sanctissimæ Trinitatis; cognitio, qua procedit ex Patre, attingit exercitè Sanctissimam Trinitatem. Ratio autem est, quia cognitio, qua procedit Verbum à Patre, est reflexiva supra se ipsam, sicuti sunt omnes cognitiones Dei. Nam aliàs daretur in illis processus in infinitum: ergo cognitio, qua procedit Verbum à Patre, est cognitio, qua Pater generat Filium, & Filius generatur à Patre: ergo per illam attingitur, & cognoscitur Pater cum Filio, & attinguntur ut unum principium Spirativum Spiritus Sancti, ergo ea cognitione, qua attinguntur Pater, & Filius, attingitur etiam Spiritus Sanctus; & consequenter ex vi cognitionis, qua procedit Verbum à Patre, cognoscitur exercitè, & terminativè Sanctissima Trinitas: per quod fit satis aliquot locutionibus PP.

ART. XV. *An Verbum procedat ex cognitione possibilium, & futurorum?*

113 **Q**uamvis quantum ad creaturas possibile est celebris disceptatio inter Theologos: *An Omnipotentia Divina cum illis connectatur, in communi, & etiam in particulari?* Quidam tenent omnino connecti, non solum in communi, verum etiam in particulari;

alii solum connecti cum illis in communi, non verò in particulari; ac tandem alii nullo modo connecti cum illis, nec in particulari, nec in communi. Quæ questio nunc non est discutienda; sed proprio loco resolvenda tamen juxta cujusque mentem.

114 *Dicendum*, quod si omnipotentia connectitur cum creatis possibilibus in communi, aut particulari, Verbum Divinum procedit ex earum cognitione; secus vero si cum illis nullo modo connectitur. Duas partes continet Thesis. *I. prob.* Quia Verbum procedit ex cognitione comprehensiva. Omnipotentia, quæ est prædicatum absolutum Dei: ergo si omnipotentia connectitur cum possibilibus, Verbum necessario procedit ex possibilium cognitione. *Ant. est certum.* *Conseq. prob.* Quia non potest stare cognitio comprehensiva alicujus rei, nisi stet cognitio omnium respectum illius; sed omnipotentia dicit respectum adabilia ratione connectionis ad illa (ut supponitur in hac sententia) ergo non potest stare cognitio comprehensiva omnipotentia, nisi stante cognitione possibilium, ad quæ dicit respectum, & connectionem.

115 *Secunda pars. Thesis prob.* contrario argumento. Quia cognitio comprehensiva alicujus rei solum exigit attingere ipsam rem, & omnes ejus respectus; non autem eam cum quibus respectum non habet; sed in hac sententia omnipotentia non habet respectum adabilia: ergo potest stare cognitio comprehensiva omnipotentia, sine possibilium cognitione.

116 De futuris conveniunt communiter Theologi Verbum Divinum non procedere ex eorum cognitione: & ratio est, quia in Deo priora sunt prædicata necessaria, quam prædicata libera. Nam prius est subjectum esse completè constitutum in linea essendi, quam in linea operandi; sed Sanctissima Trinitas pertinet in Deo ad lineam essendi: ergo Sanctissima Trinitas præsupponitur in Deo ad lineam operandi. *Tunc sic*, sed futura sunt posteriora operationibus, & decretis liberis Dei: ergo sunt posteriora Trinitate, & consequenter Verbum non potest procedere à cognitione futurorum.

ART. XVI. *An sit proprium Filii esse imaginem Patris?*

117 **R**atio imaginis non stat solum in similitudine unius ad alterum, alioquin unum objectum esset imago alterius; nec in sola productione unius ab altero, alioquin vermis, qui ex homine generatur, ejus esset imago. Unde ratio imaginis stat in ratione similitudinis, ut producat ad aliquid representandum, ut ex August. notant Theologi.

118 Filium ergo esse imaginem Patris docuit Apostolus ad Colossenses cap. 1. his verbis: *Qui est imago Dei invisibilis.* Et ad Hebræos cap. 1. dicitur *Figura substantiæ ejus.* Et PP. communiter, ut Achanasius Epist. de Decretis Nicænæ Sinodi: Basilius Hom. 16. Augustinus, Cyrillus, plurimique alii. Quod autem soli Filio, & non alteri conveniat ratio Imaginis, prob. quia juxta August. lib. 83. quæst. 74. Imago est similitudo expressa ad suum exemplar representandum; sed solus Filius respectu solius Patris procedit ut similitudo illius ex vi processionis, & sic illum representat: ergo solus Filius est vere illius imago. *Min. constat ex dictis disputando,* qua ratione processio Verbi sit generatio, & non processio Spiritus Sancti. Et licet aliqui PP. vocent Spiritum Sanctum imaginem Filii; hæc locutio est impropria: solum verò voluerunt significare similitudinem cum Filio, non verò rationem propriam imaginis: quia etsi procedat à Filio & Patre non procedit similis illis ex vi processionis.

119 Plura alia sunt nomina, quibus Filius nominatur in Scriptura, ut Splendor, virtus, & Sapientia Patris, aliaque, quæ facile est cognoscere, qua ratione convenienter omisissis metaphoricis, quæ plurima sunt: de quibus Scripturæ Interpretes consuli possunt.

ART. XVII. De Tertia Persona Sanctissimæ Trinitatis, quæ est Spiritus Sanctus.

120. **H**ÆC Vox *Spiritus* multis modis in Scripturâ accipitur, jam pro aere, & vento, jam pro motione & impulsu, vita, jam pro anima, jam pro substantia incorporea, quales sunt Angeli, & Dæmones, aliisque rebus, de quibus consulendi Sacra Scripturæ Interpretes. Deusque est Spiritus, & est Sanctus ab attributo suæ sanctitatis, & hoc modo esse Spiritum Sanctum, est quid commune Sanctissimæ Trinitati; verum hæc vox *Spiritus Sanctus* per modum unius dictionis solum convenit tertiæ Personæ Sanctissimæ Trinitatis, quæ spiratur à Patre, & Filio; & quia voluntate spiratur, dicitur *Spiritus*; & quia voluntas Dei, & ejus amor est ipsius sanctitas formalis, *Sanctus* dicitur.

121. *Queritur IV.* an Spiritus Sanctus procedat à Filio. Hac de re nihil disceptationis quatuor primis Ecclesiæ sæculis: Nestorius Constantinopolitanus Antistes post damnatos Macedonianos Hæreticos negantes Divinitatem Spiritus Sancti, femina jecit huic controversiæ, ex qua orta est discissio Orientalis, & Occidentalis Ecclesiæ. Nam cum Sanctus Cyrillus Alexandrinus perculisset suis Anathematismis Nestorium negantem unitatem Personæ in Christo, & processionem Spiritus Sancti à Filio; Theodoretus hac in re sese Cyrillo opposuit; sed cum damnasset Nestorium ab Ephesino Concilio damnatum, in gratiam rediere, sopita pro tunc controversia de processione Spiritus Sancti à Filio. Qua propter aliqui Græcorum sine dispendio unitatis, ut plures censent, tenuerunt Spiritum Sanctum à Filio non procedere, sed à solo Patre: quousque Photius per vim, & fraudem intrusus, contra Sanctissimum Patriarcham Ignatium, id non sustinentibus Romanis Pontificibus Nicolao, & Adriano, in apertum schisma prorupit, eis excommunicatis, & proscriptis anno 860. quod & continuavit apertissimè Michael

Ceclarius Patriarcha, ad annum 1050. secutique ex tunc majori ex parte Græci Antistites nunc usque; etsi variis temporibus tentata sit concordia, quæ demum peracta in Concilio Florentino sub Eugenio IV. anno 1439. Sed cum plures ex Græcis, qui Concilio adstiterant ad proprias remeassent sedes, reversi ad vomitum, sublestam eorum fidem ultus est Deus, capta à Turcis Constantinopoli anno 1453. Pentecostes Festo; ut qui in Spiritum Sanctum peccarant, festis diebus Spiritus Sancti, justas suæ perfidiæ luerent pœnas. Qui plura scitu digna ad historiam hujus schismatis scire optat, legat Doctum Maimbourg in Libris conscriptis de eo, ac Leonem Allatum lib. de Conensione utriusque Ecclesiæ Orientalis, & Occidentalis, & Le Quien in 1. Differt. ad opera S. Damasceni.

122 Quando autem additio de processione Spiritus Sancti à Filio Symbolo facta sit: disceptant Auctores, & quidem plures contendunt primum factam in Hispania in Concilio Toletano I. Verum alii edocent factam à Romanis Pontificibus circa annum 600. Attamen his, quia hæc ad Historiam pertinent, missa facio Græcorum error damnatus est in Concilio Barenfi sub Urbano II. in Lateranensi sub Innocentio III. in Lugdunensi sub Gregorio X. ac tandem in Florentino sub Eugenio IV.

123 *Dicendum ergo Spiritum Sanctum, non solum à Patre, sed à Filio procedere. Prob. I. ex illo Joannis 16. ubi Christus loquens de Spiritu Sancto ait: Ille me clarificavit, quia de meo accipiet, & annuntiabit vobis:* in quibus verbum *accipiet*, etsi sonet de futuro, necesse est accipi de præterito; quia Spiritus Sanctus, ut pote Deus, nihil potest accipere de Christo, qua homine: ergo Spiritus Sanctus ab æterno accipit de Filio, quod annuntiaret Apostolis; sed hic accipiendi modus non potest aliter esse, nisi per processionem à Filio: ergo Spiritus Sanctus à Filio procedit.

124 *Urgetur.* Nam Christus ideo dixit *de meo accipiet, & annuntiabit vobis*, quia quæcumque habet Pater, ejus sunt per æternam generationem: *Omnia quæcumque habet Pater, mea sunt.* Propterea dixi: *quia de meo accipiet, & annuntiabit vobis:* ergo Spiritus Sanctus accipit de eo, quod erat Christi

Christi communicatum à Patre, & Ideo, notanter dixit: *De meo accipiet*. Sed hæc communicatio Patris ad Filium est ab æterno: ergo communicatio Spiritus Sancti à Filio non potest non esse ab æterno.

125. *Prob. II.* Quia quicquid est in Patre, est in Filio; excepta Personalitate, & Paternitate juxta præfata verba: *Omnia quæcumque habet Pater, mea sunt*; sed Pater habet virtutem spirativam Spiritus Sancti: ergo eandem habet Filius, & consequenter necessario procedit ab illo Spiritus Sanctus. *Prob. III.* Quia missio unius Personæ ab alia in Divinis importat originem unius ex alia. Nam missio in Divinis non importat præceptum, aut imperium; sed Filius mittit Spiritum Sanctum, juxta illud Joannis cap. 16. *Si enim non abiero Paraclitus non veniet ad vos: Si autem abiero, mittam eum ad vos*: ergo Spiritus Sanctus originem habet ex Filio. *Prob. IV.* Quia Spiritus Sanctus est Spiritus Filii juxta illud ad Galatas cap. 4. *Misit Deus Spiritum Filii sui, &c.* Sed non potest esse Spiritus Filii, nisi ratione processions ab illo: ergo Spiritus Sanctus à Filio procedit. *Mix. constat.* Quia non est excogitabilis alia ratio quam originis. *Tandem probant* communiter Theologi, quia si Spiritus Sanctus à Filio non procederet, non distingueretur realiter ab illo; sed quia de hoc non levis concertatio inter Theologos (de qua post) ideo ab ea superfedemus.

126. Patres tam Græci, quam Latini in eadem fuere sententia, quorum loca brevitati consulentes, solum indicabimus. Ex Græcis Athanasius epist. ad Serapionem, Greg. Illiberitanus lib. de Trinitate ad finem, Basiliius lib. 3. contra Eunomium, Cyrillus Hierosolimitanus Cathechesi 16. Didymus lib. 3. de Spiritu Sancto. Nyssenus lib. 1. contra Eunomium, & epist. ad Flavianum. Epiphanius hæresi 62. & 74. & pluries in Ancorato. Cyrillus Alexandrinus lib. 1. Antirreticon, Comment. in Joëlem, lib. de Recta Fide lib. 34. Thesauri. Dialogo 6. 7. & 10. lib. 10. in Joannem; sed præcipue Responsione ad Orientalium objecta Anathematismo 9. Anastasius Sinaita lib. 1. de Rectis Dogmatibus. S. Maximus Monachus Tract. de Candelabro Zachariæ, & plures alii.

127 Ex Latinis Tertullianus contra Praxeam cap. 4. Marius Victorinus lib. 1. contra Aerium Hilarius lib. 2. & 8. de Trinit. etiam 8. Ambrosius lib. 1. de Spiritu Sancto cap. 10. lib. de Symbolo cap. 1. in Lucam lib. 8. cap. 18. Augustinus lib. 4. & 15. de Trinit. lib. 3. contra Maximinum cap. 14. lib. 3. contra Sermonem Arianorum cap. 23. lib. 2. de Symbolo cap. 9. tract. 99. in Joannem, Fulgentius de Fide ad Petrum cap. 2. & 11. lib. de Trinit. & Responsione ad quaest. 3. Ferrandi Prosper lib. 1. de Vita Contemplativa. Leo Papa epist. 93. Serin. 2. de Pentecostes, Idacius contra Varimandum, Vigilus lib. 1. contra Euthychen. Eucherius Lugdunensis lib. quaest. 1. Boetius lib. de Trinit. Gennadius Mafsilienfis de Ecclesiasticis Dogmatibus cap. 1. Gregorius Magnus Hom. 26. in Evangelia, lib. 1. Dialogorum, Isidorus Hispalensis lib. 7. Etymolog. cap. 4. lib. 2. Differentiarum num. 3. lib. 1. Sent. cap. 15. Sanctus Beatus lib. 1. contra Elipandum. Aliique plurimi.

128. Quamquam subsit disputationi, quo tempore addita sit Symbolo particula *Filioque procedit*. Certum est, quod in primo Concilio Toletano anno 400. in Regula Fidei, quae (ut diximus in nostra Hispania Historia) edita est ab eo Concilio, reperitur expressa, sicuti in Concilio 3. Toletano anno 589. in professione Fidei, in qua dicitur: *Credimus & in Spiritum Sanctum, & vivificantem ex Patre, & Filio procedentem*. Contrariusque error à pluribus creditur proscriptus quinque Generalibus Synodis, nempe Concilio Ephesino part. 1. cap. 14. Chalcedonensi, actione 5. in 5. Synodo. Act. ult. in 6. Act. 17. in 7. Act. 17. quatenus in eis probata fuit epist. Cyrilli ad Nestorium, in qua dicitur: *Spiritus appellatus est veritatis & veritas Christus est, unde est ab illo similiter*: sed haec, & aliaque examinare ad Regulas Criticæ, aliis relinquimus.

129. Græcorum fundamenta sunt I. quia Christus loquens de Spiritu Sancto Joannis 15. dicit, quod à Patre procedit, & non ab ipso: *Spiritus qui à Patre procedit, ille testimonium perhibebit de me*: & non dicit procedere ab ipso: ergo. II. quia in Symbolo Apostolorum, nec Nicæno, nec Constantinopolitano habetur Spiritum Sanctum procedere à Filio.

Filio, & sine hoc additamento conservatum à Leone III. in tabula argentea in Ecclesia S. Pauli: dirisque devotus est à PP. qui aliquid Symbolis addiderit: ergo particula à *Filio procedit*, nefarie addita est à Latinis. III. quia Pater se solo est sufficiens ad productionem Spiritus Sancti: ergo sine Filio produxit Spiritum Sanctum. *Prob. Conseq.* Quia productio Spiritus Sancti non est voluntaria, & libera Patri; sed necessaria: ergo si se solo est sufficiens ad ejus productionem, se solo illum produxit.

130 *Resp. ad I.* quod eo loco docet Christus Spiritum Sanctum à Patre procedere; sed non docet à solo Patre procedere, quod erat necessarium, ut Græci intentum tenerent; sed hoc, quod hoc loco non expressit Christus, locis à nobis citatis satis nobis indixit. Estque clara instantia argumenti illis verbis Christi Joannis 17. *Hæc est vita æterna: ut cognoscant te solum verum Deum; & quem misisti Jesum Christum.* Quibus innui videtur, quod ad consequendam vitam æternam sufficit cognitio Patris, & Filii, & non est necessaria cognitio Spiritus Sancti; cum de eo sermo non sit prædicto loco, quod non concedent Græci: unde similiter, quod præfato loco asseratur processio Spiritus Sancti à Patre, & non à Filio, non inferitur quod à Filio non procedat.

131 *Ad II. Resp.* quod aliud est, sit ne recte inserta Symbolo processio Spiritus Sancti à Filio, & aliud an ea vera sit; potest enim aliqua veritas esse de fide, & tamen non inferi Symbolo, nisi stante legitima auctoritate, ut transubstantiatio Eucharistica, quæ etsi de Fide sit, sine legitima auctoritate Symbolo addi non potest. In præfati vero injustè conquærantur Græci; *Tum* quia processio Spiritus Sancti à Filio est de fide. *Tum* quia sicut ad Symbolum Apostolorum Concilium Nicænum addidit majoris expressionis gratia, ad eliminandum Arii Dogma *consubstantialitatem Patris cum Filio*; & Concilium Chalcedonense ad propulsandum errorem Macedonii de Spiritu Sancto addidit Symbolo Nicæno verba, quibus clarè asseritur Divinitas Spiritus Sancti: ita & Ecclesia licuit addere Symbolo processionem Spiritus Sancti à Filio, ut ab omnibus expresse credatur.

Ad III. Resp. quod licet Pater sit per se sufficiens in actu primo ad productionem Spiritus Sancti; attamen exerceat & in actu secundo sine Filio non potest producere Spiritum Sanctum: quia hoc ipso, quod primo communicaverit Filio virtutem spirativam, sine illo non potest spirare Spiritum Sanctum; & sic necessario cum Filio spirat illum. Estque clara fallacia argumenti ex simili forma: Pater per se est sufficiens ad producendas creaturas: ergo se solo illas produxit: est mala consequentia; quia sufficientiam omnipotentiam communicavit Filio; & Spiritui Sancto pro priori ad exercitium omnipotentiam. Pari ergo modo dicendum de potentia spirativa Patris respectu Filii ad Spiritum Sanctum.

ART. XVIII. *An si Spiritus Sanctus non procederet à Filio, sed à solo Patre, distingueretur realiter ab illo?*

133 **H**ÆC quæstio latissime discutitur à pluribus Theologis, eo quod in disputationibus habitis in Concilio Florentino cum Græcis super processione Spiritus Sancti à Filio, Joannes Theologus pro Latinis Græcos urgebat ex eo, quod Spiritus Sanctus erat Persona realiter à Filio distincta; & non posset esse realiter distincta, si à solo Patre procederet, & non à Filio. Hujus ergo argumenti occasione præfens quæstio agitata est à Theologis sub ea hypothese omnino impossibili: in qua debet supponi, quod Pater non communicaverit Filio virtutem spirativam Spiritus Sancti, si solus illum spiraret, & produceret. Quæ quæstio satis spinosa, plus valet ad exercenda ingenia, quam ad excipiendam ex ea frugem aliquam animæ.

134 Thomistæ ergo, aliorumque Theologorum plurimè tenent, quod si Spiritus Sanctus non procederet à Filio, non distingueretur realiter ab illo. Contrarium tenet Schola Scoti, alique Theologi.

135 *Dicendum nobis*, quod in hypothese, quod Spiritus Sanctus procederet à Patre, & non à Filio, adhuc distingue-

retur realiter ab illo. Pluribus probatur nostra Sententia ab ejus defensoribus: Nos paucis. *Prob. ergo I.* Quia in praefata hypothefi, processio Spiritus Sancti esset diversa, à processione Filii: ergo in dicta hypothefi Spiritus Sanctus esset diversus à Filio. *Ant. est certum.* Quia in dicta hypothefi processio Filii esset per intellectum & Spiritus Sancti per voluntatem. *Conseq. prob.* Quia diversa processio activa debet habere terminum diversum: nam alias processio secunda nihil produceret, quod non esset productum à prima; sed processio activa Filii, & Spiritus Sancti essent diversae processiones activae: ergo Filius, & Spiritus Sanctus earum termini essent diversi.

136 II. Quia in ea hypothefi Pater spirans Spiritum Sanctum, produceret aliquid reale ex vi spirationis; sed non spiraret Filium: ergo spiraret Spiritum Sanctum à Filio distinctum. *Major est certa.* Quia spiratio, sicuti productio, non potest esse sine termino. *Minor autem prob.* Quia pro priori ad spirationem, Filius esset genitus: ergo Pater spirans, ex vi spirationis non produceret Filium. *Prob. Ant.* Nam processio Filii est per actum intellectus, spiratio autem per actum voluntatis; sed actus intellectus est ordine prior actu voluntatis: ergo pro priori ad spirationem Filius esset genitus, & consequenter diversus à termino spirato, qui esset Spiritus Sanctus.

137 III. Quia in hypothefi, quod Spiritus Sanctus procederet à Filio, & non à Patre, realiter à Patre distingueretur: ergo pariter, si procederet à Patre, & non à Filio, realiter à Filio distingueretur. *Ant. videtur certum.* Quia tunc Pater pro priori ad spirationem Spiritus Sancti à Filio esset adequatus & completè existens. *Consq. autem prob.* Quia in praefata hypothefi pro priori ad spirationem Filius esset adequatus & completè existens: ergo in praefata hypothefi Spiritus Sanctus distingueretur realiter à Filio; etsi ab illo non procederet. Notem autem ratio est: quia unumquodque per id, per quod constituitur, per id distinguitur ab omni alio; cum autem Divinae Personalitates sint quasi specie diversae, una alia esse non potest; & ideo intrinsecè per se ipsas distinguantur inter se. Unde personalitas Spiritus semper constituit Personam

Spiritus Sancti, sicuti nunc illam constituit procedens à Patre, & Filio, sive à solo Patre, vel à solo Filio procederet: ad modum quo idem numero homo potest produci à solo Deo; vel à Deo & muliere, vel ab homine, & muliere; quia causalitas non diversificat identitatem effectus; atque adeò Philosophorum plures docent, quod idem effectus potest procedere à pluribus causis divisivè, hoc est, hac, vel illa. Ita ergo personalitas Spiritus Sancti semper ex se habet constituere ejus personam, sive procedat à Patre & Filio, uti nunc procedit, sive procederet à solo Patre, vel à solo Filio sub impossibili hypothesi.

138 Arguitur contra nostram sententiam communissimo adversariorum argumento: Quia in Deo omnia sunt unum; ubi non adest relationis oppositio, ut fert commune axiomà ex Boetio, & Anselmo; hoc est, relatio producentis, & producti; sed si Spiritus Sanctus non procederet à Filio, non esset inter illos relatio producentis, & producti: ergo inter illos esset omni modo unitas, & non distinctio realis. *Maj. prob.* ex Concilio Toletano XI. in fidei confessione, ubi ait loquens de distinctione personarum: *Hoc solo numerum insinuant, quod ad invicem sunt: & hoc solo numero carent, quod in se sunt;* sed esse ad invicem est esse relativa: ergo in Deo, quæ non sunt relativa, omnino sunt unum.

139 *Prob. Maj. II.* Quia in Concilio Florentino Sess. 18. Joannes Theologus assernit consensu Græcorum, & Latinorum id: habeturque in Bulla Eugenii IV. ad Jacobitas: *Hæ tres Personæ sunt unus Deus, non tres. Dii &c.* omniaque sunt unum, ubi non obviat relationis oppositio. *III. prob. Maj.* Nam spiratio activa non distinguitur realiter à Paternitate, & Filiatione, quia non dicunt relativam oppositionem: ergo ubi non est relativa oppositio, necesse est ut sit in Deo omni modo unitas.

140 Huic argumento respondent Scotistæ, quod in hypothesi quæstionis, etsi Spiritus Sanctus à Filio non procederet; adhuc à Filio distingueretur propter relationem disparatam inter utrumquæ; attamen cum hæc relatio disparata aliud non sit, quam Spiritum Sanctum non esse Filium; nec è contra, non solvitur argumentum: cum eo intendatur ex

hypothefi idem fore realiter Filium, & Spiritum Sanctum.

141. Miſſa hac ſolutione, pro argumenti reſponſione *advertendum* quod Græci Schiſmatici, eſſi negarent proceſſionem Spiritus à Filio, nunquam confuderunt Perſonas Sanctiſſimæ Trinitatis; ſed ſemper eliminato Macedonii errore, confeſſi ſunt Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum, tres Perſonas ejuſdem naturæ, & eſſentiæ, conſubſtantiales, & æternas, fatentes Filium à ſolo Patre procedere: & errantes, dum docent à ſolo Patre, & non à Filio procedere Spiritum Sanctum, hunc per voluntatem, & Filium per intellectum; & hac ratione Spiritum Sanctum à Filio realiter diſtingui.

142. His jactis. *Reſp.* quod in Divinis omnia ſunt unum, ubi non obviat relationis oppoſitio; & quod nec de facto nec de poſſibili poteſt dari in Divinis diſtinctio realis, niſi detur oppoſitio relativa; attamen hæc oppoſitio relativa eſt duplex, una producentis, & producti, alia prioris, & poſterioris. Nam ſi Spiritus procederet à ſolo Filio, & non à Patre, adhuc à Patre realiter diſtingueretur, non per relationem producentis, & producti; ſed per relationem prioris, & poſterioris. Pariter ergo, eſſi Spiritus Sanctus diſtinguatur à Filio per relationem producentis, & producti: hac oppoſitione relativa ſublata, adhuc maneret in Spiritu Sancto relatio prioris, & poſterioris: quia proceſſio Filii, ut pote per intellectum, eſſet prior origine proceſſione Spiritus Sancti, ut pote per voluntatem: & hac de cauſa Concil. Tolet. XI. in Confefſione fidei ait, *Neo ulla in Deo neceſſitas cadit, nec voluntas ſapientiam prævenit*: Qua ratione Græci diſtinguebant Perſonam Filii à Perſona Spiritus Sancti: unde ſublata proceſſione Spiritus Sancti à Filio, adhuc maneret inter illos oppoſitio relativa prioris, & poſterioris, per quam realiter diſtinguerentur; cum idem non poſſit eſſe prius, & poſterius. Ex quo diſjectæ manent probationes. *Tum* quia Concilium Toletanum ſolum dicit, quod relationes ſolum inſnuant, & manifeſtant numerum perſonarum, quod Nos ultro concedimus. Et licet Joannes Theologus arguerit, quod Spiritus Sanctus, ſi non procederet à Filio, non diſtingueretur ab eo

argumenta disputantium in Conciliis non sunt tanti momenti, ut ea recipere teneamur ut infallibilia. Ad locum ex Bulla Eugenii *Resp.* nihil nostræ sententiæ officere; quia in ea semper adest relationis oppositio secundum rationem prioris, & posterioris. *Tum* denique, quia quod dicitur de spiratione activa, nihil officit; quia supponit Patrem, & Filium adæquate constitutos, cum in Deo operationes ad intra sint Personarum; ac proinde spiratio activa constituere non potest Personas Patris, & Filii; sed solum spiratio passiva Personam Spiritus Sancti, quæ, etsi non procederet à Filio, sed à solo Patre; semper haberet cum Filio relationem prioris, & posterioris, quæ eidem Personæ & secundum idem convenire non potest.

143 Ex dictis elicitur, quod etsi Spiritus Sanctus à Filio non procederet; semper esset ordine tertia Persona Sanctissimæ Trinitatis. Nam cum Pater sit prima Persona, & Filius procedat per intellectum, qui est prior in operando, quam voluntas; cum Spiritus Sanctus per voluntatem procedat, semper erit prior processione Filius, quam Spiritus Sanctus; atque hic semper foret tertia Persona, etsi à Filio non procederet.

ART. XIX. An Spiritus Sanctus procedat à Patre, & Filio, tanquam ab unico principio?

144 **I**N controversia inter Græcos, & Latinos de processione Spiritus Sancti à Filio non levis causa fuit ex parte Græcorum, quod putarent Latinos, per hoc quod assererent Spiritum Sanctum à Filio procedere, docere consequenter quod Spiritus Sanctus procedebat à Patre, & Filio, tanquam à duobus principiis: quod longissime fuit à sensu Sanctæ Romanæ Ecclesiæ.

145 *Dicendum ergo*, quod Spiritus Sanctus procedit à Patre, & Filio, non tanquam à duobus principiis; sed solum ut ab uno principio. *Prob. I. ex Concilio Lugdunensi cap.*

Firmiter de Summa Trinitate; Concilio Florentino in Litteris Unionis id expresse edocentibus. II. ex Augustino lib. 5. de Trinit. aliisque PP. apud Petavium. III. quia virtus spirativa eadem est in Patre, & Filio. Nam Pater per aeternam generationem omnia Filio communicavit præter esse Patrem: ergo solum sunt unum principium Spiritus Sancti. *Prob. Conseq.* quia Pater, & Filius in tantum sunt principium spirandi Spiritum Sanctum, in quantum habent virtutem spirandi; sed eadem & indivisibilis est virtus spirandi in Patre, & Filio: ergo Pater, & Filius sunt unicum principium Spiritus Sancti.

146 *Conf.* Quia Divina omnipotentia eadem est in tribus Personis Divinis, hæc non possunt dici tres omnipotentes, nec tria principia creaturarum: cum omnipotentia sit prædicatum pertinens ad naturam Divinam; & sicut hæc est una in tribus Personis, & in eis non multiplicatur, & ideo tres Personæ sunt unus Deus: ita & sunt unus omnipotens. Ergo cum esse principium Spiritus Sancti conveniat Patri, & Filio ratione naturæ, & ejusdem voluntatis; ratio principii non potest in eis multiplicari; sed necessario debet esse in eis unica, & indivisibilis.

147 *Sed dices:* Spiritus Sanctus per se expetit procedere à Patre, & Filio, tanquam à duobus; sed hoc ipso Pater, & Filius non possunt esse unum principium Spiritus Sancti: ergo Spiritus Sanctus non procedit à Patre, & Filio, ut ab unico principio. *Prob. Maj.* Quia Spiritus Sanctus exigit procedere à Patre, & Filio, ut mutuo se amantibus; sed amor mutuus non potest esse, nisi inter duos, ut patet: ergo Spiritus Sanctus exigit procedere à Patre, & Filio, ut à duobus; & consequenter non ut ab uno Spiratore.

148 *Resp.* Quod Spiritus Sanctus exigit per se procedere à Patre, & Filio, quia Pater generans Filium, non potest non illum diligere; & Filius genitus à Patre non potest non Patrem diligere: & sic amor eorum est mutuus. Caterum cum amor, quo se diligunt, sit idem (nam non est diversus amor, quo Pater diligit Filium, & Filius diligit Patrem) sit, quod uno amore spirant Spiritum Sanctum, ac proinde solum sunt unicum ejus principium: sicuti tres Personæ Divine sunt unus creator, & principium creaturarum ratione unius omnipotentia.

ART. XX. *Ex quorum amore procedat Spiritus Sanctus?*

149 **R**esp. quod ex amore essentia Divina, & omnium attributorum, ac Patris & Filii. *Ratio est*, quia Spiritus Sanctus procedit ex eo amore, cujus objectum est objectum primum Divinae voluntatis, & illud ad quod terminatur pro priori sui; sed objectum primum Divinae voluntatis est essentia Divina cum attributis, prout existens in Patre & Filio: ergo Spiritus Sanctus procedit ex amore essentia, attributorum, nec non Patris, & Filii.

150 De Possibilibus est quaestio hypothetica. Nam in Sententia asserente Deum necessario amare creaturas posibles ratione connexionis necessariae cum omnipotentia, *dicendum erit*, quod Spiritus Sanctus procedit ex earum amore. Quia amor omnipotentiae, & termini illius connexi cum illa necessario se habet pro priori ad processionem Spiritus Sancti: unde Spiritus Sanctus non potest non procedere ex amore illarum. In Sententia vero illorum, qui docent Deum libere diligere creaturas posibles, *dicendum* Spiritum Sanctum non procedere ex earum amore. Quia, cum in Deo sit prior operatio necessaria quam libera; cum processio Spiritus Sancti sit operatio necessaria, non potest non esse prior libero amore possibilem; & consequenter non potest ex eorum amore libero procedere.

151 De amore creaturarum futurarum committitur Sententia Theologorum, Spiritum Sanctum non procedere ex earum amore. *Tum* quia processio Spiritus Sancti est necessaria; & amor creaturarum est liber, & sic subsequitur ad processionem Spiritus Sancti. *Tum* quia decreta libera, & operationes ad extra supponunt Deum adequate constitutum ad intra, ac proinde supponunt processionem Spiritus Sancti; perindeque non potest Spiritus Sanctus procedere ex earum amore: & ideo decreta libera, & operationes ad extra sunt communes Trinitati.

152 Ex dictis patet solutio ad quaestiuunculam qua magis

videtur de nomine, quam de re: an scilicet processio Spiritus Sancti sit libera? Scotista asserunt esse liberam libertate essentiali; ceterum si quærat ab eis, an sit contingens, ita ut potuerit non esse, sive ab intrinseco, sive ab extrinseco: dicunt nullo modo esse contingentem. Si autem quærat ab eis, an sit libera libertate contradictionis, ita ut potuerit non esse, sicuti est libera Deo creatio, & productio creaturarum: Respondent processionem Spiritus Sancti non esse liberam Deo, sicuti est productio creaturarum. Theologi omnes conveniunt processionem Spiritus Sancti esse voluntariam, quia est per voluntatem: & quia non est per voluntatem coactam, esse omnino spontaneam; & quia est ex ipsa natura, & constitutione Divinæ voluntatis, ita ut non possit non prodire in spirationem Spiritus Sancti, est omnino naturalis & necessaria; ita ut sit ab intrinseco indefectibilis.

Horum omnium ratio est, quia amor Dei erga se est omnino necessarius: & huic amori est omnimodo necessaria in Patre, & Filio spiratio Spiritus Sancti; ita ut pro eorum nutu impediri non possit: ergo nullo modo nec jure processio Spiritus Sancti à Patre, & Filio, potest dici libera. Confirm. Nam libertas essentialis vel habet aliquam indifferentiam, vel non habet; sed in Sententia Scotistarum nullam habet indifferentiam, sed habet omnimodam determinationem: ergo non potest esse vera libertas, sed abusive dicitur talis. Quia communiter Theologi docent, voluntatem creatam & posse operari per modum naturæ, & necessario, uti Beati diligunt Deum, & operaretur necessitata à Deo, & posse operari, ut liberam, & utroque modo operationem fore voluntariam, sed primo modo operationem esse necessariam voluntati: & hoc modo dicimus processionem Spiritus Sancti à Patre, & Filio.

ART. XXI. *An Pater, & Filius diligant se Spiritu Sancto?*

154 **H**IC modus loquendi: *Pater, & Filius diligunt se Spiritu Sancto*, qui habetur apud Augustinum de Trinit. lib. 6. cap. 5. lib. 15. cap. 17. Hieronymum Psalm. 17. Anselmum in Monologio cap. 51. Bernardum, & alios, eam difficultatem Sententiarum Magistro ingressit, ut sese imparem enodanda cognoverit. S. Thom. p. 1. q. 57. Art. 2. plurium explicandi modos recensuit, & insufficientes censuit: de quo plurimi longissimam texunt disputationis finem.

155 *Dicendum videtur nobis*, quod in stricto rigore Theologico dici non potest, quod *Pater, & Filius se diligunt Spiritu Sancto*. Tum quia D. Augustinus retractavit hanc propositionem. *Pater est sapiens sapientia genita*, ut constat ex lib. 1. Retractationum cap. 26. cui est similis: *Pater, & Filius sunt amantes amore producto*; & quæ est identica cum hac: *Pater & Filius diligunt se Spiritu Sancto*. Tum quia Spiritus Sanctus procedit per amorem mutuum Patris, & Filii: ergo non potest esse ipse amor mutuus, ex quo procedit. *Prob. Conseq.* Quia actio est pro priori ad terminum productum; sed amor Patris, & Filii est actio, qua produci- tur Spiritus Sanctus: ergo prædictus amor est pro priori ad Spiritum Sanctum: & consequenter non potest esse amor, quo se diligunt Pater, & Filius.

156 Unde aptior modus explicandi prædictam propositionem est, qui exhibetur à D. Thoma p. 1. q. 37. Art. 2. est quod *Pater, & Filius diligunt se, producendo Spiritum Sanctum, seu, ut termino necessario dilectionis mutux: ad modum quo dicitur, quod Arbor floret floribus, eos producendo. Nam sunt aliquæ actiones, quæ denominantur, à termino producto, ut actio creativa talis dicitur à creatura producta per illam: sicque dilectio, qua se amant Pater, & Filius, dici potest esse Spiritu Sancto, quatenus est terminus per illam productus.*

ART. XXII. *An nomen Donum sit proprium Spiritus Sancti?*

157 **S**piritus Sanctus certum est, quod est amor notionalis, quia procedit per amorem Patris, & Filii, quod convenit ei ex propria notione. Sicque quaritur, quomodo conveniat ei ex propria notione dici *Donum*. Donum enim Philosophorum, & Jurisconsultorum consensu id dicitur, quod non metu, non retributione, sed omnino gratis & liberaliter datur. Quod importat duos respectus: unum ad donantem, ita ut aliquomodo sit donatoris id quod donatur; & alium ad recipientem ipsum donum, nam respectu sui ipsius nemo est donator.

158 In creatis donum potest esse, & quoad proprietatem, & quoad usum; atque adeo certum est, quod Deus quoad proprietatem, & dominium non potest se donare creaturæ: quia Deus supremum dominium ab se abrogare non potest, sicuti nec omnipotentiam; & hoc modo nec Personæ Sanctissimæ Trinitatis possunt subire rationem *Doni*. Ceterum, quoad usum se Deus donat in æterna beatitudine Beatis, Angelis, & Sanctis conspiciendum, & fruendum; atamen, est sic se communicet Pater, dici *Datum* neutiquam potest: quia *Donum* includit auctoritatem donantis: cumque inter Divinas Personas nulla sit auctoritas, nisi originis: cum Pater sit carens origine: fit inde quod, etsi possit communicari, *Donum* dici non potest. Hæc communia apud Theologos.

159 Hinc cum Filius originem habeat ex Patre, & Spiritus Sanctus ex Patre, & Filio; uterque *Donum* dici potest. Et quidem de Filio Iſaias ait cap. 9. *Filius datus est nobis*: & Joannes cap. 3. *Sic Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret*. Ex quo canit Ecclesia: *Nobis datus, nobis natus*. Ex quibus constat, esse quidem donum Dei. De Spiritu Sancto idem constat ex pluribus Scripturæ locis; sed præcipue ex Epist. ad Romanos cap. 5. *Charitas Dei infusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis*: missis locis Joannis cap. 4. Act. cap. 2. 2. ad Corinth. cap.

cap. 1. & 5. Unde canit Ecclesia in festo Pentecostes: *Donum Dei altissimi*: & idem docent Sancti Patres apud Ruiz de Montoya, Petavium, & alios.

160 Attamen in hac re est advertendum, quod Spiritus Sanctus non dicitur *Donum*, per hoc quod sit in nobis per immensitatem communem Patri, & Filio. *Tum* quia sic est omnino necessaria ejus intima inexistencia in omnibus rebus: quæ necessitas tollit rationem doni, de cujus ratione est liberaliter dari. *Tum* quia prædicta existencia est communis omnibus rebus; & ratio doni non convenit Spiritui Sancto, nisi respectu creaturæ intellectualis: unde per hanc inexistenciam non potest illi competere ratio doni. Estque itidem certum, quod Spiritus Sanctus non dicitur *Donum*, per hoc quod nobis detur per unionem hypostaticam: quia ex fide constat, quod sola Persona Filii unita est hypostaticè, & per propriam personalitatem naturæ creatæ, hoc est, naturæ humanæ; nec etiam per specialem illapsam, aut operationem peculiarem ipsi Personæ, & non communem Patri, & Filio: unde emergit difficultas, qua ratione conveniat Spiritui Sancto ratio *Doni* ex vi suæ proprietatis.

161 In quo missis aliorum ratiociniis, placet S. Thomæ discursus. Etenim Spiritus Sanctus cum ex vi processionis procedat à Patre, & Filio per mutuum amorem, & dilectionem, ac perinde ut amor notionalis: amorque sit principium donationis, quia donationes liberales, & gratuitas solus amor efficit: inde est, quod Spiritus Sanctus est *Donum*, quippe procedit per amorem, est amor notionalis, ac amor vindicat sibi rationem maximi doni: unde per hoc ab æterno ex vi propriæ processionis convenit ei ratio doni; quia convenit ei ratio amoris, quæ ratio est motivum, ut in tempore dona Dei communicentur creaturis. Qua etiam ratione dona gratiæ, licet effectivè procedant à tota Trinitate, quia communicantur ex mera Dei bonitate attributivè dicuntur in Scriptura opera Spiritus Sancti; eodemque modo dicitur inhabitare in Justis per gratiã, & charitatem, per easque, atque alia Charismata Justos esse plenos Spiritu Sancto; & Spiritum Sanctum esse in eis: per quæ facile intelliguntur frequentes de hac re in Sacra Scriptura phrasæ.

ART. XXIII. *De Notione, & Circuminfessione, & Missione Divinarum Personarum.*

162 **N**otio, ut præ se fert ista vox, est id, per quod unumquodque cognoscitur, ut ab aliis distinctum. Unde cum Divinæ Personæ realiter inter se distinguantur, licet sint idem Deus, necesse est eis inesse aliquid, per quod possint cognosci, ut inter se diversæ. Unde qui negarunt in Divinis notiones merito explosi sunt à reliquis Theologis ductis auctoritate S. Basilii epist. 43. Augustini lib. 7. de Trinit. cap. 6. Damasceni lib. 3. de Fide cap. 6. ac licet hæc vox *notio* sub hac expressione non inveniatur in Scriptura, & Patribus; invenitur apud eos æquivalentia significati, ad modum quo efferunt Theologi *Transsubstantiationis* vocem reperiri in Scriptura, & PP.

163 Difficultas in hac re stat in designando notionum numero. Nam aliqui Theologi solum tres concessere, alii usque ad sex prorogarunt, asseruntque alias & posse excogitari. Communiter tamen Theologi solum concedunt quinque, nempe innascibilitatem, Paternitatem, Filiationem, spirationem activam, & spirationem passivam. Ratio autem est, quia ea est notio primo & per se, qua primo & per se dignoscuntur Personæ Divinæ inter se distinctæ; sed solum primo & per se cognoscuntur Divinæ Personæ inter se distinctæ prædictis quinque notionibus: ergo solum prædictæ quinque sunt verè & propriè notiones. *Prob. Minor.* Nam prima Persona per innascibilitatem, quæ est carentia processio- nis ab alio, distinguitur per se à Personis, quæ ab alio procedunt. Itidem Paternitas distinguit Patrem à Filio, & Filiatione Filium à Patre primo & per se: quippe sunt correlativa: ergo sunt verè & propriè notiones. Cum autem Spiritus Sanctus procedat à Patre, & Filio: sitque ab illis distinctus ratione processio- nis; processio activa distinguit Patrem, & Filium in ratione unius principii ab Spiritu Sancto; & Spiri-

tum Sanctum à Patre, & Filio spiratio passiva, & hoc primo, & per se: unde de primo ad ultimum fit, quod solum prædictæ notiones enumeratæ, sunt verè & proprie notiones.

164 *Sed dices*: esse Verbum distinguit Filium à Patre, sicut Filiatio: ergo sicut Filiatio est vera, & propria notio: ita ratio Verbi necessario habebit rationem notionis. *Resp.* quod ratio Verbi in Divinis, & potest dici *essentialiter*, & potest dici *personaliter*. Dicitur *essentialiter*, quando dicitur ratione essentia Divinæ, ut quando dicitur beatos cognoscere in Verbo creaturas: quando autem accipitur *personaliter*, solum est proprium Filii. Cum autem notio in Divinis sit primo, & per se ratio distinguendi Personas; cum id non habeat ratio Verbi nude sumpta, cum accepta essentialiter conveniat tribus Personis: ideò ratio Verbi non est notio Filii, quanquam personaliter accepta, sit idem cum filiatione. Cætera quæ obijciuntur, ut distinguunt Divinas Personas inter se, quia non illas distinguunt primo, & per se; sed ex consequenti; ideò à ratione notionis excluduntur.

ART. XXIV. De Circuminfessione Divinarum Personarum.

165. **C**ircuminfessio mutua Divinarum Personarum Theologorum sententia nihil aliud est, quam inexistencia unius Personæ in alia: ad modum quo, si duo corpora æqualia forma, & figura invicem penetrarentur. Nam ea ratione corpus A. esset in corpore B. & corpus B. in corpore A. Igitur inter Divinas Personas esse mutuam inexistenciam concors. est Ecclesiæ & PP. sententia: quia Ecclesia in hymno ad Laudes Feriæ 2. canit: *In Patre totus Filius, & totus in Verbo Pater*, & PP. clarissime, præsertim relati à Ruiz, Petavio, & aliis, edocti ab ipso Christo, qui Joannis cap. 10. dixit: *Ego in Patre, & Pater in me est.* Idemque habetur cap. 14. Et de Spiritu Sancto id docet Apostolus 1. ad Corinthios cap. 2. His Verbis: *Quæ sunt Dei, nemo novit, nisi Spiritus Dei, qui in ipso est.*

166 *Difficultatis ratio* stat in designando principio circuminseſſionis inter Divinas Personas. Aliqui enim cenſuere eſſe ipſarum relationes; ſed licet relationes ſint ſimul natura, & cognitione, ſuntque inſeparabiles earum termini; non inſert mutuam inter ſe inexiſtentiam, quippe in creatis relatio Patris, & relatio Filii omnia prædicta habent, & Pater non inxiſtit in Filio; nec è converſo Filius in Patre: ergo relationes Perſonarum in Divinis non poſſunt eſſe ratio circuminſeſſionis illarum. Alii tenere circuminſeſſionem ſtare in inſeparabilitate Divinarum Perſonarum: quia ubi eſt una Perſona, eſt etiam altera. At hoc ſolum probat coexiſtentiam Divinarum Perſonarum in ordine ad locum; non verò inexiſtentiam earum inter ſe. Alii tandem doceant circuminſeſſionis rationem ſtare in identitate naturæ Divinæ in ipſis Perſonis. Attamen cum hæc identitas non obſit reali diſtinctioni Divinarum Perſonarum inter ſe; non videtur evincere inter ſe mutuam inexiſtentiam. Nam perſonalitates ſunt inter ſe oppoſitæ, & ratione oppoſitionis videtur, quod una non poſſit exiſtere in alia.

167 Vera ergo ratio circuminſeſſionis eſt ipſa ratio immenſitatis, qua a deſt omnibus, & ſingulis Perſonis Divinis. Etenim quod eſt immenſum, intime inxiſtit in omni realiter ab ipſo diſtincto; ſed qualibet Perſona Divina eſt immenſa ſecundum ſe totam: ergo ſecundum ſe totam intime inxiſtit in omni realiter diſtincto ab ipſa; ſed Perſonæ Divinæ ſunt inter ſe realiter diſtinctæ: ergo qualibet Perſona Divina ſecundum ſe totam intime inxiſtit in alia: ac proinde Pater ſecundum ſe totum, hoc eſt ſecundum eſſentiam & perſonalitatem, eſt intime inxiſtens in Filio; & è converſo Filius in Patre, & uterque in Spiritu Sancto, & Spiritus Sanctus in Patre & Filio. Quod autem qualibet Divina Perſona ſecundum ſe totam ſit immenſa, eſt certum: quia Pater, qua talis, non poteſt eſſe immenſus, niſi ejus perſonalitas ſit immenſa propter identitatem, quam habet cum immenſitate Divinæ naturæ. Nam immenſitas reddit immenſum quidquid illi identificatur: cum autem Perſonalitas Patris habeat identitatem cum Divina immenſitate, neceſſe eſt quod ipſa Perſonalitas Patris ſit immenſa, ut Pater ſecundum ſe totum ſit im-

men-

menſus idem dicendum eſt de Perſona Filii, & Spiritus Sancti: ex quo legitime inferitur, quod qualibet Perſona Divina intime inexistit in alia, ac proinde eſſe in Perſonis Divinis circuminſeſſionem.

168 *Sed Dices I.* nihil eſt in eo, à quo exit; ſed Filius exivit à Patre juxta illud Joannis cap. 16. *Exivi à Patre; & veni in Mundum:* ergo Filius non eſt in Patre *Reſp.* quod id quod exit ab alio per modum effectus à cauſa, & localiter, non eſt in eo, à quo exit; attamen quod procedit ab alio per actionem immanentem, & purè ratione originis, manet in eo, à quo procedit: ac ſi eſt immenſum, non poteſt non invicem inexistere, producens & productum. Unde cum Filius exierit à Patre per actionem intellectus, quæ eſt immanens, non poteſt non exiſtere in Patre, & cum uterque ſit immenſus, non poteſt non invicem inexistere una Perſona in alia.

169 *Dices II.* Perſonæ Divinæ non ſunt aliæ in aliis ratione naturæ; quia ſic habent identitatem, non inexistentiam, nec ratione perſonalitatum, aut relationum, quia hæc ſunt inter ſe contrariæ; contraria autem ſimul exiſtere non poſſunt: ergo una Perſona non poteſt inexistere in alia *Reſp.* quod licet Perſonalitates Divinæ ſint relative contrariæ in ratione conſtituendi Perſonas; non tamen ſunt contrariæ in ratione inexistendi: aliàs tres Divinæ Perſonæ non poſſent ſimul inexistere in creatura per immenſitatem: unde optime poſſunt in ſe ipsis invicem inexistere.

170 *Dices tandem.* Si Pater inxiſteret in Filio, & Filius in Patre; dici poſſet quod Deus inxiſteret in Deo; ſed hoc eſt falſum: cum inexistencia unius in alio dicat diverſitatem; & Deus, ut talis, ſolum dicat ſimpliciffimam unitatem: ergo Pater non inxiſtit in Filio, nec Filius in Patre. *Maj. prob.* quia Pater eſt Deus, & exiſtit in Filio; & contra Filius eſt Deus, & inxiſtit in Patre: ergo Deus inxiſteret in Deo.

171 *Reſp.* quod hæc vox *Deus* & ſumi poteſt *essentialiter*, & poteſt ſumi *personaliter*, aut aliis terminis, *ſubſtantivè*, & *adjectivè*. Si ſumatur *essentialiter* non poteſt dici, quod Deus inxiſtit in Deo, ſicut non poteſt dici *Deus eſt geni-*
ni-

nitus, licet Filius sit genitus; attamen sumpta personaliter, & adjectivè, sicut dicitur Deus de Deo, & lumen de lumine: ita potest dici, quod Deus inexistit; quia hoc nihil aliud est, quam unam Personam inexistere in alia.

ART. XXV. *De Missione Divinarum Personarum.*

172 **R** Estat nunc agere *de Missione Divinarum Personarum*; nam de earum æqualitate, & similitudine non est necessarium inire sermonem. Missio Personæ Filii à Patre constat ex sacris litteris, sed præcipue Joannis cap. 3. *Non enim misit Deus Filium suum in Mundum, ut judicet Mundum.* Idemque docet cap. seqq. à 4. usque ad 10. & ad 12. ad 17. Suffragaturque Apostolus ad Romanos 8. *Deus Filium suum mittens in similitudinem carnis peccati & de peccato damnavit peccatum in carne.* Et ad Galatas 4. *Ubi venit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum factum ex muliere.* De Missione Spiritus Sancti constat ex Joanne cap. 14. *Paraclitus autem Spiritus Sanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia: & cap. 15. Cum autem venerit Paraclitus, quem ego mittam vobis à Patre, Spiritum veritatis, qui à Patre procedit.* Et Apostolus ad Galatas cap. 4. *Misit Deus Spiritum Filii sui in corda vestra.* Quibus edocti PP. & Theologi missionem Divinarum Personarum inconcusse docent.

173 Stat autem difficultas in statuenda missionis ratione. Importat enim missio ordinem mittentis ad missum, velut superioris ad inferiorem, Domini ad Servum; sicuti fuit Joannes missus à Deo, & sicut Christus misit Apostolos: & hoc modo non potest esse missio inter Divinas Personas, quia inter eas nulla est superioritas. Potest tamen stare missio æqualis ad æqualem, & Amici ab Amico; imo & obsecratione inferior ad superiorem; sicuti cum Apostoli miserunt ad Samaritanos Petrum Apostolum superiorem, & Joannem Apostolum Act. cap. 8. Et cum nemo mittat aliquem, nisi ad aliquem effectum, importatur in missione relatio mittentis,

& missi, & ejus ad quem mittitur, ac effectus ad quem fit missio. Et ex hoc emergunt diversæ Theologorum sententiæ de hac re; licet omnes conveniant inter Personas Divinas Personam Patris non mitti, præeunte Augustino lib. 2. de Trinit. cap. 5. quod edocet aliis locis.

174 Hinc quidam docuere missionem Personarum esse formalem processionem unius Personæ ab alia; cæterum cum processio Divinarum Personarum sit æterna, sequeretur esse ab æterno Personarum missionem, quod videtur à veritate alienum. Nam missio dicit respectum ad missum, & consequenter ad creaturam, quæ ab æterno non fuit: perindeque missio Divinarum Personarum non potest stare in earum processione. Propterea alii censuerunt missionem Divinarum Personarum stare in effectu secuto ex missione. Verum hæc sententia confundit missionem cum ejus effectu, & prior est missio, quam effectus ejus. Unde communiter Theologi docent missionem Divinarum Personarum includere processionem unius Personæ ab alia, & particularem aliquem effectum, per quem Persona missa sit in eo, ad quem mittitur, aut saltem manifestetur in ea.

175 Attamen cum omnia opera ad extra sint communia Trinitati, ita ut nihil possit producere una Persona sine alia, juxta illud Joannis cap. 5. *Non potest Filius à se facere quidquam, nisi quod viderit Patrem facientem*: quæcunque enim ille fecerit, hæc & Filius similiter facit, quod edocent PP. communiter, & Theologi. Videtur difficile, quod una Persona Divina possit per se & specialiter producere effectum, per quem mittatur, nisi attributivè: ad modum quo opera omnipotentis tribuuntur Patri: Sapientiæ, Filio: & opera amoris, & gratiæ, Spiritui Sancto.

176 *Dicere*, quod Personæ Divinæ sunt in Persona missa per cognitionem, & amorem, quia cognoscens est in cognito, & amans in amato; sunt hæc purè metaphorica, & affectiva. Quia cognoscens non est verè & realiter in objecto cognito, nec objectum cognitum est verè & realiter; sed solum intentionaliter in cognoscente: nec amans est verè & realiter in amato, sed tantum affectivè; nec amatum est verè & realiter in amante, nisi tantum affectivè & objectivè, ut

per se parent hæc. Unde hi modi non sunt sufficientes ad constituendam specialem existentiam veram, & realem Personarum missarum in Personis, ad quas mittuntur. *Ulteriusque* hi modi existendi purè intentionales, & metaphoricè sunt communes tribus Divinis Personis juxta illud Joannis cap. 16. *Ad eum veniemus, & mansionem apud ipsum faciemus:* quapropter hi modi non sunt conducentes ad explicandam peculiarem missionem Personarum Filii, & Spiritus Sancti.

177. *Dicendum ergo I.* Personam Filii, qua distinctam à Patre, & Spiritu Sancto, missam à Patre in Mundum per unionem hypostaticam ad naturam humanam. Nam licet unio hypostatica facta sit communi Trinitatis consilio; solus tamen Filius assumpsit naturam humanam: cunque missio importet processionem, & Filius procedat solus à Patre: ideo in sacris litteris frequenter dicitur à Patre missus. Unde ea ratione, qua Persona propria venit in Mundum per unionem hypostaticam ad naturam humanam, eadem Persona propria missus est à Patre in Mundum per unionem hypostaticam ad naturam humanam.

178. Loquendo autem de Christo, qua homine, cum quatenus homo sit servus & creatura Dei: certum omnino, quod fuit missus à Deo ad hominum redemptionem; ac proinde non solum à Patre, verum etiam ab Spiritu Sancto, sicuti missi Prophetae juxta illud Isaiæ. Quod de se ipso verificari docuit Christus Luca cap. 4. *Spiritus Domini super me: propter quod unxit me, evangelizare pauperibus misit me:* ubi Christus expresse docuit se missum à Spiritu Sancto: quod intelligi non potest, nisi de ipso ut homine.

179. De missione Spiritus Sancti non videtur posse verificari in propria Persona, nec secundum substantiam, nec secundum operationem. Non secundum substantiam, & propriam Personam: nam Spiritus Sanctus nulli creaturæ unitus est hypostaticè, ut est certum in Ecclesia Catholica. Non locundum operationem ad extra, quia nihil creatum productum est ad extra influu speciali Spiritus Sancti, quo opus productum non sit productum à Patre, & Filio; unde ejus missio non videtur posse stare, nisi in operibus gratiæ, quæ attributive tribuuntur Spiritui Sancto, & ratione illorum dici
in sum.

180 *Sed Dices*, quod licet Persona Spiritus Sancti per se ipsam formaliter non sit unita hypostatice creaturæ, nec habeat peculiarem influxum effectivum in creaturam præ Patre, & Filio; sufficit quod effectu creato manifestetur peculiariter, ut dicatur *missus*.

181 *Sed Contra stat*: quia ex hac solutione sequitur, quod missio Spiritus Sancti, supposita ejus processione, fiat in ejus manifestatione per effectum creatum; at hoc est falsum: ergo missio Spiritus Sancti non potest stare in ejus manifestatione. *Prob. Min. subsumpta*. Nam Christus per miracula se manifestabat, ut constat ex Evangelio, & de miraculo conversionis aquæ in vinum dicit Joannes cap. 2. quod *tunc manifestavit gloriam suam*; & tamen non nisi ridicule dici potest, quod illa manifestatio fuit missio Christi; ergo manifestatio Spiritus Sancti non potest dici ejus missio.

182 *Uterius*. Quia quod Spiritus Sanctus manifestetur donis gratiæ, non sufficit ad missionem, nisi sit speciali modo in creatura intellectuali immediatè, & per se: & per se, & immediatè non est speciali modo in creatura intellectuali, quo non sint in illa Pater, & Filius: ergo manifestatio Spiritus Sancti, nisi sit speciali modo in creatura, non sufficit ad ejus missionem. *Prob. Min.* Nam Spiritus Sanctus non est speciali modo in creatura per immensitatem, ut patet: nec est speciali modo per causalitatem, ut probatum est: nec per gratiam, & charitatem, quia hoc est commune tribus Divinis Personis: nec per amicitia unionem; nam cum ex gratia, & charitate resuletur amicitia ad Deum, hæc amicitia est communis tribus Divinis Personis: ergo nullo ex his modis est Spiritus Sanctus propriè, & peculiariter in creatura intellectuali; alius non est excogitatus: ergo nullo peculiari modo existit Spiritus Sanctus in creatura, ut ratione illius possit dici *missus* ad creaturam propriè, & per se.

183 *Confirm.* Nam etsi Archangelus Gabriel dixerit ad B. Virginem: *Spiritus Sanctus superveniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi*: Spiritus Sanctus in Christi conceptione non habuit alium influxum, quam communem tribus Personis, nec fuit in B. Virgine alio modo, quam Pater;

quanquam attributive opus Conceptionis tribuatur Spiritui Sancto, quia opus amoris: ergo cum Spiritus Sanctus non habeat peculiarem habitudinem ad effectum creatum, per quem mittitur, nec peculiarem in existentiam in Persona ad quam mittitur; proprie, & in propria Persona non potest dici missus; sed solum in donis gratiæ, quæ attributive dicuntur de Spiritu Sancto.

184 *Sed objicies*: verba Sacræ Scripturæ intelligenda sunt in proprio sensu, quoties nullum sequitur inconveniens; sed Scriptura innuit missionem Spiritus Sancti per donum charitatis, & missionem ipsius Personæ Spiritus Sancti, ut distinctam à prima, ut constat ex Apostolo ad Romanos 5. *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis*; ubi docet Charitatem diffusam, Spiritum Sanctum datum: ergo in propria Persona missus est Spiritus Sanctus & non tantum in donis.

185 *Resp.* verba Sacræ Scripturæ accipienda cum omni moda proprietate, quoties non sequitur Theologicum inconveniens: Cum autem probatum maneat Spiritum Sanctum non posse inexistere in creatura per modum specialem ipsi proprium, & peculiarem, nisi intersit error Theologicus: inde evenit quod ejus missio non possit accipi per propriam Personam, sed solum per dona gratiæ, quæ Spiritui Sancto tribuuntur, per appropriationem, eo quod ex eodem amore, quo procedit à Patre & Filio, procedunt in creatura dona gratiæ.

186 Conveniunt tamen Theologi missionem Divinarum Personarum ad solam creaturam intellectualem fieri; quia missio est effectus providentiæ supernaturalis, & solum creatura intellectualis hujus providentiæ est capax. Conveniunt etiam mitti Spiritum Sanctum per dona gratiæ, & charitatis, per quam inhabitat in nobis; ceterum aliqui docent per solam gratiam & charitatem mitti. Alii verò docent non sola gratia, & charitate; sed & quocumque dono supernaturali, quod proximè, vel remotè dicat ordinem ad beatitudinem: cum Paulus ad Corinth. cap. 12. dicat: *Nemo potest dicere Jesu, nisi in Spiritu Sancto*. Alii vero docent quod, licet missio perfecta non possit esse nisi per gratiam, & cha-

ritatem; tamen imperfecta per quodlibet donum supernaturale fieri posse: in quo quilibet potest in suo sensu abundare.

187 Dividitur autem missio in *visibilem*, quæ effectum sensibili manifestatur, ut missio Spiritus Sancti in die Pentecostes, mediis linguis igneis: & in *invisibilem*, quæ fit per effectum pure spirituales ut pote non perceptibilem sensibus, ut per gratiam, & charitatem, aliud ve donum, juxta Sententias jam relatas: in quo non oportet amplius immorari.

ART. XXVI. De modo loquendi in Myste-
rio SS. Trinitatis, & de ejus cog-
noscibilitate.

188 **R**estat autem pro coronide tractare de modo loquendi in hoc Mystero, & de ejus cognoscibilitate. Etenim cum Deus sit unus essentia, natura & substantia, sitque in Personis trinus, oportet in loquendo rectam formam verborum sequi, quod paucis perstringemus regulis. *I.* sit quod nomina substantiva, seu quæ pertinent ad essentiam, sive per se, sive ratione attributorum pluraliter in Divinis dici non possunt, ut tres Dii, tres Deitates, tres Omnipotentia, nec tres Omnipotentes; quia in Deo una est Divinitas, una Omnipotentia; sicque docet Ecclesia in Symbolo nuncupato Sancti Athanasii. Ex quo sequitur, quod ea quæ pertinent ad essentiam & attributa Dei, seu ejus esse absolutum, dici debeant de qualibet Persona, ut Pater est Deus Omnipotens &c. Filius est Deus, est Omnipotens &c. & similiter de Spiritu Sancto.

189 *II.* Ea quæ dicuntur de Divinis Personis, quatenus nomen Personæ commune est eis, pluraliter dicuntur, ut tres Personæ, tres substantiæ, tres hypostases. Ex quo sequitur quod ea, quæ dicuntur de Personis in particulari, qua inter se distinctis, quod dicitur de una, de alia dici non potest, quia sunt propria, & peculiaris personarum; quatenus inter

se distinguuntur: unde innafeibilitas, quæ est notio Patris, de Filio, & Spiritu Sancto dici non potest; sicuti nec *genitus* de Patre, & Spiritu Sancto; & idem de proprietatibus Spiritus Sancti.

190 III. Nomen substantivum potest accipi *adjective*, & sic acceptum potest multiplicari, quia ex prædicato, vel verbo determinatur ad significandam Personam, ut cum dicitur *Deus homo factus est*: in qua propositione per verbum, & prædicatum determinatur Deus ad supponendum pro Persona Filii. Et substantiva *adjective* accepta plurali numero possunt dici, & sic dicitur in Divinis: sunt tres habentes Deitatem, tres habentes Omnipotentiam &c. Attamen, cum vox possit convenire essentiæ, & relationibus, seu personalitatibus, tollenda est æquivocatio per absolutum, & relativum: sicque dici possunt in Divinis tres existentia relativa, similiterque tres perfectiones relativa, & alia hujusmodi.

191 IV. Ea quæ dicuntur de Personis in particulari, de essentiâ dici non possunt; quia hæc est eadem, & communis tribus Personis Divinis; proindeque dici non potest: *natura Divina generat, vel generatur, spirat vel spiratur*, ut docuit Concilium Lateranense. Quantum ad voces distinctivas, quæ enuntiant diversitatem substantiæ, essentiæ, aut attributorum, admitti non possunt in Divinis: & sic non potest dici, *Pater est aliud à Filio*, quia *aliud* refertur ad distinctionem essentiæ, & substantiæ. Admitti tamen debent quæ solum significant distinctionem personarum, ut *Pater est alius à Filio, distinctus, aut diversus*, & similiter de Filio, & Spiritu Sancto. Ex quo facile est enodare quæstiunculas quasdam in hac materia emergentes.

292 De altitudine, & profunditate hujus admirabilis mysterii, conveniunt Theologi naturali lumine non posse certo cognosci à creatura. Contrarium tribuitur B. Raymundo Lullio ab aliquibus longam rezentibus historiam de condemnatione ejus librorum, de Inquisitore Armerico, & Bulla Gregorii XI. Nos ab his abstinemus; qui autem cupit hoc exactè noscere, adeat Bollandos: tribuitur etiam aliis,

quo-

quorum mentem examinare eis linquimus, quibus *Deus hæc otia fecit.*

193 *Dicendum ergo I.* quod Myſterium Sanctiſſimæ Trinitatis, prout in ſe eſt, nulla creatura naturali lumine certò cognoscere poteſt. Diximus, *prout in ſe eſt*; quia dicit poſitivum trium Perſonarum realiter diſtinctarum in una, & eadem reali indiviſibili eſſentia, cum qua quælibet identiſicatur, ſervata reali diſtinctione inter ſe; & dicit negativum, nempe quod in Deo non ſit alia Perſona præter tres. *Prob. I.* ex illo Chriſti ad Petrum, cum illum Filium naturalem Patris conſeſſus eſſet Matth. cap. 16. *Beatus es, Simon Barjona, quia caro, & ſanguis non revelavit tibi; ſed Pater meus, qui in Cælis eſt*: id eſt, ſola Patris revelatione æternæ generationis myſterium cognoviſti: quæ autem ſolum Divina revelatione cognosci poſſunt, naturaliter à creatura cognosci non poſſunt, ut patet: ergo Myſterium Sanctiſſimæ Trinitatis, quod æternæ generationis myſterium includit, naturaliter à creatura cognosci non poteſt.

194 *II.* ex illo Pauli ad Corinth. 1. cap. 2. *Nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præparavit Deus iis, qui diligunt illum*: ſed quæ præparavit Deus iis, qui diligunt illum, eſt viſio, & cognitio intuitiva Dei, ut unius & trini: ergo hæc ſubterfugunt aciem cujuſlibet creaturæ. Idem docent communi conſenſu PP. præſertim Hilarius lib. 1. de Trinit. Ambroſius lib. 1. de Fide. Auguſtinus lib. 15. de Trinit. Cyrillus Alexandrinus de Verbi Incarnat. aliique plures, ut omittam citatos à plariſque Scholaſticorum in dignoſcendis genuinis operibus PP. nulla criſi excultis.

195 *III. Prob.* Quia nulla creatura vidit Deum, nec videre poteſt, ex illo Joannis cap. 1. *Deum nemo vidit unquam*; & ex illo Pauli ad Timoth. 1. cap. 1. *Regi ſæculorum immortalis, & inviſibili*: ergo nulla creatura poteſt cognoscere Deum Trinum in ſe ipſo: aliàs ex nullo effectu creato poteſt ut talem cognoscere; quia nullum habet reſpectum, aut connexionem cum Deo ut Trino, ut docent communius Theologi: ergo nulla creatura poteſt certò cognoscere Deum ut Trinum.

Sed

196 *Sed dices* I. Sibyllæ plura de Trinitate enuntiarunt, sed non Divina revelatione, ut pote Gentiles: ergo solo naturali lumine. *Resp.* quod de Sibyllis, earum numero, patria, & vaticiniis tractarunt plures, præcipue Panvinus, Obsopeus, & Dupin in Bibliothecæ tom. 1. Versus autem, qui earum nomine circumferuntur, supposititios esse, longèque diversos ab eis, quos ipsæ protulerunt, sanior Criticorum pars tenet; dato tamen verè vaticinitas de Sanctissima Trinitate; potest dici afflatus Dei spiritu id egisse. Nam Balaam, etiam Gentilis, & Idololatra vaticinatus est de Christo, & Caiphas similiter, & si obcæcatus odio, & invidia. Unde non obest Sibyllis, quod fuerint Gentiles, ut Deo revelante potuerint cognoscere Mysterium Trinitatis, & non naturali lumine. Si vero Dæmonis æstu exagitata, de Trinitatis Mysterio locuta sunt, id protulere ex notitia subdubia, quam habuere ex Veteri Testamento, & præcipue ex fide & confessione Veterum Patriarcharum, quibus hoc mysterium revelatum est. Pluribus enim Patribus Veteris Testamenti revelatum fuisse docent communiter Theologi, etsi non Judaico populo. *Ex his dicendum*, quod, etsi antiqui Philosophi aliqualem habuerint notitiam hujus mysterii, hauerunt ex Prophetis. Nam plures eorum amore sapientiæ perciti, Ægyptum & Judæam adire, ubi exceperunt notitiam imperfectam de Mysterio Trinitatis; perfecta autem notitia omnino eos lausit, quidquid alii dicant.

197 *Dices* II. Qui naturaliter cognoscit unum connexum cum alio, naturaliter cognoscit terminum connexionis; sed creaturæ sunt connexæ cum Deo ut Trino: ergo qui cognoscit naturaliter creaturam, naturaliter cognoscere potest Deum ut Trinum. *Maj. est certa, Min. firmatur* opinione gravium Theologorum.

198 *Resp.* quod, quanquam is, qui cognoscit unum extremum connexum cum alio ut formaliter connexum, necessario cognoscat terminum connexionis; attamen si cognoscat extremum specificativè connexum cum termino, si non cognoscat illud, ut reduplicative connexum; nequit terminum ex vi cognitionis attingere. Cum autem creaturæ potiori sententia non habeant per se connexionem cum Deo,
ut

ut trino, esto habeant talem connexionem, non sit nec per se nota, nec per se certa: fit inde, quod ex cognitione creaturarum non possit certo cognosci Deus, ut trinus.

199 *Dices III.* Lumine naturæ cognoscitur Deus ut Persona, quia cognoscitur ut subsistens in natura intellectuali; sed non cognoscitur ut una Persona, quia hæc cognitio est falsa: ergo cognoscitur sub ratione plurium Personarum. *Confirm.* Quia si quis rogaretur, an Deus esset unica Persona, lumine naturali responderet esse unicam: quæ responsio in re esset falsa: ergo aut cognitio luminis naturalis esset falsa, aut lumine naturali potest cognosci Deum non esse unicam Personam.

200 *Resp.* quod Persona & accipi potest sub expressione jam nobis nota ex Mysterio Sanctissimæ Trinitatis, & Incarnationis, qua noscimus Personam aliquid dicere positivum, vel negativum ultra naturam in individuo constitutam; & sub expressione luminis naturalis, quæ solum dicit individuum, ut quid singulare. Deum ergo lumine naturali cognoscitur esse unicum, & singulare individuum, repugnareque plures Deos; & sub hac acceptione Deum esse Personam, hoc est, esse individuum singulare, quæ cognitio vera est; attamen accepta Persona, prout nobis nota notione Theologica, naturaliter cognosci non potest, quod Deus sit unica, vel plures Personæ.

201 *Ad confirm. Resp.* quod id qui rogaretur, an Deus esset unica, vel plures Personæ: prudentia ductus responderet ex vi naturalis luminis solum apparere unam Personam, attamen non posse hoc certo affirmare; quia cum Deus sit infinitus, superetque naturalis luminis captum, sitque incomprehensibilis, fortasse essent plures Personæ; sed hoc lumine naturæ non posse cognoscere.

202 *Dices IV.* Lumine naturæ cognoscitur Deum esse summum bonum; sed bonum est communicabile: ergo lumine naturæ cognoscitur Deum esse summe communicabilem. *Tunc sic* sed summa communicabilitas non stat, nisi in Mysterio Trinitatis: ergo lumine naturæ cognosci potest. *Confirm.* Quia habere Filium dicit perfectionem; sed hæc non est neganda Deo: ergo naturaliter cognosci potest, quod Deus habet Filium.

203 *Resp.* quod ex eo, quod Deus sit summum bonum, solum inferitur quod sit sui communicativus ad extra infinite *synthetice*; sed non inferitur, quod sit summè communicativus ad intra, & *synthetice* per communicationem ejusdem naturæ, retenta reali distinctione *communicantis*, & *communicati*, stante identitate boni communicati. *Ad confirm. Resp.* quod licet habere Filium sit perfectio in his, qui generatione multiplicantur; attamen in his, qui generatione non existunt, ut in Angelis, habere Filium non dicit perfectionem; imo eum habere est contra ejus naturam. Cum ergo lumine naturali appareat Deum esse immultiplicabilem, ex vi illius apparet Deum Filium habere non posse, licet aliunde hæc propositio falsa sit.

204 *Dices V.* Angelus naturaliter cognoscit carentiam unionis hypostaticæ; sed carentia unionis hypostaticæ non potest cognosci, nisi cognitis terminis ejus, qui sunt Divinæ Personæ: ergo Angelus naturaliter cognoscit Divinas Personas. *Prob. maj.* Quia Angelus cognoscit naturaliter id, quod est naturale; sed carentia unionis hypostaticæ est quid naturale, cum non sit quid supernaturale: ergo cognoscit naturaliter carentiam unionis hypostaticæ.

205 *Confirm.* Angelus potest evidenter cognoscere cognitionem probabilem de Mysterio Trinitatis; sed cognitio probabilis habet connexionem cum Trinitate: ergo potest habere cognitionem certam de Trinitate.

206 *Resp. ad Arg.* quod Angelus non potest naturaliter cognoscere carentiam unionis hypostaticæ sub hac formali expressione. Nam, licet hæc carentia sit quid naturale; non omnia naturalia possunt cognosci evidenter: aliàs cognosceret secreta cordium, quod est falsum; esto cordis secretum sit quid naturale. Angelus enim, dato quod cognoscat omnè naturale positivum, solum cognoscit carentias naturales privativas, hoc est, carentias eorum, quæ naturali exigentia debentur subjecto, ut carentia digiti in manu; non vero cognoscit carentias negativas eorum, ad quæ nullum respectum dicit subjectum: aliàs cognosceret omnia, quibus careret, quod dici nequit. Cum ergo nullum creatura dicat respectum ad unionem hypostaticam, illius carentia cum sit solum negativa, sub hac expressione ab Angelo cognosci non potest. Ad

207 *Ad Confirm. Resp. permissa Majori*, quod cognitio probabilis non habet connexionem cum objecto, ut existenti in re: aliàs cognitio probabilis de existentia præcepti connecteretur essentialiter cum ipsa præcepti existentia, quod dici non potest: quod ex pluribus aliis exemplis confirmari posset. Solum ergo cognitio probabilis habet connexionem cum esse objecti objectivè, & intentionaliter sumpti, sicuti cognitio possibilium entis rationis, & aliorum, quæ solum habent esse in ratione objecti, & non in re. Unde Angelus ex cognitione probabilis Mysterii Trinitatis non posset cognoscere ipsum Mysterium existere in re.

208 *Queritur tandem*: an lumine naturali possit haberi cognitio probabilis de Mysterio Trinitatis. *Nobis dicendum videtur*, quod naturalis luminis ductu intellectus creatus non potest formare iudicium probabile de Mysterio Trinitatis. *Prob. assertum*: Quia, cum res non appareat certa, formatur iudicium ex motivis verissimilibus juxta regulas prudentiæ; sed juxta regulas prudentiæ non apparent motiva, quæ verissimiliter suadeant existentiam Trinitatis: ergo naturalis luminis ductu non potest fieri iudicium probabile de existentia Trinitatis. *Prob. Min.* Nam in creatis nullum est motivum, quod prudenter suadeat, quod ea quæ sunt eadem uni tertio, non sint eadem inter se; sed hoc est necessarium, ut juxta regulas prudentiæ appareat motivum verissimile, quod suadeat existentiam Trinitatis: ergo in creatis nullum est motivum verissimile, quod suadeat existentiam Trinitatis.

209 *Sed dices*: Mysterium hoc non apparet evidenter falsum; quia quod est in se verum, non potest evidenter falsum apparere; sed hoc Mysterium est in se verum: ergo hoc Mysterium non potest re vera apparere evidenter falsum. *Tunc scio* quod non apparet evidenter falsum; potest de eo fieri probabile iudicium; sed Mysterium Trinitatis non apparet evidenter falsum: ergo potest fieri iudicium probabile de illo.

210 *Confirm.* Quia id quod evidenter non apparet impossibile, de ejus possibilitate potest iudicium probabile fieri; sed Mysterium Trinitatis non apparet evidenter impossibile: ergo potest de eo fieri probabile iudicium. *Maj. videtur*

tur certa. Nam cum Theologi disputant de alicujus possibilitate formant iudicium probabile de ea, ex hoc quod non appareat evidenter falsa. *Minor autem probatur.* Quia quotiescunque rationabiliter solvuntur argumenta, quæ probant rei impossibilitatem, non apparet evidenter rei impossibilitas; sed argumenta, quæ probant impossibilitatem Mysterii Trinitatis rationaliter solvuntur: ergo non apparet evidenter ejus impossibilitas.

211. *Resp.* Quod intellectus creatus per varia media potest devenire ad cognitionem alicujus objecti: ut per medium demonstrativum ad cognitionem evidentem, & per medium fidei ad cognitionem certam, sed obscuram; & per medium probabile ad cognitionem probabilem. Ex quo sequitur, quod id quod in re est verum, ex vi unius medii possit apparere evidenter falsum: ad modum, quo illi qui corpora conspiciunt per vitrum viride, omnia apparent viridis coloris, licet talis coloris re vera non sint; & quod Mysterium Trinitatis, licet verissimum sit, ex vi luminis naturalis possit apparere evidenter falsum: sicut, qui videret tres pueros in fornacem Babylonicam missos, judicaret evidenter pueros in cinerem reducendos, quod tamen falsum re vera fuit: ita accidit in presenti. Nam licet Mysterium Trinitatis verissimum sit, ex vi luminis naturalis apparet impossibile, ita ut iudicium verissimile non posset fieri de eo.

212. *Ad confirm. Respondetur,* quod Mysterium Trinitatis respectu naturalis luminis apparet impossibile: ac licet Theologi ducti fidei magisterio, elidant argumenta, quibus intenditur probari impossibilitas hujus Mysterii; solo tamen naturali lumine ducti, irrito conatu id tentarent. Ex quo præ oculis habendum est Theologis de hoc Mysterio, nec cogitandum, nec loquendum, nisi captivando intellectum in obsequium fidei; quia per eam ambulamus, ut ipsam Deum unum, & trinum in æterna beatitudine consequamur, ad cui sit laus, honor, & gloria in sæcula.

Amen.

Finis primi voluminis.

SYLLABUS
DISPUTATIONUM
& Articulorum qui in primi
voluminis parte con-
tinentur.

DISPUTATIONES
DE DEO TRINO, ET RERUM OMNIUM
CREATORE.
PROLOGUS.

- A**RT. I. *An Theologia sit Speculativa, aut Practica, vel
utraque simul?* pag. 2.
Art. II. *An Theologia sit Scientia supernaturalis?* pag. 4.
Art. III. *An Theologia sit scientia subalternata scientia Beatorum?* pag. 5.
Art. IV. *Qui sunt Loci Theologici, ex quibus Theologia proprias deducit conclusiones.* ibid.

DISP. I. De Essentia Dei, & ejus attributis.

- Art. I. *Unde constat Deum existere ceterorum entium causante?* pag. 9.
De Unitate Dei. pag. 14.
Art. II. *An possit dari ignorantia invincibilis Dei in homine compote usus rationis?* pag. 19.

DISP.

DISP. II. De his, quæ positive de Deo dicuntur, & suo modo de creaturis.

- Art. I. *Qualis sit Dei unitas?* pag. 22.
Art. II. *De Aeternitate Dei.* pag. 24.
Art. III. *An aliqua creatura possit existere ab aeterno à parte ante?* pag. 26.
Art. IV. *An futura sint realiter præsentia, & realiter existant in aeternitate Dei?* pag. 28.
Art. V. *An Deus sit immutabilis?* pag. 34.
Art. VI. *De infinitate, & immensitate Dei, ejusque perfectione.* pag. 37.
Art. VII. *An sit possibile corpus, qualitas, vel modus infinitus?* pag. 38.
Art. VIII. *An Deus sit immensus?* pag. 39.
Art. IX. *An Deus sit positive extra mundum?* pag. 42.
Art. X. *De Divina perfectione.* pag. 46.

DISP. III. De Essentia Divina. Art. I. pag. 49.

- Art. II. *De essentia Divina metaphysicè accepta.* pag. 53.
Art. III. *An inter essentiam & attributa sit aliqua distinctio?* pag. 62.

DISP. IV. De Invisibilitate, & Visione Dei.

- Art. I. *An Deus videri possit immediate in se oculis corporis?* pag. 70.
Art. II. *An Deus videri possit ab intellectu creato?* pag. 74.
Art. III. *An sit possibilis creatura cui sit connaturale Deum in se ipso videre?* pag. 75.

- Art. IV. *An possit dari species impressa qua Deus, prout in se est, cognoscatur?* pag. 79.
- Art. V. *An possit videri essentia Divina, prout in se est, non visis attributis, & personalitatibus; vel videri una Persona sine aliis Divinis Personis,* pag. 83.
- Art. VI. *An possit Deus videri in se, nulla visa, seu cognita creatura?* pag. 85.
- Art. VII. *An de facto videntes Deum videant, vel cognoscant, in ipso creaturas?* pag. 86.
- Art. VIII. *An Deus equaliter videatur à Beatis?* pag. 90.
- Art. IX. *An aliquis hominum in vita mortali viderit Deum clare, & intuitive?* pag. 92.
- Art. X. *An Deus videri possit visioni comprehensiva, seu An Deus à creatura sit comprehensibilis?* pag. 94.

DISP. V. De Scientia Dei. Art. I. pag. 98.

- Art. II. *An in Deo, juxta nostrum modum concipiendi, sit intellectus per modum potentia, & actus primi?* pag. 100.
- Art. III. *An in Deo possit esse cognitio pure apprehensiva, seu aliis terminis simplex apprehensio?* pag. 102.
- Art. IV. *De objectis Divinae Scientia & modo ea cognoscendi,* pag. 106.
- Art. V. *An Deus cognoscat creaturas in se ipso?* pag. 108.
- Art. VI. *An Deus se cognoscat in creaturis?* pag. 117.
- Art. VII. *De Objecto formali Scientia Divina,* pag. 121.
- Art. VIII. *An Scientia Dei sit causa rerum?* pag. 122.
- Art. IX. *De Scientia Futurorum contingentium,* pag. 128.
- Art. X. *Per quid constituatur formaliter Futurum contingens?* pag. 129.
- Art. XI. *An propositiones de Futuro contingenti ante Divinum decretum habeant determinatam veritatem, aut falsitatem?* pag. 132.
- Art. XII. *An Deus cognoscat Futura contingentia absolutà,* pag. 133.
- Art. XIII. *In quo cognoscat Deus futura contingentia, seu libera?* pag. 136.

Art. XIV. De Scientia Futurorum contingentium conditionatorum, pag. 138.

Art. XV. In quo cognoscat Deus Futura contingentia conditionata, pag. 145.

Art. XVI. De Scientia media, pag. 148.

DISP. VI. De Divina Voluntate.

Art. I. pag. 152.

Art. II. An ex nostro modo concipiendi detur in Deo voluntas ab per modum potentia, & actus primi, ut distincti ab actu, & exercitio voluntatis? pag. 153.

Art. III. An sit in Deo appetitus innatus? pag. 155.

Art. IV. An in Deo sit voluntas libera, seu liberum arbitrium? pag. 157.

Art. V. An possit esse in Deo pura omisio exercitii liberi erga creaturas? pag. 163.

Art. VI. An Deus possit exerceri liberè in tempore erga id, quod non voluit ab aeterno? pag. 168.

Art. VII. An actus liberi Dei possint deficere, aut de facto deficiant? pag. 171.

Art. VIII. An Deus sit moraliter necessitatus ad posteriora, seu meliora? pag. 176.

Art. IX. De amore Dei erga se ipsum, pag. 181.

Art. X. An Deus se & sua prædicata intrinseca amet amore stricto, ut distincto à gaudio? pag. 186.

Art. XI. An saltem inter Divinas Personas sit amor amicitie verè talis? pag. 193.

Art. XII. De amore Dei erga creaturas, pag. 195.

Art. XIII. An Deus possit amare creaturas propter earum bonitatem? pag. 203.

Art. XIV. An Deus amet creaturas de facto propter bonitatem intrinsecam earum? pag. 208.

Art. XV. An sit Desiderium in Deo? pag. 212.

Art. XVI. An in Deo sit odium propriè tale? pag. 216.

Art.

- Art. XVII. *An Deus absolute loquendo sit necessitatus, quoad exercitium, ad odium culpa & peccatoris?* pag. 221.
- Art. XVIII. *An sit in Deo ira vere, & proprie?* pag. 224.
- Art. XIX. *De diversitate actuum Divinae voluntatis,* pag. 225.
- Art. XX. *An sit in Deo vera voluntas inefficax: seu aliis terminis: An voluntas Dei semper impleatur?* pag. 226.
- Art. XXI. *An inter actus Divinae voluntatis sit ordo?* pag. 228.
- Art. XXII. *An Deus sit Sanctus,* pag. 230.
- Art. XXIII. *De virtutibus Dei,* pag. 235.
- Art. XXIV. *An sit in Deo justitia rigorose, & stricte sumpta, seu vera & propria Justitia commutativa?* pag. 236.
- Art. XXV. *An in Deo sit justitia distributiva?* pag. 246.
- Art. XXVI. *An sit in Deo justitia vindicativa stricte, & propria?* pag. 247.
- Art. XXVII. *An Misericordia sit in Deo, & aliae virtutes?* pag. 248.

DISP. VII. De Myſterio Sanctiſſimæ Trinitatis.

- Art. I. *Explicatur Myſterium, & erroris contra illud,* pag. 251.
- Art. II. *Chriſtum non eſſe pure hominem?* pag. 255.
- Art. III. *De Divinitate Jeſu Chriſti,* pag. 259.
- Art. IV. *Solvuntur argumenta ex Scriptura,* pag. 266.
- Art. V. *De Divinitate Spiritus Sancti,* pag. 268.
- Art. VI. *Evincitur omnino Myſterium Sanctiſſimæ Trinitatis, ex Matth. cap. 28.* pag. 275.
- Art. VII. *Sophiſmata Hæreticorum,* pag. 280.

DISP. VIII. De Divinis Proceſſionibus.

- Art. I. *An in Trinitatis Myſterio ſint proceſſiones?* pag. 290.
- Art. II. *An proceſſiones Divinae ſint per intellectum, & voluntatem?* pag. 291.

- Art. III. *Quenam sunt principia Divinarum processionum?*
pag. 292.
- Art. IV. *Cur processio Verbi sit generatio, & non processio Spiritus Sancti?* pag. 296.
- Art. V. *De Divinis Personis in communi,* pag. 300.
- Art. VI. *Qualiter Divinae Personalitates, & relationes differant ab essentia, & natura Divina?* pag. 302.
- Art. VII. *An Personalitates, & relationes sint de conceptu essentiae Divinae; aut è contra essentia Divina de conceptu personalitatum, & relationum?* pag. 307.
- Art. VIII. *An Divinae Personalitates dicant tres existentias?*
pag. 310.
- Art. IX. *An Divinae Personalitates, & relationes, prout distinctae à natura Divina, dicant bonitatem, & perfectionem?*
pag. 312.
- Art. X. *An in Deo prater subsistentias relativas detur subsistentia absoluta?* pag. 316.
- Art. XI. *Per quid constituentur Divinae Personae?* pag. 319.
- Art. XII. *Quae predicata possunt in Divinis pluraliter dici?*
pag. 323.
- Art. XIII. *De Divinis Personis in particulari,* pag. 324.
- Art. XIV. *De secunda Persona Sanctissima Trinitatis,*
pag. 326.
- Art. XV. *An Verbum procedat ex cognitione possibilium, & futurorum?* pag. 329.
- Art. XVI. *An sit proprium Filii esse imaginem Patris?*
pag. 331.
- Art. XVII. *De Tertia Persona Sanctissima Trinitatis, quae est Spiritus Sanctus,* pag. 332.
- Art. XVIII. *An si Spiritus Sanctus non procederet à Filio, sed à solo Patre, distingueretur realiter ab illo?*
pag. 337.
- Art. XIX. *An Spiritus Sanctus procedat à Patre, & Filio, tanquam ab unico principio?* pag. 341.
- Art. XX. *Ex quorum amore procedat Spiritus Sanctus?*
pag. 343.

- Art. XXI. *An Pater; & Filius diligant se Spiritu Sancto.*
pag. 345.
- Art. XXII. *An nomen Donum sit proprium Spiritus Sancti.*
pag. 346.
- Art. XXIII. *De Notione, & Circuminfessione, & Missione
Divinarum Personarum,* pag. 348.
- Art. XXIV. *De Circuminfessione Divinarum Personarum,*
pag. 349.
- Art. XXV. *De Missione Divinarum Personarum,* pag. 352.
- Art. XXVI. *De modo loquendi in Mystero SS. Trinitatis;
& de ejus cognoscibilitate.* pag. 357.

FINIS.

